

BENCÉS DIÁKSZÖVETSÉG

ALMANACH

2000

PANNONHALMA – BUDAPEST

BENCÉS DIÁKSZÖVETSÉG
ALMANACH
2000

BENCÉS DIÁKSZÖVETSÉG

ALMANACH

2000

PANNONHALMA – BUDAPEST
2000

Szerkesztette
Dr. Scherer Norbert

Olvasó- és technikai szerkesztő
Dr. Könyves Tóth Kálmán

Kiadja a Bencés Diákszövetség
Felelős kiadó a szövetség elnöke
ISSN: 1218-8646
Nyomta a Komp Nyomda, Solymár; tel.: 26/361-557

Tartalom

A Bencés Diákszövetség tízéves jubileuma

A BDSz elnökének beszéde – <i>Faber Miklós</i>	9
Főapát úr köszöntő beszéde – <i>Dr. Várszegi Asztrik</i>	10
Miniszterelnök úr beszéde – <i>Orbán Viktor</i>	13

Búvárkodás a múltban

Szent Günther remete (kb. 955–1045) – <i>Dr. Sólymos Szilveszter OSB</i>	19
A kőszegi „négyesfogat” – <i>Jenkei Ede</i>	34
Mit énekeltek az angyalok? (Lukács 2,14) – <i>Dr. Könyves Tóth Kálmán</i>	36
A BDSz III. országos Mária-zarándoklata – Celldömölk, 2000. április 8.	56

In memoriam...

Magyar volt Amerikában is – Hites Kristóf (1913– Ko 34 –1999) – <i>Hábel György</i>	59
Gellért atya temetésére – 1999. augusztus 9. Imádságos búcsú – <i>Dr. Várszegi Asztrik OSB</i>	61
Gyászistentisztelet + Békés Gellért OSB – <i>Dr. Hafenscher Károly</i>	63
Békés Gellért halálára (1915 – 1999) – <i>Gyapay Dénes</i>	65
Emlékezés – <i>Németh László</i>	66
Rabár Ferencre (Bp 47) emlékezünk – <i>Dr. Szeghalmi Elemér</i>	73
Rabár Ferenc (Bp 47) temetésére – <i>Faber Miklós</i>	74
Gaál Zoltán (So Bp Gy Pp 43) – <i>Dr. Harsányi László</i>	75
In memoriam Szakály János (1907 – Eg 28 – 1999) – <i>Feiszt György</i>	77
Molnár Aladár (1921 – Pp 39 – 1999. dec. 31.) – <i>Dr. Rednik András</i>	77
In memoriam Lelkes István (1908–2000. február 26.) – <i>Kovács Dezső</i>	78

Felejthetetlen tanáraink

Dr. Szalay Jeromos István OSB – <i>Dr. Harsányi László</i>	81
Bibliográfia	87
<i>Emlékezzünk!</i> – <i>Emlékezünk...</i> – <i>Tarcai Béla</i>	93
Édesapám, Boksay Endre, a pápai bencés gimnázium tanára – <i>Boksay György</i>	95
Dr. Danczi József Villebald OSB (1910–1977) – <i>Cziráki László OSB (1915–1981)</i>	98

Jubileumok – emlékezések

Pax et gaudium! – Ezeröttszáz éves Szent Benedek első monostora	103
Európa és a bencés szerzetesség – <i>Dr. Várszegi Asztrik OSB</i>	104

Történelmi napok és emlékek

Akit Miklós Imre hívatott – <i>Id. Endrédy István</i>	111
A budapesti Szt. Benedek-rendi Szt. Benedek Gimnázium (1923–1948) hősi halottai – <i>Dr. Mentsik Győző Imre</i>	113
Haladék – <i>Garai Gábor</i>	122

Jeles diáktársaink

Dr.h.c. Dr. Tarján Gusztáv (So 25) – <i>Dr. Kovács Ferenc</i>	125
Mensáros (Bp 43)– <i>Gyurkovics Tibor</i>	127
Pleidell János (Ko 35) tihanyi kiállítása – <i>Schelken Pálma</i>	128
Dr. Csapody István (So 48) – <i>Dr. Dr.h.c. Szodfridt István</i>	129
Dr. Bertalanffy (Bock) Tibor (Bp 41) – Közreadta: <i>Dr. Rednik András</i>	130
Akvarellek – Jáky György (Gy 48) kiállítása – <i>Dr. Cs. Varga István</i>	131
Dr. Zalay Endre (Bp 36) életútja – <i>Dr. Vigh Béla</i>	132
Boksay György (1929 – Ph 47 – 1999.)	
Interjú a kórházban – <i>Dr. Rednik András</i>	134
Félbemaradt evangélium – <i>Zatkalik András</i>	135
Bencés (össze)tartással, bencés szívvel... – <i>Boksay Györgyné</i>	136
Beszélgetés Kozma Imrével (Gy 58), a Máltai Szeretetszolgálat elnökével – <i>H.P.</i> ...	138
Orvos és politikus – <i>Dr. Rednik András</i> (Ph 60) – <i>Mészáros József</i>	141
A „szívárványhíd” alatt Debrecenben – <i>Dr. Cs. Varga István</i> (Gy 64)	146
Itt van az idő – <i>Nagy Gáspár</i>	148
Költő a millennium küszöbén – <i>Nagy Gáspár</i> (Ph 67) – <i>Osztoivits Ágnes</i>	149
A kincsről, ami van – <i>Nagy Gáspár</i>	154

Keresztény magyarságunk

Magyarságunk pillérei – <i>Dr. Ladocsi Gáspár</i>	157
Meghasonlottak lázadása – <i>Elmer István</i>	159
„A nemzetnevelés ügyében” – <i>Mészáros István</i>	161
Teljes ember vagy teljesítmény? – <i>Czigányik Zsolt</i>	165
Kalkuttai Teréz anyja „nyolcparancsolata”	166
„Hajszolt” szociális munka Magyarországon 2000-ben – <i>Karosi György</i>	167
Ökumenizmus a burgenlandi Órségben – <i>Dr. Galambos Ferenc Iréneusz OSB</i>	174
Nevek és sorsok a Szent István-i állameszme mérlegén – <i>Dr. Till János</i>	180
A tudomány bizonyossága a Szentlélekről – <i>Dr. Kellermayer Miklós</i>	182
Még egyszer a tudomány bizonyosságáról – <i>P. Békés Gellért OSB</i>	185
Állásfoglalás a „dávodi ügy” másodfokú bírósági tárgyalásával kapcsolatosan – <i>Kormos Miklós</i>	187
A lelkiismeret kiáltása – <i>Dr. Somorjai Ádám OSB</i>	190

A Bencés Diákszövetség

A Bencés Diákszövetség elnöksége	193
Tiszteletbeli tagságunk	194
A BDSz tagsága	195
A BDSz halottai	221

**A Bencés Diákszövetség
tízéves jubileuma**

A BDSz elnökének beszéde

Tisztelt Miniszterelnök Úr, Főapát Úr, Ünneplő Barátaim, kedves Vendégek!
Külön köszöntöm a körünkbe eljött képviselő urakat, valamint a testvér diákszövetségek vezetőit.

Mi itt ma ünneplünk. Magunkat ünnepeljük: a Bencés Diákszövetséget, újjászületésének mai 10. évfordulóján. Amikor egy közösség ünnepel, számadást végez: múltjára, jelenére, jövőjére vet pillantást.

A MÚLT-ra vonatkozóan legyen szabad idéznem Sámuel prófétát, aki azt írja: „mindeddig velünk volt az Úr” (I Sám 7, 12). A *mindeddig* pedig egész 76 éves múltunkra igaz. 1923-ban elődeink úgy gondolták: *fogjuk meg egymás kezét!* Ugyanezt gondoltuk és gondoljuk mi is. Fogjuk meg egymás kezét azok, akiket összeköt a közös neveltetés, az a szellemiség, amelyet Szent Benedek másfél-ezer éves szerzetesrendje adott, és ad folyamatosan Európának és a magyarságnak. Rendünk akkori főapátja a hatóságoknál kijárta a BDSz engedélyezését, sőt maga vállalkozott szervezeti szabályzatunk megfogalmazására. Ezután 25 éven át növekedtünk, és erősödünk, majd 41 éven át katakombaeletre kényszerültünk egészen addig, amíg a rendszerváltozás előszeleinek szippantásakor – szinte egyidőben a Piarista Diákszövetséggel – mi is újjáalakultunk.

1989 áprilisában, a megboldogult miniszterelnökünkkel történt előzetes megállapodás alapján a Budapest Városmajori plébánia ún. kis templomában a Bencés Diákszövetség nevében köszöntöttem alakuló közgyűlésükön a Magyar Piarista Diákszövetséget. *Antall József* szokott nagyvonalúságával odasúgta: „úgy konferáljuk be, mintha ti már lennétek”.

Szép időszak volt. A nemzeti egység ritka kegyelmi pillanatainak egyike. Amikor mindenki egyet akart. Pontosabban szólva: egyet nem akart. Nem akart diktatúrát. Még puhát sem. „Mindeddig velünk volt az Úr.” Velünk volt az elmúlt 10 évben is. Tagságunk létszáma meghétszereződött, kiépültek területi szervezeteink: immár 21 van belőlük szerte az országban. Ezekben élünk, ezekben vagyunk imádkozó és dolgozó közösség.

Ez már a JELEN, amelyre egy másik bibliai ige a jellemző: „ahol ketten-hárman összejönnek az én nevemben, ott én is velük vagyok”. (Mt 18, 20). Már pedig az Ő nevében jövünk össze. Alig akad olyan helyi megmozdulás, ami ne szentmisével kezdődne. Közösségi életünk látható jele és egyúttal hatékony eszköze a sajtónk: évente három HÍRLEVÉL és egy ALMANACH. Ott vagyunk az interneten is. Nagy-nagy köszönet mindenkinek, aki tesz érte, de egyúttal mindnyájatoknak, hiszen a megmozdulásokon való pusztán részvételeitekkel valljátok a MULTAT, szerkesztitek a JELENT, és írjátok a JÖVŐT.

A JÖVŐ záloga a minőségi ember, a minőségi emberé pedig a templom és az iskola, amit Reményik Sándor olyan szépen fogalmazott meg. A Diákszövetség tett is ezért a gondolatért. A korábbi években általam zabigyerekként emlegetett

budapesti iskoláról van szó. A Diákszövetség tagjai hívták életre a Szent Benedek Kulturális Alapítványt, amely elindította az új iskola ügyét. Főapát úr szeretettel adoptálta a zabigyereket, amely szeptembertől már a jelenlegi legnagyobb bencés iskola hazánkban. Ne hagyjuk a templomot s az iskolát!

Miként gondoljuk el a további JÖVŐT? Folytatjuk az építkezést. Befelé szervezeti életünk fejlesztésével, kifelé a társadalom megszólításával.

Amikor detonációk rázzák meg a levegőt és a lelkeket, a világnak és a mi népünknek a PAX ET GAUDIUM-ra, örömteli bencés békére van szüksége. Nekünk ehhez a világhoz van mondanivalónk és küldetésünk: a Rend számára, egymás számára és a társadalom számára.

Mert a *társadalom számára* is van: megújulást hirdetünk, hogy hazánk alkotó módon lehessen jelen Európában, és jelesül itt a Kárpát-medencében.

A Bencés Diákszövetség ezt a társadalomszolgálatot, ezt a nemzetszolgálatot hivatásának tartja; bibliai szavakkal kifejezve: „lámpás” kíván lenni, ami világít, és ezáltal tájékozódási ponttá válik; „hegyen épült város” (Mt 5, 14) kíván lenni, amelyre föl lehet tekinteni; és „kovász” kíván lenni, ami ízt ad: sajátosan keresztény és magyar ízt. Ehhez kérjük egymástól a helytállást és fölülről az áldást.

Múltból táplálkozunk, de jelenben élünk és jövőben gondolkodunk. Amit teszünk, azt a jövőért tesszük: – némethlászói szóval és szívvel egy „emelkedő nemzet”-ért – egy igazabb, szebb, tisztább, keresztényibb és magyarabb jövőért.

Faber Miklós (Bp 48)
a BDSz elnöke

Főapát úr köszöntő beszéde

Tisztelt Miniszterelnök Úr!
Tisztelt Elnök Úr, Főtitkár Úr, Ügyvezető Elnök Úr!
Főtisztelendő Rendtársaim!
Kedves Diákjaink, kedves Vendégeink!

A második világháborút követő évtizedekben, mint mag a hó alatt, áttelelt diákjainknak az Alma Materhez fűződő hűsége és szeretete. Ahogy a hóvirág áttöri a jeges hó páncélját, úgy törte át diákjaink hűsége és szeretete a nyolcvanas évek májusvégi találkozóin az „ellenőrzött szocializmus” rácsait. Ezeknek a diáktalálkozóknak kezdeményezője, erős támasza Szennay András főapát úr, szervezője, közben tartója pedig Korzenszky Richárd atya, akkori pannonhalmi igazgató úr volt. E kezdeményezés következetes végigviteléhez az utolsó lépést jelentette, hogy amikor a szabadság is megadatott, immár tíz esztendeje, a társadalmi szervezetként újjáalakult Bencés Diákszövetséget bejegyezték, hogy jogilag újjárendezett formák között szerveződjék, terjedjen. A Bencés Diákszövetség célkitűzése sokrétű volt, az alapszabály felsorolja ezeket a szempon-

tokat. Lényegét tekintve azt az értékrendet akarta társadalmi szervezatként megvalósítani, amelyet diákjaink a bencés gimnáziumokban megtapasztaltak és amelynek időtálló voltát az idő bizonyította számukra. Ez pedig korábban sem és most sem más, mint a Jézus Krisztus evangéliumából fakadó életérték, európai horizont és tágas magyarságtudat, valamint a bencés közösség munkájának támogatása. Egy pillanatra sem szabad elfelednünk, hogy a BDSz elmúlt tíz éve egybeesik a rendszerváltást követő tíz esztendővel, és hogy az elmúlt évek nehézségei, küzdelmei közben akart érvényt szerezni a múltból fakadó, de egyúttal jövőt ígérő humán és keresztény értékeknek.

Az elmúlt tíz esztendő számos eredményéhez szívből gratulálok. Köszönöm, hogy bátrak voltatok az újrakezdésben, nyitottak az új tapasztalatok és szempontok befogadására, hogy józanok maradtatok a szélsőségek kihívásai közepette is.

Isten segítsen Benneteket az eljövendőben, hogy célkitűzéseiteket, nemes szándékaitokat az „idők jeleinek” fürkészésével, kitartással, mindannyiunk javára megvalósítsátok. A friss, tisztító pünkösdi Lélek vezessen Benneteket változó világunkban a nosztalgia Szküllája és a szélsőségek Kharüdisze között az egyenes úton!

Tisztelt Miniszterelnök Úr!

Köszönöm, hogy jelenlétével és hozzánk intézendő beszédével megtisztelti ősi monostorunkat, bencés közösségünket, nemzetünk szentélyét, amely most már a világ (természeti és) kulturális örökségének része, és a Bencés Diákszövetség jubileumi országos találkozóját. A második világháború óta Ön az első magyar miniszterelnök, aki Pannonhalma Szent Márton monostorába látogat.

Az imént szó esett e hely lelkületéről, szellemiségéről. Engedje meg és engedjétek meg, hogy néhány szót szóljak erről.

Szent Márton Hegyének szerzetesei 996-ban Rómából és Prágából, az akkor formálódó Európából érkeztek Pannónia földjére, egyetemes hitélményt és egyetemes egyháztudatot hozva magukkal. Montecassino apátjának, Benedeknek – akit ma már Európa védőszentjeként tisztelünk – lelke élt bennük, amely nem ismer kétséget afelől, hogy a keresztény szerzetest az a motívum határozza meg, hogy úgy akar élni a közösségben mindenki javára és szolgálatára, hogy „Krisztus szeretetének semmit elébe ne tegyen”.

Géza fejedelem, majd Szent István király igénybe veszi „imádságukat és munkájukat”. Az alapítással Pannonhalma szerzetesközössége örökre időszerű, soha el nem idegeníthető függetlenséget és szabadságot kapott arra, hogy a népért, az országért végzett imádságban egyre inkább ahhoz hasonuljon, aki mindannyiunkat meghív az Isten Országába, amely Országban a földi királyság, állam, legyen az keresztény vagy polgári, csak halvány mása.

A napi imádság szándéka alapító királyunk rendelete szerint: „pro incolumitate regni nostri”, szabadon fordítva és értelmezve: országunk üdvösségéért, virágzásáért imádkozunk.

Ez az imádság Krisztus és egyháza szerint csak úgy lehet igaz, ha abból igaz és helyes emberi magatartás is források. Ennek a lelkületnek, magatartásnak lényege az, amit az egyház imája az eukarisztikus kánonjaiban fogalmaz meg:

„Adj erőt mindnyájunknak, hogy örömmel és bizakodással járjuk életünk útját, hitet és reményt sugározva magunkból.

..., hogy észrevegyük, ha valaki gondokkal küzd, adj ajkunkra vigasztaló szavakat, ha elmagányosodott és reményvesztett emberekkel találkozunk.

..., hogy tettekkkel segítsük szegény vagy elnyomott testvéreinket. Tedd egyházadat az igazság, a szabadság, az igazságosság és a béke otthonává, hogy új reményt ébresszen minden emberben.

..., hogy szeretettel megosszuk bánatukat és aggodalmaikat, reményeiket és örömeiket, és utat mutassunk nekik az üdvösségre.

..., hogy egyházad ebben a megosztott világban az egység és a béke eszköze legyen.”

Közösségünk ezzel a lelkülettel nyitott Keletre és Nyugatra, testvéreink tekintik a keleti keresztényeket és a reformáció keresztényeit egyaránt. E ház vendége volt az előző években Róma Püspöke, Alexandria Kopt Pátriárkája, Moszkva Pátriárkája, Canterbury anglikán primása. Száz éve építjük testvéri bizalommal Debrecen és Pannonhalma között a szívárványhidat. Kiengesztelődést sürgetünk minden emberrel, hogy Krisztus egyháza betölthesse só és kovász szerepét nemzetünk életében, sőt Krisztus egyetemes, mindenkinek szóló küldetését szem előtt tartva, történeti régióink, a Kárpát-medence nemzetei és nemzetiségei életében is.

Ez a lelkület távolságot vesz mindennemű rövid távú szemlélettől, szűklátókörű nemzeti tudattól, faji előítélettől. Ebben a lelkületben Jézus Krisztus szabadsága minden más szabadságtól és szabadosságtól különbözik. Az egyetemes célt szem előtt tartva akar minden jóakarátú embernek szolgálni, vele párbeszédet kezdeni, és ha lehet, baráti és testvéri kapcsolatot kiépíteni.

Isten hegyén élünk. Isten jelenlétének megtapasztalása a legfontosabb élmény számunkra. Isten jelenléte egyúttal Forrás is, mely az örök Egyhez hív és az Egy vonzásában érzékennyé tesz minket az egységre, és megtanít arra, hogy távlatokat lássunk. Az Isten újbóli és friss megtapasztalásából teremődik meg a kultúra új mozgásteré is.

Ezt a lelkületet ápoljuk magunkban és akarjuk tettekre váltani iskoláink oktató-nevelő munkájában, lelkipásztori szolgálatunkban, könyv- és folyóirat-kiadásunkban. Pannonhalma és a Magyar Bencés Kongregáció, mint az egyetemes bencés közösség, a Bencés Konföderáció tagja, az ősi és mindig időszerű nyitottságot, megújulási vágyat hordozza.

Szívből kívánom, hogy a Bencés Diákszövetség, mint társadalmi szervezet ugyanezt a lelkületet tudja képviselni mindenütt, ahol csak tagjai, csoportjai működnek.

Dr. Várszegi Asztrik
főpát-püspök

Miniszterelnök úr beszéde

Főtisztelendő Főapát Úr,
főtisztelendő atyák és szerzetesestestvérek,
hölgyeim és uraim, kedves diákok!

Örömmel teszek eleget annak a fölkérésnek, hogy néhány szóban köszöntsem önöket e nagyszerű alkalomból. Először is köszönöm a meghívást. Ide, Szent Márton hegyére mindenképpen üdítő dolog felérni, idefelé jövet ismét meggyőződhettem arról, hogy az atyák jól választották meg a helyet, ahol megtelepedtek. Nem kétséges, hogy Pannonhalma, talán az egyik legszebb pontja Magyarországnak.

Nos, tisztelt hölgyeim és uraim! Egyetemistaként a mi kollégiumunkban, magam is jól emlékszem, hogy nem egy bencés diákkal laktam együtt, jól emlékszem – látom is őket egyébként itt a sorok között –, jól emlékszem, hogy nem fogytak ki a történeteikből, jó volt kihallani szavaikból azt az összetartozást, azt a ragaszkodást az alma materhez, az iskolához, ami, sajnos, csak keveseknek adatik meg ma Magyarországon.

Talán egyetértenelek velem abban, hogy az árul el a legtöbbit egy iskoláról, ha a diákjai szívesen emlegetik, ha büszkék rá, mi több, ha a gyermekeiket is oda akarják járatni. Ez talán többet mond a statisztikáknál. Bár hozzá kell tennem, hogy nemrégiben lapozgattam éppen statisztikákat, és azt mondhatom, hogy önökre nézve is, ezek az utóbbi esztendőkből igen hízelgőek, különösen a győri bencés gimnáziumra nézvést. Nos, kedves barátaim, akik szívükön viselik hazánk jövőjét, és akik szívügyüknek érzik a fiatalok oktatását, nevelését, nos, bizony nekünk el kell gondolkodnunk azon, hogy mi lehet ennek a bencés sikertörténetnek a titka. Hiszen milyen jó lenne, ha hazánk többi középiskolájában is, ha szellemiségében a maga sajátosságait követve is, de a pannonhalmihoz hasonlóan szép, emberi eredményeket érhetnének el. Milyen szép lenne, ha a többi iskola diákjai is elmondhatnák magukról, amit egy itt végzett diák írt. Idézem őt: „Alig van köztünk kisiklott életű ember, mindenki megtudott birkózni a saját életével.”

Nos, azok a magamfajta, akik nem bencés közösségek iskoláinak padjait koptatták, elismerően és egy kicsit irigykedve nézhetik az önök 1000 éves hagyományát. A történelmi múltat, a gyökereket, ahová vissza lehet nyúlni, és ami szilárdá teszi a világban a bencés szerzetesek közösségeit, iskoláikat és a diákok közösségeit is. S hasonló elismeréssel tekintünk a példaadó híressé vált tanítványokra és tanárookra, Jedlik Ányosra, Szigeti Kiliánra vagy Kelemen Krizosztomra.

Másokkal együtt, kedves barátaim, nekem is meggyőződésem, hogy a bencés közösség, ha múltjának lelki, szellemi és erkölcsi értékeit megőrzi és továbbadja,

akkor hozzájárul egy emberibb magyar társadalom fölépítéséhez. Igen, egy emberibb, magyar társadalom felépítéséhez.

Tisztelt hölgyeim és uraim, közelről talán nehezen látszik ez, de ha teszünk hátra egy lépést, fölismerhetjük. Könnyen meglehet, hogy a magyar történelem ismét egy fordulópontjához érkezett. A 2000. év számunkra, magyarok számára több és tétje súlyosabb, mint más népek számára. A politika és a közélet időnként, valljuk meg, fájdalmasan provinciálisnak tűnő vitái, elkeseredett, szárnalmas ütközetei mögött valójában a lehető legsúlyosabb tét húzódik meg. Most, az előttünk álló néhány esztendő alatt eldőlhet, megújítjuk-e Magyarország nyugatias, keresztény, polgári hagyományait, vagy elmerülünk az értékeslegesennek mondott, de valójában értékmentes, sőt értéktelen, a fogyasztói kapitalizmus és a szocializmus legrosszabb vonásait egyesítő poszt-szocialista zűrzavarban. Ez a tétje az előttünk álló esztendőknak.

Nos, ha így a jövőre függesztjük a tekintetünket, akkor azt mondhatjuk, hogy a csillagok állása az kedvező. Azt is mondhatom, régen volt ilyen kedvező. Megkockáztathatjuk, hogy a dolgok összességükben jó irányba haladnak. Emlékezzünk mindannyian arra, hogy bekövetkezett az, amire 500 év óta minden felelősen gondolkodó magyar ember várt. Arra, hogy Magyarország elismert, elfogadott, megbecsült része legyen egy nyugati szövetségi rendszernek. Ma még nem is tudjuk föltétlenül és pontosan felmérni mindennek a történelmi jelentőségét. De ha elgondolkozunk azon, hogy mi is történt, akkor megkockáztathatjuk, hogy talán nem érvényes többé az a néhány sajátos magyar nemzetkarakterológiai meghatározás, miszerint ugye Magyarország magárahagyottan küzdő, a kereszténység utolsó védőbástyáját jelentő ország. Magyarország immáron nem magárahagyottan küzdő ország, nem utolsó védőbástyája valaminek, hanem a nyugati értékrend köré szerveződött civilizáció megbecsült tagja, aki maga is szolgált, természetesen hozzájárul a közös biztonságához, de többet kap, nagyobb biztonságot kap, mint amit maga adni képes. 500 évig vártunk erre a pillanatra, és ez bekövetkezett.

Tudom, kicsit mindannyiunknak keserű a szánk íze. Hiszen mindannyian a békét szeretjük, a békességet, a keresztelőköt, az esküvőköt, és nem a temetéseket, és nem a háborúkat. Mégis, miközben tölünk csak néhány száz kilométerre fegyveres összeütközés zajlik, amely bennünket is érint és amely miatt szomorúak vagyunk, ne felejtjük el, hogy hazánk ma egy olyan nemzetközi konfliktusban vállal részt, s úgy vállal részt ebben, visszatekintve a XX. századra vagy akár csak a legutolsó, dicstelen '68-as szerepvállalásunkra, úgy vállalunk részt most egy nemzetközi akcióban, hogy az igazság, a jó és a helyes ügy oldalán állunk, ahogyan egy tisztességes és becsületos néphez illik.

A csillagok állása kedvező azért is, mert úgy látom, hogy a világ egyre inkább kilábalófélben van abból a megingásból, amely tavaly ősszel köszöntött rá, és amely egy kisebb fajta világgazdasági válság kibontakozásához vezetett. Úgy látom, hogy a világ visszatér önmagához, és ismét növekedési pályára áll. Azt kell tehát mondjam önöknek, hogy sorsunk külső föltételei kedvezően alakulnak,

de hozzá kell ugyanakkor tennem, hogy sorsunk az nem kívül dől el. Magyarország jövője itt belül dől el, Magyarországon belül, sőt mindannyiunk lelkében. Itt dől el, hogy milyen kultúrája, tudása, érzelmi élete és lelkesége lesz annak a magyarságnak, amely most az ország határain belül él. Olyan emberekből áll-e majd a magyar társadalom, amelyet belülről hitei és meggyőződései vezényelnek, vagy olyanokból, amelyet kívülről irányít, a modern kor rafinált eszközeivel, a manipulált emberek sorsa. Belülről hitek és meggyőződések által vezérelt, vagy kívülről manipulált emberek gyülekezete lesz-e a magyarság.

Úgy érzem, hogy a jövő, a közös jövőnk négy kérdés körül formálódik majd ki. És erre a négy kérdésre kell nekünk helyes, okos és igaz válaszokat adnunk a következő esztendőben.

Az első ilyen kérdés úgy hangzik, hogy: Sikerül-e visszaadnunk a családok becsületét, rangját, ha úgy tetszik, a család szentségét?

A második kérdés úgy hangzik: Sikerül-e gyermekeinket, a magyar fiatalokat megvédeni a tudatukat szándékosan romboló hatásoktól és visszaszorítani a kísértéseket, amelyekkel a modern világ körülveszi őket?

A harmadik kérdés úgy hangzik: Sikerül-e visszaadnunk a tisztességes munka becsületét?

És a negyedik kérdésünk pedig az, hogy: Sikerül-e megerősítenünk a nemzeti kultúrát és az összetartozás-érzését az egész magyar nemzetnek, az országhatárokon való tekintet nélkül.

Nos, tisztelt hölgyeim és uraim, azt kell mondanom, hogy az elmúlt esztendő során ezekre a kérdésekre kerestük a választ, és úgy érzem, hogy a helyes irányba kerestük ezeket a válaszokat. Úgy érzem, hogy amit ember tehet, vagyis hogy megpróbál összehozni egy olyan társadalmi erőt, egy olyan bizakodást, egy olyan politikai szervezetet, amelynek a keretein belül azok az emberek gyülekezhetnek össze, akik ezekre az elmondott kérdésekre egy irányba keresik a választ, nos ezt a munkát elvégeztük. Magyarországon, ma, van az európai, a polgári és a keresztény értékek mellett elkötelezett, jelentős politikai erő és összefogás. Manapság hallani arról, hogy jó lenne újabb és újabb erőket létrehozni. Én mindenkit övnek ettől. Amit már egyszer összeraktunk, amely egységet egyszer megteremtettünk, azt óvjuk meg, adjuk át, vigyük tovább. Továbbra is tekintsük legfontosabb feladatunknak azt, hogy a jóakarató emberek politikai cselekvése számára lehetőséget teremtsünk.

El kell mondanom önöknek, hogy az elmúlt esztendő során miniszterelnökként, de elmondhatom mindezt a kormány nevében is, nagyon sok támogatást kaptunk önöktől, nem feltétlenül mint szervezettől, de nagyon sokaktól személy szerint, akiket most itt látok a padsorokban. Különösen értékesek voltak ezek a támogató szavak a számunkra olyan időkben, amikor nehéz volt nekiindulni egy új kormány működésével. Különösen értékesek voltak azok a szavak és biztatások, amelyeket a nálunk jóval idősebbektől kaphattunk, részben azért, mert úgy érezzük, hogy ennek a századnak a történelmi igazságai leginkább az ő oldalukon vannak, részben pedig, mert úgy gondoljuk,

hogy a mi tudásunk nem elegendő ahhoz, hogy a jövő minden nagy kérdését kellő pontossággal felmérhessük, és tudjuk, hogy szükségünk van az idősebb nemzedékek támogatására. Az idősebb és fiatalabb nemzedékek összefogása nélkül nem találjuk meg a helyes válaszokat azokra a kérdésekre, amelyeket az előbb próbáltam megfogalmazni.

Az előttünk álló évekre nézvést pedig azt szeretném kérni önöktől, hogy egész addig, amíg nem csalódnak azokban a politikai erőkből, amelyek 1998-ban elnyerték nagyon sok magyarnak, közöttük, azt hiszem, önöknek is a bizodalját, támogassák ezeket a politikai erőket. Támogassák azokat a szellemi erőket, amelyeket 1998 májusa óta sikerült mozgásba hozni, támogassák azt a jövődőt, azt a keresztény polgári európai Magyarországot, amelyet megfogalmaztunk.

Kívánok mindannyiuknak jó erőt, egészséget, sok sikert az életben. Készen állunk az önökkel való együttműködésre, és személy szerint is nagyon számítok az önök együttérző támogatására. Köszönöm, hogy meghallgattak.

Orbán Viktor
Magyarország miniszterelnöke

Búvárkodás a múltban

Szent Günther remete (kb. 955–1045)

Szent Güntherről, a bencés szerzetesről és remetéről hallva a magyar ember érdeklődését nyilván elsősorban az ébreszti fel, hogy Bakonybélben volt remete, és Szent István királyunknak volt a rokona. Mindez ezer éve volt, amikor a magyar kereszténység virágba szökött, és Szent Benedek fiai Szent Márton hegyén istendicsőítő és missziós munkájukat megkezdték.

Ezért éreztük, hogy érdemes Günther személyét és jelentőségét tudatosítani, hiszen az említett tényeken túl alig található róla valami magyar nyelven. Legutóbb a Szent István Társulatnál 1984-ben megjelent *Szentelek Élete* másfél oldalon ismerteti ugyan életét, de ez is valószínűleg annak köszönhető, hogy a könyv alapvetően egy német munka fordítása.

1. Szent Günther élete

Szent Günther az első ezredforduló idejének erőteljes szerzetesi alakja, akiben tükröződik az a szigorúbb szerzetesi szellem, amelyet többek között Szent Wolfgang és Gothárd szerzetes-püspök képviseltek a délnémet kolostorokban. Ennek a kornak életeszménye a bencés Regula hűséges követése, egyéni megszentelődés és készséges szolgálat a középkori kultúra kialakításában. Az Egyház és a földi birodalom, a világi hatalom akkor még szoros egységben dolgoztak.

A 10-11. századhoz képest Güntherről igazában bőséges feljegyzésekkel rendelkezünk. Kortársa Wolfher, hildesheimi kanonok, Szent Gothárd életét megírva gyakran megemlékezik Güntherről is, akit személyesen ismert. Ugyancsak fontos forrás regensburgi Arnold, a Szent Emmerám bencés kolostor szerzetese is.

Günther származásáról azonban – akinek neve *harcos férfit* jelent – viszonylag kevés biztos adattal rendelkezünk. Az biztos, hogy thüringiai nemes ember volt, nagy vagyonnal. Elég pontossággal megállapítható, hogy *955 körül született*. Élete első és nem jelentéktelen részét a korabeli főurak könnyelmű és világias élete jellemezte. Iskolai műveltséggel alig rendelkezett, katonaeMBER volt. Élete jelentős fordulatot vett *1006 táján*, amikor a niederaltaichi bencés kolostorba kérte felvételét. A döntő lépés előtt az 50 éves férfi római zarándokútra indult, hogy elhatározására Isten kegyelmét kiesdje. 1006-ban léphetett *Niederaltaich* kolostorának újoncai közé: Szűz Mária és Szent Mauritius oltára előtt levetette a katonazubbonyt, fejét és szakállát megnyírva „Guntherus monachus factus est – Günther szerzetes lett”, jegyzik fel róla az egykori szerzetesi Annalesek. Apátja a szentéletű *Gothárd* volt, ő vezette be a szerzeteséletbe. A világban élete javát már leélt nemes embernek az új életforma nem lehetett könnyű. Az újoncév után letette fogadalmát.

Ekkor mindjárt arra kérte apátját, engedje az egykor birtokán levő *Göllingen* kolostorba, ahol azután a kis számú csapatnak szerzetesi előjárója is lett. Nem lehet csodálkozni, hogy a közösség vezetésével problémái is adódtak, és apátjával, Gothárddal való megbeszélés után visszatért anyakolostorába.

Itt sem maradt azonban soká, vonzotta a remeteélet, és apátja engedélyével a pár óra járásnyira fekvő erdőségben kezdett szigorú aszketikus életet. Anyakolostorával, Niederaltaich-hal természetesen kapcsolatban maradt, sőt nyilván élelemmel is el kellett, hogy lássák. 1011 telén pl. a rendkívüli kemény tél majdnem éhhalállal fenyegette. A látogatók miatt azonban kb. három év múlva ismét tovább megy, és a *Rinchnach patak* völgyében telepszik meg, ahol ma a falu van. Valószínűleg a lakott környezetnek is köszönhető, hogy tanítványokat gyűjtött maga köré, elküldte őket egy időre Niederaltaichba, majd közösséget alakított ki velük *Rinchnach*-ban; kolostort és templomot épített a Szentkereszt, az Istenanya és a remeték patrónusa, Keresztelő Szent János tiszteletére. A Keresztelőt, a szerzetesek és remeték patrónusát Günther különösen is tisztelte.

1029 január 1-én II. Konrád császár a rinchnachi templomnak jelentős földterületet adományozott:

„Günther szerzetesnek, aki először remete életet élt, és templomot épített a dicsőséges Szent Kereszt, az Istenszülő Szűz Mária és Keresztelő Szent János tiszteletére, a testvérek használatára, akik Szent Benedek Regulája szerint Istennek szolgálnak.”

Günther valószínűleg írástudatlan volt, de a Bibliát ismerte és hatásosan prédikált. Szláv nyelven is tudott, ez magyarázza meg a csehek közti apostoli munkáját is. Rinchnachban a szerzetesélet gyakorlatait szigorúan megtartották, húst a Regula szerint nem ettek. Az erdők irtása, utak építése mindennapi munkájukhoz tartozott.

Rinchnach hamarosan *jelentős központtá* vált, telepések vették körül a kolostort. A Cseh erdőben az utasok számára fontos pihenőhely volt. A szerzetesek pasztorációja az egész környékre kihatott.

Günther kapcsolatai hamarosan kialakultak az első cseh bencés kolostorral, *Břevnov*-val, amelyet 993-ban Szent Adalbert alapított. A két kolostor, Niederaltaich és Břevnov között élénk szellemi és lelki kapcsolat alakult ki. Rinchnach a két szerzetesi központ között az úton is középen volt, és összekötő kapocsként szolgált. Így nem csodálkozhatunk azon, ha 1044-ben a břevnoviak a niederaltaichi Mainrádot választották apátjuknak, aki hosszú ideig állott a kolostor élén.

Günther rinchnachi tartózkodása idejére kell tennünk *Szent Istvánnal való kapcsolatát*, ill. magyarországi útjait. Ami Szent Istvánnal való rokonságát illeti, az Gizella révén állott fenn, aki II. Henrik császár húga volt.

Günther remetéről az első életrajzszerű összeállítást valószínűleg *Hevenesi Gábor jezsuita* atyának köszönhetjük, aki a hazánkban élt szentek életét először 1692-ben, Nagyszombatban adta ki latin nyelven „*Indicia sanctitatis ungaricae*” címen. Könyve a következő évben már magyarul is megjelent „*Régi Magyar*

Szentség” címmel (Nagyszombat, 1693.). Ebben olyan ízes nyelven és az eredetinel hosszabban írja meg a remete életét, hogy azt érdemesnek tartjuk eredetiben közölni.

„Remete Szent Güntherus,
Szent István Király rokona

A Thuringusoknál Királyi nemzetsből származott Güntherus, a mint a Historicusok egyenlő értelemmel írják, Szent István első Magyar Király közléről való Rokona, Házastársáról Giseláról. Ifiúságának sengéjében kezdett udvari élete rendén kívül járásának végre nyakát szakaszthatá, virgancz furcsaságát zabolára akarván fogni, ki az udvarbú vég-búcsút vévén, az Udvarban lenni szokott puha kényességtől, szörben öltöze; és Klastrom rekeszében záradkdván, előbbeni étel s italban való zabolatlanságáért, igen karcsú böjti étellel tengette magát; zablábul iván, mértéklette s orvoslotta torkosságát. Itt néki lágy párnája a száraz föld; hímes púha vánkosa darab kő vagy tőke, bibor bársony köntöse testet viszkettető szőr öltözete; hol ló szörből tekert, hol vasból kötött vére serkedeztető cilicium övedzése; egy-szóval kész akartva-való Mártromság sanyarú élete; s azzal érdemlett, s világra terjett fényeskedő nagy szentsége. Ezeket mikor hallaná s csudálná Szent István Király, nem annyira hogy a vér vérhez szokott vonni, mint-hogy a Szent Szenttel társalkodni, kívánná Szent István Güntherust magához hivatni: hogy annak eleven példáján tanulna annál is inkább, a mint élt, tökéletesben szentebbül élni. De mint hogy magán tanulta Güntherus, hogy az Udvarokban is, ha valahol másut, oly tűz szokott lenni, hogy aki ahoz közelget, ha szintén meg nem égeti is, de gyakorta ártalmas forróságban ejti; nem annyira magátul ment, mint hogy a Szent Királynak harmadik hivatalyára kedvét ne szegné, kéntelenített Udvarhoz menni Szent Istvánhoz; kinek pankétomos királyi asztalánál hogy az hús ételre ne kénszerítettnek, ki a sovány böjti eleséghez szokott, isteni csudával imádsága által az asztalra hozatott sült madarat, a tábul mindenek láttára elröpitette. Csak ismét hamar az Udvar meg-únván Güntherus, mikor Klastromába vissza vágyódnék, a Szent Király annak Budához közzel Beel nevű Klastromot építtete; de ő csak szomszedságát sem kedvelvén az Udvarnak, pusztában menvén, hol Magyar, hol Cseh-Ország vadon erdején lappangot Remete életben harmincz nyolc Esztendeig, miglen Predislaus vadászattyában Szarvas nyoma ötet feltalálván, az Oltári Szentség vétele után, a tőle megjövendőlt napon és órában, 9. Novemb; Ezer negyvenötödik Esztendőben kimúlván a világból, juta a pusztából Menyországba.”

A derék jezsuita valószínűleg nem járt Bakonybélben, azért tartotta Bakonybél Budához közel fekvőnek. Az is valószínű, hogy a bakonybéli kolostort Szent István Günther ott remetéskedésének idejénél valamivel később építtete; mégis

hálások lehetünk Hevenesi jezsuita atyának, hogy olyan beleéléssel rajzolta meg az idegenből jött remete alakját és tartózkodását hazánkban. (Az említett „Régi Magyar Szentség” című könyvet némileg átdolgozva ugyanazzal a címmel megjelentette Sinkó Ferenc az Új Ember hetilap kiadásában 1988-ban.)

Visszatérve Günther élete folyására: 1040-ben elhagyta kolostorát, és a mai *Hartmanitz* közelében a kb. egy napi járásnyira lévő sziklabarlangba vonult vissza. Ez ma már cseh terület, és a hely a közelében található forrás miatt „*Bona Aqua*”, „*Dobra Voda*”, „*Gutwasser*” (jó-víz) nevet kapta. – Itt készült halálára, amely öt év múlva, 1045 október 9-én következett be. Halálát kora krónikái feljegyezték.

Földi maradványait saját rendelkezése szerint a mintegy 150 kilométernyire lévő *Břevnov bencés apátság templomába* vitték, és a Szent István vértanú oltára mellé helyezték el. Hamarosan zarádokok tömegei keresték fel sírját, ahol számos csoda történt.

Itt kell kitérnünk arra a jogosan felvetődött kérdésre, hogy miért nem vitték Günther földi maradványait anyakolostorába, *Niederaltaichba*? Valószínű ok, hogy Günther halálakor *Břevnov* apátja *niederaltaichi bencés, Mainrád* (Meginhard) volt, Günther rendtestvére és barátja. *Mainrád* apát a remeteségbe visszavonuló öreg Günthert többször meglátogatta, és *Břevnovból* állandó segítséget, támaszt is küldött melléje. Fontos tudni azt is, hogy abban az időben a szentek ereklyéi, a relikviák a kolostor kincseinek számítottak. Ilyeneknek pedig a csupán 993-ban alapított *Břevnov* még híjával volt. Mivel Günthert már életében a szentség híre övezte, az ő földi maradványai drága kincset jelentettek a kolostornak, és a zarádokok tömegeit vonzották oda. *Mainrád* ezt jól tudta és a Günthert gondozó szerzetesnek meghagyta, hogy annak halála után holttestét mindjárt hozza el *Břevnovba*. *Niederaltaichot* és *Rinchnachot* tehát kész tények elé állította.

Günther tisztelete a környéken gyorsan terjedt. A martyrologiumokban sok helyütt számon tartották, és mint „*Beatus Güntherus*” szerepelt. Tiszteletének gócpontjai: *Břevnov*, *Gutwasser*, *Rinchnach*, *Niederaltaich* és a bajor, ill. cseh erdő.

1420 táján a husziták a háborúk során a kolostort, a templomot és Günther sírját lerombolták, elpusztították. Úgy látszott, hogy Günther csontjai is elvesztek. Több mint 250 év múltán, 1695-ben *Břevnov* filiális kolostorában, *Police*-ban – ahová a *břevnovi szerzetesek* a husziták elől elmenekültek – megtalálták Günther csontjait. A relikviákat az 1715-ben felépített gyönyörű új templomban ünnepélyesen helyezték el, Günther sírkövét pedig a templom külső falába építették be.

A *břevnovi szerzetesek* már a kolostor és a templom 13. századi restaurálása alkalmával *Antiochiai Szent Margit* mellett másodpatronusnak szerették volna megtenni Günthert. Róma azonban nem ismerte el nyilvános kultuszát, és ezért az október 9-ére eső *Szent Dénes* vértanú lett a templom másodpatronusa. A hivatalos szenttéavatást később is kezdeményezték, de az nem valósult meg.

Ennek ellenére IX. Bonifác pápa 1390-ben búcsút is engedélyezett azoknak, akik a szent remete sírját halála évfordulóján felkeresik. Jelenlegi tisztelete VIII. Orbán pápa 1634-ben kelt bulláján alapszik, amely szerint a „megszakítás nélküli és ősi tisztelete” miatt a „szent” megnevezés megilleti Günthert.

Günther tiszteletére templom épült Rinchnachban, és kultusza van megelőző remetéskedése helyén, Gutwasserben is. A legutóbbi évszázadban tisztelete ott erősödik. Halálának 900 és 950 éves jubileumát nagy ünnepek közepette ülték meg.

Günther életének legjelentősebb színhelye, Rinchnach, a német és cseh határ közelében van, ahol németek és csehek közösen tisztelik. Az utolsó években a kommunizmus által felállított szigorú határzár megszűntével mindkét nép kölcsönösen keresi fel Günther életének színhelyeit. Günther egyénisége hozzájárult a két nép, és egyáltalán a népek egységéhez. „Útépítő és béketeremtő” volt, Krisztus tanúja Németországban, Csehországban és Magyarországon, ahogy a halála 950. évében rendezett niederaltaichi bencés apátságban rendezett találkozó hirdette: azon szentek közé tartozik, akik összekötnek és összebékítenek.

Emlékeztetni kell még arra is, hogy kora politikai közéletében Günther nem egyszer jelentős szerepet vállalt; befolyásos személyével tanácsadóként állott II. Konrád császár mellett, és nem egyszer békítő szerepe is volt. Közvetített III. Konrád német császár és keresztapja, Bretislaus cseh herceg között a fegyverszünetben. – Sőt bizonyos missziós úton is járt az Odera vidékén, a jelenlegi, szorboktól lakott tájakon – hiszen beszélt szlávul – de konkrét eredményekről nem tudunk.

Összefoglalva: A korabeli források alapján, de az újabb kutatások alapján is Günther nemes, lovagias alkat volt. Nyílt és őszinte típus. Hűség jellemzi barátaihoz, társaihoz, szerzetéhez. Szerzetesi hivatását komolyan vette. Nemcsak származása és neve szerint volt hős, hanem a munkában, a vezeklésben, a jótetésben, valamint önmaga legyőzésében is. Günther nagysága annál szembe-tűnőbb, hogy mindezt a szerzetesi magatartást élete második felében, 50 éves kora után is meg tudta valósítani. Bizonytalanságnak tűnő lépései is magyarázhatók és megérthetők abból, hogy nem fiatalon kezdte a szerzetességet. Életének első fele – bár részben nehézzé is tette számára a szerzeteséletet, – ugyanakkor biztosította azt is, hogy korábbi kapcsolatait felhasználva fokozottan tanúskodhasson az igazi keresztény életéről, szerzetesi lelkületről.

2. Egy barokk könyv Güntherről

Ezt a könyvet azért is ismertetjük röviden, mert néhány magyar vonatkozása is van. Piter Bonaventurának, a cseh bencésnek Szent Güntherről a 18. században írt könyve tipikusan barokk alkotás. Már a címlapja is eredeti: szinte előre minden lényegeset elmond szentünkről, amit csak megtudhatott róla.

T h e s a u r u s
 absconditus
 Ord. Sancti Benedicti
 S. G U N T H E R U S
 Confessor et Heremita
 Ante Princeps Hassiae, sive Thuringiae
 S Stephani Hungarorum Regis cognatus
 postea
 In Monasterio inferioris Altahae ejusdem Ord.S. Benedicti sub
 S. Gothardo Abbate, et inde Hildesheimensi Episcopo professus,
 et cum eius indultu Heremita
 ac
 Tandem ex ultima voluntate in praefato Monasterio Brzewnoviensi
 prope Pragam sepultus et miraculis clarus

 (Itt hosszan felsorolja összes forrásait, ahonnét adatait merítette)

 studio et opera
 Bonaventurae Piter OSB. Antiquissimi Liberi et Exempti Monasterii
 Rayhradensis Praepositi infulati etc.
 Brunae, 1762.

Magyar fordításban mindez így hangzik:

Elrejtett Kincs
 a Prága melletti břevnovi monostor szántóföldjében,
 a Szent Benedek rendi
 S Z E N T G Ü N T H E R
 hitvalló és remete,
 Azelőtt Hasszia azaz Thuringia hercege,
 Szent Istvánnak, a magyarok királyának rokona.
 Később az ugyancsak Szent Benedek rendjéhez tartozó
 Niederaltaich monostorában
 Szent Gothárd apát, később hildesheimi püspök alatt
 fogadalmas szerzetes, azután remete.
 Végül végső akarata szerint a fentnevezett
 břevnovi monostorban temették el. Csodákkal tündökölt.

Készült
 B o n a v e n t u r a P i t e r
 munkásságával,
 aki az ősi, szabad és exempt Rayhrad apátságának infulás apátja.
 Brünn, 1762.

P. Bonaventura Piter, a szerző ismeri a korabeli magyar forrásokat és a szentek életével foglalkozó szerzőket; többször említi Szent Istvánt, közli a pannonhalmi, bakonybéli és zalavári apátság alapító oklevelét, és – ami különösen is érdekes – Szent Günther magyarországi kultusza ügyében Somogyi Dániel perjellel, a későbbi főapáttal való levélváltását. Értesüléseit elsősorban Szentiványi Márton jezsuita történésztől veszi. Hartvik püspöknek a Szent Istvánról írt legendájából tudja, hogy Günther mint a Szent Király rokona többször tartózkodott Magyarországon, egy ideig remetéskedett is Bakonybélben, és hogy a bakonybéli apátságot Szent István az ő ösztönzésére alapította.

Mivel nem volt világos előtte Hartvik állítása Bakonybéllel kapcsolatban, a Szent Márton monostor akkori perjeléhez, „a teológia szent doktorához, a történelemben és tudományokban jártas férfiúhoz”, Somogyi Dánielhez fordult, és kérte tőle a bakonybéli alapítólevelet is. Könyvében Somogyi Dániel válaszát is közli, amelyet magyar fordításban hozunk:

„Főtisztelendő és Nagyságos,
nekem nagyon tisztelt Uram.

A kért szentistváni alapító oklevelet ezennel csatolom; ebben Szent Günther mellőzésével csupán Szent Gellért van említve, hogy honnét veszi Hartvik, és nyomában D Acherius és Mabillon, hogy Szent István Bakonybél rokonának, Szent Günthernek ösztönzésre alapította, egyáltalán nem tudom. Valószínűleg csak úgy gondolta, mert hagyományaink szerint egy ideig valóban itt élt Günther remeteéletet.

Pannonia szent Hegyén, Főtisztelendőséged és Nagyságod alázatos szolgája, P. Dániel.”

Piter közli azután a pannonhalmi, bakonybéli, sőt zalavári alapítólevelet, amelyeknek másolatát megkapta Somogyi Dánieltől.

A Günther által művelt csodák között Piter Bonaventura egy magyar vonatkozásút is említ (28. lap). Ezt érdemes szemre vennünk, mert Günthernek Szent Istvánnal való kapcsolatára is utal. A csodáról így szól Piter beszámolója:

„Egy Lőrinc nevű magyar nemes, aki bizonyos bénaságban szenvedett, Szent Istvánhoz fohászokodott, mikor meghallotta, hogy sírjánál mennyien nyerték vissza egészségüket. Egy éjszaka álmában megjelent neki Szent István és arra intette, hogy menjen el Csehországba és ott Szent Günther sírjánál gyógyulást fog találni. – A nemes el is ment, Prágában elvezették Günther sírjához, ahol ő könnyek között tiszta szívvel imádkozott és vissza is nyerte egészségét. Majd az ott levő testvérekkel együtt dicsőítette Isten nagy jóságát. Hálából és gyógyulása jeléül köpenyét ráterítette Günther sírjára, és az még most is (a 18. sz. közepén) ott látható”.

A szerző, aki a rajhrádi kolostor perjele, könyvében sok anyagot gyűjtött össze Szent Güntherről, és munkája, ha nem is kifejezetten, nagy lelkesedéssel ír Güntherről, és Břevnov kolostora nagy kincsének tekinti. Könyvéből valami

hasznos szellem, lelkiület érződik ki, ami nálunk is jellemzi a barokk kor legjobbjait: szent büszkeség múltjukra, az ősök rajongó szeretete. Nálunk a 18. században elsősorban a pannonhalmi Lancsics Bonifácot érezzük hasonló, rokon léleknek, aki ezt a rajongó tiszteletet és csodálatot Szent Gellérttel szemben érzi át.

Piter atya, a rajhrádi perjel, könyve utolsó lapján így fohászkodik:

„Isten embere, (Szent Günther)! Te életszentségben és csodákkal tündökölsz! A te tiszteletedre vállalt csekély munkámat befejeztem: tekintsd rá jószágon és kegyes szemmel. Mivel Te vagy a břevnovi monostor szántóföldjének rejtett kincse, hatékony könyörgéseiddel esdd ki arra és ránk (rajhrádiakra) Isten irgalmának gazdagságát. Ne rejtse el előlünk arcodat már harmadik évszázada ott, ahol eltemettek és a huszíták által lerombolt templom romjai alatt dicstelenül pihensz; Atyáink mondották el rólad mindazt, amit rólad írtunk; ígérjük Neked, hogy ugyanabban a tiszteletben részesítünk, sőt még nagyobbban, mint ők tették.

Segíts végül, hogy életedet követve mi is szent életet éljünk, segítségeddel és oltalmaddal testi és lelki nyomorúságainkból megszabaduljunk. Végül emlékezve a te szent halálodra és kimondhatatlan égi boldogságodra, jussunk el mi is szép halállal Istenhez, a mi Kincsünkhöz, akit most csak homályban láthatunk; ott majd Isten lesz a mi Kincsünk, és ott legyen a mi szívünk is.”

3. Szent Günther kultusza Bakonybélben

Hartvik püspök Szent István királyról írt legendájában a szent király jótékony-ságáról szólva említi Günthert, mint aki a király jótékony-ságának tanúja volt:

„...vele a mennyei életben örökké osztozó boldog Günther, aki evilági nemesből lett megtérte után remete, és akit a jótékony fejedelem bőkezősége csalogatott ide, és a csehek földjéről többször eljött meglátogatására. Mert valahányszor érkezésének fényével István udvarát beragyogta, a király kincseskamráját keze alá helyezték, s mivel ő ennek tartalmát zárandokok, szűkölködők, szenvedők, özvegyek és árvák, klastromok és templomok között kiosztotta, csakhamar kiürült. Isten ugyan-ezen szolgájának intésére alapította meg az istenfélő király a Bélnek nevezett monostort, és azt minden jóval gazdagította.” (Árpádkori Legendák és Intelmek 43. l.)

Rögtön felvetődhet bennünk az a kérdés is: járt-e Günther remete Pannonhalmán? Mivel Pannonhalma volt az első és valóban nagy hírű bencés apátság, szinte biztosra vehető, hogy útba ejtette. Sőt, a már akkor létező Nyitra melletti zobori kolostort is felkereshette, annál is inkább, mert a nyitrai székesegyház pátronusa a regensburgi Szent Emmerán volt.

Sörös Pongrác bencés történész a nagy Rendtörténetben (PRT VIII. 11-20) bőven foglalkozik a bakonybéli apátság alapításával és Szent Güntherrel is. Günther életének elsősorban történeti adatai érdeklők.

Sörös szerint Günther 1012-ben öltözött be szerzetesnek. Ma már az újabb kutatások szerint 1006-ra kell tennünk beöltözését. Hartvikkal vallja, hogy Günther Bakonybélben többször is járt; kezdeményezésére az apátság építése 1018-ban kezdődött. Günther a saját anyakolostorából hozta a patronusokat, a katonavértanú Szent Mórícot és társait, akiknek földi maradványai a niederaltaichi templomban vannak. Sörös szerint az első kolostor a mai apátság helyén állott. Feltételezhető, hogy hasonlított Günther rinchnachi kolostorához.

A bakonybéli apátság alapítólevelével Erdélyi László foglalkozott (PRT VIII. 219 kk). Keltezése szerint 1037-ben készült, de minden kétséget kizáróan hamisítvány, sokkal későbbi. Károly Róbert idején írták át IV. Béla oklevelét, amely Szent István király privilégiumait tartalmazza. Ennek az oklevélnek a bevezetésében szerepel Szent Gellért mint Bakonybél első apátja, Güntherről viszont nem történik említés.

Günther bakonybéli tartózkodására azonban nagyon fontos adatot közöl a Szent László féle, bakonybéli összeíráshoz csatolt oklevél a 13. század elejéről, amely beszél egy bizonyos birtokról, amelynek „határa kiterjed ... Günther sírjáig”; latinban „sepulcrum Güntheri”. Itt a sepulcrum nem annyira sírt jelent, mint az illető tiszteletére épített emléket, valamiféle kápolnát, amelyet a határ-megjelölésként is számon tartottak. (Rdt. VIII. 249. és 271. l.) – A fontos az, hogy több mint 200 éven át nyoma volt Bakonybélben Günther emlékének, helyi tiszteletének.

A bakonybéli apátság a török időkben teljesen elpusztult. Az 1700-as évek elején kezdték újjáépíteni és Pirnecker Emilián perjel idején készült el, aki egyúttal 1736-tól naplót is vezetett az apátság fontosabb eseményeiről. Ezt utódai is folytatták szinte az 1950-es feloszlásig. Ennek a Naplónak bevezetése ugyancsak megállapítja, hogy az első apát Gellért volt, és nem beszél Günther személyéről. Később viszont a Napló egyik írója Günthert Bakonybél második apátjának nevezi.

Annál inkább találunk Güntherre nyomokat a Naplóban a 18. század folyamán. A Napló 1765-66 években beszél két tőről, mindkettőt halastóként használták. Az egyik volt a „piscina S. Güntheri ad Borostyán”, tehát a Borostyánkút melletti tó, a másik pedig Szent Gellért halastava a temető után, ahol még Szent Gellért kápolnájának romjai voltak láthatók. Igazában a 18. században a Borostyánkúttal kapcsolatban – Gellért remetéskedésének vélt helye – többet említik Günthert, mint Gellértet. Úgy tűnik, hogy valóban helytálló az a feltételezés, hogy a mai Borostyánkútnál Günthernek volt remetelakja, később, 1230-tól kápolnája; a falu jelenlegi temetője közelében pedig Gellért remetéségének, kápolnájának nyomaira bukkanhattak a 19. század eleji kutatók. – Így tudta ezt már 1835-ben Briedl (Beély) Fidél bencés is, akinek „Bakonybél leírása” című kéziratában (BK 218/l) 1835-ben az alábbiak olvashatók:

„St István idejében Bélt különösen sz. Günther és sz. Gellért laká; amannak a mostani Borostyáni kut fölött vala magánya (Eremitázs), mint a hagyomány állítja; ennek pedig a most is fen álló temetőben, hol e század elején még látszhatók valának némely nyomai...”

A 18. században kedvelt kirándulóhely volt a vadregényes Borostyánkút; az elnevezés természetesen forrásra utal. A bakonybéli rendtársak vendégeket szívesen vitték ki a szép és kellemes helyre. Így pl. Esterházy Károly váci püspök látogatása alkalmával 1758. november 13-án – a Napló bejegyzése szerint – kimentek vele „Szent Günther forrásához”.

1765. június 3-án Koller Ignác veszprémi püspök tisztelte meg Bakonybél, és mindjárt érkezése napján délután kísérték „ad scaturigines s. Güntheri” – azaz Szent Günther forrásához és „barlangjához”. Ott aztán egy Buti Celesztin nevű bencés tűzijátékot is rendezett az előkelő vendégek tiszteletére. Sőt másnap ismét kimentek, amikor is Horváth Ádám jezsuita, vörösberényi plébános csokoládét főzött a vendégeknek, – jegyzi meg a néha érdekes részleteket is megörökítő Napló.

A 18. század tanúja még Fuxhoffer Damján bencés az 1803-ban kiadott Monasterológiájában, latin nyelven írt rendtörténetében. Ő Lendvay Placid főapátra (1693-99) hivatkozva azt állítja, hogy az első apát Bakonybélben Szent Günther volt. Könyvében röviden Günther életét is megrajzolja. Szerinte 1016-ban kezdett hazánkban remetéskedni; ebben az évben „diutius”, hosszabb ideig tartózkodott Bakonybélben. Szent István halála után visszament Csehországba. Fuxhoffernek az a megállapítása, hogy Bakonybélben mindkét szentnek élő az emléke: Günther a kolostortól kissé távolabbi Borostyánkútnál, Gellért pedig – a ma már nem látható romokban – a temetőnél.

Nem hallgathatunk azonban Novák Krizosztomról sem, az 1786-os felosztás előtti utolsó bakonybéli apátról (1781-1786; 1802-től pannonhalmi főapát 1816-ig), aki kiváló történész volt. Ő a bakonybéli Naplóhoz csatolt kéziratában több lapon át ismerteti Günther életét, és főleg bakonybéli tartózkodásának időbeli rögzítését keresi. Azt is elárulja, hogy értesüléseit az említett Bonaventura Pitertől vette, akinek könyve tehát megvolt a bakonybéli apátságban is.

Térjünk azonban vissza a már említett Briedl Fidél bencésre, aki a pannonhalmi tanárképző főiskolának Bakonybélbe kihelyezett részlegében tanított, a szeretett Guzmics Izidor apát vezetésével. A Beélyre magyarosított Briedl 1837-ben a Regélő c. lap első hat számában ismertetéseket ad Bakonybélről. Természetesen érinti a remetéket is:

„Hol állott az első monostor, ki volt az első apát; ma senki se tudja, de tán hihető, hogy maga Günther, Gyzelának rokona, kiről annyi bizonyos, hogy Beelben tartózkodott és sanyarúan élt.” (29. l.)

A Borostyánkúttal kapcsolatban pedig így ír:

„A kut fölött vala hajdan sz. Günther magánya a hagyomány szerint; de e magánybúl már ma némelly alapfalakon kívül semmi sincs fön. Ama szemet sértő gödör, melly néhány év előtt még látható vala, nem régen betemettetett és tágas térré változtatott... Föl felé bal és jobb oldalról elég kényelmes út vezet. Itt amott a fáradtaknak pihenő helyek s padok nyújtanak enyhét, ki midőn fölért, és tán a legsűrűbb áthatlan bozótoktól és bokroktól tart, szemeinek egy fölséges pont ajánlkozik, honnan őt nyíláson át a legregényesebb tájakat ... láthatja. Most már igen érdemes e hely a megtekintésre...” (45.l.)

Tehát fenn, a Kálvária tetején volt nyoma az ősi Günther remeteségnek, illetőleg az 1230 körül még álló kápolnának. A jelenlegi kápolna igazában 1824-ben épült Nyuli Vilmos, az akkori lelkész kezdeményezésére, – ahogy a bakonybéli Napló írja: „hogy eleget tegyenek a hívek igényeinek, akik buzgóságukban sokat járnak ide.” A kápolnát Horváth Pál pannonhalmi kormányzóapát kérésére Szent Gellért tiszteletére szentelik fel.

A 19.században többször olvasható a bakonybéli Naplóban, hogy október 9-én megünnepelték Szent Günthert. A század jeles apátja, a tudós Guzmics Izidor sokat tett a Borostyánkút környékének rendben tartásáért. – A Bakonybélbe látogató rendtársak sem mulasztották el a szent hagyományokban gazdag Borostyánkutat felkeresni. Fojtényi Kászón pl. 1850 április 9-én tett bakonybéli látogatására „Eszmefuttatások” c. feljegyzéseiben (BK 231/l) így emlékezik vissza:

„... mint vendég ott lakó rendtársaimmal kiballagtunk a Borostyán nevű hármaskútforráshoz, holott egy 1826-ban épült kápolna s oldalvást Urunk szent keresztfája áll, e mellett két derék terebélyes bükk, melynek egyikén, a szent keresztnek balra, Szűz Anyánk füstölt képe függ. E helyiség iránt a környékbeli falvak katolikus népsége különös kegyeletet tanusít...”

A látogató „hármaskútforrás”-t említi, és valóban a helyet Borostyánkút mellett „Hármaskút”-nak is nevezi a nép. Nem is alaptalanul, mert már egy 1397-ben kelt oklevél úgy említi mint „abbatia trium fontium de Beél”, azaz a Hármaskutú, forrású Béli apátságot. A három forrás azután egy medencébe gyűjti vizét.

A hármaskút elnevezésére érdekes adatot találunk a Családi Lapok 1857. évfolyamában (38-39 szám), ahol „Pőr” aláírással „Utítárczámból” címmel Bakonybélről és Zircről, mint „két igaz gyöngyről” kap az olvasó kedves beszámolót. Számunkra a barokkosan érzélgős írásból itt az az érdekes, hogy a „hármaskút” elnevezését mire, illetve kikre vezeti vissza:

„A halványuló estpír mögül előtérbe lép az ég nyájas kékjire, az elhalt napnak végsóhaja, a szárnyrakelt zefír halk susogásán áthat a Borostyánból csergedő hármaskút forrás mormolása, s egy-egy a bold. Szűz képe előtt térdeplő pórnak fohásza. Jámbor! Talán betege van alacsony hajlékában s annak számára esedez enyhülést a „Szentkútnál”, melynek három

forrásából (neveik: Gellért, Mór, Günther) fakadó kétféle vize csodás gyógyerejű.”

A különös, hogy a szerző a három forrás nevééről is tud. Gellért és Günther személye ismert; Mór személye viszont megtéveszthet, mert semmiképpen nem Pannonhalmi Boldog Mórról van szó, hanem Szent Gellért egy társáról, akiről a Szent Gellért püspök kis legendája (Árpádkori Legendák és Intelmek, 68. l.) azt mondja, hét évig élt Gellérttel a bakonybéli remeteségben. – Így kerülhetett a hagyományban ez a Mór a hármassal kapcsolatba, mint aki – Günther és Gellért mellett – szintén névadó lett.

Bakonybélben a „szentkút” további fejlődéséről és az ottani kultuszról a következőket említhetjük meg: a Kálvária a 14 stációval 1888-ban készült el. Természetesen időnként szükség volt felújítására; pl. 1889-ben Mesterházi Imre plébános hozatja rendbe az omladozó kápolnát; a hegy lábánál fakadó források vizét vízmedencébe gyűjtötték össze; a barlangot befalazzák és Lourdes-i Mária szobor került eléje.

Feljegyzések is vannak a templomnaplóban arról, hogy búcsúsok is jöttek időnként Bakonybélbe, akik mindig elzarándokoltak a „szentkúthoz” is. Így pl. 1870-es években a veszprémi búcsúsok jönnek rendszeresen.

A 20.századtól szinte teljesen Szent Gellért személye kerül előtérbe és Günther alakja a köztudatban jórészt feledésbe megy. A Borostyánkút kis templomát Szent Gellért kápolnának hívja a nép. Ennek oka – legalábbis részben – valószínűleg a nemzeti érzés feléledésében keresendő: Gellértnek több köze volt a magyarsághoz; Szent Imre nevelője, marosvári püspök, a magyar kereszténység vértanúja.

Másrészt az is igaz, hogy az újabb időben az apátság két, Szent Güntherrel kapcsolatos ábrázolással is gazdagodott; az apáti kápolnába oltárképnek egy olaj festmény került, amelyet a Napló 1911. november 8-i bejegyzése szerint Sárkány Miklós bakonybéli apátnak német bencések ajándékoztak, akik Günther nyomait kutatva keresték fel Bakonybélben.

A jelenleg még Szociális Otthonnak helyet adó apátsági ebédlőben pedig nagyméretű újabb freskót talál a látogató, amely Szent Istvánt és az épülő templomot mutatja be, amikor meglátogatja a szerzeteseket és átadja az apátság alapító okiratát; az eseményt a krónikás a háttérben örökíti meg; a katonákon és szerzeteseken kívül kevés nép, búcsús zászlóval.

A freskó története a II.világháború idejére megy vissza. Az apát abban az időben a tudós matematikus Sárközi Pál. Már 1944-ben katonákat szállásolnak az apátságba. Köztük van egy Döbrentey Gábor nevű képzőművészeti főiskola festő szakos hallgatója. Ő 1945-ben felajánlja az apátnak, hogy szívesen megfestené az ebédlőben az apátság megalapítását. Az apát örömmel veszi, és nyilván ő informálja a múlt eseményeiről. A munkát el is kezdi 1945-ben, de a front közeledtével a festő is tovább vonul a katonasággal. A háború után azonban jelentkezik és befejezi művét.

Mindezekről az eseményekről sokkal színesebben számol be Dr. Gál Lászlóné Dr. Nappendruck Éva orvosnő, aki mindennek tanúja is volt, mert a háború alatt, és még utána is, hosszú éveket töltött Bakonybélben. Jól ismerte a művészt, akit a kommunista rendszer magyarsága és hitvalló keresztény magatartása miatt nem engedett érvényesülni. Ismerte az apátság tagjait is, akik közül néhányan mint modellek is szerepeltek. A krónikás pedig a szintén Bakonybélben rejtőzködő Mécs László, premontrei költő; a nép között kisgyermekét tartó édesanya maga a doktornő két éves kislányával.

Amint levelében közli, ők akkor Szent Günthernek még a nevét sem hallották, mindig csak Gellértről volt szó. Érthető tehát, ha a művész is ebben a hitben élt. A kép ugyan önmagában nem beszél sem Güntherről, sem Gellértről, hanem az alapítást mutatja be. Valószínűleg sem Günther, sem Gellért nem vett részt azon, hanem a Szent Istvántól kinevezett apát. Az alapítás ezen szép freskója mindenképpen gazdagodás: jelentősen segít felidézni a messzi múlt mai maradványai között szemlélődő számára az első időket.

Legújabbban, 1996-ban Dr. Kopátsy Sándor közgazdásznak, Bakonybél és a Bakony lelkes felkarolója munkásságának eredményeképpen a forrás és környéke egy tóval megszépült; a kápolnát is felújították lelkes munkatársai, és Szent Gellérttel kapcsolatos festményekkel díszítették. Még 1995-ben Kopátsy Sándor létrehozta a „Bakonybél Kulturális Sport és Közműfejlesztési Alapítványt” azzal a céllal, hogy a szentkutat és környékét átfogó tervek alapján rendbetegyék, felújítsák. 1996. augusztus 10-én Várszegi Asztrik főapát áldotta meg a felújított szentkutat, a kápolnát és környékét. A munka folytatódik tovább.

Günther magyarországi tartózkodásának irodalmi feldolgozása már csak azért sem található, mert túlságosan keveset tudunk tevékenységéről. Általában Günther személye Gellérttel kapcsolatban kerül szóba, aki őt követte Bakonybélben. Így pl. a Szekfű Gyula bevezetőjével megjelent „Hősök és szentek” (Magyar szentek) gyűjteményes kötetben Szent Gellértről írva Ibrányi Ferenc említi Günthert is. – Szentmihályi Szabó Péter Gellért c. regényében (1983) Szent Gellért visszaemlékezéseiben a szerző úgy látatja az eseményeket, hogy már Günther idejében épült egy kis kolostor Bakonybélben. – Kúhár Flóris A lélek szemével c. könyvében Szent Gellért Bakonybélben címmel eleveníti fel a velencei remete alakját, de megemlékezik Szent Güntherről is, mint az apátság eszmei elindítójáról. – Nála is olvasható a népi vallásosságra jellemző apróság: a Borostyánkútnál látható szikladarabokat, amelyek a hegyről gördültek le, a nép „Szent Günther könnyei”-nek nevezi.

Még egy kis kitérő egy másik, szintén idegenből hazánkba jött kortárs remetével kapcsolatban: Zoerard-András (Szórád) remetét szintén a Szent Istvántól elindított keresztény tavasz vonzotta hazánkba. Ő a Nyitra melletti zaborhegyi monostorba lépett be, és onnét vonult remeteségbe a Trencsén közelében lévő Szkalka hegységbe. Ő sem volt tanult, írástudó ember, ő is a remeteségben látta a szerzetesélet csúcsát. Mindkettő alapvetően fontosnak tartotta a testi munkát, nevezetesen az erdőirtást. Bár Günthernek ezzel

civilizációs törekvései is voltak, Szórád inkább aszkétikus gyakorlatból végezte a megerőltető munkát. – Szórádról tudjuk, hogy valószínűleg délről jövet érintette Pannonhalmát, megpihent az első magyar bencés monostorban, hogy azután továbbmenjen a számára vonzóbb vad magányba. Güntherről nem olvassuk, hogy járt volna Szent Márton hegyén, de szinte biztosra vehetjük, hiszen útja Bakonybélbe errefele vitt, és különben is rokona, Szent István alapította Szent Márton monostorát, amelynek břeovnovi bencések voltak első, alapító tagjai. Sőt azt is biztosra vehetjük, hogy Günther a zoborhegyi monostort is felkereste, hiszen az a Prága-Bakonybél vonalba esett. Különben akkor még nem nagyon voltak ezen a vidéken egyéb kolostorok.

Az a kérdés is joggal vetődik fel bennünk, hogy milyen kapcsolatban volt Günther a velencei Gellérttel? Találkoztak-e Bakonybélben, vagy Gellért csak Günther remetéskedése után jutott el a bakonyi vadonba, talán éppen Günther példájára? Mindezen kérdésekre írott dokumentumokból választ nem kapunk. Kézenfekvőnek tűnik azonban, hogy éppen Szent István volt a közös kapocs, akitől egymásról hallottak, sőt találkozhattak. A hagyomány mindenesetre a bakonybéli remetéskedés révén kultuszukat nem kapcsolta össze. Míg Bakonybélben a 18. században inkább Günther emléke az előbb, a 19. századtól Gellért alakja jut előtérbe. Az utolsó két évszázadban inkább öreg, nyugíjas szerzeteseket felkaroló bakonybéli apátság nem sugárzott olyan erőteljes lelkipásztori tevékenységet, hogy a szent remete ősöknek jelentős kultusza lett volna. Ha jöttek is időnként búcsúsok, a romantikus „szentkút” vonzotta őket, amely egyébként is később máriás jelleget is kapott. A szerzetesek vendégei és a látogatók számára pedig a remetéktől megszentelt hely inkább afféle kedélyes kirándulóhelyé fokozódott le.

A remetesség vadregényes helye, környéke ma ismét érdeklődés központjába került. Alkalmas hely lehetne a test és lélek felüdülésére, és egyúttal hősie keresztyén életformájának, a szerzetességnek és remetességnek felidézésére. A remeték egykori istendicsőítése ma bizonyos mértékben egyúttal emberszolgálatná válhatna. Az ilyen helyek sugározzák magukból a múltat, azt a szántóföldbe rejtett kincset, ami az egykor ott Istenben elrejtőzött remeték és szerzetesek élete volt. Ha ezt a magot, ezt a rejtett kincset ápoljuk, a felszínre hozzuk, gazdagíthatja az odalátogatók életét. Aki nyitott szemmel néz a múltba, rájön, hogy kincset talált a szántóföldben...

Urunk és Istenünk! Mint keresztyéneknek mindig harcban kell állnunk a bennünk lakozó rossz hajlamokkal, és küzdenünk kell azért, hogy segítséggel uralomra jusson bennünk a jó. Te, Urunk, újból és újból hívsz bennünket erre a harcra és követésedre. Szent Günther közbenjárására segíts meg, hogy ezt a harcot ne hagyjam abba, ne törjek le, ha gyenge voltam is, és vétkeztem, hanem példádat követve a végső győzelemig küzdjek. Krisztus a mi Urunk által. Amen.

Szent Günther, könyörögj érettünk!

Dr. Sólmos Szilveszter OSB

Függelék

Szent Günther ábrázolása, ikonográfiai sajátosságai: Szerzetes és remete, bottal és könyvvel. Néha fejszével is ábrázolják, mint erdőirtót. Nem egy képen halálos ágyán angyal áldoztatja meg.

Ismertebb ábrázolások:

1. Bakonybélben: A volt apáti kápolnában, az oratóriumban: Szent Günther utolsó áldozása
2. A kolostor egykori ebédlőjében: A bakonybéli kolostor alapítása; Szent István a bakonybéli kolostort építő szerzetesekkel. Döbrentey Gábor freskója
3. Hevenesi Gábor: Régi Magyar szentség c. könyvében (1692) – T. Hoffmann metszete: Szent Günther remete; a páva mint ikonográfiai sajátosság
4. R. Sadeler (1615) metszete: A haldokló Günther veszi a szent Útravalót
5. Peter Brandl (1718): Szent Günther halála; oltárkép a břeňnovi templomban
6. Günther legrégebb szobra a 16.századból, egykor a Gutwasser kápolna oltárán, ma a bergreichensteini múzeumban
7. Cosmas Damian Asam: Břeňnov apátság prelaturájának Mária Terézia termében mennyezeti freskó a páva csodával
8. J. S. Klauber: Szent Günther sírköve Břeňnovban; metszet (1762.)
9. A. Weinkopf: Günther remete a Gutwasser forrásánál. Metszet. 18. sz.
10. Szent Günther remete egy prágai német szentek életét tárgyaló könyvből. 19. sz.

A kőszegi „négyesfogat” *

A „*Quadriga Gynsiae*”, azaz a kőszegi négyesfogat, a *Podium Academiae* mintájára már az 1930-as évek végén létezett a kis városban. Bábája *Arató István* tanügyi főtanácsos, fizikus volt, aki az elsők között szervezte meg iskolájában (a kőszegi evangélikus leánygimnáziumban) a szaktantermi oktatást. A *Podium Academiae* mintáját *müncheni egyetemi* éveiből vette, és ezt Kőszegen az *Elite Kávéházban* két hetenként folytatott összejöveteleken át szervezte.

Politikum maga a természettudomány volt, a matematika, a fizika, a kémia, a biológia és a geográfia tanárai vettek benne részt, de egy-egy humán érdeklődésű tanár is vendégként megfordult a tanári szakkörben. A **négyesfogat** a következőkből állt: **bencés gimnázium**: *Rezek Román* (magyar, francia) és *Fodor Henrik* (földrajz, történelem); **tanítóképző és líceum**: *Jeges Károly* (mennyiségtan, fizika); **evangélikus leánygimnázium**: *Arató István* (mennyiségtan, fizika) és *Faragó József* (magyar, történelem, latin), valamint a **Hunyadi katonai reáliskola** tanáraiból.

Rezek Román Sándor élénk vitakészsége, humanizmusa, toleranciája és főként kiváló ismeretei hamarosan a tanévre tervezett témakör vezetőjévé avatták. Disszertációja Charles Péguy misztikus intuícióját ölelte fel, verseiben a theatrum mundi, a világkép teocentrizmusa és a modern filozófia törekvései harmóniában álltak.

Henri Bergson filozófiáját boncolgatta a közösség. Vezérfonala René Gillouin e tárgyból írt műve volt. Érdekes a vitapontokra visszaemlékezni, mert jellemzik a tagok érdeklődési fokát, tudását és természetét:

a) „Az értelem spontán hozzásimul az anyaghoz és bizonyos módon egyesül vele a képére való teremtéssel”, ez az ismeretelméleti bázis.

b) „A klasszikus metafizika az intuíciót egyre-másra segítségül hívta lényeges tanainak, a szabadságnak, a lélek halhatatlanságának és az Isten létezésének bebizonyításához.”

c) „Ha az emberi intuíció ismeretek szerzésére való, csak olyan mértékben maradt meg intuíciónak – miközben minden izében értelmessé vált –, amennyire megőrizte ösztönszerűségét.”

d) „Ha azt kérdezzük, vajon egy jövőendő cselekvés meglátható-e, öntudatlanul összecseréljük a tudományos időt – mely pusztán csak mennyiség – a reális tartalommal, mely pusztán csak minőség.”

A múlt pozitívizmusa így vita tárgyát alkotta. A Sorbonne által sugárzott eszmék erősen hatottak erre a körre, hiszen a bergsonizmus a *College de France* pódiumáról tódult az európai vitafórumokra. A tudomány és a valóság közti ellentétről kellett vitázni, hiszen az értelem nem képes áthidalni a fogalom, a szimbólum világából szerkesztett valóságot. Ebből adódik, hogy sokféle a

* Utánközlés az *Amicus* 2000. évi 1. számából

tévedés, azaz a paralogizmus. Így aztán a homo faber áll a dolgokkal szemben. A test anyag, emlékezni csak a lélek tud. Az agy a szellemet érintkezésben látja a valóság dolgaival, ezzel figyel a szellem az életre.

Bergsonnak „A nevelés” című munkáját ugyancsak vitatta a kör. Az életben a roppant alkotásvágyat látja a szemlélő, így a filozófiában új út az örökös alkotásfolyamat láttatása, ennek részelemei a természettudományok.

E fejtegetések és összefüggések interpretátora volt Rezek Román. A kőszegi négyesfogata a „Teremtő fejlődés” elemzésével figyel arra, hogy Bergson elszakadt a pozitivizmustól és az egyszerűsítő időfogalomtól. 1928-ban Bergson stílusa érlelte Nobel díjassá, mert szakított a szórszálhasogató, iskolás filozófia nyelvezetével, de itt-ott csak későbbi költészeti megnyilatkozása és szép prózája is eltér eredeti filozófiai útjától.

Ugyancsak az 1941/42. tanévben került a kőszegi Bencés gimnáziumba világi tanárnak *Fodor Henrik*, aki voltaképpen hazatért, a Majna-Frankfurt-i ösztöndíjas egyetemi gyakornoki idejét letöltve Magyarországra. Fodor kezdeményezése nyomán a négyesfogata a lehetséges ismeretek nehezebb közlési igényét és formáit Ludvig Wittgensteinnél találta meg. Ő Wittgenstein témáját: *Tractatus logico-philosophicus*, *Tagebücher 1914-1916* címen közvetítette. A *Sprachspiele-tárgykör* a Husserl és Bertrand Russel elveivel való vitákat rendezgeti, tagadja és bírálja. Sokszor tautológiának tűnnek túlzásba vitt paradigmái is, jóllehet belső indítékuk és tartalmuk új módszere és eredménye a filozófiai világos beszédnek. – Külön fejezetet szántak a „Nichts sagen, als was ich sagen lässt” című tractatusnak. Az egyszerű törvény, a hipotézis, a logikai összefüggések rendje, a logikai képtelenségek sora, a fizika és az ellentmondások szerepe, és még sok más volt a megvitatt témakörök része.

Fodor Henrik memóriájában a kőszegi Podium Academiae s annak „négyesfogata”, a *Quadrige Gynsiae* még ma is élő emlék, a múlt egyik érdemes része. Ezen időszak tanulságát antik versiculus őrzi: „Non fertur ullo fato, qui non est despiratus.” Szerinte valójában Rezek Román szerepe volt ennek az egy évnek igazi értelme és értéke. Őt későbbi sorsa Párizsba vetette, majd São Paulo kolostora lett az otthona, ahol a *conscientia animae* szellemében fordította le Pierre Teilhard de Chardin munkáit. De ezek már más évek, más égbolt és más korszak szülöttjei lettek.

Fodor Henrik mondanivalójának nagy tanulsága: A „vidéki” tanári munka és a provinciális élet nem jelentette a tudománytól való távolságot, elszakadást, mert nem a hely, hanem a bencés közösségi szellem volt a fókusz!

Zárásként, őszinte szívvel, meggyőződéssel, sok szeretettel említi: „Érdemes a *Quadrige Gynsiae*-ra, arra az egy esztendőre visszapillantani..., érdemes volt ott élni, dolgozni, megérteni!”

(*Fodor Henrik visszaemlékezését közli:*)

Jenkei Ede (Kg)

Mit énekeltek az angyalok? – Lukács 2,14

Szeretettel ajánlom
P. Békés Gellért dr. OSB-nek,
hittanáromnak és lelkiatyámnak.

- I. Szövegváltozatok
- II. Szövegkörnyezet
- III. Formai elemek
- IV. Nyelvtani fogódzók
- V. A forráskritika és a fordítások
- VI. Az üdvösség földi története
- VII. Így énekelhettek az angyalok
- VIII. Szöveggyűjtemény
- IX. Summa operis

Mottó: *Se non è vero, forse è ben trovato.
Ha nem is igaz, talán érdekes.*

I. Szövegváltozatok

A VIII. fejezetben – a rábukkanás rendetlenségében – betűhíven, bibliográfiai megjelöléssel közlöm Lukács 2,14-nek az általam különböző nyelveken fellelt szövegváltozatait. Mindegyikük a következő *négy*, pontosabban *kettőszőr kettő* típus valamelyikét képviseli:

1.a (Káldi, 1626.)

Dicsőség a magasságban Istennek,
És a földön békesség
a jóakarató embereknek.

1.b (Békés, 1991.)

Dicsőség a magasságban Istennek,
és békesség a földön
Isten kedveltjeinek.

2.a (Nem élő szöveg, 1992.)

Dicsőség a magasságban Istennek,
és a földön békesség,
és az emberekben jóakarát.

2.b (Károli, 1590.)

Dicsőség a magasságban Istennek,
és a földön békesség,
és az emberekhez jóakarát.

Két jellemző, jól felismerhető vonás különbözteti meg a *négy*, azaz a *kettőszőr kettő* változatot:

– az **1.** és a **2.** változatokat a címzettek (*részeshatározó-esetek, dativusok*) száma; az **1.** jelűekben kettő van: *Istennek* és *embereknek*, a **2.** jelűekben viszont csak egy: *Istennek*;

– az **a** és a **b** változatokat a *jóakarát, jóindulat, jó vélemény* iránya; ez az irány az **a** jelűekben az *emberektől Isten felé*, a **b** jelűekben viszont *Istentől az emberek felé* mutat.

A magyarul bemutatott *négy*, azaz *kettőször kettő* változattal szemben mind a régi görög forrásokban, mind a latin fordítások között csak *kettő*, azaz *kettőször* egy változatot találtam:

1. A legrégebb kódexekben azok egykorú korrigálása előtti szöveg, IV. század

Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ
καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη
ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίας.

1. *Vulgata* (Jeromos, IV-V. sz.), 1592.

Gloria in altissimis Deo,
et in terra pax
hominibus bonae voluntatis.

2. A legrégebb kódexekben majdnem egykorúan korrigált szöveg, IV. század

Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ
καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη
ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.

2. A fenti szöveg tükörfordítása, 1992.

Gloria in altissimis Deo,
et super terram pax,
in hominibus bona voluntas.

Az eredeti görög és a latin szövegek tehát nem indokolják *szemmel is láthatóan* a *kettőször kettő* változatot.

– Világosan csak az 1. és 2. változat ismerhető fel: az utolsó szó 1. *birtokos esetben (genitivusban)*, ill. 2. *alanyesetben (nominativusban)* áll. Ez a nyelvtani tény már önmagában – de majd más oldalról is megmutatjuk – implicálja, hogy az 1. változat (logikailag, de fizikailag is) **kettő**, a 2. pedig **három sorra** bontható.

– Az **a** és **b** változatot *fizikailag* nem jelzi semmi. *Logikailag* mégis kétféleképpen értelmezhetők ezek a szövegek, mert az *akarát, indulat, vélemény* (mint az eredeti görög *δοκία* és a latin *voluntas* is) igéből származó főnév, ezért az *emberek* szempontjából mind **a** *cselekvő, művelő (aktív)*, mind **b** *szenvedő, elviselő (passzív)* értelemben használható.

II. Szövegkörnyezet

Elsősorban a szövegkörnyezetet kell megvizsgálnunk, ha feleletet várunk kérdéseinkre: *Kik? Mit? Énekeltek?*, és főleg: *Mit akart* az evangélista, ill. általa a Szentlélek velünk *közölni*, ha egyáltalán akart itt valamit közölni, s nem csak esztétikai kulissza az egész „ének”?

Nyilvánvalónak tűnik, hogy Jézus születésének a története a Lukács-evangéliumban (talán kevésbé mondhatnánk ezt a Máté-evangéliumra) egy az *eseményt misztikusan megjelenítő* ősi keresztény liturgikus *betlehemes játéknak* az emlékeztető vázlata (analog a helyzet az *utolsó vacsora* és a *szenvedéstörténet* esetében); nem lehet ugyanis véletlen, hogy a liturgia mellett (vagy talán ez

maga is a liturgia része volt?) a liturgikus játékok sok népnél – mint nálunk, magyaroknál is – kialakultak és újra meg újra ismét megfogalmazódnak.

A feltételezett *betlehemes játék* epizódjai:

- A) Mária és József házasságkötése, az angyal szerepe – Mt 1,18–24 és Lk 1,26–38.
- B) Mária látogatása Erzsébetnél – Lk 1,39–56.
- C) Utazás Betlehembe és Jézus születése – Mt 1,25 és Lk 2,1–7.
- D) Híradás az embereknek**, a templomban is – Mt 2,1–11 és Lk 2,8–20. 21–38.
- E) Üldözés és menekülés – Mt 2,12–18.
- F) Hazatérés, békés gyermekkor – Mt 2,19–23 és Lk 2,39–52.

Az egyes epizódok Máténál, ill. Lukácsnál egymás variánsainak tűnnek, a B) Lukácsnak, az E) Máténak a sajátja. A D) epizódot vastag betűvel írtam, egyrészt mert ebben van a kérdéses szövegrészletünk, másrészt mert feltűnő, hogy Máté, a zsidó vámos, előkelő idegen tudósoknak, Lukács viszont, a görög orvos, egyszerű zsidó embereknek juttatja az első hírt a Megváltó születéséről. Egyben, a szövegek hosszából és elhelyezéséből következtethetően, ez a D) epizód lehetett az evangélisták mondanivalójának (egyik) fő súlypontja.

A **D) epizód** mozzanatai:

- **a hírnök**: Isten *angyala* (Lk), ill. (próféta által megjövendőlt) *csillaga* (Mt);
- **a hír**: a Messiás király *megszületett* Betlehemben (Lk és Mt), és az, amit
- az **angyalok éneke** (Lk sajátja) jelent;
- **a reakció**: az emberek *hódolata* és a hír *továbadása* (Lk és Mt), valamint
- a *világ fejedelmének* bosszús ellenintézkedése (Mt sajátja).

Ez tehát az a környezet, amelyben *angyalok*, ill. *πλήθος ... λεγόντων*: azoknak sokasága, akik *kijelentik*, vagyis az itt prózában fogalmazott „énekekkel” *hirdetik* (mást-mást a kétszer két változatnak megfelelőek):

<p style="text-align: center;">1.</p> <p><i>Istennek</i> mennyben dicsőség, földkerekségen pedig békesség a Őt kedvelő vagy b Általa kedvelt <i>embereknek</i>.</p>	<p style="text-align: center;">2.</p> <p><i>Isten számára</i> mennyben dicsőség és földkerekségen békesség, emberekben a Felé vagy b feléjük irányuló „jóakarát”.</p>
--	--

Nem véletlen, hogy nincsenek sem állítmány, sem pedig a görögben is szokásos névelők a mondatban; az eredetiben sincsenek. Az állítmány hiánya magyar szövegezésben kevésbé feltűnő, mert mi (névszói) állítmánynak érezhetjük az eredeti szövegek alanyait. – Az *εὐδοκία* szónak a „jóakarát” az első szótári jelentése; ez itt vitatható, később pontosítom.

Az **1.** változat – az említett hiányos szövegezésben – olyasmit mond, ami bizonyos értelemben *természetes*, információelméleti szakkifejezéssel élve: *nincs hírtéke*, így tartalmatlannak tűnik vele kapcsolatosan a görög *λέγω* (kijelent, kinyilatkoztat) igének a használata.

A 2. változat viszont – s ez a hiányos szövegezés ellenére is kitűnik – maximális hírértékkel *kinyilatkoztatja, hogy* – lényegében, de eszkatologikusan – *helyreállt az ember vétke által megzavart eredeti rend* mindazzal, amit Isten teremtett: a mennyel, a földdel és az emberrel. Teljes az analógia mind az Ószövetséggel, mind az Újszövetség többi szövegével (a magyar szöveg a Káldi-biblia első kiadásából – 1626. – való):

A szentírás *első szavai*: „Kezdetben teremtette Isten a' mennyet és a' földet ... És teremté Isten az embert” (Ter 1,1.27); majd: „Ellenkezéseket vetek ... Megsokasítom nyavalyáidat ... átkozott a' föld a' te munkádban” (Ter 3,15–17).

Az újszövetségi *folytatás*: „Most pedig egyszer e'világnak utólyán, megjelent a' bűnnek eltörlésére az önnön áldozattya-által” (Zsid 9,26), „mert a' teremtett-állatnak várakodása, az Isten fiainak megjelenését várja ... mert maga a' teremtett állat-is meg-szabadíttatik a' romlandóságnak szolgálattjától ... Mert tudgyuk hogy minden teremtett-állat fohászodik és szűl mind eddig ... Nem chak az pedig, hanem mí-magunk-is ... Mert remenség által üdvözültünk ...” (Róm 8,19–24).

III. Formai elemek

Mind a két szövegváltozat annyira szoros formai keretben fogalmazódott, hogy egyértelmű: az *angyalok éneke* vagy vers, vagy legalábbis nagyon szoros keretbe szorított próza. Ez magyarázatot ad a szöveg hiányos fogalmazására, így közelebb visz pontos értelmezéséhez is.

A *feltételezhető vers* sorainak a száma mind a két szövegváltozatban *három*, a sorok *nyolc szótagosak, hetedik szótagjukon éles hangsúly* van és *nyolcadik szótagjuk ejtett hangzású*. Szépen keretezi a verset az egyaránt a *δοκέω* (*vél, gondol*) ige *δοκ-* tövéből képzett két szó: a kezdő *Δόξα* (*δοκ+σα*) és a záró *εὐδοκία* vagy *εὐδοκίας* (így, a *ς*-val talán kissé kevésbé harmonikus, ezért kevésbé szép a keret...).

Ehhez a megállapításhoz *figyelembe kellett venni*: A görög (és a latin, és a belőlük származó többi) nyelvben egy verssoron belül *egy szótagnak számít* a (hangsúlytalan) szóvégi magánhangzó és a rákövetkező szó kezdő magánhangzója; így csak két szótagnak számít *Δόξα ἐν* az első sor elején, de a második sor elején három szótag marad *καὶ ἐπί*, és nem vonódik össze a második sor vége sem a harmadiknak az elejével. *Továbbá*: A görögben ennél a nem időmértékes versfajtnál *két szótagnak számítanak* a hajtott ékezetes magánhangzós szótagok, mintha egy éles és egy tompa ékezetes hangzó egymásutánja lenne bennük; így három szótag az első sor végén *θεῶ*, és két szótag a második sorban *γῆς*.

Az 1. változatnak van ezen kívül még egy – talán véletlen, de tudatosan *mindenképpen csak írásban születhetett* – formai jellegzetessége: az egész szöveg pontosan *háromszor tizenhét* betűvel van leírva. Az első sor éppen tizenhét betű, a másodszeri tizenhetedik betű a harmadik sorban lévő *ἐν* szónak

a v-je, a harmadszori tizenhetedik pedig az utolsó sort záró c. Ez a tény tehát az, ami a második és a harmadik sort – egybevégezően a dativusoknak és a nominativusoknak az I.-ben említett számával – egyetlen hosszabb, harmincnégy betűs sorba vonja össze.

Az 1. változatnak *szépséghibája*, hogy a szótagos és a betűs sorbontás nincs egymással összhangban. Ez arra utal, hogy a kétféle szimmetria nem egyidejűen, sőt hogy egymástól függetlenül alakult ki. A kétszeres szimmetria létrejöttének *valószínű útja* az lehetett, hogy a már – legalább – szóhagyományban élő, meglévő szövegnek leírója vagy egyik másolója *nem vette észre* vagy figyelmen kívül hagyta (ez utóbbi aligha valószínű) a nyolc szótagos szerkezetét, s a c beírásával „helyesbítette” és így a *háromszor tizenhét*-formába *kényszerítette* az addig – az ő felfogása és ismeretei szerint hiányos, „romlott”, s ezért – szabálytalan-formátlan szöveget. Az ellenkező iránynak, a betűs formából a szótagosra való átmenetnek a feltételezése – lévén emez magasabban szervezett, bonyolultabb forma – *valószínűtlen*.

Az *angyalok éneke* tehát – mint láttuk, ez a szövegváltozattól függetlenül feltételezhető – egy háromsoros strófa; nem időmértékes, hanem inkább hangsúlyos verselést képviselő forma. Igazi *ünnepi ének, szekvencia*, amilyenek – egyebek között – a Római Misszáléban is találhatóak. Érdekes, hogy a misszáléban (egy kivétellel, ez a húsvéti szekvencia, a *Victimae paschali laudes...*) az összes – pontosabban a hajdani sokból meghagyott néhány – ünnepi ének is háromsoros, soronként nyolc szótagos, a sorok hetedik szótagján hangsúlyos himnusz. A sorok esetleg – rendszerint csak a strófánkénti harmadikak, ebben a rendszerben teljesen szabályos módon nyolcadik nélkül – a hetedik szótagjukon hangsúllyal, csonkán zárulnak.

A mondott típusú strófákból áll tehát az összes többi meghagyott szekvencia, a pünkösdi: *Veni Sancte Spiritus...*, az úrnapi: *Lauda Sion Salvatorem...*, a halottaknap: *Dies irae, dies illa...* és a fájdalmas pénteki: *Stabat mater dolorosa...*, az élő monasztikus hagyományból pedig a Szent Benedek-napi: *Læta quies magni ducis...* és a Szent Skolasztika-napi is: *Emicat meridies...* (aláhúzás jelöli a hangsúlyos szótagokat; látható, hogy a hosszabb szavak a főhangsúlyuktól számolva két-két szótagonként mellékhangsúlyt kapnak).

Lehetséges talán, hogy a misszáléban ma is meglévő szekvenciák az ünnepi-ének-formának egy az angyali ének korába visszavezethető hagyományát követik? Vagy akár megfordítva is: lehetséges, hogy – s ezt a feltételezett betlehemes játék vázlat volta valószínűsíti – háromsoros szövegünk egy hosszabb ünnepi éneknek a kezdő strófája? – A szentmise *Gloriája* is, amely egyértelműen az 1. változaton alapul, tovább folytatja az éneket; de mintha elfelejtene – feltételezett – versi eredetét. A szentmisében a *Gloria* nem verses himnusz, hanem gondolatrítmusos prózai költemény, mint ahogyan a háromszor tizenhét betű is *inkább* prózává teszi az *angyali ének* szövegét.

Meg kell még említeni, hogy a **szövegünket szabályozó számok** mindegyike ősidők óta *szent szám*: a **2** (két sor), a **3** (három sor), a **7** (hetedik szótag), a **8** ($=2^3$, nyolc szótag) és a **17** is ($=2^3+3^2$, tizenhét betű; ez a viszonylag nagy szám ebből a szempontból talán kevésbé ismert, de eszünkbe juthat például, hogy 17-nek a *háromszögszáma* a 153, a Jézus szavára fogott nagy halaknak a száma [Jn 21,11; $153=1+2+3+\dots+17$]...). **Éppen ezért biztosra vehető**, hogy ezeknek a számoknak *együttes*, ilyen *sorozatban* való használata feltétlenül tudatos, nem lehet véletlen. Ez azonban egyértelműen azt jelenti, hogy az említett formai kötöttségek *valóságosak*, nem egyszerű belemagyarázások.

IV. Nyelvtani fogódzók

Szövegünk vers, ill. szigorúan szabályozott próza volta megfelelő magyarázata a II.-ben említett hiányos fogalmazásnak: *nem fértek el* sem állítmány, sem névelők, sem pedig a **2.** esetében a harmadik sor elejére kívánczó *kapcsolatos* *καί-és* (vagy pedig a *magyarázó* *γὰρ-mert*, mind a kettő mellérendelő) kötőszó a feszes forma keretei között. Van azonban olyan forrás, ahol a *καί-és* – persze formát döntve – megvan, és olyan is, amelyben az **1.** változathoz – nem törődve sem a nyolc szótagokkal, sem a tizenhét betűkkel – elhagyták az *év-in* előljárószót, hogy az *ἀνθρώποις-hominibus-embereknek* pusztán *dativus* (részes-határozó eset) maradjon (egyébként ez a hiányos görög változat az alapja – vagy talán a latinból visszafordítás következménye? – a Vulgata Clementina [1592.] idézett latin szövegének).

A forma tehát, mint láttuk, nyelvtanilag tette hiányossá a szöveget, kíséreljük meg most azt a forma rovására nyelvtanilag kiegészíteni. A már bemutatott gondolatokat is felhasználva a nyelvtani elemzés közelebb vihet a kérdés megoldásához: Nagy valószínűséggel mi lehetett szövegünknek a szerzője által – aki talán nem egyetlen személy, hanem egy az evangélista szemében jól ismert keresztény közösség – szándékolt eredeti értelme. A forma feloldásával, a hiányos, de mondanivalójában lényegében *már világos* szöveg nyelvtani kiegészítésével próbáljuk meg eldönteni: Mi az *állítmány*; az előljárós szavak *jelzők-e* vagy (képes) *helyhatározók* (ez utóbbiak eldöntése, kivéve a harmadik sor esetét, a szöveg mondandóját csak lényegtelenül érinti); és: a „jóakarát” melyik *irányban* értelmezendő?

Konkrétabban fogalmazva: A nyelvtani elemzéstől azt várjuk, hogy az *εὐδοκίας-εὐδοκία* szópár egyikét (**1.** vagy **2.**) eredetiként kiválaszthassuk és a kiválasztott szónak vélt autentikus *irányultságát* (**a** vagy **b**), vagyis a szöveg egyértelműen pontos jelentését meghatározhatjuk. Módszerünk az elvi lehetőségek megmutatásával, vagyis a lehetséges állítmány(ok) és a görög névelők próbálgató elhelyezésével, az előálló teljesebb szövegrészletek „izlelgetése” lesz.

IV.1. Az állítmány és közvetlen bővítése(i)

A szöveg *állítmányát* óhajtó, kívánó értelműnek érzékelhetjük, hiszen a mi (liturgiában is és azon kívül is) megszokott vélekedésünk szerint az angyalok – akik bizonyos értelemben minket magunkat képviselnek – az *éneküket* a legfőbb karácsonyi jókívánságként – amelyet a megszületett Igétől, az Ő természetes ajándékaként kérhetünk – terjesztik Isten és az emberek elé. Ezt a megállapítást kifejezetten igazolja például a **2.a** jelű típushoz tartozó népszerű kánon:

Glória szálljon a mennybe fel,
Jöjjön a földre a béke!
És az emberi szívbe a jóakarát.
(Amen, amen.),

és *ugyanígy* – de nem csak így – értelmezhető az állítmány fizikai hiányában is a fentiekben magyarul leírt összes szövegváltozat. (Ennek a – *Kerényi György* által írt, 1934-ben megjelent – magyar szövegnek ráadásul külön érdekessége is van: *háromsoros*, az *Amenek* nélkül nézve. Kevés valódi háromsoros népszerű énekünk van; dallama ennek is négysoros. További érdekessége, egyfajta külső analógiája az angyali ének *görög szövegével*, hogy bár szótagszámban különböző hosszúságúak a sorai, dallamuk *időtartam* szempontjából a göröggel *egyenlő hosszúvá* – nyolc-nyolc időegység! – teszi, szabályozza azokat.)

Bár nem tagadható, hogy Lk 2,14-nek a *kívánó-óhajtó* értelmezése mind földi-emberi valóságunknak, mind pedig a nyugati keresztény hagyománynak (v. ö. a szentmise *Gloriájával*) tökéletesen megfelel, ezt *eredeti értelemként* nem igazolja a szövegösszefüggés. Az angyalok énekét a Lk 2,13-ban bevezető λέγω (λεγόντων) ige ugyanis, mint már láttuk, *kijelentő, kinyilatkoztató* értelmű, ezért – változattól függetlenül – *ténymegállapító* állítmány a helyénvaló, mint például a *van* vagy a *megvalósult* és hasonlók.

Ezzel együtt azt is észre kell venni, hogy az **1.** és a **2.** változatok ezekkel a javasolt állítmányokkal kiegészítve a bennük kijelentettek igazságértékét tekintve nem egyforma súlyúak. Az **1.** változatban ugyanis (*két* részeshatározó!) – bár elfogadható – mégsem tűnik számunkra *teljesen* megfelelőnek az egyszerű megállapítás: *Van* Istennek dicsősége, az embereknek *pedig van* békessége; lévén főleg ez utóbbi inkább csak vágyálom. A **2.** változatban *viszont*, amely (*egyetlen* részeshatározó!) *csak* isteni világtávlatban, eszkatologikusan gondolkodik, a *Van* mondandója a megtestesülés valóra váltásával egyértelműen igaz, bejelentésértékű, igazi jó hír: εὐαγγέλιον-*evangélium*.

Lehetetlen fel nem figyelniünk a párhuzamra: A Ter 2,1-ben a teremtés hatodik napjának estéjén tett megállapítással: „*συνετελέσθησαν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ καὶ πᾶς ὁ κόσμος...* – *elkészült* az ég és a föld és minden...” tökéletes összhangban van, teljesen egybevág az ember bűne által okozott elrendetlenedés után Lk 2,14 így kiegészített kijelentése: „*πάλιν αὐθις ἀπειργάσθησαν τῷ Θεῷ ἡ δόξα ἐν τοῖς ὑψίστοις, ἡ εἰρήνη ἐπὶ τῆς γῆς...* – *újra*

megvalósult Isten számára mennyben a dicsőség, földszerte a békesség...”. Mint ahogyan az előző a *teremtés* megtörténének a bejelentése, ez utóbbi annak a ténynek ünnepélyes kihirdetése, hogy Jézus születésekor *már* (korábban?, mikor?) *végbement a megváltás*. Mind a két idézetben jól jelzi a használt igealak – a görögben az aoristos, a beálló-befejezetlen, jövőbe is nyíló múlt idő –, hogy a két megállapított tény, vagyis a *teremtés* is, a *megváltás* is (amelyet egy időre felfüggesztett az emberi bűn) a jelen-múlt-jövő időnek a folyamatoságában élő valóság.

Az állítmány *közvetlen bővítményét* (a *tárgyat* – ez szövegünkben nincs – és/vagy a *határozókat*) úgy érhetjük nyomon, hogy figyelembe vesszük: A *megvalósult, létrejött* értelmet elvontan ugyanúgy kifejezi az első sorban lévő Θεῶ-hoz és az 1. változatban az ἐν nélküli harmadik sort kezdő ἀνθρώποις-hoz (részeshatározóhoz, dativusokhoz) *állítmányként jobban illeszkedő*, pusztán a meglétet megállapító ἔστιν-*van* igealak. A nem segédigeként, dativus-szal együtt szereplő ἔστιν-*van* állításnak ugyanis a szótári jelentése: *van neki*, azaz itt, hiszen *már megvalósult: van Istennek dicsősége*, ill. *van az embereknek békessége*. Így módon egyértelműnek tűnik, hogy legalábbis az első sor Θεῶ-ja mindenképpen *dativus commodi* vagy *dativus ethicus* (magyarul: közönséges részeshatározó), bizonyos értelemben (az ἔστιν miatt) egyfajta birtokost jelölő dativus: *van neki*, vagyis *magyarul: az övé*. Tehát mind a két változatban Istent illető *birtoktárgy*, az *Ő tulajdona a dicsőség*, és a 2. változatokban ezen kívül még a *békesség* és a – még közelebről értelmezendő – „*jóakarát*” is. Ugyanígy kell azt is elfogadnunk, hogy az 1. változat szerint – *ha* nem szerepel az ἀνθρώποις előtt az ἐν praepositio –, az *embereké* a békesség (ez végül is a Vulgata Clementina esete, az I.-ben idézett *latin* szövegű 1. változat).

IV.2. A jelzők és/vagy határozók

Vizsgáljuk most meg a *jelzőket*, avagy éppen: *határozókat*. Ezek a szövegünkben lévő előjárós szavak és – az 1. változatokban – a szöveget záró genitívus. Az előjárós szavak – a görög nyelvtankönyvek szerint – a névelők elhelyezésétől függően akár jelzők, akár határozók lehetnek, a genitívusban álló szavak inkább csak jelzők.

Minden sorban van egy-egy előjárós szó: ἐν ὑψίστοις, ἐπὶ γῆς, ἐν ἀνθρώποις (ez utóbbi az ἐν-*in* hiánya miatt nem szerepel sem a Vulgata Clementina szerinti latinban, sem az ennek megfelelő görög eredetiben). Semmi sem indokolja, hogy ezeknek a mondatrészeknek a nyelvtani szerepét – az 1.-ben az első kettőt – ne egységesnek ítéljük, hiszen egyféleképpen (és mellérendelt mondatokban, akár καί, akár γὰρ kapcsolja 2. esetében a harmadik sort) helyezkednek el a szövegben.

Az 1. változat εὐδοκίας-*bonae voluntatis* zárószava genitívusban áll, ebben a formájában *csak jelző* lehet. Csábító – a megszokott latin szöveg alapján –

ennek *genitivus qualitativus*ként, minőséget, pontosabban belső tulajdonságot kifejező jelzőként való értelmezése (*jóakarátú* emberek), a görög azonban a *genitivus*-t nem használja ilyen értelemben. Marad tehát a görögben és a latinban közösen meglévő két lehetőség: a *genitivus explicativus*, amely a „birtokot” közelebbről körülhatárolja, a többi hasonlótól elkülöníti (valamilyen módon a „*jóakarát*”-hoz tartozó emberek), vagy a *genitivus possessivus*, a birtokosjelző (a „*jóakarát*”-nak az emberei).

Ha a mondottakat figyelembe véve megpróbáljuk mind a négy kifejezést *jelzőnek* számítani, akkor értelmezésükre a következő lehetőségek adódnak (a továbbiakban a sor elején * jelzi a véglegesnek tekinthető, később nem kifogásolt megoldásokat, és *típusjelük* a kizárólag az egyik változathoz tartozókat):

- ...ἡ δόξα ἢ ἐν τοῖς ὑψίστοις... ...a *mennyei* dicsőség...
- ...τῷ ἐν τοῖς ὑψίστοις Θεῷ... ...a *mennyei* Istennek...
- ...ἡ ἐπὶ τῆς γῆς εἰρήνηa *földi* békesség...
- 2. ...ἡ ἐν τοῖς ἀνθρώποις εὐδοκία... ...az *emberekbeni* „*jóakarát*”...
- 1. ... ἡ ἐπὶ τῆς γῆς εἰρήνη ἢ ἐν τοῖς ἀνθρώποις τοῖς τῆς εὐδοκίας...
...a *földi* s a „*jóakarát*”-nak az *embereiben* békesség...
- 1. ...ἡ ἐπὶ τῆς γῆς εἰρήνη ἢ τῆς ἐν τοῖς ἀνθρώποις εὐδοκίας...
...a *földi* s az *emberekbeni* „*jóakarát*”-nak a *békéje*...

Az előljárás főneveknek itt bemutatott jelzői értelmezése két vonatkozásban problematikus. Egyrészt ugyanis az első sorban nem egyértelmű, hogy a jelző a két főnév közül melyikre vonatkozik, másrészt az **1.** változat szerinti *hosszú* második sorban a *békességnek* két hasonló típusú jelző közé vetése – amely egyébként csak a harmadik sor elején ἐν-t tartalmazó szövegben valósul(hat) meg – semmiképpen nem tűnik eléggé indokoltnak. Véleményem szerint tehát az előljárás főnevek – kivéve *esetleg* az ἐν-es **1.** esetét – (képes) helyhatározóként értelmezendők:

- *...ἡ δόξα ἢ ἐν τοῖς ὑψίστοις τῷ Θεῷ ...
...dicsőség a *mennyekben* az Istennek...
- *...ἐπὶ τῆς γῆς ἢ εἰρήνηa *földkerekségen* a békesség...
- *2. ...ἐν τοῖς ἀνθρώποις ἢ εὐδοκία...
...az *emberekben* vagy az *emberek között* „*jóakarát*”...
- *1. ...τοῖς ἀνθρώποις τοῖς τῆς εὐδοκίας...
...a „*jóakarát*” *embereinek*...
- 1. ...ἐπὶ τῆς γῆς ἢ εἰρήνη ἢ τῆς ἐν τοῖς ἀνθρώποις εὐδοκίας...
...a *földkerekségen* az *emberekbeni* „*jóakarát*”-nak a *békéje*...
- 1. ...ἐπὶ τῆς γῆς ἢ εἰρήνη ἐν τοῖς ἀνθρώποις τοῖς τῆς εὐδοκίας...
...a *földkerekségen* a „*jóakarát*”-nak az *embereiben* a békesség...

A *helyhatározós* értelmezés tehát az első két sorra nézve harmonikus, a hagyományos értelmezésnek megfelelő megoldást ad, a harmadik sorra viszont az ἐν-es **1.** esetében akár a megengedett jelzői kivétellel, akár a helyhatározói

értelmezéssel képezhető szövegeket úgy kell értékelnünk, hogy átcsapnak a **2.** értelmezés lényegébe: dicsőség is, békesség is Istennek van, az emberek így nem címzettek (a Nova Vulgata jelenlegi szövege – úgy tűnik – ehhez az értelmezéshez csatlakozik).

Ezek szerint az **1.**-nek a harmadik sorban *ἐν*-es esetét a *saját jellegzetességén, típusán belül* nem tudjuk megnyugtatóan értelmezni. Lehetséges értelmezésként tehát az **1.** típusra az *ἐν* nélküli – szabálytalan, alig strukturált szövegű – pusztá dativusos változat marad:

***1.** ...ἡ εἰρήνη τοῖς ἀνθρώποις τοῖς τῆς εὐδοκίας...
...a békesség a „jóakarát” embereinek...

Érdekes azonban ebből a szempontból Pázmány Péter vélekedése, aki bár *Imádságos könyvében* (1606.), természetesen, az *ἐν* nélküli **1.a** változatot (a szentmise *Gloriája*) közli, hozzá fűzött kommentár-imádságának az elején azonban **2.** szerinti gondolatokat idéz: „*Oh örvendetes hír, vigaságos újság az emberi nemzetnek, hogy meg-békéltettünk az Ur Christus-által a' mi Istenünkel. Meggyőzettek minden ellenségink, el-vétetet róllunk az Adam átka, a' kárhozatnak ellenünk iratot sentenciája.*”

IV.3. Ki a „jóakarátú”, és mi az eredeti szó valódi jelentése?

Végezetül az *εὐδοκία(ς)* irányultságát határozzuk meg. A feltett kérdésre a legvalószínűbben kiegészített szövegeknek és a szó etimológiájából levezetett alapjelentésnek a birtokában választ kaphatunk. Íme a már kiegészített szövegek (az alapszöveget *dől*t betűvel szedtük):

1. változat	2. változat
<p>Ἔστιν ἡ δόξα ἐν τοῖς ὑψίστοις τῷ Θεῷ , καὶ ἐπὶ τῆς γῆς ἡ εἰρήνη τοῖς ἀνθρώποις τοῖς τῆς εὐδοκίας.</p>	<p>Ἔστιν ἡ δόξα ἐν τοῖς ὑψίστοις τῷ Θεῷ , καὶ ἐπὶ τῆς γῆς ἡ εἰρήνη, καὶ/γὰρ ἐν τοῖς ἀνθρώποις ἡ εὐδοκία.</p>

Az **1.** változatban, mivel az *εὐδοκίας* – mint láttuk – *genitivus explicativusként* vagy (egyre visz, de inkább) *possessivusként* fogható csak fel, el kell fogadnunk, hogy az *ember* a „jóakaraté”, a „jóakarathoz” tartozó, nem pedig fordítva. Így ez a szöveg nem azt állítja, hogy az emberek – vagy közülük bizonyosak, akiké a béke – „jóakatatúak”. Ebben a szövegben bizony az *εὐδοκία* Istenből az *emberek felé* irányul (**1.b** változat).

A **2.** változatban az *εὐδοκία* *nominativusban*, *alanyesetben* áll, s mint már beszéltünk róla, Istennek a birtoka, azaz *Istent illeti meg, ugyanúgy*, mint a dicsőség is és a béke is. Fontos a megjegyzés: *ugyanúgy*, a *dicsőséghez* ugyanis a *békét* az eredetileg is meglévő, ehhez pedig a „jóakarát”-ot a szigorú

forma miatt hiányzó, de odaértendő καί-és (ill. az utóbbinál esetleg a γὰρ-*mert*, ez is mellérendelő) kötőszó kapcsolja. Az *ugyanúgy* a helyhatározókra is, és arra is, hogy mindez a megtestesüléssel *újra megvalósult*, egyként vonatkozik. Így ez a szöveg azt állítja, hogy a „jóakarát” az emberekben van, de Istené, vagyis Istent illeti. Ebben a szövegben bizony az *εὐδοκία* az *emberekből* Istenre irányul (2.a változat).

De mit jelent itt – végül – az *εὐδοκία*? Töve azonos a δόξα szóéval, a tő *vélekedést*, *gondolkodást* tartalmaz. Így az *εὐδοκία* etimologikusan indokolt alapjelentése: *jó/helyes vélekedés, jó/helyes vélemény*.

A szóban forgó 1.b változat szövegösszefüggésében az *εὐδοκίας* alapjelentése – előbbi következtetésünk szerint – *Istennek a saját jó vélekedése* az – összes vagy bizonyos – emberekről, éppen azokról, akiről jó a véleménye. Ez az értelmezés predestinációt jelent, nem csoda, hogy az isteni előre elrendelésnek erős hangsúlyt tulajdonító – elsősorban, de nem csak protestáns – fordítások szívesen alkalmazzák ezt az 1.b típusú megoldást.

A 2.a változat esetén az *εὐδοκία* kikövetkeztetett alapjelentése: *az embereknek a jó vélekedése, jó véleménye*, egybecseng azzal, és éppen az ellenkezőjét állítja annak, hogy a bűnbeeséskor az ember *helytelenül* kezdett gondolkodni Istenről: „Talán irigy a tulajdonára, vagy féltékeny a tudására?” (v. ö. a már idézett Káldi-biblia Ter 3,5 szövegével: „Mert tudgya az Isten hogy valamely napon észtek arról, megnyílnak szemek: és lésztek mint az Istenek...”). Ezt az irányulást érezhette itt a Vulgata Clementina szövegének eredeti megalkotója (Szent Jeromos; vagy talán már a régebbi latin fordításokban is így volt?), aki az *εὐδοκίας* szót a latin nyelven természetesen tünő genitivus qualitatís-szal értelmezve az angyali ének második sorát a *jóakarátú* embereknek címezte.

V. A forráskritika és a fordítások

A *trentói zsinat* (negyedik ülészakán, 1546-ban) kategórikusan kijelenti: „Si quis autem libros ipsos *integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia catholica legi consueverunt et in veteri vulgata Latina editione habentur, pro sacris et canonicis non susceperit...*, anathema sit. – Ha valaki (a szentírásnak) a könyveit, *teljes egészükben, minden részükkel együtt*, ahogyan a katolikus Egyházban azokat olvasni szokták, és ahogyan azok a *rég elterjedt* (=vulgata) *latin* kiadásban található, szentnek és kanonikusnak el nem fogadja..., átkozott (=jogvesztett) legyen.” (Denzinger 784). De azt is kijelenti: „...posthac sacra scriptura, potissimum vero haec ipsa vetus et vulgata editio *quam emendatissime* imprimatur – mostantól kezdve (törekedni kell) arra, hogy a szentírást, de főleg ezt a régi és elterjedt kiadását (a Vulgátát), *a lehető legjobbra helyesbített* szöveggel nyomtassák újra meg újra” (Denzinger 786).

Az utóbbi gondolatnak a jegyében születhetett csak meg a *Nova Vulgata* szövege. Ez a sok vonatkozásban újonnan megalkotott szöveg a régi *Vulgata*

szövegétől például éppen a vizsgált Lk 2,14 vonatkozásában az *in* praepositionnak a beírásával gyökeresen eltér. Az *in* betoldásával ugyanis *szavak szerint egyezővé tették* (láttuk, hogy nyelvtanilag nem tűnik adekvátnak ez az egyeztetés) a latin szöveget az időben legrégebbtől meglévő görög szövegváltozattal.

Kérdés azonban, hogy az időben legelső meglévő változat-e az, amelyet *autentikusnak kell* tartani. Feleletem kategórikusan nem kategórikus: *Lehet*, de *nem kell*. A feleletet *példával* illusztrálom:

Egy régi papíron – többek közt – ez olvasható:

... *v i z e a teája* ... (Ez az innivalója.)

Valami miatt lemásolják, de a másoló (gépíró) *vagy* a mondásnak nem szokványos volta miatt, *vagy* sietségében, motorikus asszociáció következtében, *vagy* egyszerűen azért, mert hiányosnak, érthetetlennek tartja a mondatot, ezt írja:

... *v i z e s a teája* ... (Hígan issza.)

Aki a másolást ellenőrzi, észrevevén a hibát, helyesbít a leírt szövegen, áthúzza a *s* betűt; ezután ez látszik *ugyanezen a példányon*:

... *v i z e ~~s~~ a teája* ... (Ezt most hogyan értjük?)

Később ezen legutolsó példánynak a kivételével az összes többi papír elvész. Aki így veszi kézbe, melyik értelemben fogja azt újra továbbítani? – A saját gyakorlatomban a korigált változatot szoktam elfogadni.

Éppen ugyanez a helyzet (az írógép használatát kivéve) Lk 2,14 esetében. A legrégebb meglévő kódexek *első kézzel írtan* tartalmazzák ugyan a szöveg végén a *ς*-t, de azt az egész kódexben jól felismerhető *második kéz, a korrektor* egyértelműen törölte (v.ö. Nestle-nek a **VIII.** fejezetben idézett kiadásával). Véleményem szerint tehát a **2.** (már az **I.**-ben így megjelölt) szövegváltozat az ősbiblia, és – mint megmutattam – az **a** változat szerint értelmezendő.

A **VIII.** fejezetben lévő, különböző helyekről származó eredeti nyelvű és lefordított szövegek a *nyugat-kelet* és a *régi-új* szempontokkal jellemezhetően oszlanak meg a típusok között:

A *latin hagyományt* követők egyértelműen az **1.** változatokhoz csatlakoznak. A fordítások közül a régebbiek – régebről csak magyar fordítások voltak a kezemben – (katolikusok és a lutheri reformáció előtti *huszita* biblia) az **1.a** szerint fogalmazzák (*jóakarátú embereknek*), viszont a protestáns kiadású idegen nyelvű és a legújabb magyar fordítások is inkább az **1.b** felfogásban gondolkodnak (*Isten kedveltjeinek*).

Görög hagyományt követnek az ortodoxok-pravoszlávok és azok a protestánsok, akik tőlük szerezhetek eredeti nyelvű, görög szöveget. Az ő szövegváltozataik egyértelműen a **2.b** típushoz tartoznak (*jóakarát az emberekkel szemben*), kivéve talán az újjörög példát, amelyben a πρὸς+acc. prepozíciós szerkezet kölcsönösséget, ezért Isten és az emberek egymással való megelégedését is jelentheti (egybefogott **2.a és b** típus). Az ide sorolható protestánsok az oroszok, az olaszok és a magyarok (*Károli és – őt követve – a maiak mind*).

A **2.a** típust az összegyűjtögetett szövegek között – az említett újjörög *fordítás* (inkább: értelmező adó nyelvtani kiegészítés, és szinonimákkal való felcserélgetés) kétértelműségétől eltekintve – csak egy szöveg képviseli. Ez pedig a magyar nyelvű, talán csak véletlenül ilyenre sikerült *Glória szálljon a mennybe fel!* kánon.

VI. Az üdvösség földi története

Elemi erővel hatnak a teremtésnek, a bűnbeesésnek és a megváltásnak leírásában az egyes szavakig megnyilvánuló párhuzamok. Álljon itt vázlatosan üdvösségünk földi történetének a bevezetője:

A teremtés könyve (Ter 1.1–2.1)

Istennek Γενεθήτω-*legyen* (1,3) szavát – aprólékosan leírva megtaláljuk, hogyan bontakozott ez ki (1. fejezet) – követően bejelenti a szent szerző (saját szavával): *Elkészült a menny, a föld és minden* (2,1).

A bűnbeesés könyve (Ter 3)

Az ember azonban bűnbe esett, elhitte a hazug szót: Isten irigykedik rá (Ter 3,5–6). *Isten dicsősége* tehát csorbát szenvedett, ezért végzése szerint *felborult a rend* (v.ö.: Pax est tranquillitas ordinis: A béke a rend nyugalma) *a földön, mert az ember elkezdett helytelenül gondolkodni* Istenről (Ter 3,14–19).

A megváltás könyve (Evangélium Lukács szerint, 1–2)

Szűz Máriának, az embernek, Isten kérésére, várákozására kimondott Γένοιτο μοι-*legyen nekem* (Lk 1,38) szavát – aprólékosan leírva megtaláljuk, hogyan bontakozott ez ki (1.1–2,13) – követően bejelenti a szent szerző (az angyalok szavával):

Isten számára – az Ő eredeti rendelkezésének megfelelő formában – ***újra valósággá vált a mennyben a dicsőség és helyreállt a földön a béke, mert*** – Mária feltétlen odaadása következtében és által – ***újra helyesen gondolkodik Istenről az ember (2,14).***

Az tehát a véleményem, hogy ez az itt magyarul, prózában megfogalmazott új és jó hír, ez az εὐαγγέλιον az, amit Betlehemben az angyalok énekeltek, illetőleg amit a karácsonyi misztérium ünneplésekor hitéről Lukács és vele az őt (vendégként?) befogadó görög anyanyelvű ősi keresztény közösség örvendező szívvel, emelkedett lélekkel, művészi formában, ünnepi énekben megvallott.

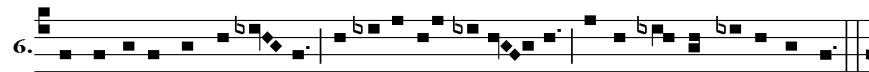
Ezt a **2.a** változatot *kell* eredetinek tartanom, mert
 α) az adott történelmi pillanatban *maximális a hírértéke*,
 β) a bejelentett hír különlegesen értékes volta követelményeként *szoros szerkesztettségű művészi formában* fogalmazódott, de
 γ) a művészi formából szükségképpen következő hiányos szövegezés részletes *nyelvtani elemzés*kor mégis elegendő támpontot ad a teljes szöveg rekonstruálására, pontos értelmének kibogozására, és
 δ) az így rekonstruált szövegnek, valamint az ezen az úton nyert értelmezésének sem a *forráskritika*, sem a számomra ismerős fordítások – legalábbis – nem mondanak ellent, továbbá mert
 ε) ezt az értelmezést a – szavakig megnyilvánuló – bibliai párhuzamok hatásosan megerősítik.

VII. Így énekelhettek az angyalok

Következzék befejezésül egy olyan – viszonylag – régi dallam, amelyre az *angyali ének* valóban énekelhető. A **III.**-ban említett és a *Graduale Monasticum*ban is megtalálható ünnepi énekek között csak a *6. tónusú, hypolyd hangnemű* Szent Benedek-szekvenciának a dallamát találtam erre a célra alkalmasnak.

Érdemes megfigyelni, mennyire természetesen követik egymást, mennyire hajlékonyan illeszkednek egymáshoz az *I. századi* görög szöveg és a – legalább(?) – *ezer évvel későbbi* gregorián dallam. A szekvenciának *mind a négy dallamsora alá az egyetlen* (meglévő!?) *görög versszakot* írtam, az ugyancsak a **III.**-ban említett szótagolási jellegzetességnek megfelelően.

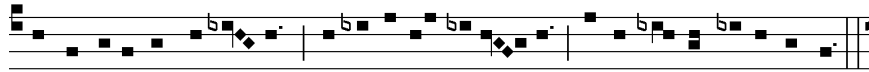
Az ünnepi éneket a szokásos *Amen. Alleluja.* taldalékkal zárom. A Ἀλληλουῖά görög írásmód, amely a szó régi kiejtését a mi írásunknál hívebben tükrözi, szépen indokolja a gregorián kottában itt található *liquescens* („folyékony”) neumának a használatát: ezt kellett ugyanis az ι „félhangzó” miatt a dallam régi leíróinak alkalmazniuk:

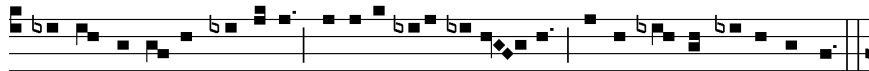
Δόξα ἐν ὑψίστοις Θε-ῶ- , καὶ ἐ-πι γῆ-ς εἰρή- νη, ἐν ἀνθρώ-ποις εὐδο-κί- α.

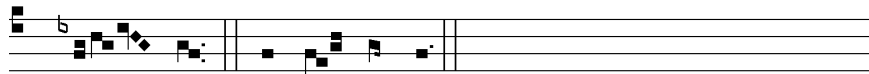
Δόξα ἐν ὑ- ψίστοις Θε-ῶ- , καὶ ἐ-πι γῆ-ς εἰ-ρή- νη, ἐν ἀνθρώ-ποις εὐδο-κί- α.

Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ - , καὶ ἐπὶ γῆς εἰρή- νη, ἐν ἀνθρώ-ποις εὐδο-κί- α.

Δόξα ἐν ὑ-ψίστοις Θεῷ- , καὶ ἐπὶ γῆς εἰρή- νη, ἐν ἀνθρώ-ποις εὐδο-κί- α.

Α- μὴν. Ἀλ-λη- λου-ϊ- ά.

VIII. Szöveggyűjtemény

1. Görög (kritikai) és

2. latin (Nova Vulgata):

A jobb oldali szövegek, és azokhoz képest is a zárójeles szavak a kritikai apparátus jegyzetéből valók.

Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ
καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη
ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίας.

Gloria in altissimis Deo,
et super terram pax
in hominibus bonae voluntatis.

Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ
καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη
(καὶ) ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.

Gloria in altissimis Deo,
et in terra pax
(in) hominibus bonae voluntatis.

Novum Testamentum Graece et Latine. Textum Graecum post Eberhard Nestle et Erwin Nestle communiter ediderunt Kurt Aland, Matthew Black, Carlo M. Martini, Bruce M. Metzger, Allen Wikgren. Textus Latinus Novae Vulgatae Bibliorum Sacrorum Editioni debetur; utriusque textus apparatus criticum recensuerunt et editionem novis curis elaboraverunt Kurt Aland et Barbara Aland una cum Instituto studiorum textus Novi Testamenti Monasteriensi (Westphalia). Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1. Auflage 4. Druck 1990.

3. Görög (ortodox):

Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ
καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη
ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.

Ἡ Καινὴ Διαθήκη Ἐγκρίζει τῆς Μεγάλης Τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καὶ τῆς Δ· Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος· Ἀθῆναι, Ἀδελφότης Θεολόγων ἡ „ΖΩΗ”, [1929.].

4. Újgörög (ortodox):

Δόξα ἄς εἶναι εἰς τὸν Θεὸν ἐν τοῖς ὑψίστοις
καὶ εἰς τὴν γῆν εἰρήνη
εὐαρέσκεια πρὸς τοὺς ἀνθρώπους.

'εὐαρέσκεια πρὸς + acc.' = tetszeni vágyás, kegyhajhászás, előzékenység vkivel (társhat.)

'Ἡ Καινὴ Διαθήκη τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ νεοελληνικὴν ἀπόδοσιν. Βιβλικὴ Ἐταιρεία, Ὁδὸς Νικοδήμου 3, Ἀθήναι, [1967].

5. Latin (Vulgata):

Gloria in altissimis Deo,
et in terra pax
hominibus bonae voluntatis.

– Biblia Sacra Vulgatae Editionis Sixti V. Pont. M. jussu recognita, et Clementis VIII auctoritate edita. Nova editio Parisiis, apud Victorem Lecoffre J. Gabalda, editorem, Via dicta Bonaparte, 90, 1921.

– Novum Jesu Christi Testamentum juxta Vulgatae editionis textum Clementis VIII auctoritate cum indice locupletissimo editum, divisionibus logicis cum summaris et locis parallelis munitum. Romae – Tornaci – Parisiis, Typis Societatis S. Joannis Evangelistae, Desclée et Socii, S. Sedis Apostolicae et S. Rituum Congr. Typogr., [1932.]

6. Olasz (ortodox[?], protestáns[?]):

Gloria a Dio ne' luoghi altissimi,
pace in terra,
benevolienza inverso gli uomini.

La Sacra Bibbia ossia l'Antico e il Nuovo Testamento tradotti fedelmente dall'originale in italiano. Roma, Deposito di Sacre Scritture, Piazza Venezia 25., Palazzo Assicurazioni Generali [1912].

7. Francia (protestáns):

Gloire à Dieu dans les lieux très hauts,
Et paix sur la terre
parmi les hommes qu'il agréé!

Le Nouveau Testament. Traduction d'après le Texte grec Par Louis Segond Docteur en Théologie. Nouvelle Édition Revue, Paris, Rue de Clichy 58, 1915.

8. Francia (ökumenikus):

A második szöveg a jegyzetből való.

Gloire à Dieu au plus haut des cieux
et sur la terre paix
pour les hommes, ses bienaimés.

Gloire à Dieu au plus haut des cieux
et sur terre, paix;
pour les hommes, bienveillance.

*Megjegyzés a Glossaire-ből: „Ciel – Cieux – Céleste : Le NT reprend l'usage que les Juifs du premier siècle faisaient du mot *ciel*. Outre son sens habituel (Mt 16,3) ce mot désigne souvent le *domaine particulier de Dieu* (voir Mt 6,9–10; Jn 1,51 etc). ...”*

- Nouveau Testament. Traduction oecuménique de la Bible. Quatrième Edition revue. Les Sociétés Bibliques [protestáns], Les Editions du Cerf [katolikus], [Paris], 1976.
- Előzményei: *Bible du Centenaire* [protestáns], 1917-1948.; *La Sainte Bible traduite en français sous la direction de l'Ecole biblique de Jérusalem* [katolikus], 1947-1955.

9. Angol (protestáns):

Glory to God in the highest heaven,
and peace on earth
to those with whom he is pleased!

- Good News Bible. Toudey's English Version. The Bible Societies, Collins/Fount, 1979.
- The News Testament in Touday's English Version. Magyar Bibliatanács, Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest, 1987.

10. Angol (amerikai):

Glory to God in the highest,
And on earth peace
among men with whom He is pleased.

New American Standard New Testament. Moody Press, Chicago, 1975.

11. Német (ökumenikus):

Alle Ehre gehört Gott im Himmel!
Sein Frieden kommt auf die Erde
zu dem Menschen, weil er sie liebt!

Die Bibel im heutigem Deutsch

- Verlag Katolisches Bibelwerk GmbH Stuttgart, 1982.
- Evangelische Haupt-Bibelgesellschaft zu Berlin und Altenburg. 2. Auflage, 1986.

12. Orosz (protestáns):

Oj `b` b bzwl zt Dmdr,
h l` gekj e kho,
b vej mbei `t aj` cmbmj el he.

'aj`cmbmj el he' = 1. *gúny* jóindulat, jóakarát; 2. *rég* kegy

Bhaj h-. JI hch pb-xeIImcm nhp`lh- beqimcm h lmbmcm g`beq` i`lmlhvepi he b orppi mk
neobmde p n`o`jjej{lzkh kepq`kh. lgd`l he Cpepm} glmbm Qmbeq` Fb`lcejpi ht
Uohpqh`l-B`nqhpqmb, Lmpi b`, 1968.

13. „Huszita biblia”:

Dicsőség magasságokban Istennek,
és békesség földön
jóakaró népeknek.

A négy evangélium szövege és szótára (Müncheni Kódex, [1466]) Décsy Gyula olvasata alapján. Európa Könyvkiadó, [Budapest] 1985.

14. „Károli biblia”:

Ditsőség a' magasságos *mennyekben* az Istennek,
és e' földön békesség,
és az emberekhez jó akarat!

„A kegyes olvasó”-hoz szóló megjegyzésekből: „2. *Minthogy azok, a'mik világosításnak okáért adattatnak a' Sz:írás szavaihoz, futó vagy dülő betűkkel szoktanak megkülömböztetni azoktól, ...; mi ebbéli tisztünketis véghez vinni igyekeztük, hogy ne vétenénk a' fellyebb említett Régulának másik ága ellen: Semmit ahhoz ne tégy. Ha mit ember a' magájából a'Sz:írásnak szavai mellé tészon (a' mint hogy a' fordítás nem mindenütt lehetne értelmes a' nélkül) legalább jelt kell tenni, mellyről megesmertessék, hogy az övé és nem Isten szava légyen: ne láttassék a' maga szavait Istenéi gyanánt az olvasóknak elejekbe adni akarni.”*

– [Első kiadás: 1590.]

– Szent Biblia. Az-az, Istennek Ó és Új Testamentomában foglaltatott egész Szent Iras, Magyar nyelvre fordítottatott Karoli Gaspar által. Es mostan hatodszor e' kis formában kibotsáttatott a' Belgyiomi Académiákban tanuló Magyaroknak forgolódások által. Nyomtattatott Amstelodámban M.Tótfalusi Kis Miklós költséggével 's betűivel 1685 esztendőben.

15. „Károli biblia”:

Dicsőség a magasságos *mennyekben* az Istennek,
és e földön békesség,
és az emberekhez jó akarat!

– Új Testamentom azaz a mi Urunk Jézus Krisztusnak Új Szövetsége. Magyar nyelvre fordította Károli Gáspár. Az eredeti szöveggel egybevetett és átdolgozott kiadás. Budapest, kiadja a Brit és Külföldi Biblia-Társulat, 1915.

– Szent Biblia azaz Istennek Ó és Új Testamentumában foglaltatott egész Szent Írás. Magyar nyelvre fordította Károli Gáspár. Az eredeti szöveggel egybevetett és átdolgozott kiadás. Budapest, Brit és Külföldi Biblia-Társulat, IV., Deák tér 4. sz. 1933.

16. „Káldi biblia”:

Dichőség magasságban az Istennek,
és a' földön békeség
a' jó akaratú embereknek.

Szent Biblia. Az egész keresztyénségben bevött régi deák bötüből magyarra fordította a' Jézus alatt Vitézkező Társaságbeli Nagy-Szombati Káldi György pap. Nyomtatta Béchben a' Kolóniai Udvarban Formika Máté 1626. esztendőben [első kiadás].

17. Pázmány Péter (1570–1637.) szövege:

Dücsösség Istennek magasságban;
békesség e' földön
jó akaratú embereknek.

A szöveghez fűzött imádság-kommentár eleje: *„Oh örvedetes hír, vigaságos útság az emberi nemzetnek, hogy meg-békéltettünk az Ur Christus-által a' mi Istenünkel.*

Meggyőzettek minden ellenségink, elvétetet röllunk az Adam átka, a' kárhozatnak ellenünk iratot sentenciája." [156. o.]

Imadsagos Könyv: melyet irt, és ennek előtte negyszer kinyomtattott Pazmany Peter, a' boldog emlekezetű Cardinal, es Esztergomi Ersek. Nyomtattak Posenban, M. DC. L. [1650.] Esztendőben. [156. o.]

18. „Ötkötetes biblia”:

Dicsőség a magasságban Istennek,
és a földön békesség
a jóakarató embereknek.

A jegyzetben: „A «jóakarató emberek» a görögből pontosabban fordítva: «az Istennek tetsző, az igaz, hívő és erényes embereknek.»

Újszövetségi SZENTÍRÁS a Vulgata szerint. Káldi György S. J. fordítása nyomán, tekintettel az eredeti szövegre, átdolgozta, bevezetésekkel és jegyzetekkel ellátta a Szent István Társulat Szentírás-Bizottsága. Szent István Társulat, az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapest, [1927.].

19. „Egydolláros (Békés-Dalos) Újszövetség”:

Dicsőség a magasságban Istennek,
És békesség a földön
a jóakarató embereknek.

Újszövetségi Szentírás. Görög eredetiből fordította és magyarázta P. Békés Gellért bencés és P. Dalos Patrik oratoriánus. A Pallottinusok Nyomdája, Limburg/L., [1951., első kiadás].

20. Átdolgozott Békés-Dalos Újszövetség:

Dicsőség a magasságban Istennek,
és békesség a földön
Isten kedveltjeinek.

Újszövetségi Szentírás. Görög eredetiből fordította és magyarázta P. Békés Gellért bencés és P. Dalos Patrik oratoriánus. – Tizenkettedik, átdolgozott kiadás. Szent Gellért Hittudományi Főiskola, Pannonhalma – Szent Jeromos Bibliatársulat, Budapest, 1991. – Tizenharmadik kiadás, Bencés Kiadó, Pannonhalma, 1992.

21. Az új katolikus biblia:

Dicsőség a magasságban Istennek
és békesség a földön
az Istennek tetsző embereknek.

A jegyzetben: „A «földön békesség a jóakarató embereknek», ez a Vulgáta fordítása az angyali ének második részének, de nem fejezi ki teljesen a görög szöveg értelmét, mert a hangsúly nem az embereken van általában véve, hanem azokon az embereken, akiket Isten szabad elhatározásával kiválasztott. De ez a béke csak akkor valósul meg, ha az ember megadja az Istennek a köteles tiszteletet; Isten dicsősége és az ember békéje oksági kapcsolatban van.”

– A Biblia. Ószövetségi és Újszövetségi Szentírás. [Fordította és magyarázta a Szent István Társulat Bizottsága (dr. Gál Ferenc, dr. Gál József, dr. Gyürki László, dr. Kosztolányi István, dr. Rosta Ferenc, dr. Szénási Sándor, dr. Tarjányi Béla).] Szent István Társulat, az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapest, 1973. – U. az, 1976.

22. Az új MEÖT biblia:

Dicsőség a magasságban Istennek,
és a földön békeség,
és az emberekhez jóakarát.

– Biblia. Istennek az Ószövetségben és Újszövetségben adott kijelentése. Magyar nyelvre fordította a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának Ószövetségi és Újszövetségi Bibliafordító Szakbizottsága. Kiadja: a Magyar Bibliatanács megbízásából a Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest, 1978.

– Újszövetség. Magyar nyelvre fordította a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának Újszövetségi Bibliafordító Szakbizottsága. Kiadja: a Magyar Bibliatanács megbízásából a Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest, 1982.

23. Kerényi György szövege (1934.) E. Gebhardi (1787-1862.) kánondallamára

Glória szálljon a mennybe fel,
Jöjjön a földre a béke!
És az emberi szívbe a jóakarát.

Bárdos Lajos, Kertész Gyula és Koudela Géza: Magyar Cantuale. Egyházi karénekeskönyv. Magyar Kórus, Budapest, XII. Fery Oszkár-u. 55. 1935. [első kiadás].

IX. Summa operis

Hoc opusculo **De cantione angelorum** disseruntur bis bini sensus interpretationum variarum **Lucae 2,14**. In codicibus enim vetustissimis binae sunt (casu **1.** genitivi aut **2.** nominativi) lectiones ultimi vocabuli textus, utraque lectio duplici (**a** activo aut **b** passivo) sensu intelligi potest. Sensus authenticus statui tentatur; argumenta ponuntur de contextu structuraque interna et de explicatione grammaticali textus, de censura fontium et de collatione textuum creationis salvationisque (libri Genesis Evangeliique secundum Lucam). Appenduntur notulae cantus gregoriani secundum quas cantio angelorum rite cani potest, dein bini textus „originales” exemplaue interpretationum Lc 2,14 sermonis graeci, latini, neo-graeci, germanici, gallici, italiani, britannici, anglo-americani, russi et hungarici.*

Dr. Könyves Tóth Kálmán (Ph 47)
Budapest, 1993. május 26.

* Köszönetnyilvánítás – *Gratiarum actio* – Köszönetet mondunk Szalay Miklós (Ph 69) diáktásunknak a szép ékezetes görög betűsorért. – A szerkesztők

A BDSz III. országos Mária-zarándoklata

Celldömölk, 2000. április 8.

A zárandok-szentmise elején elénekeltük a kiscelli búcsújárók kedves énekét, melyet *Székely László*, volt kőszegi apátplébános „szedett így versekbe”.

Ó kiscelli Szent Szűz, ó szép Boldogasszony!
Engedd, hogy jószágod bennünk dalt fakasszon.
Téged dicsőítünk, téged áldva áldunk,
Téged királynékká újból kikiáltunk.
Ó kiscelli Szűz Mária, édesanyánk, pátrónánk,
Oltárodról kegyes szemmel nézz le ránk.

Kegyes kegyhelyedre hoztuk el szívünket,
Jajjal-bajjal küzdő harcos életünket.
Tekintsd meg sorsunkat, lásd meg baját-búját,
Változtasd békére benső háborúját.
Ó kiscelli Szűz Mária, édesanyánk, pátrónánk,
Oltárodról kegyes szemmel nézz le ránk.

Irgalmad hatalmát sokszor megmutattad,
Az elmerülőknék szent kezed nyújtottad.
Minket mélység szédít, minket örvény rángat,
Emeld ki a vészből süllyedő hazánkat!
Ó kiscelli Szűz Mária, édesanyánk, pátrónánk,
Oltárodról kegyes szemmel nézz le ránk.

In memoriam...

Magyar volt Amerikában is *

Hites Kristóf emlékére (1913– Ko 34 –1999)

Egy magyar bencés szerzetestanár két éven át éjszakánként csónakon vitte át tanítványait a Dunán Rév-Komáromból Dél-Komáromba. Hogy a felvidéki magyar diákok magyar érettségit tehessenek és az anyaországban anyanyelvükön tanulhassanak tovább. Mindez a II. világháborút követően történt, amikor a győztes Csehszlovákia a felvidéki magyarságot minden jogától és vagyonától megfosztotta, a magyar tannyelvű iskolákat, köztük a komáromi bencés gimnáziumot is bezáratta.

A csallóközi pedagóguscsaládból származó *Hites Kristóf* magyar-latin szakos tanárnak 1948-ban el kellett hagynia Rév-Komáromot: a csehszlovák hatóságok kivándorló útlevelével előbb Kanadába, majd onnan az USA-ba, végül annak is California államába került. Ötödmagával a San Francisco-i öböl egyik elhagyatott üres területét megvásárolva magyar bencés gimnáziumot alapítottak. Amíg Pannonhalmához tartoztak, Kristóf atya és társai magyar nevelési módszerei érvényesültek. Később – mivel a magyar kormány intézkedései következtében a gimnázium nem kaphatott Pannonhalmáról tanárutánpótlást – a Szent Benedek-rend amerikai perjelsége vette át a gimnáziumot, és bevezették az amerikai tanítási és nevelési rendszert. Ettől kezdve főként ázsiai gazdag szülők gyermekeit fogadták és nevelték, a magyar diákok – a felvidéki és anyaországi ösztöndíjasok – elmaradtak.

Amikor Kristóf atya nyugdíjba vonult, a szépen kiépült és fejlesztett középiskola pénzbeli értéke meghaladta a százmillió USA-dollárt.

Kristóf atya egész életét a magyarság ügyének szentelte. A californiai katolikus magyarok lelki vezetője lett. Különösen szívén viselte az anyaországtól elszakított felvidéki magyarság sorsát. Tagja, majd elnöke lett az USA-ban működő „Csehszlovákiai Magyarok Nemzeti Bizottmányá”-nak, és „Kettős Járom Alatt” címmel folyóiratot szerkesztett, melyben a felvidéki magyarok gondjaival foglalkozott. A színvonalas folyóirat haza is eljutott, és nagyon népszerű volt. Hites Kristóf igaz keresztényként azonban nemcsak a csehszlovákiai magyar kisebbséggel törődött, hanem a magyarországi szlovákok sorsa is érdekelte, több látogatást is tett szlovák nemzetiségű falvakban, sőt misézett is nekik szlovák nyelven. A magyar-szlovák megbékélés őszinte híve volt!

A 80-as évek közepétől sűrűn látogatott haza. A budapesti székhelyű Rákóczi Szövetség egyik alapító tagja volt, azt – akárcsak a Csehszlovákiai Magyar Kultúráért Alapítványt – jelentős összegekkel támogatta. Több csehszlovákiai magyar diák neki köszönhette amerikai ösztöndíját. A csehszlovákiai magyar egyesületek, szervezetek részére jelentős anyagi támogatást szerzett adománygyűjtéseivel.

* Utánközlés az Új Ember 1999. július 4-i számából

Élete legnagyobb sikerének tekintette a Pázmány Péter Katolikus Egyetem megszervezésében való részvételét, és nagyon jelentős összegekkel segítette azt. 1994 szeptemberében jelen volt Piliscsabán a Bölcsészettudományi Kar megnyitó ünnepségén, és különös örömmel vette tudomásul, hogy az egyetemen szlovák tanszék is alakult.

A magyarság ügyéért végzett munkájáért számos kitüntetést kapott: itthon elsőként kapta meg az Esterházy-emlékérem kitüntetést, melyet a felvidéki magyar mártír – egyébként személyes jó barátja – tiszteletére alapított a Rákóczi Szövetség.

Élete alkonyán a hazai politikai változást követően hazatért Pannonhalmára az ősi anyamonostorba. Betegsége miatt itt már nem tudott aktív munkát végezni, de sok barátja látogatását fogadta, egészen balesetének bekövetkeztéig, amely már végzetes volt számára, és sok fájdalommal küszködve tért meg Teremtőjéhez. Emléke legyen áldott, és önzetlen, hatalmas munkássága legyen mindnyájunknak példa.

Hábel György

Gellért atya temetésére – 1999. augusztus 9.

Imádságos búcsú

Mennyei Atyánk! Fájdó szívvel, a hirtelen haláltól még mindig döbbenet vesszük körül Gellért atya koporsóját. Búcsúzunk testvérünktől, atyánktól, barátunktól, és tanítómesterünktől. A gabonaszem most a földbe hullt, de termését már régóta élvezhettük.

Istenünk, Neked köszönjük meg az ő szép, emberi mércével is hosszú, gazdag és beteljesedett életét, hogy ebben a teljes életben Budapest, Pannonhalma, Róma, a nagy világ és ismét a kis Magyarország, Pannonhalma és Budapest útjain társunk lehetett.

Istenünk, Teremtőnk, Gellért testvérünk életének tallérja ékesen és értékesen gurult ki kezedből, sokszoros ajándékkal halmozta el: egészséget, tehetséget, keresztény- és bencés szerzetespapi hivatást és kegyelmedben egyre gazdagodó és mélyülő emberséget adott neki, hogy sokakat szolgálhasson élete szinte utolsó percéig. *„Szavad hívott és én röpködni kezdtem, fehér vitorlák duzzadtak bennem.”* – vall a benne feszülő energiákról egyik korai versében.

Úgy ment el, ahogy élt. Élénk, minden értékre és szépségre nyitott, fürge, magával nem sokat törődő nagy gyermekként, aki megnézte az alpesi tó szépségét és abban annyira gyönyörködött, hogy meg is mártózott, nem törődve avval, hogy a tó szépsége és frissessége fáradt szívébe kerülhet.

Urunk, amikor most Hozzád imádkozunk érte és megemlékezünk róla, a Te dicsőségedre végzett tevékenységei vonulnak el szemünk előtt. Egy méltatója 80. születésnapján megemlékezett a bibliafordítóról, a nyughatatlan, elnyúlhatatlan aktivistáról, az ökumenikus, csendes eligazítóról, a stratégáról, a lelki vezetőről. Nekünk ezt a sort ki kell egészítenünk és meg kell emlékeznünk a tanárról, s mindenképpen és mindenekelőtt a „testvéri” testvérről, aki Gellért atya számunkra volt. Ő evvel a mi megemlékezésünkkel se törődne sokat, most is csak a Te teremtő szépségedben és jóságodban gyönyörködik és arra bátorít mindannyiunkat: ne szomorkodjatok, éljetez Istennek és Isten boldogító szabadságában, mert csak így teljes, így csodálatos az élet, így szép a nap, de így érdekes az éjszaka sötétje is. Ő maga fogalmazta így: *„...a csillag-ámulat az árbochoz kötött”*. Ebben a „csillag-ámulatban” telt élete és sokakat vezetett el arra, hogy részük legyen ebben a csodálatban. Őt idézem:

*„Bámultál a tiszta csillagfénybe s fölragyogott
gyermeki komoly arcodon az Isten arca fénye:
mélyedből a legmélyebb mosoly.”* (Római nokturnum)

Igen, ez a tiszta, kékszemű, komoly, bölcs, időnként huncut-hamiskás mosoly kíséerte napjait, mert lelke mélyéből a „legmélyebb mosoly”, Isten mosolya tükröződött. Küzdelem, magány, kísértés számára sem volt ismeretlen, különben nem írt volna így:

*„Te fújtad el az ábrándos színházat,
s hogy árva lettem, víg kedvem elfáradt
és éreztem, hogy egyre húz a mély.
Most itt a mélyen, emberségem mélyén,
nyomorúságom rám borult nagy éjén
megláttam végre messzi egedet.”*

Vagy másutt:

*„Szögezz a fához félelmed nyilával
s mondd, hogy szeretsz, szeretsz, te Gyötrelem!
Féltő szerelmed égető kínjával,
gyötörj szabaddá, Istenem!”*

Gellért atya halálhírére hozzánk érkező részvétlevelék mutatják, hogy testvérünk gazdag életéből milyen sok helyre vetült egy-egy fénysugár. Gyászol a magyar bencés közösség, az egész Bencés Konföderáció, a Pax Romana, a Sapientia, a bencés, ferences és piarista hittudományi főiskolák szövetsége, a KALÁSZ-lányok, Pannonhalma ifjúsági és értelmiségi közössége, a jó barátok, a hívek és a tanítványok sokasága. Hitüket és könyörgésüket fogalmazta meg egyikük levele: *„Krisztus feltámadt! Hisszük, hogy hűséges és derék szolgáját maga mellé vitte abba az Országba, amelyről ő egy héten keresztül bennünket tanított. Isten után Szent Benedeknek köszönjük meg, hogy ilyen kiváló szerzetest adott a katolikus egyháznak.”*

Urunk, Te ismerted Gellért testvérünk emberi törekénységét, Te ismerted ajándékait. Vedd vissza magadhoz, akit magadnak teremtettél, hogy szíve mindörökké Benned találja meg békéjét, csendjét és nyugalját.

*„Uram, parancsold és hozzád megyek,
s elcsöndesülnek mind a tengerek,
emberségnek messzi vizei.” – Ámen*

*Dr. Várszegi Asztrik OSB
főapát, püspök*

Gyászistentisztelet + Békés Gellért OSB

Pannonhalma 1999 augusztus 9

Textus:

Áldott legyen az Isten, aki megáldott minket a Krisztusban. (Ef 1,3)

Ez az igevers a mottója a Krisztus-hívők 2000. évi ökumenikus imahetének. Ez év márciusában kaptuk Gellért atyával a megbízást a MRKPK és a MEÖT nevében, hogy készítsük el az imahét közös füzetét. Júliusban beadtuk nyomdakész állapotban a szöveget megbízóinknak. Ez volt utolsó közös munkánk. – A jövő év januárjának vezérigéje foglalja most össze Békés Gellértnek, az ökumenizmus egyik magyar veteránjának szolgálatát.

Ez a levél az Egyház levele, apostoli körlevél az efezusiakhoz és általában a kisérszói gyülekezetekhez. Mindkettőnk kedves újszövetségi irata. Tartalma: Isten Krisztus által megváltja a bűnbe esett világot és Benne mint Főben új egységet teremt: az Egyházat. Az Egyház Krisztus titokzatos teste, nem *societas perfecta*, hanem Krisztus-test – írja a bibliafordító Gellért. Halálhíre vétele után újraolvastam az Efezusi levelet, és úgy éreztem, valóban az Ő ökumenikus művének summája lehet.

Békés Gellért a régi-új egyházfogalom hirdetője volt. „Nagy ez a *titok*, én Krisztusra és az egyházra vonatkoztatom” – írja Pál. A házasságot Krisztus és egyháza előképének tekinti. Itt szerepel a *titok* szó. *Sacramentum* hoc magnum est – ego autem dico de Christo et ecclesia. A görögben a *sacramentum* szó helyén a *μυστήριον* kifejezés áll. Békés Gellért az egyház titkát hirdette és benne a cselekvő Urat.

Itt olvassuk a nagy *könyörgő imádságot* az egyházért. Az igehirdető apostol evangéliumhirdetése közben egyszerre csak térdre ereszkedik az Atya előtt, hogy megismerjék olvasói Isten szeretetének szélességét és hosszúságát, mélységét és magasságát. Ez a belső ismeret meghalad minden emberi ismeretet, s az imádságban átélhető, hogy Krisztus lakozik szívünkben, otthon van egyházában. Könyörög, hogy Krisztusban ismerjék meg Isten teljességét, *πλήρωμα τοῦ Θεοῦ*. Békés Gellért ilyen értelemben is imádkozó ember volt, az élő Isten előtt teologizált, minden közös munkánkat imádsággal kezdtük.

Ebben a levélben olvasunk (4,13) az Egyház megosztott *szolgálatairól*, ezeket arányosan együtt kell végezni, és benne a *tanítói* szolgálatról, azok munkájáról, akik kell, hogy istenszolgálatra neveljék a szenteket, felneveljék a következő nemzedéket. Békés Gellért ilyen értelemben volt ökumenikus keresztény nevelő.

Az apostol *érett* keresztény ember volt, „meglett ember”, ahogy Gellért fordította, az a felnőtt, akit nem téveszt meg divatos emberi tanítás, ide-oda sodró álnokság szele. Gellért atya ilyen felnőtt emberként felnőttekké nevelte hallgatóit.

Az *egység embere* volt, vallotta az apostollal: egy az Úr, egy a hit, egy a keresztség, egy az Isten, mindnyájunk Atyja. Ezt az egységet ajándéknak és

feladatnak tartotta. Kínosan ragaszkodott az *egy* szóhoz, aminek többszámát nem ismerte. János 17-et így fordította: „Hogy mindnyájan *egy* legyenek.”

Gellért atya az *életszentség* embere volt, magára öltötte az új embert, az apostol kifejezése szerint. Távol állt a nyereségvágytól és „mindenféle ocsmány-ságtól”, azt kereste, ami kedves az Úr előtt.

Isten *utánzója* akart lenni. Imitatores Dei, *μιμηταὶ τοῦ Θεοῦ*. Boldogan mondtuk egymásnak: kevés itt a *követés* vagy *kövessetek* kifejezés, az apostol merészen Isten *utánzójáról* beszél. Együtt örültünk e megtalált közös kifejezésnek. Magas mérce, a legmagasabb.

Gellértben volt valami gyermekies. Egyik rendtársa így mondta: „Gyermeki naivitással jár-ke-l e világban.” Igen, mert Isten gyermeke volt és az istengyermekség állapotát nem lehet kinőni idős korban sem. A szegénységet fogadó szerzetes mérhetetlenül gazdag volt Isten kincseiben.

Ἐν Χριστῷ – a Krisztusban. Ez a misztikus kifejezés a kulcsa az apostolnál a többi teológiai terminusainak: az *egységnek*, a *háricsnak*, az *áγάπηnek*, a *σοφίának*, a *καιρόσnak*, a *φῶσnak*, az *εἰρήνηnek*. Ugyanezek Gellért főtémái is. És a központ: *ἐν Χριστῷ*.

Először írásaiban találkoztam Gellért atyával. Tudtam a *Stuttgarti Közös Nyilatkozatról*, amit 1967-ben *Vajta Vilmos*sal együtt szerkesztettek, miután előzőleg kölcsönösen előadásra kérték egymást az *Evangélikus Ifjúsági Konferencián* és a *Pax Romana* alkalmán. Ez az irat a külföldön élő magyarok *ökumenikus Magna Chartája*. Személyesen először egy német kisvárosban találkoztam vele, Borken-Gemenben. Kerekasztal-beszélgetés résztvevői voltunk. Azután itthon, Győrben, Pannonhalmán, Kecskeméten, Siófokon, Gyulán, Budapesten. Nyolcvanévesként köszönhettem én is Budavárbán, emlékköteteiben az én cikkem is szerepelt. Legtöbbet olvasott könyvében: *Keresztények egysége utópia?*, a velem folytatott párbeszédet közli. Utoljára a *Vigilia* pünkösdi számában írtunk közösen, az októberben aláírásra kerülő *Justificatio*-s dokumentumról. Ebben a keretben nem sorolhatom fel közös munkánk valamennyi állomását, csak nagy megbecsüléssel említem: elolvasta dokumentumainkat, az *LVSz-Vatikán Közös Bizottság* könyveit és *Nyilatkozatait*. Bátran hangoztatta ellenvéleményét is, vállalta a Római Egyház specifikumait, de nem becsülte túl ezeket, ismerte a sorrendet, az igazságok hierarchiáját.

Isten kimondhatatlan, érthetetlen szeretetének egyik jelét látom abban, hogy idős korunkban összekapcsolta életünket, munkánkat, és barátságával meg-gazdagított. *Benedictus Deus et pater domini nostri Jesu Christi qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in coelestibus in Christo* – ahogy Ő fordította az apostol hálaadó himnuszát szabadabban és olvasmányosabban: *Áldott legyen az Isten, a mi Urunk Jézus Krisztus Atyja, aki a mennyei világ minden lelki áldásával Krisztusban megáldott minket* – Békés Gellért atyán keresztül is.

Dr. Hafenschner Károly
evangélikus teológus

Békés Gellért halálára – 1915 – 1999

Nem szégyen a férfikönyv. Ha csak hittanáromtól, egykorvolt cserkész-parancsnoktól búcsúznék, akkor sem szégyelném. Békés Gellértre azonban nem csak a pannonhalmi esztendő emlékeztetnek.

„Vidám szívvel kötelességet keresünk!” – cserkészcsapatunk jelszavát ő választotta. Aligha véletlenül. Akár élete mottójának is tekinthetjük e jelmondatot.

Kiváló pedagógus, tanítványainak inkább idősebb fivére, semmint tekintélyt parancsoló följobbvalója, tudós teológus és kitűnő ízlésű lapszerkesztő, finom tollú költő és fáradhatatlan egyházi diplomata, lebilincselő szónok és a Magyar Pax Romana Fórum keretében az ökumené, a magyar keresztény értelmiség együttműködésének lelkes apostola, az Újszövetség gondos és pontos átültetője modern anyanyelvünkre – tette mindezt vidám szívvel, kötelességét teljesítve.

Legszébb diákéveimet vele töltöttem Pannonhalmán. Korán érő, háborús nemzedék a miénk. „A Gellért” – egymás közt így emlegettük, nem csorbítva tekintélyét, de elhagyva a tanárainknak akkoriban kijáró „úr” szócskát neve mellől – hittanóráin arra az ellentmondásokkal teli, megpróbáltatások ravasz kelepccéit állító korra készített fel minket, amely előre vetítette árnyékát. Hitet, tartást plántált belénk. Megalkuvást nem ismerő, modern magyar katolikusként nevelt.

Kelemen Krizosztom főpát úr bölcs döntése nem sokkal a háború után Rómába vezérelte, a Szent Anzelm egyetemre. Békés Gellért ott tanított teológiát, majd a Magyar Bencés Kongregáció prokurátoraként tevékenykedett. Főruházták a vasfüggönyön túli, vagyis a Nyugaton élő valamennyi magyar bencés előljárói tisztjével, miközben a Szent Anzelm perjeljévé választották. Bámulatos munkakedvvel tanított olaszul, németül, angolul, franciául és természetesen magyarul, hallgatóitól függően.

Rejtély, mikor jutott ideje a versekre. Két önálló kötete és a folyóiratokban megjelent költeményei a magával szemben szigorú poétára vallanak. A Katolikus Szemle általa jegyzett számai a kitűnő érzékű, jószemű szerkesztőt idézik meg. Magyar sors, nyugati kultúra, keresztény léletszemlélet – ezen a hármas pilléren nyugodott a Szemle, Békés Gellért szerkesztésében. A nagyműveltségű teológus az Újszövetség fordításával már fiatalon, 1951-ben megkoronázta életművét. Negyvennyolc év alatt 16 kiadást ért meg, valójában közkinccsé vált ez a Békés Gellért fordította Újszövetség.

Megrendülten, szomorúan búcsúzom tőled a hálás tanítványok és a Bencés Diákszövetség nevében. Egyik versedben írtad: „Uram, parancsold, és hozzád megyek.” Ez most megtörtént. Isten akaratával nem pörlekedem, könnyeim nem szégyellem. Megőrizzük emlékedet, Gellért atya!

Gyapay Dénes (Ph 47)

Emlékezés

Emlékezzünk Békés Gellért bencés szerzetesre.

Békés Gellért Budapesten látta meg a napvilágot 1915-ben Békés József néven. Elemi, majd középiskolai tanulmányait is Budapesten végezte. A budapesti Bencés Gimnáziumban érettségizett 1933-ban. Nyilván innen származott az indíttatás is, hogy a bencés szerzetesrendbe lépjen. Az akkori pannonhalmi főapát, felismerve rendkívüli tehetségét, Rómába küldte, ahol elvégezte a teológiát a Szent Anzelm Egyetemen, – később ezen az egyetemen hosszú időn keresztül tanított is. 1938-ban szentelték pappá, majd 2 év múlva doktorált, és 1940-ben visszatért Pannonhalmára.

Azonnal bekapcsolódott a tanári életbe. A Pannonhalmi Gimnázium, mint tudjuk, „olasz” gimnáziumként indult 1939-ben. Olasz állampolgárságú és olasz anyanyelvű tanárok is tanítottak itt, név szerint *Albo Centoni* és *Luigi Leoncini*, akiket 1950-ben az akkori rendszer kiutasított Magyarországról. Gellért ebben az iskolában volt osztályfőnök, prefektus, hittanár, cserkészparancsnok, és még arra is maradt ideje, hogy lent a faluban is tanítson hittant a leányiskolában. Ezen kívül még Pannonhalmán a Hittudományi Főiskolán is tanított.

1946-ban rövid ideig főapáti titkár, *Kelemen Krizosztom* akkori főapát mellett, majd ismét Rómába küldik, ahol a Szent Anzelm egyetemen találjuk, de már nem tanulóként, hanem professzorként. Először dogmatikát, majd vallástant, később pedig – a II. Vatikáni Zsinat után – ökumenizmust tanított.

További életútját nem tudom részletezni. A rendszerváltásig nagyon nehezen jöhetett haza, majd az 1990-es évek elején végleg hazatért és Pannonhalmán élt, de akkor is járta a világot és szűkebb hazáját, mindenhol előadásokat tartva. Ezeket hallgatói óriási élménynek tekintették, mint ahogy az is volt.

Eddig a rövid és hiányos életrajz. Sajnos, 1999. nyarán, ausztriai szabadsága idején úszás közben rosszul lett. Még anyyi ereje maradt, hogy kiússzon a partra, de már nem tudtak rajta segíteni.

Ki volt Békés Gellért? Nem tudom megmondani.

- Bencés szerzetes, – ez biztos.
- Teológus professzor, – ez is biztos.
- Költő, nem is akármilyen.
- Nyelvtudós, – hiszen sok nyelven tartott előadásokat.
- Lapszerkesztő (Katolikus Szemle).
- Ezeken kívül még nagyon sok minden, hiszen amihez hozzáfogott, mindenben maradandót alkotott.

Majd akik életművét feldolgozzák, több éves munkával meg tudják mondani ki volt ő.

Jómagam erre nem vállalkozom. Számomra két dolog a legfontosabb: az Újszövetség Szentírás fordítása, és amit az ökumenizmusért tett.

Szentírásfordítás

Amikor a háború után ismét visszatért Rómába, látva, hogy mennyi magyar meg reményt vesztetten a tengeren túlra, menekül az akkori diktatúrából, abban a tudatban, hogy soha nem látják ismét szülőföldjüket, lelki útravalót akart nekik adni. Nem pontos a fogalmazás, így egyes számban, hisz ezt többen is akarták. Először heten kezdtek a szentírásfordításához, végül ketten maradtak. A másik fordító *Dalos Patrik* (oratoriánus), akiről kissé elfeledkeztek, még egyházi körökben is.

Ki volt *Dalos Patrik*?

Cisztercita szerzetesnek készült, gondolom kiváló tehetség volt, ezért Rómába küldték tanulni. Ott találkoztak össze. Végül a szentírásfordítás nagy részét ketten fordították. Kinek mi volt a szerepe, nem tudom. Gondolom, a költő Gellért volt, a nyelvész pedig Dalos Patrik.

Egyéni véleményem ez, nem biztos, hogy így volt. Az igazságosság kedvéért pontosítom a fordítókat, mivel a zsoltáridézeteket *Sik Sándor* költői fordításából vették át. Ne feledkezzünk el még egy fordítóról, *Iróffy Zsolt* (Gy 45) bencés szerzetesről, aki az Apostolok Cselekedeteit és Szent Péter apostol két levelét fordította. A fordítás nagyon jól sikerült, élő mai magyar nyelven.

Egyéni véleményem szerint ez a fordítás addig marad fenn, amíg magyar ember él a földön. – Gondoljunk csak a Szeretet Himnuszára. Majd még erre visszatérünk. Az I. kiadás 25 ezer példányban jelent meg, 20 ezer nyomd papíron, és 5 ezer bibliapapíron. Hamar elfogyott.

A XX. századra kialakult és megújult irodalmi nyelvet használták. A magyar prózának azt a választékos, szabatos, de minden ízében mai válfaját próbálták a fordításban megvalósítani, amelyet a Nyugat három nemzedéke alakított ki, Babitstól, Kosztolányin át Rónay Györgyig. Alakult és fejlődött ez a stílus és ma már az irodalmi nyelv mércéje. Ebben a bibliaiszövegben nem szerepel például: *malaszt, mondá, lón, vala, sáfár, ördögös, mindazonáltal* stb.

Tanár és nevelő

Milyen tanár volt? Mondják el a legilletékesebbek, a tanítványai. *Gyapay Dénes*, aki az első érettségiző osztályban volt, a következőket írja róla:

„Tanárainkat az akkori szokásnak megfelelően úrnak szólítottuk. Kivétel csak egy volt: a Gellért. Nem tudnám máig sem az okát megfejteni. Így szoktuk meg. Ő volt a Gellért. Nagyon fiatal volt és gondosan fésült szőkés hajával úgy robbant be közénk, mint idősebb bátyánk. Talán éppen ezért maradt el neve elől a mindenkinek kijáró úr.

Egyszóval Gellért nagyon gyorsan belopta magát szívünkbe. Szerettük, sőt rajongtunk érte. Hittantanárunk, utóbb cserkészparancsnokunk volt, mindig igazságos, kellő szigorral és tömörked szeretettel tekintélyt vívott ki magának.

Talán nem esem a személyi kultusz förtelmes gyanújába – lázongó természetemre ma is büszke vagyok, amiért egykori kedvenc prefektusunk, *Dózsa úr* a kor szellemének megfelelően a „*Sztalin*” (ezt akkoriban így ejtettük) becenevet ruházta rám, ami végig kísért diákéveimben –, nos Békés Gellért az osztály népszerűségi listáján hamarosan az első helyre került. S akkoriban ezeket a minősítéseket senki nem manipulálta.

Hittanóráira örömmel készültünk. Olyan adottságokkal rendelkezett, amilyen-nel csak kevesek. Nyiladozó értelmünk befogadóképességéhez igazította mondanivalóját, s aszerint emelte a mércét, amiként a tizenévesek nőttön-nőttek.

Háborús nemzedék a miénk. Korán értünk, s alighanem katolikus hitünk másként gyökeresedett meg bennünk, mint a békeévek által elkényeztetett és óhatatlanul elkényelmesedett generációkban. Hála Neked, kedves Gellért, Te – mintha csak sejtetted volna! – erre a változó, forrongó, ellentmondásokkal és megpróbáltatásokkal teli világra neveltél. Olyan kor hitét plántáltad belénk, amely váratlan próbákra tett mindenkit.

Ugye, megbocsátod, ha azt állítom, talán nem is tudatosan tetted?

Vajon ki sejtette a negyvenes években, az Alma Mater biztonságot sugalló falai között, a Főapátság évszázados boltívei alatt, a székesegyház áhítatos hűvösében, hogy mi vár ránk a matúra után, amint búcsút veszünk Pannonhalmától.”

Csak kiragadott idézetek: „Jól tudom, ez pannonhalmi csapatmunka eredménye, amiért Rajtad kívül valamennyi többi tanárunknak, nevelőnknek köszönet és elismerés jár. De hittanra mégiscsak Te oktattál minket, a Tízparancsolat magyarázatát éppúgy, mint a modern katolikus hit alapjait Neked köszönhattük. Megőriztük, jól sáfázkodtunk a Tőled hallottakkal.” S még egy nagyon nagy jelentőségű idézet: „Nem pózokat, hanem magatartást tanultunk Tőled. Életre-szóló élménnyel.”

Fönnebb ezt az alcímet adtam: „Tanár és nevelő”. Ebbe tartozik bele a cserkészparancsnok is.

„Vidám szívvel kötelességet keresünk” – ez volt a pannonhalmi Szent Márton cserkészcsapat jelmondata, amelyet a csapat alapító parancsnoka, Békés Gellért választott. Megint idézet: „Nekem Ő volt az első osztályfőnököm, prefektusom, hittanárom és cserkészparancsnokom” – írja *Mihályi Géza*, aki a második érettségiző osztályba járt.

Ugyanebben a cserkészcsapatban Gyapay Dénes volt a Vadgalamb ős parancsnoka. Sokat volt együtt Gellért az akkori tanulókkal, együtt játszottak, együtt sportoltak. Még sikerült egy nyári cserkészszabot is összehozni Bodrogolasziban.

Pax Romana

Katolikus értelmiségi mozgalom. Békés Gellért 1969 óta lelkesze a *Magyar Pax Romana* mozgalomnak, annak hitbeli inspirálója, teológiai eligazítója és biztosítója, aki nélkül a magyar mozgalom nem lenne az, ami.

A *nemzetközi Pax Romana Mozgalom* alakításának első kezdete visszanyúlik 1888-ra, amikor Fribourgból svájci kezdeményezésre francia, német, olasz és svájci diákok elhatározták az Európa-szerte érvényesülő egyházellenes irányzat ellensúlyozásaképpen a katolikus diákok világszövetségének megalakítását.

Talán nem untatok senkit, ha *Galambos Gyula* (Bp 43) megfogalmazásában idézem a Pax Romana mozgalom lényegét: „A krisztusi örömhírnek a gyakorlati életben történő megvalósítása, a magyar katolikus értelmiség hitének elmélyítése, a modern világkép és a keresztény hit összhangjának kialakítása, a magyar kultúra ápolása, a magyarság sorskérdéseinek tanulmányozása, részvétel azok megoldásában, valamint a kisebbségben és szórványban élő magyarok testvéri megsegítése.”

Nagyon szép gondolat, de Galambos Gyula magyarokra vonatkoztatja, holott ez nemzetközi mozgalom.

Gellért, a lapszerkesztő

A Katolikus Szemlét szerkesztette 1951-től szinte haláláig. A Katolikus Szemle a mai magyar társadalomban alig ismert folyóirat. Első száma 1888-ban jelent meg a Szent István Társulat kiadásában Budapesten a katolikus értelmiség szellemi fórumaként, majd a II. világháború végén megszűnt és 1949-ben indult meg újból Rómában a Külföldi Magyar Katolikus Akció kiadásában. A megváltozott helyzetnek megfelelően, attól kezdve a külföldön élő magyarság szellemi, kulturális életének szolgálatát tartotta feladatának. Nagyon elterjedt a világon szétszóródott keresztény kötődésű magyar értelmiség soraiban, és a külföldi magyarság egyik legrangosabb, négy évtizeden át folyamatosan megjelenő folyóirata lett. Eredeti formájában 1990-ben jelent meg utoljára Rómában. Magyarországon Pomogáts Béla mutatta be 1984-ben megjelent tanulmányában.

A Katolikus Szemle abból a szükségből született, hogy a világba indult és szétszóródott magyarságnak összetartó lelki, szellemi kapocsra és megtartó erőre van igénye a létért és megmaradásért való küzdelemben. Békés Gellért több alkalommal is kifejtette a Katolikus Szemle szerkesztése során képviselt elveit: „A lap az életnek az egyetemesen humánus és keresztény igazságát akarta és akarja szolgálni – főként ebben az értelemben katolikus. De magyar nyelven írt lapról lévén szó, a keresztény humánumnak az értékeit magyarul kell szolgálnia. Nemcsak magyar nyelven, hanem népünkhöz való hűséges szeretetben, élő kapcsolatban a magyar történelmi tudattal és népünk kulturális értékeivel.”

Gellért, a költő

Mint már említettem, költő is volt, nem is akármilyen. Idézzük fel egy versét, amelyet '56 elesett hőseinek szentelt.

... Mi elhullunk itt mindahányan,
temessenek el rommá lőtt falak,
szétdúlt testünket tűz eméssze,
hamvainkat rábízuk a szélre,
magunk akartuk: ez az áldozat
az egyetlen, utolsó fegyverünk.

Helytállunk hát, míg végsőt lehelünk.
Lőszerünk fogytán, enni sem akad,
csak tegnapi kenyér,
fejünk fölött már lángban a földél
s itt állunk a máglyán meztelen,
de – hisszük – kegyelem
és valami titkos rendelés
jegyzett el minket a halállal.

Elhullunk – tudjátok meg – mindahányan,
de tanúságunk véresen lobog
az emberiség viharos egére:
nem lesz e testvérgyilkos földön béke,
míg páncélosan állnak zsarnokok,
hogy rátiporjanak egy nemzet szívére.

Mi elhullunk – népünknek élni kell:
szabad hazában!
Rátok hagyjuk, ez testamentumunk,
kiömlő vérünk út pecsétet rája,
Szabad népek, kezetekbe téve
egy letiport nép élete-halála!

(1956)

Ökumenizmus

Békés Gellért nagyon hamar felismerte az ökumenizmus jelentőségét. Nem véletlenül lett a római Szent Anzelm bencés egyetemen az ökumenikus tanszék első tanára.

Mi az ökumenizmus? Azonnal tisztázzuk.

A görög szónak ez a latint követő magyar átírása az οἰκουμένη-ből ered, ami az ókorban az egész emberlakta földet, szűkebb értelemben a Földközi-tenger partvidékén kiterjedő Római Birodalmat jelentette. Ennek megfelelően a

keresztény ókorban ökumenikus zsinatnak nevezték a birodalom püspökeinek hivatalos összejöveteleit, ahol vitatott kérdésekben meghatározták az egyházak közös hitbeli és erkölcsi tanításait. A zsinatok feladata az volt, hogy megőrizzék a kereszténység hitbeli egységét és biztosítsák a helyi egyházak egyetemes, görög szóval καθολικός közösségét. Amit ma ökumenizmusnak nevezünk, az a különféle hitvallásokra szakadt keresztények egységet kereső mozgalma. A mozgalom célja az egyházak egyetemes egységének helyreállítása.

Az Ökumenikus Tanács alkotmánya megszabta, hogy csak azok az egyházak lehetnek a tanács tagjai, amelyek *Krisztust Istennek és Megváltónak vallják*.

A kereszténység lényegében hit: hit abban, hogy Isten embert üdvözítő szeretete véglegesen valóra vált Jézus Krisztusban. Az egyház mivoltát ez a hit határozza meg. Következőleg az egyház egysége is ennek a hitnek az egységétől függ. „Krisztus Urunk csak egyetlen egyházat alapított, mégis több keresztény közösség igényli az emberektől, hogy elismerjék, mint Jézus Krisztus igazi örökségét. Valamennyien az Úr tanítványának vallják magukat, de különbözőképpen vélekednek és külön utakon járnak, mintha maga Krisztus lenne megosztva. Ez a megosztottság kétségkívül ellene mond Krisztus akaratának, botránkoztatja a világot és károsítja a legszentebb ügyet, az evangélium hirdetését minden embernek”. Ezek a szavak vezetik be a II. vatikáni zsinat határozatát a keresztény egységről és ami ezt szolgálja, az ökumenikus mozgalomról. Néhány rövid, de világos mondattal, meggyőzőbb erővel aligha lehetne megokolni, miért van szükség – e határozat kezdő szavaival – a keresztények közti egyetemes egység helyreállítására.

Egyházszakadások. Sok volt. Korunk emberét nyilvánvalóan jobban érdekli a második keresztény évezrednek az a két egyházszakadása, amelynek súlyos történeti következményeit ma is viseljük, mert a belőlük eredő egyházak, mint különálló intézmények, jelen vannak korunk társadalmi életében.

Az első az egyháznak keleti és nyugati részre való szakadása. Ennek időpontját általában 1054-ben jelölik meg, amikor IX. Leó pápa követe a bizánci Hagia Sophia bazilika oltárára helyezte a Cerolarius Mihály pátriárkát kiközösítő pápai bullát. Ezt az elhamarkodott gesztust, ami különben is érvénytelen volt, mert a pápa akkor már nem élt, a pátriárka részéről a pápa kiközösítése követte. A szakadás okait azonban már századok óta érlelték a két egyház közt folyó teológiai viták, liturgikus és fegyelmi különbségek, valamint Róma és Bizánc közt kieleződő politikai ellentétek. – A kölcsönös kiközösítés feloldása 1965 december 7-én még csak az első határozott lépés az ortodox egyház, általában a keleti egyházak és a római egyház közösségének megteremtése felé.

A második szakadás Luther Márton személyéhez fűződik. Szándéka a búcsúról és más egyházi tanításokról szóló 93 tételével eredetileg az volt, hogy a kor szokása szerint hitvitát kezdeményezzen és ezzel a fennálló egyházi keretek közt, lendületbe hozza teológiai és egyházfegyelmi mozgalmát. – 1521-ben X. Leó pápa kiközösítette Luthert, de ezzel nem szűnt meg, hanem – az egyház felmérhetetlen kárára – több ágra oszlott a reformációs mozgalom.

Gellért a támadások tűzében

Mint minden modern vallásos felfogású embert, természetesen, támadások is érték.

Az Új Ember 1999. szeptember 19-i számában olvasható Török József teológus professzor tollából. Gellért akkor már nem élt. A cikk címe: „Hűtlenség – nem pályamódosítás”.

A cikk apropója. A múlt nyáron immár negyedik alkalommal tartottak lelki-gyakorlatot az egyházi szolgálatból kilépett és polgári házasságot kötött papok számára. A lelki-gyakorlatot Békés Gellért vezette. Gellért javaslata volt, hogy az egyház fogadja vissza a papokat lekipásztori munkakörbe. Természetesen miszés és gyóntatási lehetőség nélkül. Emiatt volt a támadás.

A válasz Várszegi Asztriktól érkezett (Új Ember, 1999. október 24.), címe: „Gellért atya hűséges tanú”.

„Professzor Úr! Ön eléggé el nem marasztalható módon egy halott emlékét sértette meg. Ízléstelen próbálkozása Gellért atya tiszteletben tartott és szeretetben őrzött emlékének nem árthatott. Hogy kinek használt? ... erre talán Ön keresheti a választ.

A szóban forgó lelki-gyakorlaton azok a 'pályamódosító' papok vettek részt, akik továbbra is Istent keresik, őt kívánják a lehetséges utakon és módon szolgálni. Istennel kívánják kapcsolatukat elmélyíteni. Gellért rendtársam szavaival, szerény javaslataival őket kívánta életútjukon Isten felé vezetni.

Mi ezért – és sok másért – emlékét szeretettel őrizzük.”

Most pedig, befejezésül, idézzünk részletet a szeretet himnuszából, amelyet nem lehet elégszer elolvasni.

„A szeretet türelmes, a szeretet jóságos, a szeretet nem féltékeny, nem kérkedik, nem gőgösködik, nem tapintatlan, nem keresi a magáét, haragra nem gerjed, a rosszat föl nem rója, nem örül a gonoszságnak, de együtt örül az igazsággal.

Mindent eltűr, mindent elhisz, mindent remél, mindent elvisel.

A szeretet nem szűnik meg soha.”

Csodálatos szavak, közel 2000 éve értékállóak.

Békés Gellért elérkezett abba a hazába, ahol csak az örök szeretet uralkodik.

Németh László (Ph 54)

Rabár Ferencre (Bp 47) emlékezünk *

Rangos közéleti személyiség: egyetemi tanár, az első szabadon választott kormány pénzügyminisztere hagyott el bennünket az év utolsó napjaiban. Emlékezésem első gondolatai mégis a magánember szférája felől közelítenek az elhunythoz.

Rabár Ferenc gimnáziumi osztálytársam, közeli barátom volt a budapesti bencés gimnáziumban a '40-es évek közepétől fogva. Magvas beszélgetések, a közös humán érdeklődés, sőt még a szórakozás nemes órái is összekötötték fiatal életünket. Az iskolákban szokásos ragadványnevek osztásakor tőlem kapta a „Márki” megtisztelő melléknevet, mivel lényének belső finomsága, választékos modora és eleganciája révén kiemelkedett kortársai közül. Gondolkodó, nyílt-szívű, keresztény és magyar szellemiségét mindvégig megtartó ember maradt az 1945 utáni nehéz időszakban. Határozott, erős karaktere megóvta bármiféle megingástól a későbbiek során is.

Egy váratlan metamorfózis révén a humán tárgyak iránt érdeklődő felsős diák – bizonyára közös tanárunk, *Borbély Kamill* inspirációjára – egyszeriben a matematika felé fordult. Tizenhét éves lehetett, amikor végleg eljegyezte magát a matematikai tudománnyal és gondolkodással. Pályaválasztását is ez a fordulat határozta meg.

Az elnyomó kommunista rendszerben osztályidegennek minősített ifjú elé számos akadály gördült, de kemény akaraterejével mindezt sikerült legyőznie; tanult, fejlődött – fiatalon már egy ötgyermekes, keresztény szellemiségű család megteremtője és fenntartója lett.

Tanulmányai végeztével számviteli és pénzügyi munkakörökben töltött be vezető állásokat, majd külföldön kamatoztatta, gyarapította tudását. A matematikai programozás oktatásával kezdte meg felsőfokú tanári pályáját, mindez kiegészült a szimuláció és az alkalmazott ökonometria tanításával. Docens, majd egyetemi tanár idehaza, később rangos külföldi, tengerentúli egyetemek és főiskolák (Nuffield College, Oxford; Columbia és Stanford egyetemek, Egyesült Államok) meghívott előadója. Szaktárgyaiban számos publikációt jelentetett meg az évtizedek során, 1990-től az Antall-kormány pénzügyminiszterévé nevezték ki.

Mindez korrekt pályaképet tükröz, de személyes élményeim és emócióim áttörnek a hivatalos konvenciók falát. Magánemberi mivoltában semmiben sem maradt el az országos tekintélyű, közéleti férfiú értékeitől. Lényének élő sugárzása volt. Ha hosszú ideig nem találkoztunk is, a régi diákkori hangot és légkört idéztük fel baráti összejöveteleink során. Barátsága, kedves szavai erőt és hitet nyújtottak régi társainak.

Igaz örömmel fogadtuk az Új Emberben való publikálásának tervét és annak megvalósulását. 1999 májusában részt vett egy nagy létszámú találkozón, írók

* Utánközlés az Új Ember 2000. január 16-i számából

és művészek társaságában lapunk szerkesztőségében. Itt számos tervéről, elképzeléséről szót ejtett, a közeledő súlyos betegségnek nyoma sem látszott rajta.

Köztudomású volt, hogy mindvégig elkötelezetten, meggyőződéssel állt ki keresztény hite, magyarsága, a nemes hazai értékek és hagyományok mellett. Halála egyetemes veszteség a keresztény-magyar társadalomnak. Családjának és nekünk, barátainak mérhetetlen űrt hagyó, lesújtó tény.

Dr. Szeghalmi Elemér (Bp 47)

Rabár Ferenc (Bp 47) temetésére

Kedves Ferikém!

A Bencés Diákszövetség nevében sokan jöttünk el ravatalodhoz. Barátaidként és keresztény módon. Mi nem búcsúzunk. Közös iskolánkban tanultuk meg: a földi élet vége nem pont, hanem kettőspont, ami után az élet második felvonása következik, az örökkévalóság. Nem búcsúzunk, hanem hálát adunk. Megköszönünk Téged az Úristennek.

Haláloed előtt pár héttel beszélünk egymással. Egy bencés ügyben kértük tanácsodat, és Te jó szívvel adtad. Mindig IGEN-t mondtál, ha Hozzád fordultunk. Egész életed egyetlen nagy IGEN-t-mondás volt.

IGEN-t mondtál a nehézségek elviselésére, mert pályáink indulása 1956 előtt nem volt egyszerű. IGEN-t mondtál az anyagi gondok elfogadására, és közben IGEN-t mondtál az életre. Bizonyíték rá szép nagy családod.

IGEN-t mondtál, amikor fölkerítettük, hogy a pápák szociális enciklikáiról beszélj Pannonhalmán egy lelkigyakorlaton. Pedig a pártállami időkben ezzel csak rossz pontot lehetett szerezni.

IGEN-t mondtál, amikor a kormányfő miniszternek jelölt, és IGEN-t mondtál, amikor egy társadalmi egyenetlenséget kellett higgadt bölcsességgel elsimítani.

A rendszerváltozás után az egész ország megismert. Mi, egykori diáktársaid azonban nem csak az őszes szakállú, szemüveges arcodra emlékszünk, hanem arra a sovány, sápadt fiúra, aki már akkor kevés szavú és nagyon okos volt, akinek a neve, mint kitűnő tanulóé, vastag betűvel volt kinyomtatva az iskolai értesítőben. Szemed akkor is mosolygott, amikor komoly voltál.

Ugyan ki tartja számon, hogy amikor ebben az országban még senki nem tudta, mi fán terem a kibernetika, a számítástechnika, Neked már akkor a kisujjadban volt.

Az Úristen bőven ellátott talentumokkal, és most az elszámoláskor bizton elmondhatod: jól sáfárkodtál az egyéni, a szakmai és a közéletben. Hú voltál a kicsiben, de nem csak a kicsiben, és ezért – az evangéliumi ígéret szerint – „menj be Urad örömébe”.

Ó áldjon meg; nyugodj békében !

Faber Miklós (Bp 48)

Gaál Zoltán (So Bp Gy Pp 43)

1925–1999

Tisztelt Gyászoló Közönség!

Megrendülten állunk itt, Gaál Zoltán, a volt pápai bencés diák ravatalánál. Alig néhány hete még leveleket váltottunk, ő – mint mindig – forrásanyagot küldött volt tanárainkról. És jött a szomorú telefon: Zoli nincs többé.

Levelezésünk külön kötegen őrzi, ami a bencés múlttal kapcsolatos. De munkássága nem ért véget e szűkebb területen. Fáradhatatlan energiájú ember volt. Hetven éven felül, súlyos műtéteket kiállva, mindig felrisszülve láttuk viszont. Kiadványaiban jelezte: szerzői könyvkiadó. Így biztosította, hogy elévülhetetlen munkái publicitást nyerjenek.

A pápai bencés gimnáziumban 1939 őszén, ötödikes korunkban ismertük meg. Édesapja a csornai kórház gazdasági vezetője volt, gyermekeit bencés gimnáziumokba iratta, Zoli korábban Győrben, Budapesten és Sopronban tanult. Az osztály legjobbjai közé tartozott. A felsőbb osztályokban évről-évre találkoztunk vele a pályamunkák szerzői között. A tanulóévek során más tulajdonságokról is tanúságot tett: az iskolai műsoros ünnepségeken a közönség és kritika egyhangúan őt minősítette a legjobb színészi képességgel megáldott ifjúnak. Humora, kedélye folytán a gimnáziumnak közismert és közkedvelt tanulóává vált.

Egyetemi éveink alatt egy ideig közös albérlésben laktunk. Ő a közgazdasági egyetemre járt. Mint diplomás, szinte töretlenül vezető állásokban működött, gazdasági igazgatóhelyettesként ment nyugdíjba. Aktív évei során is több kiadványa jelent meg Győrrel, annak környékéről.

Nyugdíjas éveit nemcsak jól hasznosította, hanem páratlan energiával és szorgalommal olyan könyveket szerzett, amelyek kiérdemelték a kortársak magas értékelését, és az utókornak is becses forrásművekként szolgálnak majd. Magyar, német, angol nyelven megjelent írásai tizenhat országba jutottak el, ebből négy tengerentúli és egy ázsiai országba is.

Számunkra, volt diáktársak számára legkedvesebb az a kétkötetes műve, amit még 1987/88-ban írt: *A hely szelleme egy dunántúli ősi Alma Mater-ben* és az *Életpályák – életművek*. Mindkét könyv a volt pápai bencés gimnáziumról, történetéről, jelentőségéről, annak tanáiról és híressé vált diákjairól szól. Amikor volt tanárainkra emlékezünk, a kimerítő tájékoztatást Gaál Zoltán e műveiből meríthetjük. De nemcsak Pápáról írt. Csorna iskoláiról, értékeiről, nevezetességeiről is könyvet szerzett. Másik Csornáról szóló könyvében a város szellemi kisugárzását értékeli.

Jó lokálpatrióta volt. Pápa, Csorna az ország nyugati részén fekvő kulturális központok. Környékük egybeolvad a földrajzilag hozzájuk tartozó Órvidékkel. A mai globalizálódó világot érezte meg akkor, amikor egyik könyvében a Rába-

közről és Burgenlandról, a másikon Nyugat-Magyarországról és Kelet-Ausztriáról ír. E vidékek történelme összefonódott, és e könyvek a nemzetek feletti gondolat szép tükröződései is.

Se szeri, se száma kéziratban maradt írásainak, gyűjtéseinek, amik Győr, Pannonhalma, Csorna múltjával vagy onnan elszármazott hírességekkel foglalkoznak. A csornai kórházról is készült írni, amelyben méltó emléket állított volna édesapjának is. Reméljük, hogy e gazdag életpálya írásos dokumentumait arra megfelelő közgyűjtemény méltóképpen fogja megőrizni, hogy a kései generációk is mérthessenek belőle.

Gaál Zoltán hűséges diákja maradt a hajdani iskolának. Ez év végére tervezte, hogy meglátogatjuk a győri bencés templom kriptáját, ahol volt osztályfőnökünk, tanáraink nyugosznak. A Győrött máshol nyugvó tanárok, osztálytársak sírját is felkerestük volna.

Felesége, gyermekei, unokái gyászolják, és a valamikori hat testvérből ma már egyedül élő nővére. De gyászoljuk mi is, a volt osztálytársak, a tíz éve újjáéledt Bencés Diákszövetség, amely szintén sok értékes adatot kapott Zoltántól. Gyászolják a pápai, a csornai, a dunántúli ismerősök és barátok, a budapestiek és az ország más vidékein élők is. Non omnis moriar, mondja Horatius: Nem halok meg egészen. Gaál Zoltán életműve túléli a mulandó földi sorsot, és megmarad a késői koroknak is.

Zoltán fáradhatatlan erejét példázza, hogy nemrég fejezte be a volt gimnáziumi osztályunk azon tanulójának felderítését, akik ugyan nem érettségiztek velünk, de egy-egy osztályban együtt jártunk. A huszonhat érettségizett diák mellett közel hatvan volt diáktársról szerzett be adatokat, s legutóbb már őket is meghívhattuk találkozónkra. Ők ugyanúgy gyászolják Zoltánt, mint mi, a vele maradottak. Akik el tudtak jönni, fizikai valóságukban, a többiek lélekben itt állnak velünk a ravatalnál.

Minden búcsú fájdalmas, különösen fájdalmas, amikor rendkívüli aktivitású, jelentős életművet felmutató, holtáig tevékeny és még nagy terveket melengető baráttól búcsúzunk. A halál most elválaszt bennünket, de a léleknek halálon túlmutató, győzelmes hite erőt ad az élőknek a nagy csapás elviselésére.

Kedves jó Gaál Zoltán barátunk, nem felejtünk, nyugodj békében, Isten Veled.
Budapest, 1999. dec. 7.

Dr. Harsányi László (Pp 43)

In memoriam Szakály János (1907 – Eg 28 – 1999) *

Egyik leghűségesebb diáktársunk távozott az ősszel. Épp olyan észrevétlenül, ahogyan rendezvényeinken megjelent és épp olyan halkán, ahogyan akkor beszélt, amikor nagy ritkán fontos ügyekben szót kért. János bátyánk 1907-ben született Vasváron. Az elemi iskola elvégzése után az Esztergomi bencés Gimnáziumban folytatta tanulmányait. 1928-ban érettségizett. Budapesten latint és történelmet, Pécsen matematikát és fizikát hallgatott az egyetemen. Szociális gondozóként kezdte pályáját. A katedrára először Gersekaráton lépett, majd haláláig szülővárosában, Vasváron tanított nemzedékeket. Igazi elkötelezett helytörténész volt. Tanulmányok, újságcikkek tucatjai kerültek ki tolla alól. Sokat tett tudós barátja, *Bendefy László* emlékének megörökítéséért, a vasvári helytörténeti múzeum megnyitásáért, Vasvár történelmi szerepének minél szélesebb körben való megismertetéséért.

Az első hívó szóra eljött közénk a BDSZ Szombathelyi Szervezetébe, és szinte nem volt olyan rendezvényünk, amelyen időt és fáradságot nem kímélve meg ne jelent volna. Szeretett iskolájának és tudós tanárainak emlékét több AMICUS-beli írásban is megörökítette. Halálával egy hűséges diáktársunkat veszítettük el, aki élete utolsó percéig kitartott az „ora et labora” szellemisége mellett.

Feiszt György (Gy 68)

Molnár Aladár (1921 – Pp 39 – 1999. dec. 31.) **

Csendben, szótlánul halt meg az év utolsó napján. Ősszel távozott a felesége, látszott, utána már nem akar élni igazán. Mi több, halála időpontját is úgy adta meg az Úristen, hogy ne kelljen új évszázadba belebonyolódnia. A század javát végig küzdötte, dolgozta.

Precíz ember volt, mérnöki pontossággal élt és halt meg, nem hagyott szálát elvarratlanul. Ritka kegyelem az, mikor a távozás nem éri készületlenül az embert, ő részesült ebben. Nem is olyan régen volt, amikor a lelki portré készült vele a lakásán, felesége ott ült a karosszékekben mellette, a beszélgetés tartalma az volt, hogy ember dolga a munka és imádság, a többit Isten adja hozzá, ha megérdemljük.

Nehéz megmondani, mi is élete példája, amit az Úr elénk állít, de valószínűleg az ősi bencés mondat: *Ora et labora!* – a többi mind hozzáadatik nektek, amire szükségetek van. Amen!

Dr. Rednik András (Ph 60)

* Utánközlés az Amicus 2000. évi 1. számából

** Utánközlés az Üzenet 2000. évi januári számából

In memoriam **Lelkes István** (1908–2000. február 26.)

A kőszegi, majd a csepeli bencés gimnázium egykori rajztanára 1908. február 25-én született Budapesten, dolgozó munkás családban. Édesapja pék volt. Édesanyja a felvidéki, Galánta környéki Felsőszeli községből származott. A Képzőművészeti Főiskolán tanult grafikát, festészetet.

1937-től 1940-ig Kiskunmajsán tanított rajzot, művészettörténetet és ábrázoló geometriát. 1940-től 1947-ig a kőszegi bencés gimnázium – máig legendás híré – rajz-, művészettörténet- és ábrázoló geometria-tanára volt. Az 1947-48-as tanévben már a csepeli Jedlik Ányos Bencés Gimnáziumban tanított rajzot és művészettörténetet, az iskola államosításáig. A bencések kényszerű távozása után az intervallumban a gimnázium megbízott igazgatója volt néhány hétig. Bátor, elvhű, keresztény kiállása miatt ezután Csillaghegyre került tanítani, ahová lakóhelyéről, Csepelről napi kb. 7 órát utazott oda és vissza. A lelkiekben is gerinces tartásában ez a megaláztatás sem törte meg.

Ezután a Bakáts téri iskolában tanított egy ideig, majd az Ybl Miklós Építőipari Szakközépiskolában. Innen került a Budapesti Műszaki Egyetemre adjunktusnak, az ábrázoló geometria tanszékre. Hetvenedik életévének betöltése után vonult nyugdíjba.

Tudományos életét azonban otthon is tovább folytatta. Még korábban, 1960-ban a „Magyar műemlékek” sorozatban megírta a történelméről és műemlékeinek gazdagságáról nevezetes dunántúli kisváros, Kőszeg monográfiáját. Különös erénye e könyvnek a szöveghez kapcsolódó gazdag, művészi képanyag. Nyugdíjasként megtanult olaszul. Tudományos műveket fordított németből, olaszból. Sort kerített külföldi utazásokra is.

Rövid életrajzában sem hanyagolható el, hogy felesége, Dergács Mária szintén festőművész volt. Engem gyakran elkápráztatott csodálatos akvarelljeivel. Személy szerint engem az a különleges megtiszteltetés ért, hogy a művésznő egy évtizeden keresztül volt kórusomnak értékes tagja.

Mind az öt gyermekük – István, László, Péter, András és Mária – a művészeti pályát választotta.

Március 16-án népes családja, tanártársa, egykori diákjai és tisztelői kísérték utolsó útjára a budapesti Új Köztemetőben.

Nyugodjék békében!

Kovács Dezső (Cs 51)
ny. énektanár, karnagy
egykori tanítványa

Felejtethetlen tanáraink

Dr. Szalay Jeromos István OSB

1896. április 16. Nóráp – 1964. december 12. Párizs

„Pápának, pontosabban a járás egyik falujának már-már felejtésre ítélt szülőtte” – írhatnánk róla. Ez azonban csak részben igaz: Nórápon 1996-ban, születése centenáriumán, emléktábláját helyezték el a templomban, és szép ünnepség keretében méltatták érdemeit.

Pap, tanár (gimnáziumi, főiskolai), nevelő, tudós, jogfosztott hadifoglyok vigasztalója, idegenbe szakadt magyarok gyámoltója, tudományos dolgozatok és történelmi munkák szerzője, párizsi magyar plébános, végül franciaországi magyar főlelkész: szerzetesi életpálya századunkban.

A bencés rend névtárában az 1802 (II. József, a kalapos király feloszlató rendelkezései után újból törvényesített bencés szerzetesrend működésének kezdete) és 1986 (a kiadás éve) között élő és működő valamennyi bencés szerzetes legfontosabb adatai megtalálhatók. *Dr. Szalay Jeromos István* az 1298-as sorszámon szerepel. 1914-ben öltözött be a rendbe, egyszerű fogadalmat 1918-ban, ünnepélyeset 1921-ben tett, áldozópappá ugyanezen évben szentelték. Az egyetemen magyar–latin–francia-szakos tanári képesítést szerzett, bölcsészdoktor. Gimnáziumi, majd 1929-től főiskolai tanár, 1943-ban Párizsba helyezik.

A rövid adatsoron túl tudnunk kell róla, hogy szülei Szalay József, módos gazdálkodó és Ruip Anna. Nyolcan voltak testvérek, egyik bátyja a világháborúban hősi halált halt. A középiskolát a pápai és a győri bencés gimnáziumban végezte. Észak-Erdély visszatérte után a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemen magántanárnak habilitálták.

Életpályája a magyar sors alakulásával két részre szakad. 1943-ig a tudós paptanár munkásságát kísérhetjük figyelemmel. 1943 után – Párizsban, főként a háborúvesztést követően – az emigráció belső küzdelmei és baloldali fenyegetettségei közepette a hitet és a keresztény magyarságot, de az odavetődött magyar hadifoglyokat is védelmezi, gyámolítja.

Mindkét bencés gimnáziumnak mindvégig kitűnőrendű tanulója. Kiváló tanulmányi eredményeit jutalmakkal, ösztöndíjjal honorálják. Kisdiákként szavalóversenyeken vesz részt és ér el eredményeket. F fiatal tanárként Pápán, a régi iskolájában kezdi meg a tanítást (1921-25). 1925-26-ban a rend Párizsba küldi, aztán 1926-29 között ismét Pápán tanít magyar, latin és francia nyelv- és irodalmat. 1940-ben, már főiskolai tanárként, pár hónapra ismét Pápán találjuk, a katonának behívott civil franciatanárt helyettesíti. Pápán szerteágazó társadalmi munkát végez. A Pápa és Vidéke c. hetilap főszerkesztője. Tagja a Bencés Diák-egyesület pápai osztályának. A Katolikus Kör könyvtárosa, a tanári könyvtár őre, vezeti a Deák Ferenc önképzőkört, a diákszallások ellenőrző tanára, a Mária-kongregáció prézese. (Forrás: Gaál Z.: Életpályák – életművek, Győr, 1987.)

Bárhová kerül, mindenütt számos tisztséggel bízzák meg, emellett fáradhatatlanul írja tudományos és publicisztikai értekezéseit, cikkeit. Pannonhalmán az új rendtagok felvételi bizottságának tagja.

Szakirodalmi munkásságát már Pápán elkezdte, és bámulatos termékenységgel, imponáló sokoldalúsággal írja egymás után a különféle lapokba, folyóiratokba a cikkeket, tanulmányokat. Pannonhalmán, a főiskolán ez a munkásság tovább bővül, szélesedik. Bizton állíthatjuk, hogy – ha nincs a második világháború és a rendtől kapott franciaországi lelkészi megbízatása – egy méreteiben is hatalmas, hátrahagyott munkáinál (alább közöljük ezek jegyzékét) is számosabb művet hagyott volna az utókorra. Az életmű teljesítménye így is lenyűgöző. A magyar diákok használatára a francia nyelvről írott tanulmánya 1938-ban a Francia Akadémia jutalomdíját nyeri el. E korszakbeli munkássága szerteágazó érdeklődését mutatja a katolicizmus, nyelvészet, közélet iránt. A Pannonhalmi Szemlében, az Egyetemi Philológiai Közönyben, a Nouvelle Revue de Hongrie-ban, francia és magyar tudományos folyóiratokban tanulmányai, könyvismertetései, bírálati jelennek meg. A 30-as évek Franciaországában válságba jutott a társadalom. A századforduló fölényes biztonságu „új felvilágosodása”, a vallásellenesség, az egyház mindenirányú megszorítása, a szekularizáció néhány évtized leforgása alatt meghozta gyümölcsét, s a második világháborús katonai összeomlást. Szalay Jeromos e sok támadást megért katolicizmusnak a történetével foglalkozik 1934-ben megjelent könyvében. A háború előtti évtizedben a katolicizmus, a francia társadalom élete és a szorosán vett szakmai kérdés: a nyelvtanítás problémái foglalkoztatják.

A háború javában dűl, amikor Párizsba vezénylik, a magyar plébánia, majd a franciaországi magyar katolikusok országos szervezetének vezetésére. Feladatai minden irányban megsokszorozódnak, Harcol a szélsőbal ellen, szinte missziós feladatot tölt be a francia fogságban sínylődő magyar katonák és leventék sorsának jobbra fordításában. Teljes erejével, irodalmi és történelmi felkészültségével küzd a kommunista elnyomás alá került haza, Magyarország és ezen belül a magyar katolikus egyház érdekében, a nehéz időkben a nemzeti gondolat megőrzéséért. Magyarországon Mindszenty hercegprímás, Erdélyben Márton Áron püspök törvénytelen meghurcoltatása a nyugati világot is rádöbent a kommunista önkény és kegyetlenség súlyos veszélyeire. E két hitvalló főpapról külön-külön könyvet ír. E könyveket magyar, francia, német, angol, spanyol nyelven egyaránt kiadják. A Márton Áron-könyv alcíme: Vértanú püspök vértanú népe. A Mindszenty-könyv francia kiadásáé: Confesseur de la Foi, Défenseur de la Cité (szabadon fordítva: A Hit megvallója, a Haza védelmezője). A könyvek végén az irodalmi utalások (a Márton Áron-könyv francia és német kiadásához fűzött kereken száz forrásmunka és hivatkozás) az apologetikus hangvételű könyvek szakmai komolyságáról, elmélyültségéről tanúskodnak. A magyar és katolikus sorskérdésekben a széleskörű szakmai felkészültség mellett Szalay Jeromos nem tud hűvösen tudós maradni. A vallásháborúk hitvitázóinak hevületével ír a kiválasztott témákról. A Márton-könyv függelékében

a nemrég itthon ünnepelt Fejtő Ferencsel polemizál. Fejtő a háború után az akkori kormány franciaországi kultúrattaséja volt, s ebbeli minőségében – pálfordulásáig – híven követte és képviselte a kommunista érdekeket. De, amint Szalay J. írja, ezt követően sem változott a vallásról alkotott véleménye. Fejtő Mindszentyvel kapcsolatos nézeteit pedig tételesen taglalja és esetenként cáfolja. Nagy kár, hogy a diktatúra bukása után tíz évvel a magyar média még mindig csak az egyik oldal képviselőjét mutatja be.

Az ötvenes évek végén jelenteti meg a magyar kérdés átfogó feldolgozását tartalmazó munkáit „Igazságok Közép-Európa körül” összefoglaló címmel. Eredetileg két, majd háromkötetesre tervezte; a harmadik kötet megjelenéséről nincs tudomásunk. Talán az elhatalmasodó betegség és a bekövetkezett halál gátolta a befejezésben.

E könyvekben a harcoló egyházat képviseli. Abban a szellemben, amelyik a trianoni és második világháború utáni győztesek döntéseit illetően – éppen az 1956-os magyar forradalom tükrében – igazolást lát a háborúk közötti magyarság védelmére. Ez a nemzeti elkötelezettsége nem újkeletű, már 1933-ban tanulmányt ír az „igazságosan büntetett” Magyarország ügyében. E könyveket lapozva ma már – a négy évtizedes sulykolás után – alig akarjuk megérteni az akkori, nemzetet élesztő, hittérítői lelkületet. A negyvenes évek elején jelent meg itthon Szabó István: A magyarság életrajza c. munkája. A török utáni évszázadban a császári telepítések végzetes, máig ható következményeit elemzi a szerző, s Szalay Jeromos felfogása a magyar népiség változásának ezen a felfogásán alapul. Idehaza negyven éven át a bűnös nemzet bélyegét akarták ránk sütni, s a légkörből ma is csak óvatosan mer szabadulni az elemző, tárgyilagos történetírás. Szalay Jeromos könyveiben a hangnem a korábbi, letűnt Magyarországé. A könyvekhez csatolt irodalomjegyzékben többszáz (az első kötetben 243, a másodikban 342) szakirodalmi utalást találunk. Sajnos, az utalások, hivatkozások nem mindig elégítik ki a szakmai követelményeket (valószínűleg az összeállítást végző segítők nem rendelkeztek elég felkészültséggel). A polemikus hangnem bizonyosan a leverte magyar forradalom utáni indulatot is tükrözi. Ám a könyvek olvasásakor mindjobban meggyőződésünkké válik: ezeket a könyveket – a mai igényeknek megfelelő kurtítással – újból ki kellene adni. A szakirodalomból vett idézeteket azonban csonkítatlanul. Képzeljük el: ezek a könyvek elkerülnének az iskolák tanári- és diakkönyvtáraiba, a mai, immáron kései utódok az akkori francia, angol, német és utódállamok politikusainak, tudósainak, közíróinak idézeteiből tudnák megismerni az akkori történéseket, nem utolsó sorban a politikai boszorkánykonyha sajátos titkait. A sok művelődni kész fiatal és nevelőik mindjárt más megvilágításba helyezve tudnák értékelni a volt, szélsőbalról érkezett miniszterelnök flegma kijelentését, miszerint ő tízmillió magyar miniszterelnöke akar lenni (amit válasznak szánt elődje koncepcionális magatartására és politikájára, aki tudta, hogy tizenötmillió magyar sorsáért felelős).

A magyar huszadik századot fel kell tární. Sok munka jelenik meg manapság századunkról. A teljes kép megmutatásához a Szalay Jeromos által adott hivatkozások, nyilatkozatok, könyvidézetek nélkülözhetetlenek. Ezek a ma már – legalábbis így összeállítva – alig fellelhető dokumentumok segítenek megérteni az akkori történéseket. A könyörtelen történelmi rendezés általános képén belül találkozunk azokkal az esetlegességekkel, amelyek akkor a dolgok szerencsétlen alakulását befolyásolták, s amelyek nélkül a mai magyar nem érezné annyira igazságtalannak, ami nyolcvan éve történt. Talán már növekszik az az ifjúság, amelyik a magyar történelmet és ezen belül mindennapjainkat egy nép cselekedeteinek, viszontagságainak, sikereinek szerves folytatásaként éli meg, amelyik jogfolytonosnak tudja a jelen feladatait s a jövő célkitűzéseit.

Szalay Jeromos munkáinak jegyzékét alább közöljük. A filológiai rendszerezés hiányosságainak tudatában is fontosnak tartjuk, hogy – a jövő kutatóinak – a ma fellelhető teljes anyagot adjuk rendelkezésükre.

Alighogy Szalay Jeromos elfoglalta párizsi székhelyét, bekövetkezett Franciaország felszabadítása a szövetségesek részéről, majd a német birodalom katonai és politikai összeomlása. A háború vége iszonyatos káoszt zúdított a kontinensre, ahol győztes hadseregek, megvert és fogságba taszított katonák milliói, lakhelyükről elűzött vagy elmenekült emberek tízmilliói bolyongtak az esztelen, újracsak revansvágytól kirobbantott háború tönkretett, felperzselt országaiban. Magyar katonák és nyugatra menekült magyarok százezreinek sorsa múltott véletlenül: ki hazajutott, ki hazakerülve a keleti gulágok rabságába került, kit pedig odakinn vetettek fogságba. Közülük a Franciországba vetődött magyar katonák és leventék sorsa külön figyelmet érdemel. Magyarország a második világháborúban hadiállapotba került – akkori politikusaink felelőtlen döntése folytán – Angliával, az Egyesült Államokkal és azok számos szövetségésével, de Franciaországgal nem. Sem mi nem üzentünk nekik hadat, sem mi nem kaptunk hadüzenetet a háború során sajátosan cserélődő, egy időben párhuzamosan működő francia kormányok egyikétől sem.

A Németország nyugati részébe került magyar katonák és leventék egy részét az inváziós erők a kapituláció másnapján átadták a francia hadifogoly-táboroknak. A szándék a német hadifoglyok munkára fogása volt, ám a francia hatóságok nem tettek különbséget a nemzetiségek között. A háborús és hadifogsági visszaemlékezések között a legpéldátlanabb eseteket találjuk. Az egyik táborban a magyar katonákkal levétették az uniformisukat, amiket másnap a francia őrkön láttak viszont (mert azonos volt a színük). Más esetben ezt az uniformist nézték SS-egyenruhának, viselőjükre nézve a legsúlyosabb következményekkel. A sokszor infernális körülmények közé került magyarok számára megváltást jelentett, amikor két magyar pap, a katolikus Szalay Jeromos és a protestáns Kulifay Imre megkezdték a táborok látogatását, a látottak alapján a határozott fellépést a francia hatóságoknál, közben mindennemű támogatást adva a szerencsétlen foglyoknak. Ők vették fel a kapcsolatot a volt magyar-

országi francia hadifoglyok szövetségével, más szervezetekkel, a munkásságukkal elérték, hogy a figyelem e jogfosztott sereg felé fordult – a létszámukat 30 000-re teszik –, míg végre 1946 tavaszán hazatérhettek. E sorok írójának háborús visszaemlékezéseiben – a fogság végi hazatérésről írva – többek között ez olvasható:

„A vonat Strassbourgba érkezett, ahol a szerelvényt elhagyva a városba kellett begyalogolnunk, ott valami kaszárnyafélében szállásoltak el bennünket. Alighogy leraktuk a holmijainkat, valahol a terem végén boltozatos, kopasz koponya tűnt fel: Szalay Jeromos tanár úr érkezett a vörös téglapületebe. Azonnal megismert...” A találkozás a leszereléskor, 1946. április végén történt. A Jeromos tanár úrral történt kései találkozásom oka, hogy ő tucatszám látogatta végig a hadifogoly-táborokat, de a 200 fő alatt maradó magyar részlegekhez már nem jutott el. Mi pedig, magyar katonák és leventék, Chateauroux, Tulle, Brantome táboraiiban mindig csak 169-en voltunk. Ott a kaszárnyában felajánlotta, hogy ösztöndíjat biztosít számomra a Sorbonne-on, ám tudomásul kell vennem, hogy nem térhetek haza. Akkor szüleimről, öcsémről szinte semmit nem tudtam, s ezért – meg talán más okokból is – az ajánlatot köszönettel visszautasítottam (később mások léptek a „helyembe”). Ebédre hívtott egy strassbourgi vendéglőbe, akkor ettem életemben először francia étteremben ebédet: az hors d'oeuvre variée, az entremets, a sült, a desszert ízét ma is érzem. Pénzt adott, hogy adjam át a pápai (akkor még bencés) iskola igazgatójának. Ezt hazaértem után harmadnap megtettem, neki is megírtam, s ő válaszlevelében mindezt megköszönte. Hosszan folytathatnám a személyes emlékezést, de a többi hadifogoly hálájáról is beszélni kell.

Úgy érzem, mindenekelőtt Tarcai Béláé az érdem (jelenleg a Volt Hadifoglyok Bajtársi Szövetsége Borsod-Abauj-Zemplén megyei szervezetének a főtitkára), hogy a volt hadifoglyok – franciaországi kapcsolataikkal együttműködve – Jeromos atya születésének centenáriumán az országhatáron is túlnyúló ünnepséget és megemlékezést szerveztek. A nórápi ünnepség szónoka Tarcai Béla volt. Korunk egyik szomorú jelensége, hogy bár a diktatúra bukása után számos szervezet alakult – a nehéz örökségű múltat ilyképpen is az emlékezés megtartó erejére bízva, e szervezetek –, részben a támogatottság elégtelensége, részben a hajdani, szenvedő résztvevők eltűnése miatt – magukra maradnak és nincsen sem erejük, sem kapcsolatuk a megérdemelt publicitásra. Így történhetett, hogy számos volt franciaországi magyar hadifogoly csak évek múlva szerzett tudomást a megmozdulásról. Az aranybetűs tábla azonban ott látható a nórápi kicsi templom belső falán, a látogatót is, a híveket is emlékeztetve e példás életű falujukbelire. Tarcai Béla és dr. Papp Tibor volt hadifoglyok könyveiben és sok más írásban olvashatjuk a hátalt szavakat e két ember (dr. Szalay Jeromos és Kulifay Imre) áldozatos munkáját köszönve (e könyvek a Volt Hadifoglyok Bajtársi Szövetségében Budapesten megtalálhatók és kaphatók). A Hadifogly Híradó 1996. évi első száma emlékezik meg (alább közöljük) a két nagyszerű emberről, ugyanezen évben a harmadik és a negyedik számban vissza-

emlékezést olvashatunk róluk és Rokonai Simon ciszercita atyáról, aki 1945 februárjában a behívott leventékkel együtt indult Nagyesztergárról s tartott ki jóban-rosszban, hadifogságban fiatal hívei mellett.

A sorspróbálta hadifoglyok hálája fél évszázad múlva is elevenen élt: Tatabányáról, Miskolcra, Budapestről zarándokoltak el a nórápi centenáris megemlékezésre, az emléktábla avatására 1996. április 16-án, ahol a helyi önkormányzat és a környék volt hadifoglyai jelentek meg, a bencés rend képviselőjében pedig Pálmai Godófréd főmonostori perjel úr. Ugyanekkor Párizsban a Tiais-i temetőben – Jeromos tanár úr hamvai itt nyugsznak – zászlókkal, táblákkal vonultak fel és koszorúkkal emlékeztek meg az ottani magyar és francia szervezetek a nagyszerű emberről:

„...elvitték volna őket a
Dicsőség templomába.
De hol keressék, hol lelik meg őket?
Rég elhamvadtak...”

(Petőfi: Az apostol)

1964 őszén a súlyosan cukorbeteg Jeromos tanár úr agyvérzést kapott. Eszméletét visszanyerte ugyan, de beszélni haláláig nem tudott. Halálos ágyánál unokaöccse, a pápai származású, ugyancsak bencés tanár Polgár Vilmos állt, s adott jelentést élete végső szakaszáról. A két áldozatos lelkű pap közül bizony csak Kulifay Imre hamvai kerültek haza.

A nemes hagyományok őrzése minden társadalom kötelessége. Hazánkban e hagyományokról évtizedeken át nem lehetett beszélni. Azt hihetnénk, hogy a volt bencés emlékét a rendnek kellene elevenen tartania. Tudjuk azonban, hogy a kontinens súlyos paphiánnyal küzd. Amit a háború után francia földön tapasztaltunk, amikor a plébános vasárnap motorkerékpárjával 6-8, esetleg több községet látogatott végig, hogy misézzon, ma már régióinkban is láthatjuk. A szerzetesrendeknél ugyancsak nagyon kevés a fiatal. A roppant szellemi örökségnek a számbavétele is meghaladja néha az erőket. A bencés rend őrzi a pannonhalmi könyvtárban Jeromos úr műveit. Feldolgozására jelenleg gondolni sem tudnak. A pannonhalmi főapátsági könyvtárban azonban ott találjuk Jeromos atya munkáinak jelentős hányadát, s a feldolgozásra, kutatásra ezáltal is megvan a lehetőség. A Párizsban megjelent munkákat évtizedekig nem lehetett hazahozni. Legutóbb az Őrvidékről, Alsóórról az ott lelkeskedő Galambos Iréneusz atyától kapott a rend becses példányokat. A szerzetesiskolák szaporításának útját állja a paphiány. Mégis, remélnünk kell, hogy a katolikus iskolák száma a kedvező légkörben növekszik. S azt is remélnünk kell, hogy akad majd Pápán vagy környékén fiatal kutató, aki méltóképpen feldolgozza Szalay Jeromos, a XX. századi magyar bencés kongregáció egyik legnagyobb alakja életművét. Megéri, mert a jövőt építeni akaró nemzedék sokat okulhat belőle.

Budapest, 1999. szeptember 28.

Dr. Harsányi László (Pp 43)

Bibliográfia

A Főpátsági Könyvtárban Ásványi Ilona úrnő volt szíves összeállítani azt az irodalomjegyzéket, ami az ott fellelhető anyag alapján lehetséges volt. Gaál Zoltán (Pp 43) bencés öregdiák a győri Megyei Könyvtárban fellelt és Sz.J. munkásságát 1942-ig tartalmazó jegyzéket küldte meg (azóta meghalt, nyugodjék békében). A két listát Könyves Tóth Kálmán (Ph 47) öntötte az alábbi összefésült formába.

Dr. Harsányi László

1. Könyvek, önálló kiadványok

- Szent Benedek élete és műve – Szt. István könyvek 99. sz. – Budapest – Szt. István Társulat 1932. 217 l.
 A katolikus gondolat útja az újkori Franciaországban – XIX-XX. sz. – Szent István könyvek 117. sz – Budapest – Szent István Társulat 1934. 226 l.
 Grammaire française, à l'usage des Hongrois – Pannonhalma 1938. 228 l.
 Vidovics Ágoston – Adalék Pápa irodalomtörténetéhez – Megj. a pápai Szt. Benedek-rendi gimnázium Értesítőjében is. – (Pápa) – Keresztény Nemzeti Nyomdaváll. 1940. 31 l.
 Francia irodalom és katolicizmus – Pannonhalma – Stephaneum Nyomda Bp. 1942. 122 l.
 Bremond Henrik – Budapest – Stephaneum Nyomda Bp. 1943. 32 l.
 Imádságos és énekes könyv – Magyarok vigasztalására – Paris 1946. 96 l.
 Mit üzen a vértanú primás? – (2. kiadás: 1952. 91 l.) – Párizs – Mission Catholique Hongroise 1949. 91 l.
 Le Cardinal Mindszenty – Paris 1950. 220 l.
 Le Cardinal Mindszenty, confesseur de la foi, défenseur de la Cité – Paris – Mission Catholique Hongroise 1951. 218 l.
 El Cardenal Mindszenty – Barcelona – Hispano Americana de Ediciones 1952. 204 l. (németül Köln, 1956)
 Vértanú püspök vértanú népe – Márton Áron erdélyi püspök, hitvalló és szabadsághős 1896-1952 – (2. kiadás: Köln-Detroit: AMK (Amerikai Magyar Kiadó), 1958. 325 l.) – Párizs – Mission Catholique Hongroise 1952. 328 l.
 Áron Márton, évêque de Transsylvanie – (Verités sur l'Europe Centrale 1.) – Bordeaux-Bastide – La Fonderie du Midi 1955. 219 l.
 The truth about Central Europe – Vol. 1.: Aaron Marton, Bishop of Transsylvania – Paris – Collection Danubiana 1955. 228 l.
 Áron Márton – (Warheiten über Mitteleuropa 1.) – ue. angolul uo. 1958. 228 l. – Köln – Amerikanisch-Ungarischer Verlag 1956. 188 l.
 Igazságok Közép-Európa körül: Építsük fel újra, amit leromboltak – I. kötet: A magyar nép eredete és kialakulása a honfoglalástól 1914-ig – München – Amerikai Magyar Kiadó 1959. 228 l.
 Igazságok Közép-Európa körül: Építsük fel újra, amit leromboltak: A magyar pör – II. kötet: Magyarország megcsonkítása, Trianon-Párizs – Párizs – Collection Danubiana 1960. 237 l.
 Rassembler ce que l'on a dispersé – I. Le procès de la Hongrie – (Verités sur l'Europe Centrale 2.), ue. Köln, 196 l. – Paris – (a szerző kiadása) 1961. 163 l.
 Rassembler ce que l'on a dispersé – II. Le démembrément de la Hongrie – Paris – (a szerző kiadása) 1961. 284 l.
 L'histoire littéraire de la France par Dom Rivet – Dissertation philologique – 82 l.

2. Tanulmányok, cikkek

2.1. A Pannonhalmi Szemlében (P.Sz.)

- Birkás Géza: A francia irodalom története – P.Sz. 2. évf. – 1927. p. 67-68.
 A katolikus kritikáról – P.Sz. 3. évf. – 1928. p. 239-241.
 J. Calvet: Le Renouveau Catholique – P.Sz. 3. évf. – 1928. p. 140-142.
 Maredsous – P.Sz. 3. évf. – 1928. 3 l.
 A benediktinus család és a római familia – P.Sz. 4. évf. – 1929. p. 119-125.

- A francia vallásos élet irányai a XVII-XVIII-ik században – *P.Sz. 4. évf. – 1929. p. 346-351.*
A tudományok Szent Benedek rendjében – *P.Sz. 4. évf. – 1929. p. 210-218.*
A vallási megújulás Franciaországban – *P.Sz. 4. évf. – 1929. p. 533-545.*
Eckhardt Sándor: Új francia leíró nyelvtan – *P.Sz. 4. évf. – 1929. p. 595.*
Erdélyi Lajos: Magyar nyelvi tanulmányok I. – *P.Sz. 4. évf. – 1929. p. 594-595.*
Francia regények Collection La Nef – *P.Sz. 4. évf. – 1929.*
J. Calvet: Les Types Universels dans la Littérature française – *P.Sz. 4. évf. – 1929. p. 593-594.*
Maurice Sourian: Histoire du romantisme en France – *P.Sz. 4. évf. – 1929. p. 590-592.*
Paul Bourget: Au Service de l'Ordre – *P.Sz. 4. évf. – 1929. p. 594.*
René Schwob: Moi, Juif – *P.Sz. 4. évf. – 1929. p. 596-597.*
A katolikus Franciaországból – *P.Sz. 5. évf. – 1930. 13 l.*
A Szent Imre-jubileum után – *P.Sz. 5. évf. – 1930. p. 344-352.*
Bánhegyi Jób: A magyar irodalom története II. – *P.Sz. 5. évf. – 1930. p. 85-86.*
Calvet: Littérature française – *P.Sz. 5. évf. – 1930. p. 86.*
Charles Szabó: En marge de Strindberg – *P.Sz. 5. évf. – 1930. p. 210-211.*
E. Renard: Le Cardinal Marhieu – *P.Sz. 5. évf. – 1930. p. 59.*
Etienne Gilson: Introduction a l'étude St. Augustin I-II – *P.Sz. 5. évf. – 1930. p. 305-306.*
H. Leclerc: L'Ordre Bénédictin – *P.Sz. 5. évf. – 1930. p. 374.*
Háromszázéves évforduló Szent Benedek rendjében – *P.Sz. 5. évf. – 1930. p. 185-186.*
Henri Bremond: Introduction à la philosophie de la prière – *P.Sz. 5. évf. – 1930. p. 80.*
L. de Grandmaison: La religion personnelle – *P.Sz. 5. évf. – 1930. p. 81.*
Mouret: La Papauté – *P.Sz. 5. évf. – 1930. p. 373.*
P. Renaudin: Manuductio ad Regulam S. Benedicti – *P.Sz. 5. évf. – 1930. p. 80-81.*
Pierre Delattre: Les luttes présentes du catholicisme en Europe Centrale – *P.Sz. 5. évf. – 1930. p. 221-222.*
Premoli: Histoire de l'Eglise contemporaine – *P.Sz. 5. évf. – 1930. p. 373.*
Renan, les étapes de sa pensée – *P.Sz. 5. évf. – 1930. p. 59.*
Romano Guardini – Robert d'Harcourt: L'esprit de la liturgie – *P.Sz. 5. évf. – 1930. p. 80.*
A francia katolikus iskolák százéves jubileuma – *P.Sz. 6. évf. – 1931. p. 261-273.*
A. de Bouard: Manuel de diplomatique française et pontificale – *P.Sz. 6. évf. – 1931. p. 79.*
Adhémar d'Ales: Eucharistie – *P.Sz. 6. évf. – 1931. p. 180.*
Bruno Destrée: The Benedictines – *P.Sz. 6. évf. – 1931. p. 350.*
Calvet: Le renouveau catholique dans la littérature contemporaine – *P.Sz. 6. évf. – 1931. p. 362.*
Capart: Manuel des Carrières – *P.Sz. 6. évf. – 1931. p. 373.*
F. Cayré: Précis de Patrologie – *P.Sz. 6. évf. – 1931. p. 352.*
Henri Bremond: Racine et Valéry – *P.Sz. 6. évf. – 1931. p. 362-363.*
Henri Massis: Évocations et Souvenirs – *P.Sz. 6. évf. – 1931. p. 377.*
Jean Calvet: L'enfant dans la littérature française – *P.Sz. 6. évf. – 1931. p. 75-76.*
La Hiérarchie catholique et le problème social depuis l'Encyclique Rerum Novarum – *P.Sz. 6. évf. – 1931. p. 371.*
Le Renouveau Catholique dans la littérature contemporaine – *P.Sz. 6. évf. – 1931. p. 362.*
Laurand: Manuel des études grecques et latines – *P.Sz. 6. évf. – 1931. p. 191.*
Maurice Sourian: Histoire du Parnasse – *P.Sz. 6. évf. – 1931. p. 75.*
P. Cimetière: Les sources du droit ecclésiastique – *P.Sz. 6. évf. – 1931. p. 178.*
Quinet: Carnet de préparation d'un catéchiste – *P.Sz. 6. évf. – 1931. p. 196.*
Solesmes – *P.Sz. 6. évf. – 1931. p. 157-168.*
Victor Giraud: Bossuet – *P.Sz. 6. évf. – 1931. p. 189.*
Waldemar Gurian: Die politischen und sozialen Ideen des französischen Katholizismus 1789/1914 – *P.Sz. 6. évf. – 1931. p. 195.*
Baudrilliant: Vingt-Cinq ans de Rectorat – *P.Sz. 7. évf. – 1932. p. 369.*
Bossuart: Le Moyes-Age – *P.Sz. 7. évf. – 1932. p. 285.*
De l'Imitation de Jésus-Christ. Traduit par André Beaunier – *P.Sz. 7. évf. – 1932. p. 279.*
E. Seilliere: Huysmans, Boudelaire – *P.Sz. 7. évf. – 1932. p. 372.*

- G. Duhamlet (Duhamlet?): Chandelier – *P.Sz. 7. évf. – 1932. p. 367-368.*
- Georges Bouyx: L'Église de l'Ordre – *P.Sz. 7. évf. – 1932. p. 370.*
- H. Bremond: Histoire du Sentiment Religieux en France, t. IX. – *P.Sz. 7. évf. – 1932. p. 278-279.*
- H. Bremond: Histoire du Sentiment Religieux en France, t. X. – *P.Sz. 7. évf. – 1932. p. 368.*
- H. Morice – Nagy László: Jézus lelke – *P.Sz. 7. évf. – 1932. p. 163.*
- H. Riondel: La Vie de Foi – *P.Sz. 7. évf. – 1932. p. 75-76.*
- Henri Bermond: Histoire Litteraire du Sentiment Religieux en France – *P.Sz. 7. évf. – 1932. p. 368.*
- Horn E. – Várdai B.: Magyarországi Szent Erzsébet életrajza – *P.Sz. 7. évf. – 1932. p. 67-69.*
- J. Calvet: Histoire de la Littérature Française – *P.Sz. 7. évf. – 1932. p. 285.*
- Jacques Yeiller (Zeiler?): Léon Ollé-Laprune – *P.Sz. 7. évf. – 1932. p. 360.*
- Jean Plaquevent: Pour l'essor du catholicisme en France – *P.Sz. 7. évf. – 1932. p. 100-102.*
- L. Levau: Léon Bloy – *P.Sz. 7. évf. – 1932. p. 372.*
- Leopold Chérancé: Sainte Elisabeth de Hongrie – *P.Sz. 7. évf. – 1932. p. 279-280.*
- M. A. Janvier: La Passion de Notre-Seigneur Jésus Christ et la Morale Chrétienne – *P.Sz. 7. évf. – 1932. p. 278.*
- M. Bessodes: La Sainte Amante de Jésus Christ, Marie Madeleine – *P.Sz. 7. évf. – 1932. p. 278.*
- Mabillon – *P.Sz. 7. évf. – 1932. p. 356-357.*
- Mother Bolton: La voie spirituelle enseignée aux petits – *P.Sz. 7. évf. – 1932. p. 368.*
- Neven: La Force d'âme. Ses Applications dans la Vie Morale – *P.Sz. 7. évf. – 1932. p. 278.*
- P. Debout: Vie de Saint Camille de Lellis – *P.Sz. 7. évf. – 1932. p. 367.*
- Pierre de la Gorce: Louis Philippe – *P.Sz. 7. évf. – 1932. p. 86.*
- R. d'Harcourt: L'éducation sentimentale de Goethe – *P.Sz. 7. évf. – 1932. p. 373.*
- Robert de Languetac: Virgo Fidelis – *P.Sz. 7. évf. – 1932. p. 368.*
- Széljegyzetek Somogyi István könyvéhez – *P.Sz. 7. évf. – 1932. p. 255-269.*
- Ugo Mioni: La mère des missions d'Afrique. La comtesse Marie Thérèse Ledochowska – *P.Sz. 7. évf. – 1932. p. 368-369.*
- Vallery Radot: Lamennais ou le prêtre malgré lui – *P.Sz. 7. évf. – 1932. p. 373.*
- A. Foucault: La Société de St. Vincent de Paul. Livre du Centenaire, Frédéric Ozanam et les Conférences de St. Vincent de Paul – *P.Sz. 8. évf. – 1933. p. 144.*
- A. Siegfried: Tableau des Partis en France – *P.Sz. 8. évf. – 1933. p. 324.*
- Az „igazságosan büntetett” Magyarország – *P.Sz. 8. évf. – 1933. p. 330-346.*
- Birkás Géza: Egy francia tudós Debrecenben – *P.Sz. 8. évf. – 1933. p. 75.*
- Blouet: Bienséances ecclésiastiques – *P.Sz. 8. évf. – 1933. p. 190.*
- Doncoeur: Retours en chrétienté – *P.Sz. 8. évf. – 1933. p. 145.*
- F. Cavallera: Précis de la Doctrine sociale catholique – *P.Sz. 8. évf. – 1933. p. 324.*
- F. Sieburg: Dieu est-il français? E. Curtius und Bergstrasser: Frankreich Kunde – *P.Sz. 8. évf. – 1933. p. 74-75.*
- Gearon-Mazoyer: Le spiritisme et sa faillite – *P.Sz. 8. évf. – 1933. p. 61.*
- H. Bremond: Histoire littéraire, t. X. – *P.Sz. 8. évf. – 1933. p. 314.*
- J. Ancelet – Houstache: L'Immaculée conception, St. François d'Assise – *P.Sz. 8. évf. – 1933. p. 144-145.*
- J. Misson: Les idées pédagogiques de Saint Ignace de Loyola – *P.Sz. 8. évf. – 1933. p. 61.*
- Mosnières: Les Epîtres et les Évangiles – *P.Sz. 8. évf. – 1933. p. 189.*
- Ns. I.: A magyar katolikuság nyílt kérdései – *P.Sz. 8. évf. – 1933. p. 77.*
- P. de Vuyst: Tracts de vulgarisation pédagogiques – *P.Sz. 8. évf. – 1933. p. 145.*
- Pethő Sándor: A magyar Capitóliumon – *P.Sz. 8. évf. – 1933. p. 77.*
- Pierre Moreau: La romantisme français – *P.Sz. 8. évf. – 1933. p. 62-63.*
- Pierre Termier: La vocation de Savant – *P.Sz. 8. évf. – 1933. p. 77.*
- Portalupi: L'âme religieuse de Contardo Ferrini – *P.Sz. 8. évf. – 1933. p. 144.*
- R. P. Ignace-Marie: La Reine du Clergé – *P.Sz. 8. évf. – 1933. p. 61.*
- XXX: L'Église catholique en France – *P.Sz. 8. évf. – 1933. p. 56.*
- A francia ifjúság a háború előtt – *P.Sz. 9. évf. – 1934. p. 19-27.*
- A Francia Ifjúság Katolikus Szövetsége – *P.Sz. 10. évf. – 1935. p. 33-45.*
- A francia katolikusok iskolaproblémája – *P.Sz. 10. évf. – 1935. p. 137-148.*

- A magyar katolicizmus francia szemmel nézve – *P.Sz. 10. évf. – 1935. p. 329-343.*
Aradi Zsolt: Az európai forradalom – *P.Sz. 10. évf. – 1935. p. 75.*
Duffner: Pour vivre intensément sa vie, Pour consoler les âmes scrupuleuses, Pour faciliter la confession sacramentelle – *P.Sz. 10. évf. – 1935. p. 352.*
E. Lacoste: Le P. François Picard – *P.Sz. 10. évf. – 1935. p. 75.*
J. Ancelet-Hustache: Les Soeurs de Prisons – *P.Sz. 10. évf. – 1935. p. 74-75.*
Just Béla: A modern francia katolikus irodalom – *P.Sz. 10. évf. – 1935. p. 358.*
Monsabré: La Vierge Marie – *P.Sz. 10. évf. – 1935. p. 155.*
Perlaky Lajos: A ma életművészete – *P.Sz. 10. évf. – 1935. p. 74.*
Riondel: Pax vobis – *P.Sz. 10. évf. – 1935. p. 155.*
Simon Vaillhé: Vie du P. Emmanuel d'Alzon – *P.Sz. 10. évf. – 1935. p. 75.*
A keresztény munkás- és földművesifjúsági mozgalmak Belgiumban és Franciaországban – *P.Sz. 11. évf. – 1936. p. 41-50.*
A spanyolországi események – *P.Sz. 11. évf. – 1936. p. 355-369.*
Ancelet-né Hustache Janka – *P.Sz. 11. évf. – 1936. p. 114-125.*
Annuaire général du Clergé – *P.Sz. 11. évf. – 1936. p. 305.*
Birkás Géza: A magyarság francia barátai régen és most – *P.Sz. 11. évf. – 1936. p. 229.*
Ch. Charles: La Prière missionnaire – *P.Sz. 11. évf. – 1936. p. 61.*
Ch. Lhoir: Vers les hauteurs – *P.Sz. 11. évf. – 1936. p. 224.*
D. Nogues: Mariologie de St. Bernard – *P.Sz. 11. évf. – 1936. p. 223.*
Eckhardt Sándor: Magyar-francia szótár – *P.Sz. 11. évf. – 1936. p. 229.*
Erik Peterson: Le Mystère des Juifs – *P.Sz. 11. évf. – 1936. p. 224.*
L. Caperan: L'Invasion laïque – *P.Sz. 11. évf. – 1936. p. 222.*
L. Chaigne: Maurice Baring – *P.Sz. 11. évf. – 1936. p. 228.*
Les Essais catholiques – *P.Sz. 11. évf. – 1936. p. 305.*
Louis Chaigne: Vie et oeuvres d'écrivains – *P.Sz. 11. évf. – 1936. p. 230.*
M. Zundel: Le poème de la sainte liturgie – *P.Sz. 11. évf. – 1936. p. 61.*
P. de Puniet: Le Psautier liturgique – *P.Sz. 11. évf. – 1936. p. 61.*
P. Dudon: St. Ignace de Loyola – *P.Sz. 11. évf. – 1936. p. 229.*
P. Morçay: La Renaissance, A. Chereil: De Télémaque à Candide, Gaillard de Chamris: Les Écrivains classiques – *P.Sz. 11. évf. – 1936. p. 229.*
Stanislas Fumet: Mission de Léon Bloy – *P.Sz. 11. évf. – 1936. p. 229-230.*
V. Lemaître: À l'Évangile tout abord – *P.Sz. 11. évf. – 1936. p. 224.*
A spanyol püspökök körlevele – *P.Sz. 12. évf. – 1937. p. 348-355.*
Az eucharisztikus kongresszus felé – *P.Sz. 12. évf. – 1937. p. 305-310.*
E. Jarry: L'Eglise contemporaine – *P.Sz. 12. évf. – 1937. p. 217.*
Fr. Charmot: Le Sacrement de l'unité – *P.Sz. 12. évf. – 1937. p. 365-366.*
Hankis-Molnos: Anthologie de la Poésie hongroise – *P.Sz. 12. évf. – 1937. p. 154.*
J. Aynard: La Bourgeoisie française – *P.Sz. 12. évf. – 1937. p. 229.*
Jacques Madaule: Le drame de P. Claudel – *P.Sz. 12. évf. – 1937. p. 228.*
Mihelics Vid: Modern katolikus fejek – *P.Sz. 12. évf. – 1937. p. 232.*
Nazire Faivre: Jésus lumière et amour – *P.Sz. 12. évf. – 1937. p. 218.*
P. Chauvin: Saint Benoît nous parle – *P.Sz. 12. évf. – 1937. p. 149.*
P. Mandonet: Dante le Théologien – *P.Sz. 12. évf. – 1937. p. 218.*
P. Vallée: La Volonté de Dieu – *P.Sz. 12. évf. – 1937. p. 219.*
Prohászka: Méditations pour l'année liturgique – *P.Sz. 12. évf. – 1937. p. 146-147.*
R. Wehrlé: La Vie liturgique – *P.Sz. 12. évf. – 1937. p. 365.*
Van der Lugt: L'action religieuse de Brunetière – *P.Sz. 12. évf. – 1937. p. 229.*
A. Mendizabal: Aux origines d'une tragédie – *P.Sz. 13. évf. – 1938. p. 149.*
Ancelet-Houstache: Lueurs sous la porte, Conte pour les fêtes carillonnées – *P.Sz. 13. évf. – 1938. p. 140.*
E Roy: Méthode pédagogique de l'enseignement religieux – *P.Sz. 13. évf. – 1938. p. 141.*
E. Magnin: Un demi-siècle de pensée catholique – *P.Sz. 13. évf. – 1938. p. 141.*
Eckhardt Sándor: A francia szellem – *P.Sz. 13. évf. – 1938. p. 391.*

- Fr. Veuillot: Les Triomphes eucharistiques – *P.Sz.* 13. évf. – 1938. p. 295.
 Jean Reynaud: En Espagne rouge – *P.Sz.* 13. évf. – 1938. p. 149.
 Louis Chaigne: Vie et oeuvres d'écrivains, t. 2. – *P.Sz.* 13. évf. – 1938. p. 300.
 M. Brillant–M. Nédoncelle: Apologétique – *P.Sz.* 13. évf. – 1938. p. 141.
 Marie Fargues: Les Méthodes actives dans l'enseignement religieux – *P.Sz.* 13. évf. – 1938. p. 141.
 Où en est l'enseignement religieux? – *P.Sz.* 13. évf. – 1938. p. 141.
 Radványi Kálmán: Család és élet – *P.Sz.* 13. évf. – 1938. p. 61-62.
 A francia katolicizmus jogi helyzete – *P.Sz.* 14. évf. – 1939. p. 325-334.
 Ageorges: Manuel de la littérature catholique en France de 1870 à nos jours – *P.Sz.* 14. évf. – 1939. p. 393.
 Alfred de Soras: Action catholique et Action temporelle – *P.Sz.* 14. évf. – 1939. p. 338.
 Az Action Française meghódolása – *P.Sz.* 14. évf. – 1939. p. 262-270.
 Az idők sodrában – *P.Sz.* 14. évf. – 1939. p. 40-45.
 Coudenhove–Goerres: Dialogue sur la Sainteté – *P.Sz.* 14. évf. – 1939. p. 55-60.
 Flad: Le Latin de l'Eglise – *P.Sz.* 14. évf. – 1939. p. 146.
 Fr. Charmot: La Doctrine spirituelle des hommes d'action – *P.Sz.* 14. évf. – 1939. p. 388.
 Grimaud: Az én szentmisém – *P.Sz.* 14. évf. – 1939. p. 146.
 Györi János: A francia irodalom kis tükre – *P.Sz.* 14. évf. – 1939. p. 60.
 V. Giraud: De Chateaubriand à Brunetière – *P.Sz.* 14. évf. – 1939. p. 393.
 A „Jélek szerint való nevelés” – *P.Sz.* 15. évf. – 1940. p. 244-255.
 A francia katolikus iskolák – *P.Sz.* 15. évf. – és: *P.Sz.* Könyvtára 33. sz. 17 I. Pannonhalma, 1940 – 1940. p. 345-359.
 A vallásoktatás Franciaországban – *P.Sz.* 15. évf. – 1940. p. 107-120.
 Calvet: La littérature religieuse de François de Sales à Fénelon – *P.Sz.* 15. évf. – 1940. p. 146.
 Deslandres–Michelin: Il y a cent ans – *P.Sz.* 15. évf. – 1940. p. 218.
 Dufourt: Patrice ou l'Education des Parents – *P.Sz.* 15. évf. – 1940. p. 218.
 G. Faure: Venise – *P.Sz.* 15. évf. – 1940. p. 147.
 H. Chéramy: Rome – *P.Sz.* 15. évf. – 1940. p. 147.
 Jacques Vauthrin: Adaptations – *P.Sz.* 15. évf. – 1940. p. 219.
 Robert Cornilleau: Du Bloc national au Front populaire – *P.Sz.* 15. évf. – 1940. p. 146.
 Soeur Paul-Emile: Le Renouveau marial dans la littérature française depuis Chateaubriand jusqu'à nos jours – *P.Sz.* 15. évf. – 1940. p. 74.
 Victor Dillard: Lettres à Jan-Pierre – *P.Sz.* 15. évf. – 1940. p. 218.
 Balla Borisz: Brüsszeli napló – *P.Sz.* 16. évf. – 1941. p. 66.
 Kornis Gyula: A magyar politika hősei – *P.Sz.* 16. évf. – 1941. p. 57-61.
 Mauriac – *P.Sz.* 16. évf. – 1941. p. 254-268.
 A Dreyfus-pör valláspolitikai következményei – *P.Sz.* 18. évf. – 1943. p. 257-265.
 Villon testamentuma Mészöly Dezső fordításában – *P.Sz.* 18. évf. – 1943. p. 307-308.
 Maxence van der Meersch – *P.Sz.* 19. évf. – 1944. p. 3-22.

2.2. Egyéb tanulmányok és cikkek

- La situation actuelle du catholicisme en Hongrie – *Nouvelles Religieuses* 5. sz. – 1926. 2 I.
 A francia nyelv tanítása a reálgimnáziumban – A pápai Szt. Benedek-rendi gimn. Értesítője – 1928. 15 I.
 Szent Benedek rendjének történeti jelentősége 529-1929. – A Szent Benedek-rend évszázados évfordulójára. – Pápai Reálgimn. Értesítője – Pápa – Keresztény Nemzeti Nyomdáváll. 1929. 47 I.
 Katolicizmus a revízió szolgálatában – A kereszt, 1931. okt. 9. – New-York 1931.
 Les écoles secondaires confessionnelles en Hongrie – *Nouvelle Revue de Hongrie*, 2. sz. – 1934. 8 I.
 Elizabeth Frazer: Le Renouveau religieux d'après le roman français – *Egypt. Phil. Közönlöny* – 1935. p. 333.
 Ernest Psichari – M. K. VIII. – Még: Katolikus Fejek (szerk. Mihelics Vid) – 1935. 12 I.
 Ozanam – Még: Katolikus Fejek (szerk. Mihelics Vid) – 1936.
 A francia események megértéséhez – M. K. IX. 20. – 1937. 4 I.
 Páli Szent Vince szelleme – Pápa és Vidéke. VII. 23. – 1939.
 Plaidoyer pour la Hongrie – *Vers l'Avenir* VII. 22. – (Namur) 1939.

Tihamér püspök nyomában – Pápa és Vidéke. VII. 16. – 1939.
 Válasz Gáldi László bírálata – Egyet. Phil. Közlöny 1939. ápr.-jún. 2. sz. – 1940. 4 l.
 Nyelvtanítási kérdések, különös tekintettel a francia nyelvre – Pannonhalmi Főapátsági Főiskola
 évkönyve 1940/41. – Pannonhalma 1941. p. 203-240.
 Hadifogoly francia papok – Egyházi Lapok, IV. – 1942. 2 l.
 Katolikus szellem az újabb francia irodalomban – A Katolikus Tanügyi Főigazgatóság Évkönyve – 1942.
 38 l.
 Válasz Gáldi László viszontválaszára – Pannonhalma 1942. (4) l.
 Márton Áron, az ember és a püspök – Katolikus Szemle, 5. évf. I. – 1953. p. 1-4.
 L'Abbaye de Pannonhalma – Le Grand Illustré Catholique VII. – (Angers) . 4 l.

3. Címzavak lexikonokban

3.1. A Katolikus Lexikonban – 1931-34. (K.L.)

Chateaubriand – *K.L.*
 Corneille – *K.L.*
 Enciklopédia – *K.L.*
 Enciklopédisták – *K.L.*
 Francia Akadémia – *K.L.*
 Francia hőseposzköltészet – *K.L.*
 Francia misztériumok és miraculumok – *K.L.*
 Ronsard – *K.L.*
 Voltaire – *K.L.*

3.2 A Dictionnaire d'Histoire et de Géographie ecclésiastiques-ban (DHGE)

6 Benedek nevű püspök – *DHGE*
 Balázs (Blaise) – *DHGE*
 Benkovich Ágoston – *DHGE*
 Berényi Zsigmond – *DHGE*
 Beriszló Péter – *DHGE*
 Berzence – *DHGE*
 Beszteréd – *DHGE*
 Bihar – *DHGE*
 Bíró László – *DHGE*
 Bíró Márton – *DHGE*
 Biszere – *DHGE*
 Bornemissza Gergely (nagyváradai püspök) – *DHGE*
 Bornemissza Pál (erdélyi püspök) – *DHGE*
 Borsmonostor – *DHGE*
 Borsnitz János – *DHGE*
 Bosnyák István (veszprémi püspök) – *DHGE*
 Briccius (Bereck) váci püspök – *DHGE*

4. Főszerkesztő

Pápa és Vidéke – főszerkesztője – 1924-25.

Emlékezzünk! – Emlékezünk... *

Történelmi emlékezetünk és turisztikai élményeink leltárába kitörölhetetlenül vésődött be sok francia város neve, melyekre mindig úgy tekintettünk, mint valami magasabbrendű kultúra és gondolkodásmód jelképeire. Avignon, Cherbourg, Dieppe, Fontainebleau, Lyon, Marseille, Nice, Poitiers, Rouen, Strassbourg, Toulouse – és még folytathatnánk a felsorolást – fényesen csengő nevek voltak mindaddig, amíg a második világháború után egy másik réteg nem rakódott az emlékekre: a fogolytáborok képe és a bennük átélt testi-lelki megpróbáltatások máig is bennünk élő momentumai, a szögesdrót, a betonpadló, a koldussá rongyolódott, éhséggel, betegséggel, a halálfélelemmel és az emberi rosszindulattal viaskodó fiatal emberek tragédiája.

1945 június-júliusában, amikor a győztes hatalmak szeszélye szinte észrevétlenül átsöpört közel másfél millió hadifoglyot, köztük 60-70 ezer magyart, a francia „munkatáborok” kerítései közé, az első pillanatban valami ködös remény csillant fel bennünk, hiszen Franciaországba, egy kultúrnép őrizetébe kerültünk, és különben mi nem álltunk hadilábon a franciákkal, sőt a háború alatt Magyarországra menekült 1200 francia katona emberséges ellátásával példát mutattunk a humanizmusból és a lovagiasságból. Rövidesen rá kellett döbbernünk azonban arra, hogy ezek nem azok a franciák, akikre mindig tisztelettel tekintettünk.

De csalódtunk másban is. Hittük, hogy a franciák rájönnek fogvatartásunk jogi és politikai abszurditására, és hazaengednek bennünket. Nem így történt. Tévedtünk akkor is, amikor az első hónapok tapasztalatai alapján azt hittük, hogy a világ nem tud létezésünkről. Mert jöttek magyarul jól beszélő agitátorok. Egyikük azzal, hogy ne törekedjünk haza, mert otthon reménytelen állapotok vannak, másikuk pont az ellenkezőjét hirdette. És jöttek a bányák ügynökei, az idelégítő toborzói a szabadulás és a biztos jövő ígéreteivel.

Az emberkereskedők és hamis próféták által keltett zűrzavarban jelent meg a táborokban, a hadifogolyigazgatás különleges engedélyével a párizsi Magyar Misszió két kiküldöttje, *dr. Szalay Jeromos* bencés paptanár és *Kulifay Imre* református lelkész. Ők nem ígéreteket, hanem az elfogadható reményt, a lelki vigaszt hozták tarisznyájukban, és nemcsak beszéltek, hanem tettek is. Fellármázták a Nemzetközi Vöröskeresztet és a sajtót, tárgyilagos és őszinte tájékoztatást adtak a hatóságoknak a táborokban tapasztalt viszonyokról, pénzt, élelmiszert, gyógyszert, ruhát gyűjtöttek, instanciáztak a táborviszonyok javítása és a foglyok felszabadítása, különösen a leventék elbocsátása érdekében. Megszervezték a fiatalok hazautazás előtti üdültetését, és ott voltak Strassbourgban a vonatok indításánál. Ez a munka az akkori és az ottani viszonyok között nem volt veszélytelen. Egyrészt a közlekedési bizonytalanság, másrészt a

* Utánközlés a Hadifogoly Híradó (a Volt Hadifoglyok Bajtársi Szövetségének lapja) 1996. évi februári számából

táborokra vonatkozó adatok megbízhatatlanságából eredő információhiány és a helyi táborparancsnokok önkényeskedése nagyban nehezítette a lelkészek szándékainak megvalósulását. Nem egyszer életveszélybe is kerültek.

Mindezek alapján nem túlzás, ha azt állítjuk, hogy *P. Szalay Jeromos* és *Kulifay Imre* lelkészek önfeláldozó munkája révén sok magyar fiatal életét, jövőjét sikerült megmenteni. Mindezért a hivatalos Magyarországtól soha semmiféle elismerést nem kaptak (igaz, nem is vártak). A róluk való megemlékezésre, a hálás túlélők kezdeményezése nyomán most van első ízben lehetőségünk.

Szövetségünk *P. Szalay Jeromos* születésének 100. és *Kulifay Imre* halálának 10. évfordulóján megemlékező ünnepségeket rendez. 1996. április 14-én, vasárnap felavatjuk az atya szülőfaluja, Nóráp (Veszprém megye) templomában, a pannonhalmi Főapátság és a veszprémi Főegyházmegye képviselőinek jelenlétében a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei szervezetünk által készített emlék-táblát. Május 19-én, vasárnap a Fejér megyei Aba község temetőjében megkoszorúzzuk *Kulifay Imre* lelkész sírját. – A két rendezvény programját külön meghívóban közöljük.

Tarcai Béla (Miskolc)

Édesapám, Boksay Endre, a pápai bencés gimnázium tanára *

Elég ritka eset, hogy egy volt bencés diák édesapja maga is bencés gimnázium tanára volt. Civil tanár, mint ahogy ez mindegyik gimnáziumnál, rajztanároknál így volt szokásos.

Családunkban négyen voltunk testvérek, mind a négyen bencés diákok. Hárman Pápán, míg engem a Gondviselés Pannonhalmára vezérelt. Jókor, hogy ott legyek az induló gimnázium legelső 20 diákja között. Én ott is érettségiztem. A ránk zúduló világégés miatt ez csupán nyolcunknak sikerült, sőt egyik osztálytársunk, Rédly Pali Budapest ostrománál, szülei lakásán halt meg.

Másik családi érdekesség: az apai ágon 1606-tól vezetett családfában sok görögkatolikus családot találunk. Legismertebb közöttük Boksay Antal esperesplébános Szatmárnémetiben, ő dédapám volt. Helytörténészekről tudom, hogy igen nevezetes személyisége volt a városnak. Az orosz csapatok 1849-es bevonulásakor ő tárgyalta a cári csapatokkal, akik – vélem én, nem egészen ingyen – megkímélték a városkát. Édesapám Huszton, a máramarosi bércek alján született 1882. december 12-én. Munkácson érettségizett, majd Budapesten kezdte el a jogtudományi egyetemet, de egy elvégzett év után más hivatást érzett, átiratkozott a Képzőművészeti Főiskola tanárképző szakára, és ott szerzett diplomát. A nagybányai iskola késői szakaszának festői közé csatlakozott, e csoport vezetője Edvi Illés Aladár volt. Később azonban édesapám vidékre került, és e csoporttal kevés kapcsolata maradt, bár egymást számon tartották.

Édesapám első állomáshelye Túrócszentmárton volt, onnét azonban hamarosan Pápára került, ahol a Szent Benedek rendi Szent Mór Főgimnázium diplomás rajztanárává nevezték ki 1910-ben. Megnősült és családjukba 1911-ben és 1914-ben már két fiúgyermek is érkezett.

A szép békeéveket az első világháború ágyúdörgése váltotta fel. A hadsereg édesapámra is igényt tartott: a K. U. K. 71. számú gyalogezredében, főhadnagyi rangban szolgált. Harmincnégy havi tényleges frontszolgálat alatt mindenütt küzdött. Megkapta a nagyezüst vitézségi érmet, a Signum Laudist, a Károly csapatkeresztet és még vagy tucatnyi más medáliát, melyekkel gyermekkoromban főként én játszadoztam. E háborús múlthoz négy sebesülés is tartozott. Az egyik súrolta a jobb tüdőszárnyat. Túlélte, de életét alaposan megrövidítette, mindössze 58 évet élt.

A háborúból hazaérve édesapám elfoglalta katedráját, a forradalom kritikus helyzetében is kitarított világnézete és elvei mellett. A Pápai Bencés Főgimnázium 1919–20-as tanévéről szóló értesítőjéből idézek: „A likvidálás, az intézet

* Utánközlés az Üzenet 1999. júniusi számából

elvétele 1919. július 14-én történt. Az igazgató a szertárak őreinek kíséretében fogadta a bizottságot s kijelentette, hogy csak túri az elvételt, mert – egyelőre – más kezekben van a hatalom. Az ideiglenes vezető Boksay Endre rajztanár lett, aki csak az igazgató kérésére vállalkozott erre a szerepre, hogy a remélhető rövid átmeneti idő alatt megőrizze, mentse azt, ami menthető.”

A forradalom után újra béke következett e földült, megcsonkított, megnyomorított országban.

Gaál Zoltán (Pp 43) diáktársunk könyve alapján (Életpályák, életművek – Győr, 1987) idézem – úgy gondolom, a mai pedagógusokból nem kevés meglepetést kiváltva – az édesapám által 1910–39 között tanított tantárgyakat: rajz, matematika, ábrázoló geometria, földrajz, szépírás, szabadkézi rajz, természetrajz, torna, egészségtan, természettan. Továbbá a rendkívüli tantárgyak közül szabadkézi rajz és gyorsírás. Summázva: 10+2=12! – Továbbá hosszú éveken át volt édesapám az önképzőkör művészeti vezetője, a fúvószenekar felügyelő tanára, a gimnázium gyorsíró körének tanári elnöke.

Fontosabb társadalmi tevékenységét ugyancsak az idézett munka adatai alapján sorolom fel:

- férfiak városi Mária-Kongregációjának prefektusa,
 - a gimnázium Corvin Mátyás cserkészcsapatának tisztje,
 - a Katolikus Polgári Fiúiskola Szent László cserkészcsapata parancsnoka,
 - a Pápa és Vidéke hetilap felelős szerkesztője, 1924–25,
 - a Képző- és Iparművészeti Társulatnak választmányi tagja, 1935–36-ban elnöke,
 - a belvárosi Katolikus Kör vezetőségi tagja,
 - az Állami Óvoda gondnoka,
 - a Keresztény Önszegélyző Egyesület igazgatósági tagja,
 - a Veszprém Megyei Népművészeti Bizottság választmányi tagja,
 - a Pápai Méhész Kör elnöke.
- A gimnázium zenekarában bőgőzött és csellón játszott, azonos hangszereket megszólaltatva tagja volt a Kárpát Dal- és Zeneegylet szalonzenekarának is.

Kell-e folytatnom, hogy igazoljam milyen rövid, de teljes élete volt?

Sebesülése igazából tökéletesen sohasem jött rendbe. Egyre gyakrabban esett tüdőgyulladásba. Hiába volt mellette már végzett orvosként második fia, dr. Boksay Pál. 1940. április 8-án édesapám lehunyta szemét a világ dolgaira és megkezdte megérdemelt túlvilági pihenését.

A gimnázium 1939/40. Értesítőjében Sümegh Lothár OSB, tanártársa, nekrológiájában így írt: „*Él a jövőnek hite lelkünkben, viszontlátunk majd az Égben, reméljük, a Mennyegek örök szent fénye lesz az Égben már pályád bére.*” – Ezt énekelték nyitott sírjánál tanítványai.

Élt 58 évet, halálakor én 11 éves voltam.

Sajnos, családuknak birtokában mindössze két szerényebb portréja maradt. Oka: amikor házuunkat hetekig elfoglalva tartó szovjet tiszték távoztak, minden

ingóságunkat hat kamionra rakva 1945. tavaszán ismeretlen helyre szállították. Mikor visszatértünk, édesapám képeit sem találtuk meg.

Nekem így néhány képeslap maradt édesapám tábori lapokra festett akvarelljeiből. Legdrágább örökségemként őrzöm ezeket.

Édesapám két nagyméretű képe, Szent Benedek, Szent Imre és Szent Mór találkozása, amelyek a pápai bencés gimnázium auláját díszítették, Pannonhalmára kerültek.

Boksay György (Ph 47)

NOS, alumni quondam classis primordialis scholae huius,

LECTURIS PACEM ET GAUDIUM !

MI, ennek a gimnáziumnak első növendékei,

BÉKÉVEL ÉS ÖRÖMMEL KÖSZÖNTJÜK AZ OLVASÓT !

Érettségi vizsgánk harmincadik évfordulójára Pannonhalmán 1977. július 1-jén összegyűlvén elhatároztuk, hogy szeretett iskolánk iránti hűségünket akkor még életben lévő osztályfőnökünkkel,

DR. DANCZI VILLEBALD OSB atyai barátunkkal egyetértésben

MAGYAR JELLEMÉBEN EGY AZ Ő BOLDOG EMLÉKŰ NEVÉHEZ MÉLTÓ DIÁK négy évi teljes tartásdíjának összeadásával kézzelfoghatóan is ki fogjuk fejezni.

Arra kérjük tehát az Iskola és a Diákotthon vezetőit, valamint a Pannonhalmi Bencés Rend előjáróit, hogy a felajánlott összeget tőlünk átvenni, az adományunkat élvező ifjat kijelölni, ennek hitelül ezt az okmányt az Iskola pecsétjével megerősíteni és hosszú időig híven megőrizni szíveskedjenek.

Kelt Pannonhalmán, 1978. június 26-án.

PRO MEMORIA

AD MULTOS ANNOS

(Az Iskola körbélyegzője)

Cziráki Géza László OSB (1915–1981):

Dr. Danczi József Villebald OSB (1910–1977) *

Serényen dolgozta át publikálásra szánt kéziratait, lelkiismeretesen készítette elő szaktárgyából negyedikes tanítványait, ünnepi beszédet és énekes nagymisést vállalt kórházba vonulása előtt egy héttel. November közepétől kezdve a betegség által fokozatosan készítette elő az Úr Villebald atya engedelmes lelkét és munkában megfáradt szervezetét az utolsó útra, a hazatérésre.

Kürt – Pannonhalma – Győr. E három helynév alkotta háromszögben folyt Villebald atya élete, legfeljebb akkora dilatációt engedett meg életpályája, amekkora a Prága–Pozsony–Budapest–Zágráb képezte négyszög. Döntő fontosságú, hogy Kürtön született, a Szlovákiában lévő magyar nyelvű közsgében. A csehszlovákiai magyar kisebbség tagjaként sohasem élt a „magyar glóbusz” ígésében. Pluralista társadalomban, különböző felfogású és ajkú emberek között kellett megoldania élete problémáit. Érsekújváron végezte középiskoláit, azután 1931-ben lépett híres földije, Czuczor Gergely és Jedlik Ányos nyomába: a pannonthalmi Szent Benedek Rend tagja lett. Rendi elöljárója Budapestre, majd Prágába küldte Danczi Villebaldot teológiai és profán tanulmányokra, később Pozsonyba került, hogy szlovák nyelvből is oklevelet nyerjen. Egyetemi tanulmányait Budapesten fejezte be, ott doktorált magyar és szláv nyelvészetből. 1941-ben az akkor induló Pannonthalmi Gimnázium tanára lett és egyúttal a főiskoláé is. 1949-től 1951-ig Balatonendrédén plébános. Majd a rendi kereten kívül orosz tanárként működött általános iskolákban. 1963-tól 1973-ig a győri Czuczor Gergely Bencés Gimnázium igazgatója és házfőnöke, 1973-tól ugyanebben az intézetben az orosz nyelv tanára.

Ez az életrajzi áttekintés keveset sejtet Villebald atya egyéniségéből, azokból az eszmékből, amelyek őt éltették. Felvidéki magyar származásával szorosan összefügg az emberi mivoltát jellemző józanság, erős realitásérzék, ellentéteket levezető tapintat. Távol minden nacionalista ábrándtól mint nyelvész hitte, hogy Kürt-Gyarmat nevű magyar törzs települési helye az ő szülőfaluja, amelyet rendkívüli módon szeretett, s ahová a közlekedés minden lehetséges módján szívesen vissza-visszatért, szüleihez, testvéreihez, ismerőseihez. S ha bárki jött Szlovákiából, akár magyar, akár szlovák volt a vendég, minden munkát félretett, hogy vendégszeretetét kimutathassa. A kürti, az érsekújvári, a prágai és a pozsonyi tanulóévek kikristályosították lelkében azt a diplomatikus és szeretetreméltó magatartásformát, aminek nagy hasznát vette civil tanári pályáján és mint bencés igazgató.

A papi karakter lényeges eleme volt életének. Mint plébános azonnal feltalálta magát a templom és a plébánia ügyeinek intézésében. Tanárként sem mellőzte

* *Cziráki László atya, Laci bácsi*, kedves társam írásával egyszerre emlékezünk őrája és *Danczi Villebald atyára*, szeretett osztályfőnökökre. – *Dr. Könyves Tóth Kálmán* (Ph 47)

a lelkipásztori munkát, sokszor egészségi állapota nem javasolta volna, és ő mégis hirdette az igét, s erre a feladatára alaposan felkészült. A liturgiával is tudományos szinten foglalkozott, és nagyon érdekelte az Egyháznak a zsinat utáni megújulása.

Lelkiismeretes és lelkes tanár volt. Óráinak becsületos felépítésében, a tanulók igazságos értékelésében, szakkörvezetésben és a fizikai dolgozók fiainak önkéntes korrepetálásában lehetett ezt felmérni. Kötelességtudása tette őt képessé arra, hogy amikor a győri gimnáziumban a földrajztanár meghalt, átvegye átmenetileg e tárgy tanítását több osztályban, igazgatói teendői és időnkénti betegeskedése mellett. Hihetetlen munkabírással tanult ezekre az órákra. Saját-maga személyével, kényelmével törődött a legkevésbé.

A 40-es évek elején indult meg hazánkban nagyobb szabású néprajzi kutatás. Villebald atya rögtön bekapcsolódott a gyűjtésbe, szép eredményeket ért el. Ekkor vette fel kapcsolatát a nagy magyar nyelvészekkel, akiket az egyetemről hivatalosan már ismert: Pais Dezsővel, Melich Jánossal és Szabó T. Attilával. Nyelvészeti dolgozatai alapján lett a Magyar Nyelvtudományi Társaság tagja. A néprajzi gyűjtést, annak nemes szenvedélyét tanítványai lelkébe is bele tudta oltani.

Örömmel beszélt Czuczor Gergelyről, a győri gimnázium volt tanáráról, a hazáért áldozatot hozó költőről és tudósról, nemcsak Győrben, de Csehszlovákiában is az ottani CSEMADOK gyűlésén, a Czuczor-jubileum alkalmával. Villebald atya élete utolsó hónapjaiban a múlt századi bencés tudósnak, Szeder Fábiánnak nyelvészeti munkáival foglalkozott, azokat ismertette és sajtó alá akarta rendezni. A tudós és a teológus lelkesedése folytán lett a középkorvégi misztikus, Tauler János beszédeinek fordítójává.

A szlavisztika volt az igazi területe. 1947-ben orosz tankönyvet írt. Lomonoszov magyarországi kézírásos művével foglalkozott a Slavica Studia hasábjain. Ismertetett szlovák-cseh nyelvtudósokat, foglalkozott szláv jövevényszavakkal, a magyar őstörténet részkérdéseiben mindenütt lelkiismeretesen, a tudományos Erősztól hajtva kutatta az igazságot.

Életének legkiemelkedőbb, legegységibb élménye mégis a felszabadulás volt, amikor orosz tolmácsként tevékenykedett Pannonhalmán. A Vöröskereszt oltalma alatt álló főapátság rengeteg menekültnek és üldözöttnek adott szállást és ételmezt. Villebald atya azért emlékezett szívesen vissza ezekre a napokra, mert – amint maga mondotta – ekkor tehetett legtöbb jót. Rektor is volt az újjáépítés első éveiben, gazdasági gondok, megerőltetés a szakadatlan munkában talán ekkor támadta meg szervezetét, amely szívósan ellenállt a pusztulás erőinek 1977. dec. 21-ig.

Milyen eszmék lelkesítették? Az Egyházhhoz és a hazához való hűség, az idő minél tökéletesesebb kihasználása, a munka becsülete, az arra való nevelés, a magyar és a szláv népek és nyelvek szeretete, az ifjúság és a lelkek szolgálata. Mindenkinék előlegezte a bizalmat. Mindig inkább jót, mint rosszat tétélezett fel másokról.

Még igazgató korában vállalt ellenőrző szerepet a magyar földrajzi nevek megyei szintű gyűjtésében. Szláv és magyar nyelvészeti képzettsége folytán számos barátot szerzett magának a magyar és nem magyar kollégák között. Élete nem egy tanár sablonos élete, sem egy szerzetes terméketlen magánya, hanem egy darab történelem a XX. század nem legkönnyebb évtizedeiből. Nehéz élete mégis derűs emléket hagy maga után, amit talán az általa annyit idézett mondás fejez ki legjobban, a wroclawi templom napórájának felirata: HORAS NON NUMERO, NISI SERENAS. Csak a kellemes órákat őrzöm meg emlékezetemben.

Befejezésül a Vigiliában megjelent Tauler-fordításának utolsó mondatai kínálkoznak. Villebald atyára is érvényesek: „Semmiféle dologban nem tudtam megnyugodni, ami Istennél kisebb. Istenemet már valóban megtaláltam. Őbenne van békém és örök nyugalmam.”

Kiegészítés – Villebald atya egykori pannonhalmi osztályának diákjai, akik akkor az ötvenedik, ma már hetvenedik életévüket tapossák, ott álltak szép számban ravatala körül, hogy tiszteletüket és hálájukat leróják volt osztályfőnökük előtt és utolsó útjára elkísérik. Diáknyelven rögtönzött búcsúztatójukat *Gyapay Dénes* (Ph 47) mondotta el:

«Osztályfőnök Úr, jelenteni szeretnék. Jelenteni úgy, mint tettük Pannonhalmán, az Alma Mater falai között nap mint nap. Jelentem, hogy rendtársai, édesapja és fivére, szerettei és tisztelői karéjában itt állunk ravatala mellett megrendülve mi, egykori tanítványai, első osztályának tanulói, akik osztályfőnökünket gyászoljuk.

Jelentem, hogy kiváló pedagógusnak tartottuk, igazi atyánknak, aki szigorral és szeretettel nevelt. Ezt életében soha nem mondhattuk el, mert szerénysége közismert volt. s rossz néven vette volna, ha ezt tudomására hozzuk.

Nemcsak a latin nyelvre, a deklináció szabályaira, a magyar klasszikusokra oktatt minket, hanem arra is, miként kell egy bonyolult korban embernek és magyarnak lenni.

Jelentem, az Ön által elhintett mag jó talajba hullott. Jól sáfárkodtunk örökségével, a tanultakat okosan, bölcsen gyümölcsöztetjük. Öntől tanultuk: „Non omnis moriar!” Nem halunk meg teljesen, s biztos íthatjuk, életműve tovább él és hat bennünk, nem megy, nem mehet feledésbe.

Alig néhány hónapja így búcsúzott tőlünk a harmincadik érettségi találkozón: „Nem búcsúzunk, mert találkozunk!” Magam is így búcsúzom osztálytársaim nevében: „Találkozunk, nem búcsúzunk!”»

Jubileumok – emlékezések

Pax et gaudium!

Ezeröttszáz éves Szent Benedek első monostora *

Ezeröttszáz évvel ezelőtt alapította a Rómától délre fekvő Subiacóban első monostorát Szent Benedek, az európai szerzetesség atyja. Az évfordulóról július 11-én emlékeztek meg a subiacói bencés monostorban. A bencés: monasztikus életforma, amelynek ritmusát az imádság és a munka szabályozza a híressé vált mottó szerint: „Ora et labora.” Ez a jelmondat és életmottó a 2000. év embere számára is rendkívül időszerű – mondta II. János Pál pápa az ünnep napján, a vasárnap déli úrangyala alkalmából, a jeles évfordulóra emlékezve. A Subiacóban kezdődő ünnepegsorozatára küldött üzenetében a pápa Szent Benedek tanúságtételére emlékezve így ír: A bencés szerzetes a mindennapok névtelenségében alázattal és kitartóan tanúskodik az Úr szaváról, életében elsőbbséget ad Istennek, közösségében pedig a testvéri szeretet ápolásán fáradozik. Ha a bencés közösségben hiányzik az alapvető egyetértés, ha beférkőzik a közömbösség vagy egyenesen a versengés szelleme, akkor fennáll a veszély, hogy a szerzetes egyéni kezdeményezésekkel próbálja önmagát megvalósítani és a külvilággal keresi a kapcsolatot a közösségi és az apostoli élet helyett. A pápa azzal a felhívással zárja a bencésekhez intézett üzenetét, hogy minden közösségük legyen „hegyre épült város”, nyitott és befogadó a szegények, a zarándokok és mindazok számára, akik olyan életre vágyanak, amely nagyobb összhangban van az evangéliummal. [VR/MK]

* Utánközlés az Új Ember 1999. augusztus 1-i számából

Európa és a bencés szerzetesség *

„Az ókori történelem eljutott egy olyan döntő fordulópontig, amikor férfiak és nők jó szándékkal felhagytak azzal, hogy a Birodalmat támogassák és hogy a civilizáció és az erkölcsi közösség fennmaradását azonosítsák a Birodalom megmaradásával. Ehelyett – gyakran anélkül, hogy felismerték volna, mit is tesznek – a közösség olyan új formáit kezdték felépíteni, melyekben érvényben maradhatott az erkölcsi élet oly módon, hogy az erkölcs a civilizáció túlélhette a barbárság és a sötétség rákövetkező korszakát.” (Alasdair MacIntyre, *Der Verlust der Tugend*, 1988, S. 349f.)

Benedek, Isten embere – *vir Dei*, ahogy a *Dialógusok II.* könyve őt nevezi –, egyike volt azoknak a bátor férfiaknak, akik az általános romlásban ösztönösen a fentebbi módon gondolkodtak és egy felülről jövő és belülről választ adó lehetnek engedelmeskedtek.

Vir Dei Benedictus – Isten embere, Benedek – mondja róla a korai szerzetesi irodalom. Ma így mondanánk: *Istennek elkötelezett, integrált, teljesen letisztult személyiség, az atyaság vonásaival megáldva.* Jó lehetett vele és környezetében élni.

Személyéről kevés egzakt történetit tudunk, de Regulája, az abból máig sugárzó evangéliumi bölcsesség, mindent elárul róla. A regula sajátos szerzetesi műfaj. Gyakorlati életszabály, az evangéliumnak a montecassinói közösségre való alkalmazása. Életszabály, a szó szoros értelmében az életre, egy kiteljesedett emberi életre segítő eszköz kíván lenni. A belénk ivódott ismereteink szerint a bencés életstílus két pillére az „*ora et labora*” dinamikus egyensúlyában fogalmazható meg. Ez is igaz, de ha magából a Regula szövegéből akarom ezt az életstílust megközelíteni, akkor ezeket a mondatokat kell kiemelnem: „*Íme, az Úr megmutatja nekünk az élet útját..., hogy ... szárnyaló szívvel és a szeretet kimondhatatlan édességével siessünk előre ... a mennyei hazába.*” (Prologus, 73.fejezet)

Ha a Regulát Benedek oldaláról, személyesen értelmezzük, akkor az nem más, mint egyetlen vallomás, tanúságtétel Jézus Krisztus mellett, tulajdonképpen egyetlen mondat értelmezése: „Krisztus szeretetének semmit elébe ne tegyenek!” (72. fejezet) Ezt a Krisztus szeretetét megvalló szerzetest, a nyugati szerzetesség atyját nyilvánította 1964. október 24-én Montecassino újjáépített temploma felszentelésén VI. Pál pápa Európa Védőszentjének, Patrónusának.

Benedek élete örökre időszerű keresztény és humán modell. Az általa megélt és megvalósított lelkületből fakadó egyéni és közösségi élet volt alkalmas eszköz arra, hogy – míg magát a napi imádság révén az „isteni miliőben” meg-

* 2000. március 23-án, a Bencés Diákszövetség Kelet-magyarországi Szervezete által Miskolcon, a Miskolci Akadémiai Bizottság székházában rendezett országos-regionális találkozón elhangzott előadás

mártotta –, annak örömét és békéjét a kultúra eszközeivel és annak hajszálygyökereivel sokaknak eljuttassa. Ez a mindig belülről, isteni mélységből fakadó erő volt képes arra, hogy másokat is vonzzon, átjárjon, kibontakozáshoz segítsen, hogy a „cultus divinus”-ból, az istentiszteletből „cultura humana”-t, emberi, európai kultúrát teremtsen. A bencés monostorok az évszázadok során, egy-egy történeti régió, vagy nemzet életében úgy magasodtak ki, mint az ókori népeknek az Akropolisz, vagy a tengerjáróknak Fárosz tornya. Koronként és régióként több tucat ilyen bencés monostort tudunk felsorolni Montecassin ón kezdve Canterburyt, Fuldát, Clunyt, Montserratot, Fleuryt, Melket, az újkorban Beuront, Solesmest, Niederalteich-t, St. Ottilient, Chevetogne-t és másokat is említve. Ebbe a sorba illik a mi Pannonhalmánk is, amely ugyanennek a lelkületnek hordozója.

Hadd idézzek itt csupán Ilyés Gyulától egy részletet, aki Cluny romjain, cseppben a tengert látva, így elmélkedik:

»Franciaországban vagyunk, itt a földrajzi és történelmi Franciaország szívében, a burgundiai Clunyben, a cluny apátságban. Mi – feleségem és én –, csaknem afféle érzéssel, mint a zarándokok. Egy nép hálóját hoznánk, illetve adnánk át, ha ilyesmit egyáltalán elhozni és átadni lehetne.

Keresztény művelődésünket: a kereszténység megújult formáira való áttérést pogány őseink nem kis mértékben Clunynek köszönhetjük. Szent István szoros összeköttetésben – állandó levelezésben – állt az apátság akkori vezetőivel, szent Odilonnal és annak tanítványaival. Első királyunk innen szívta a hitet, a fölvilágosultságot egyaránt. A tanácsokat és barátokat – a szerzeteseket – előbb az égi, aztán a földi paradicsom megkísérlésére.

Azok vezéregéje pedig már akkor a ma is oly időszerű szent szó volt, hogy: Pax és PAX és harmadszor is Pax, a világ üdvére. Bármily körülmények között.

A körülmények akkor sem voltak kedvezőek. A körülmények ritkán azok.

De mint a görög világnak az Akropolisz, olyanféle szellemi fellegvára volt ez az apátság a középkori Európának.

A Benedekről elnevezett rendnek nem sokkal az ezredforduló után ezerkétszáznál is több monostora volt az Atlanti-óceán és a Kárpátok között. (Nálunk a Kárpát medencében a tatárjárásig megközelítően 90 monostor.)

Az első keresztények számíthatása szerint a világ végének – Krisztus visszatérének az 1000. évben kellett volna megtörténnie... (e nagy álmom nem valósult meg). Ezt követően vetette meg lábát másodszer az Ember Hite Európában, ettől kezdve próbált alakulni – Emberiességgé.

Csupa öreg vezetésével. A „Grands Abbés”-k egyik fiatalja, Tiszteletreméltó Péter egyhuzamban harmincnégy évig dirigálta a lelkek új állásfoglalását.

Szemben a nyilazó szittyáknál is veszélyesebb bárókkal, a feudális anarchia barbáraival. Korukat messze megelőzve a bölcs, a minden hitet megélt aggastyánok, a mindent túlélők türelmével kezdték szőni a tébolyultan burjánzó határok fölé az értelem hálózatát. A jellembeli és ízlésbeli rút terjedésével

szemben a nemes és a szép világát, a nyelvi – mondhatni faji – szétdarabolt-sággal szemben az egy nyelv közvetítő erejét. A rablás és az önkényeskedés ellenében a könyörületet, a szegények és szenvedők védelmét. És a jólét fokozását. Pontos fogalmuk volt az alulépítmény és fölülépítmény szerves összefüggéséről. A szent vének, akiknek napjai meg voltak számlálva, maradék idejükben nemzedékeknek termő gyümölcsfákkal, máig álló kórházakkal és iskolákkal ültették tele a szellemük meghódította területeket. A konkolyt nemcsak a szószékről irtották. Kézzelel szemelt búzát, változatosan is tiszta gabonát küldtek Lisszabonba és Somogyvárra. Fő harcuk az volt, hogy az eszeveszetten küzdő felek közé vetették magukat, nem fegyverrel, hanem csitító szóval. Az ő találmányuk volt a Treuga Dei.

Isten akaratát a békével azonosították. A mindenki harcát mindenki ellen a mindenki igazságáért való szóértésre akarták átformálni... Nem kemény várakat, hanem csinos templomokat, nem jól markolható fegyvereket, hanem szemgyönyörködtető használati – és művészeti – tárgyakat hagytak maguk után. Annyit, hogy alig sikerült azokat elpusztítani is. « – (Illyés Gyula: Cháron ladikján: A múlt őre)

Az imént elmondottakból, azaz egy gondolat, egy kép felvillantásából is érzékelhető, hogy immár több mint ezerötven év távlatából, a bencés monostorok lelki és szellemi gazdagsága tükrében Benedek alakja méltán látszik hatalmasnak és ma is időszerű példának. Oly nagyok, hogy VI. Pál pápa joggal nyilvánította őt Európa Védőszentjének.

Mi magyarok is ugyanebből a keresztény és európai kultúrából eredeztethetjük immár ezer esztendő óta lelki és szellemi hagyományainkat. Nem Nyugat-Európában, nem más földrészen, hanem a dunántúli, a pannon tájon emelkedő Szent Márton Hegyén mondta 1996-ban II. János Pál pápa az alábbiakat, és nem mondhatta volna el mindezt, ha nem ugyanazon hagyományban élénk, mint más európai testvéreink, különben nem érthetnénk meg szavait, hivatkozásait, egy-gyökből fakadó kultúránkat:

»Nagy örömmel zarándokoltam el ide, Szent Márton hegyére, Pannonhalma ősi monostorába. Együtt emlékezünk meg a lelki élet és a kultúra e történelmi központja alapításának ezredik évfordulójáról, ahol egy olyan hagyomány vette kezdetét, amely töretlenül fennmaradt mind a mai napig.

Egykor Rómából érkezett a szerzetesek kis csoportja – Szent Adalbert prágai püspök rendtársai és tanítványai – hogy előbb a Prága melletti Břevnovot, majd onnan a Ti apátságokat alapítsák meg. Szent Adalbert, az én hazám első vértanúja és védőszentje, a történelmi cseh, lengyel és magyar korona népeinek közös szentje. Szent Adalbert különös tisztelete így azokkal a népekkel egyesít benneteket, akik a szlávokkal együtt Közép-Európában éltek és élnek. A jövő év tavaszán, Szent Adalbert vértanúságának ezredik évfordulója alkalmából – ha Isten is úgy akarja – abban az örömben lesz részem, hogy meglátogathatom az ő egykori székhelyét.

A hegy, amelyen éltek, Szent Márton nevét viseli. Annak a szentnek az oltalma alatt éltek tehát, aki ezen a vidéken született, amely egykor a római Pannónia tartományhoz tartozott. Európa sok országában tisztelték Szent Mártont az elmúlt ezeröttszáz év alatt. Karizmatikus egyénisége lelkileg összekapcsol benneteket. Innen, az ő szülőföldjéről köszöntöm szeretettel a franciaországi Tours lakóit, ahová néhány nap múlva örömmel zarándokolok el.

Történelmek kezdetei abba a korba nyúlnak vissza, amelyben a keresztény Kelet és Nyugat még osztatlan volt. Amikor Pannonhalma alapításának ezredik évfordulóját megünnepeljük, akkor visszaemlékezünk a híveknek arra az egységére, amely az első évezredet jellemezte. A ti gyökereitek ebbe az áldott korszakba nyúlnak vissza. Olyan múlt ez, amely kötelez benneteket és feladatot ad, ugyanakkor azonban jövőtök biztosítéka is.

Még a kereszténységgel szemben nem mindig objektív szerzők is elismerik azt, hogy Szent Benedek és fiai „megújították a föld színét” (vö. Zsolt 103,30), és hogy Európa nagyrészt nekik köszönheti – különösképpen az első évezredben – a kulturális és szociális élet soha nem látott megújulását. Az „ora et labora” egyszerű jelszava hatalmas célkitűzés kezdete lett, és a kontinensen ennek köszönhetően kezdtek kialakulni azok a kulturális formák – a nagy népvándorlás eseményei után – amelyek mind a mai napig jellemzik az európai népeket és különleges szerepüket a világban.

Ebben a korban a gazdaság elsősorban a mezőgazdaságot jelentette, ezért a nép életszínvonalának javítása érdekében a legfőbb munka, amelyet Szent Benedek fiai végeztek, a hatalmas erdős vidékek feltörése, a földművelés bevezetése volt. Döntően ez jelentette a társadalmi és kulturális átalakulás kezdetét. E századokon át tartó előkészítő munka során alakulhattak ki a második évezredben az európai városok, a művészeteknek és az építészetnek olyan alkotásaival, amelyeket máig megcsodálhatunk. Amikor a pannonhalmi apátság alapításának ezredik évfordulóját ünnepeljük, bizonyos értelemben annak a bencés jelenlétnek ezer évére is emlékezünk, amely alapvetően hozzájárult az európai civilizáció és hazánk civilizációjának kialakulásához is.

Szent Pál így folytatja: „gondolkodástokban megújulva alakuljatok át, hogy felismerjétek, mi az Isten akarata, mi a helyes, mi a kedves előtte és mi a tökéletes” (Róm 12,2). A föld külső képének kialakítása az ember szívének átalakításából és belső megújulásából ered. Az összes gazdasági, kulturális és esztétikai érték, amely a nagy bencés munkából született, azoknak a ti régi elődeiteknek a lelkében gyökerezett, akik belső érettséget mutattak fel.

Szent Benedek azt tanította, hogy Krisztus szeretetének semmit se tegyünk elébe: a megfeszített és feltámadt Krisztus szeretete az, amely apátságokban uralkodott a múltban, és uralkodik mindmáig. Ez van jelen a kultúra és a civilizáció mindazon formájában, amellyel apátságok hozzájárult a magyar nemzet és egész Európa történelméhez. Ezer év után ma mindezért köszönetet mondunk az isteni Gondviselésnek. Róma püspöke örül annak, hogy részt vehet Pannonhalma közösségének és a magyar népnek ünnepélyes Te Deum-án.

És te, pannonhalmi bencés közösség, légy továbbra is – mint hegyre épült város – fényforrás e vidék és az egész nemzet számára. Maradj hűséges ehhez a hivatásodhoz, amint azt az elmúlt évszázadok során is tetted. Vezesd továbbra is az új nemzedékeket az emberi és isteni bölcsesség útján, és hogy ebben változatlan eredményességgel sikeres legyél, Szent Benedek szavai szerint magad is válj tanítvánnyá „az Úr szolgálatának iskolájában” (Szent Benedek Regulája, Prol. 45.).

Legyetek éberek és figyelmesek „az idők jeleinek” a fürkészésében, az Úr iránti alázatos engedelmesség megtartásában, hogy az üdvösségnek helyesen értelmezett üzenetét eredményesen adjátok tovább.

A mindennapi szolgálat során mozdítsátok elő a keresztények egységét, párbeszédre lépve mindenkivel. Az ökumenikus mozgalom nagy hasznot meríthet abból, ha elkötelezitek magatokat a dialógusra, a másik fél meghallgatására és a közeledésre. Legyen a ti apátságotok mindig nyitott otthon a testvérek gondjai előtt.»

Nem Szent Márton Hegyéről kívántam beszélni. A hosszabb idézet csupán szemléltető példa volt arra nézve, hogy *ha a Kárpát medencében egy szerény domb*, de mégis kiváltságos Mons Sacer, ezer éven át ennyire magába sűrítette Európát, akkor *mennyire és még inkább az egész*, amelyet magyarságnak, nemzetünknek mondunk.

Amikor most sok vonatkozásban Európára tekintünk, minden tekintetben közös földrészünkre, közös gyökereinkre és múltunkra, akkor egyszóvetű kultúránkra tekintünk, oda és arra, ahonnan történelmi kényszer folytán csak időlegesen szakadtunk el, ahol eddig is otthon voltunk, ahol volt mit kapunk és volt és van is mit adnunk, a közöset gyarapítanunk.

Európa olyan látomásunk, amely nélkül nem lehet élni. Ma azért vagyunk itt, hogy megidézzük emlékezetben gyökereinket, faggassuk, kérdezzük az életről, hogy Európa kultúrájának közös építőelemeit saját hagyományunkban is újból felfedezzük. Azért vagyunk itt, hogy a holnap magyar lelkiségén és szellemiségén dolgozzunk, hogy a művészetek és tudományok szeretetén és a személyes baráti kapcsolatok révén megismerjük és elmélyítsük Európa és saját történetünknek új szintézisét, látásmódját, amelynek erői mindannyiunkat a közös régi és a közös új Látomás irányába vonzanak. Vágyunk a béke, amikor nemzet nem támad nemzet ellen, ahogy ma is történik közvetlen közelünkben. Azért vagyunk itt most és ma is, hogy Isten rólunk, emberekről alkotott elgondolását és álmát megvalósíthassuk, hogy végre minden tekintetben Istennek és egymásnak tetszően tudjunk élni.

Dr. Várszegi Asztrik OSB
főapát-püspök

Történelmi napok és emlékek

Akit Miklós Imre hívatott *

Emlék a hatvanas évekből

Nyár volt, amikor a nagybátyám meghívott bennünket Pannonhalmára. A feleségem egy nővérnél aludt, én a nagybátyámnál. *Endrédy Vendel* zirci apát – ő volt a nagybátyám – tizenegy körül az órájára nézett és azt mondta: most menj egy kis időre a folyosóra, mert két úr jön hozzám. Amikor elmentek, gyere vissza.”

A folyosón könyveket nézegettem, amikor megjelent egy jól öltözött úr papi kísérettel, s bementek a nagybátyámhoz. Jó félóra múlva kijöttek. Amint visszamentem, az arca nagyfokú idegességet áruolt el. Kifakadt: „Mit gondolnak ezek, azt hiszik, hogy nekem nincs gerincem? Megvásárolható leszek, mert Miklós elvtárs azt üzenete a helyettesével, hogy menjek el hozzá, és rendezni fogja a nyugdíjamat? Megmondtam nekik, hogy én alaposan meg vagyok fizetve, havi 130,- Ft-tal. Szegény postást sajnálom, hogy fel kell jönnie hozzám, hogy a szelvényt aláírjam. Amit hoz, legtöbbször visszaadom neki. A rend feloszlátásakor azt írták a jegyzőkönyvbe, hogy nekem mint zirci apátnak miniszteri nyugdíj jár. Csak nem képzelik, hogy az egyház ellensége elé megyek? Azután, hogy az elvtársak megaláztak, megkínóztak, heteken át embertelenül vallattak, majd elítéltek. Édesanyám sírjához és a testvéreimhez is csak engedélyükkel mehettem!”

Így utasította vissza Miklós Imre meghívását *Endrédy Vendel* zirci apát.

Majd megenyhülve mondta: „Imádkozom értük, és a verőlegényekért is, hogy Isten bocsássa meg vétküket, hiszen nem tudták, hogy mit cselekszenek.”

Id. Endrédy István

* Utánközlés az Új Ember 2000. március 5-i számából. A megemlékezés szerzője *dr. Endrédy Csanád OSB (Ph 47)* atya testvérbátyja. – KTK

**Ezen a lapon lesz az emléktábla fényképe.
(????)**

A hősi halottak nevét megőrkítő tábla két iskolatársunk,
Gönczi Béla grafikusművész és *Ludvig Rezső* ötvösművész munkája.

„EXEGI MONUMENTUM AERE PERENNIUS” (Horatius)

A budapesti Szent Benedek-rendi Szent Benedek Gimnázium (1923–1948) HŐSI HALOTTAI

*Néhány gondolat a budapesti iskolaalapítás 75 éves évfordulójára
és a Fő utcai emléktábla felszentelésére **

Az iskola

1914-ben *dr. Hajdú Tibor* főapát, Budapest Székesfőváros törvényhatóságával szerződést kötött, hogy Zuglóban bencés főgimnázium, internátus, székház és templom épüljön. Az első világháború és az azt követő gazdasági viszonyok miatt nem valósulhatott meg a nagyszabású terv.

1923-ban *dr. Bárdos Remig* főapátnak sikerült a régi tervet részben megvalósítania. A Székesfőváros átengedte a VIII. kerület Baross u. 62. sz. alatti épületét, iskola és székház céljára – de addig is, amíg ebből az épületből az ott elhelyezett menekült családok kiköltöztetése megtörtént, az iskolaalapításra a Mária Terézia tér 8. sz. alatti Pedagógiai Szeminárium három földszinti helységét bocsátotta rendelkezésre.

Az iskola *dr. Klebelsberg Kunó* vallás és közoktatásügyi miniszter rendeletével nyílt meg. **1923. szeptember 5-én volt az első Veni Sancte** a józsefvárosi plébániatemplomban: 56 apró emberke, a budapesti első osztály, négy bencés, és egy világi tanár részvételével. Ebből az osztályból még ma is élnek néhányan. Közülük itt van körünkben *dr. Turchányi György* diáktársunk.

Régóta működött már Pesten a belvárosban a *Kegyestaniórendi Piarista gimnázium*, és akkortájt indult Dél-Budán a *Ciszterci rend Szent Imre gimnáziuma* is, akkor még a mai Váli utcai elemi iskola épületében. Nagy kihívás volt hát egy újabb római katolikus egyházi iskola elindítása. De az érdeklődés, a jelentkezők nagy száma beigazolta, hogy szükség volt erre a bencés szellemiségű, szélesebb társadalmi rétegeket megszólító intézményre. Külön érdemes megemlíteni, hogy saját osztálytársaim közül sokan az akkor még metró nélküli külterületekről – Budafok, Albertfalva, Soroksár, Kőbánya, Kispest, Pestszent-lőrinc, Sashalom, Zugló, Újpest – jártak be késés nélkül, naponta. Természete-

* Rövidítve hangzott el az emléktábla felszentelési ünnepélyén, 1998. október 22-én.

sen a diákok zöme az iskola közvetlen környezetében, a Józsefvárosban lakott. Ez a kép is sajátosan mutatja a diákok szociális összetételét, de egyúttal a Rend iskolaalapító szándékát. A felvételnél előnynek számított a józsefvárosi lakhely.

1925-ben költözhetett be a Baross u. 62-be az időközben reálgimnáziummá alakult iskola. Az épület már akkor is elavult volt, alapos átalakításra, felújításra szorult volna. Az elhelyezési nehézségek miatt nem volt ritka a 75-80 fős osztálylétszám. Mindezek ellenére töretlenül fejlődött és erősödött iskolánk 1948-ig.

1931-ben, a Baross u. 58-60. sz. alatti dohányraktár, valamint a Rigó u. 3. sz. alatti épület a Szent Benedek Rend saját tulajdonába került. Ezen a mintegy 16 000 négyzetméternyi területen kívánta megvalósítani a Rend az új intézményeit – főiskolai és középiskolai internátust, gimnáziumot és székházat – befogadó végleges épületét. Az iskola igazgatója, *Horváth Kandid*, téglajegyeket bocsátott ki a Rend által vállalt költségek kiegészítésére, majd 1939 végére a szükséges pénz összegyűlvén hálaadó szentmisét mutatott be. Ekkor már látni lehetett, hogy az elindult háború hazánkat sem fogja érintetlenül hagyni, és a légitámadásoktól való félelem miatt egy végzetesen hibás döntés született. „Halasszuk el az építkezést a béke napjára”. A rossz javaslatot, sajnos, elfogadták. Ha érte is volna bombatalálat – vagy gránátok az előre nem is látott ostrom, majd az 1956-os forradalom alatt –, az épület együttes állna, és a kommunizmus elmúltával lett volna mit visszaigényelni. Így azonban az értékes területet államosították és lakótömböt építettek rá. Ma már remény sincs, hogy legalább az elvesztett terület vissza lehessen szerezni. A szép tervet tehát ismét egy háború és az utána következő gazdasági-politikai viszonyok gyökeres megváltozása sodorta el.

Addig is, a Rigó utcai épület a félinternátus számára nyújtott területet, a dohányraktár hatalmas udvara pedig szinte korlátlanul a sport: korcsolya, labdarúgás, tenisz és egyéb szabadtéri mozgások számára. Gyarapodott az iskola más területen is. A jó közösségi szellem kialakításához nagyban hozzájárult a margitszigeti budai Duna-ág budai partján lévő önálló, saját sporthajókkal jól felszerelt csónakház és vízicserkész-sporttelep.

1936-ban a budapesti iskola saját erőből és ismét *Horváth Kandid* lehetetlent nem ismerő szervezőkészségének és munkájának köszönhetően felépítette a balatonakarattyai „Szent István Diáküdülő”-jét, ahol nyaranta 80-100 diák a tanárokkal együtt pihente ki a tanulmányi év fáradalmait.

Ezen kívül intenzív fakultatív foglalkozások segítették az oktató-nevelő munkát: Mária-kongregáció, cserkészlet, önképzőkör, énekkar, színjátszás, tánciskola, fúvószenekar, modellező-aero kör, diákkaptár, sportkörök és ezen belül az elismerten jó színvonalú, számos versenyen sikeres vívók, a KISOK bajnokságok, továbbá iskolák közötti vetélkedők, házi torna- és sportversenyek, rugby bajnokságok, szakkörök (kémia-fizika, természetrajz stb.), gyorsíró és nyelvtanfolyamok.

Internátus nem volt, de ma „napközinek” nevezett félinternátus igen. A rendház állandóan nyitva állt a diákok előtt. Szinte éjjel-nappal be lehetett menni. Ezek együttesen teremtették meg a jó közösségi élet feltételeit. A foglalkozásokon

mind az öregdiákok, mind a tanárok igen aktívan vettek részt. Az öregdiákok főleg a cserkészéletben és a fúvószenekarban jeleskedtek. Kirándulások, vízitúrák, külföldi utazások, táborok, sportversenyek alkalmával az együttes részvétel a diákságot – és a tantestületet – egymáshoz közvetlen közelbe hozta. Ezek voltak a boldog békeidők!!

Diákéveink – 1940-1948

A háború a mi hazánkat ugyan 4 évvel később érte el, de már ágyúdörgés és bombazápor volt a világban, amikor beiratkoztunk 64-en 1940-ben. A mi osztályunk volt az utolsó, amely bencés vezetéssel a nyolc évet végigjárhatta az iskolában.

A tantestület 15 szerzetes- és 3 világi tanárból állt. A rendházban lakott 3-4 más területen dolgozó bencés atya és ugyanannyi fiatal szerzetes is, akik tudományegyetemi, teológiai tanulmányaikat Budapesten végezték. Szabad idejükben ők is velünk sportoltak.

Az első években még tartott a békeidők szelleme. A sportkörökben, a cserkészletben és a magánéletben együtt voltunk az öregdiákokkal, de már légógyakorlat, leventeoktatás is kötelező volt. Szerencsére a parancsnokok mind „barátaink” – öregdiákok és tanáraink – voltak.

Szent Benedek atyánk, Európa védőszentje regulájának szelleme, az

ORA ET LABORA

szerint érvényesült az ima fontossága és az egyházi szertartásokba való tudatos bekapcsolódás, valamint a kemény követelmény mind a tanulásban, mind a fegyelemben.

A vérzivataros idők megpróbáltatásait csak szilárd istenhittel, imádságos lélekkel, a katolikus anyaszentegyház szertartásainak tudatos ismeretével lehetett túlélni. Ehhez volt jó útravaló *dr. Szunyogh Xav. Ferenc OSB* tanárunk munkája, az 1941-ben megjelent: **„Vasár- és ünnepnap i misszálé”**, majd 1942-ben a **„Misszálé”** (1240 old.) a Szent István Társulat gondozásában. Így elsőként kerülhettünk közelebb a szentmise szövegéhez és érthettük meg azt magyarul. A **„Misszálé”** volt ezután hosszú éveken át csaknem az egyetlen magyarnyelvű kézikönyv, a Biblián kívül, a hívők kezében (csak 1942-ben 50 000 példányban jelent meg!).

Ezt követte a korábbi **„Égi lant”** helyett 1942-ben az **„Opus Dei”** ifjúsági imádságos- és énekeskönyv, mely a diákság részére megkönnyítette, latin és magyar nyelven, a szertartások követését (a könyv illusztrációit – a pannonhalmi gyilokfolyosó oltárainak, szobrainak, plasztikáinak alkotója – hadirokkant rajztanárunk, *Zászlós István* készítette).

Sokat jelentett a későbbi bajok, megpróbáltatások fizikai leküzdésében és túlélésében az akkor mind a diákok, mind a szülők részéről túl keménynek tartott testnevelési órák szigora és követelménye. Hála érte!

DULCE ET DECORUM EST PRO PATRIA MORI (Horatius)

1942-ben érkeztek az első gyász hírek:

**Cseiszing László
Szalády László
v. Ráskay László
Gyenis Tivadar
Schümichen Vilmos**

voltak az iskola első halottai a keleti fronton. A SAS behívók pedig jöttek... Akkoriban nem jutott senkinek eszébe, hogy összetépje katonai behívóját, vagy a bevonulás helyett elhagyja az országot. Mai eszünk és ismereteink alapján nyugodtan lehetett volna semleges országokba (Svájc, Svédország) emigrálni. Iskolatársaink között is voltak, akik származásuk miatt nem fegyveres szolgálatra kaptak behívót. Bevonultak... – és hősi halált haltak.

1944 őszén az addig felmentett egyetemi hallgatókból szervezték, a „M. Kir. I. Honvéd Egyetemi roham zászlóalj” alakulatait. Hiányos felszereléssel, csaknem kiképzetlenül vetették be őket Budapest ostrománál. Résztvettek az ostromgyűrűből való kitörésben, legtöbbjük akkor esett el. Nem egy cserkész vezetőnk volt közöttük.

Hadifogságban vagy a hazaérkezés napjaiban hunyt el sok barátunk. A fogolytáborban szerzett betegségben halt meg tábori lelkész

Horváth Sebestyén OSB

tanárunk is, közvetlenül hazaérkezése előtt.

A német megszállókkal vívott harcban halt hősi halált

Dávid Tamás

iskolatársunk. A Budapesti Műszaki Egyetem aulájában emléktáblán örökítették meg nevét.

A megszállás polgári hősi halottai nem a háborús cselekményekkel együtt járó események – éhezés, légitámadás, eltévedt repeszek – miatt veszítették fiatal életüket. Osztálytársunk, a mindössze 15 éves

Szarkássy László

édesapjával együtt az óvóhelyen próbálta védeni családjuk nő tagjait a pincében erőszakoskodó katonákkal szemben, ekkor gyilkolták meg mindkettőjüket.

Vannak olyanok is, akik elindultak nyugatra, de soha nem érkeztek meg sehova!!

Az iskola 1945 tavaszán újra indult,

ismét 60-65 fős osztályokkal, 15 szerzetes-, valamint 6 világi tanárral, és fejlődött: A gimnázium mellett 1946-ban **általános iskola is indult a Rigó utcai épületben.**

1946-ban alakult a budapesti rendház gondozásával és szárnyai alatt, nem akárhol, a „**Vörös Csepel**”-en a „**Jedlik Ányos**” **bencés iskola**. Óriási siker volt. Még ma is emlegetik, és visszavárják.

Nagy örömmel és büszkeséggel töltött el mindnyájunkat, hogy *dr. Pénzes Balduin OSB* tanárunkat bízták meg a mai napig is megjelenő „*Új Ember*” katolikus országos hetilap főszerkesztői tisztével.

Ugyancsak nagy figyelemmel és büszkeséggel hallgattuk *dr. Szunyogh Xav. Ferenc OSB* tanárunk heti rendszeres katolikus rádióműsorát.

Újjáéledt az iskolán kívüli élet is: 1947 októberében újjáalakult a „**Schola Benedictina**” egyházzenei kórus (52 fő) a hadifogságból visszatért *dr. Nádasí Alfonz OSB* vezetésével. Gyönyörű egységes ruhájukban, nagy sikerrel tartották országsszerte előadásait, főleg egyházi intézményekben és iskolákban.

1946 tavaszán már erősen érződött, hogy a szovjet befolyás alatt álló hatalom nem tűri el *Mindszenty József* hercegprímásnak, a római katolikus és más egyházaknak, egyházi intézményeknek, cserkészeteknek stb. jelenlétét, befolyását. Eszközökben és módszerekben nem válogattak.

1946 júniusában tartóztatták le *dr. Olofsson Placid OSB* tanárunkat, cserkész parancsnokot, két más pappal, valamint 38 további személlyel, főleg 16-20 éves iskolatársainkkal együtt.

„Bakony Brigád” – „Kamaraerdei ügy” – „EPACS” (Egyesült Papi Cserkészcsapatok) név alatti koncepciót pert indítottak. Koholt vádak alapján szovjet katonai hadbírótság minden törvényt és jogot félretéve ítélte halálra a 20 éves

Dietzl László és Uden Miklós

iskolatársainkat, cserkész rajparancsnokokat. Az ítéletet 1946 októberében Sopronkőhidán hajtották végre. 10-12 vádlott osztály- és iskolatársunkat szovjet kényszermunka-táborba hurcoltak, ahonnan csak 7-8 év múlva (Placid atya 10 év múlva) tértek haza.

Ez és az ehhez hasonló egyházellenes koncepciók perék és a perkekhez szorosan kapcsolódó ideológia, propaganda, sajtó készítették elő, mind belföldön, mind külföldön az egyházak lejáratását és az egyházi iskolák államosítását.

1948. június 7-15 között osztályunk 67 tagja leérettségizett. Ez volt a pesti iskola utolsó oktatási tevékenysége. A színvonalra jellemző, hogy bár az egyetemi és főiskolai felvételen megkülönböztető hátránnyal indultak az egyházi iskolák növendékei, mégis, több mint 50 osztálytársunk egyetemi, illetve főiskolai oklevelet szerzett. Ebből 4 pap lett, és közülük a még élők a mai napig egyházi szolgálatban állnak.

1951-ben a „Csepeli munkásifjak és bencés diákok” perében elsőrendű vádlottként halálra ítélték

Magasházy Ádám

iskolatársunkat. 20 évet élt.

Ugyancsak 1951-ben egy provokáción alapuló „összeesküvés és kémkedés” perben kapott halálos ítéletet I., ill. II.-rendű vádlottként

**Vaszary Gábor és
Jezerszky Ottó**

barátunk. 21 évesen haltak meg a Fő utcában.

Vaszary Gábor tragédiájának emlékére Balatonfüreden utcát neveztek el, és emléktáblát állított 1993. október 10-én az önkormányzat és diáktársai.

Jezerszky Ottó emlékére 1994. január 7-én Gyömrőn az Önkormányzat, a volt általános iskola és osztálytársai táblát állítottak egykori elemi iskolájának falán.

1954-ben szervezkedés vádjával még a Mindszenty-perhez kapcsolódó szatelitperben ítélték halálra elsőrendű vádlottként

Forbáth László

34 éves volt diáktársunkat.

Egyetlen politikai koncepció perben kivégzett barátunk földi maradványait sem sikerült még megtalálni és méltó módon eltemetni.

1956

1948-ban megszűnt az iskola, de a családi indíttatás, nevelés szelleme még élt. Fegyveres harcokban nem szenvedett hősi halált – tudomásunk szerint – egy iskolatársunk sem (*Kövendi Nagy Lehel* csak megsebesült), de négy barátunk halála hitelesen mutatja a kor szellemét és módszereit.

A közismert és még a mai napig sem tisztázott 1956. október 25-i, parlament előtti tömegmészárlás helyszínén esett áldozatul barátunk,

Tass József.

A pedagógus (*dr. Eötvös Oszkárné Regős Ildikó*, volt általános iskolai osztályfőnök) két tanítványára így emlékezik:

**„Kögler Gusztáv és
Szalay Tivadar**

együtt járták az első osztályt a Rigó utcai Bencés Általános iskolában. Jó barátok voltak, óvodás koruk óta tartott szoros barátságuk. Mind a ketten elevenek, mindig minden csínyre kész fiúk voltak. Kapcsolatuk az iskola megszűntetése után is megmaradt.

Még nem töltötték be 16. életévüket, amikor aktívan bekapcsolódtak az 56-os forradalmi küzdelmekbe. Fegyverrel harcoltak, akkor is együtt, elválaszthatatlanul. Mikor a Corvin köznél és környékén a gyűrű bezárult körülöttük, elhangzott a felszólítás: aki fegyverét beszolgáltatja, büntetlenül távozhat haza. A két fiú most is együtt ment a Horváth Mihály téren kijelölt helyre, hogy fegyverét leadja. Amikor azonban távozni akartak, egy katona mindkettőjüket megölte, dum-dum golyóval, a józsefvárosi plébánia előtt. A két édesanya karján vitte be az épületbe szétronsolt testű gyermekét. Ők maguk temették is el őket – ideigle-

nesen – a plébánia előtti virágágyásba. Egyszerre volt a temetésük is, 16. születésnapjukon. Sírjukat megtört szívű szüleik mellett a döbönt, megrendült arcú osztálytársak állták körül. Kamasz létükre egyikük sem szégyellte patakokban folyó könnyeit.” (A Bencés Diákszövetség 1993-94. évi Almanachjából [148. lap])
Hasonlóan megrázó

Horti László

esete. Hosszú börtönbüntetésből (a Magasházy Ádám-féle perben ítélték el) 1956-ban szabadult. Ősszel bevásztották a budapesti Kábelgyár Forradalmi Bizottságába. A szabadságharc leverése után letartóztatták és elvitték, azóta senki sem tud róla. Nyom nélkül eltűntették!

TANTUM SCIMUS, QUANTUM MEMORIA TENEMUS

annyit tudunk, amennyit emlékezetünkben megőrünk

Az eddig említett hősi halottak valamennyien fiatalon, erőszak következtében veszítették életüket. De azt a barátunkat is hősi halottként tiszteljük, aki fronton szerzett sebesülése miatti szövődményben halt meg hadikórházban (Boldog Apor Vilmos győri püspök temette el 1945 március végén).

A hitelesség érdekében igyekeztünk adatainkat körültekintő pontos munkával, a még élő barátainkon keresztül, többszöri ellenőrzéssel összegyűjteni. A felmérés a budapesti Bencés Gimnáziumba, illetve általános iskolába 1923-1948 között beiratkozott valamennyi diákra és a rendházban élő tanárookra terjedt ki. A szervezett gyűjtést 1992. november 3-án kezdtük el a Bencés Hírlevélben közzétett felhívással. A felmérés és az emlékező beszélgetések sok ellenőrzött, hiteles és megörökítésre méltó eseményt tártak fel. Az adatgyűjtést tulajdonképpen még mindig nem zártuk le, de lényeges új adat 1993. december vége óta nem érkezett. Az adatokat a *Bencés Diákszövetség Almanach 1993-1994* kötetben (113-143. old.) adtuk ki *Tisztelgés az ALMA MÁTER szellemisége előtt* címmel.

Akik életben maradtak

A feltárással nem a sebek feltépése, nem az üldöztetésekkel való politikai hivatkozás és nem is a bosszúvágy kielégítése volt a cél. Egyszerűen a tények tisztelete: „a múltat be kell vallani és meg kell ismertetni”, de ennek egyik fő parancsa:

„SINE IRA ET STUDIO” (Tacitus)

Harag és részrehajlás nélkül, vagyis: tárgyilagosan.

Szabadabb fordításban: *harag és gyűlölet nélkül.*

Az említett évtizedek történelmi megpróbáltatásait, jogtalanságait számbavenni nem csak ajánlatos, hanem kötelesség is, hogy soha többé ne kelljen ilyen eseményeket és annak következményeit megélni. Megdöbentő volt, hogy az életben maradt barátaink és tanáraink közül, milyen sokan sínylődtek, szenvedtek börtönben, internálótáborban, hadifogságban, szovjet kényszer munkatáborokban, 1942-1944-es, valamint 1951-1956-os munkaszolgálatokban.

A kutatás során egyetlen örömteli adat merült fel. Emlékezők szerint egy 16 éves diáktársunk *dr. Szunyogh Xav. Ferenc OSB* osztályából 1944. márciusában egy Mária Terézia téri padlásról a németekre lőtt. A helyszínen elfogták és Dachauba vitték. Úgy tudtuk, meghalt. Azonban, hála Istennek, túlélte a megpróbáltatásokat, Németországban él. Kérte, a továbbiakban nevét ne közöljük az áldozatok között.

Epilógus

Kötelességünk volt – mint átvezető korosztálynak – átmenteni, megörökíteni ezeket a keserű tényeket az utókor részére. Sajnos, eredeti dokumentumok nem maradtak, nem volt érdeke a hatalomnak, hogy bármi írás is fennmaradjon. Csak felejteni volt szabad!

A hiteles tanári testület, szüleink, barátaink, osztálytársaink hazafiassága, világnézeti, erkölcsi egysége, a jeles, példát mutató, egymásra kölcsönösen büszke, együtt érző és egymásnak együtt örülő tanárok és diákok összessége az **ALMA MATER**. Ebből ered és hat vissza számunkra minden, ami egy intézmény szellemét meghatározza és jellemzi.

Ez a felismerés vezetett arra, hogy a pesti bencés öregdiákok részére 1993. február 22-én tartott első beszámoló után spontán tört fel a Budapesten újra indítandó iskola alapítására-indítására a kezdeményezés.

1993. március 9-én *dr. Várszegi Asztrik* főapát úr hozzájárult ahhoz, hogy Budapesten a bencés iskola létrehozását elősegítő alapítványt

„Szent Benedek Kulturális Alapítvány”

néven jegyeztessük be.

*Nemcsak tisztelgő emléket kell állítanunk, hanem erkölcsi, fizikai, szellemi, és anyagi erőnket összeszedve kell segítenünk az új évezredbe lépő – életüket akkor kezdő – utódaink elindítását. Nagy adósságot törlesztünk ezzel az **ALMA MATER**-nek.*

Az emléktábla felszentelésekor még látható a 75 éves iskola történetét bemutató kiállítás. Anyaga jól mutatja, milyen nehézségekkel kellett megküzdeni elődeinknek és a mi korosztályunknak, hogy talpon maradjunk.

A legutóbbi fél évszázad ateista-kozmpolita-internacionalista szellemi-erkölcsi hatásai ellenére is, a felnövő új generációkban reménykeltően nagy igény van a megújulásra.

1993. május 27-én megalakult a „Szent Benedek Kulturális Alapítvány” (a bírósági bejegyzése 1993. szept. 7-én történt meg).

1993. november 3-án a Bencés Diákszövetség budapesti rendkívüli közgyűlésén *Kozma Imre*, az Alapítvány Kuratóriumának elnöke 250 résztvevő jelenlétében ismertette az Alapítvány kitűzött célját.

Bebizonyosodott ismét Montecassino ősi bencés jelmondata:

SUCCISA VIRESCIT

Megnyesve újra zöldül

A csaknem folyamatosan felmerülő újabb és újabb adminisztratív, jogi, gazdasági és egyéb nehézségek ellenére az isteni gondviselés és lelkes barátaink áldozatos munkájával, valamint *Kozma Imre* és – azóta elhunyt barátunk – *Pászthory Valter OSB* segítségével az új budapesti iskolában

1994. szeptember 5-én megtörtént az első VENI SANCTE

(egykor is, 1923-ban, szeptember 5-én volt!).

Idén, 1998/99-ben már 430 kisdíák tanul az új Szent Benedek Iskolában.

A Gondviselés különös kegyelméből a *Kapucinus Rend Sörédi Arnold OFM Cap.* tartományfőnök és *Pacsay Fidé! OFF Cap.* budai Alsó-vízivárosi plébános házfőnök önzetlenül segítségünkre sietett, és befogadta újra induló iskolánkat, az I. ker. Fő u. 30-32. sz. alatti rendházukba. El nem múló köszönet érte!

Nagy szeretettel és féltő gondjal adjuk át az új iskola diákjainak és tanárainak ezt az **ALMA MATER** szellemiségét szimbolizáló emléktáblát. Ők ápolják az iskola szellemét, gondozzák és fejlesszék is azt a kor követelményeinek megfelelően. – Az **ALMA MATER**-szellemiség ápolásának régi hagyománya *Czuczor Gergely OSB*, kiváló költő és tudós *kerepesi temetőbeli* sírjának gondozása, évente november 1-jei megkoszorúzása. **Hasonlóképpen kívánatos**, hogy ifjú diákjaink **gondozzák**, és iskolai ünnepség keretében **minden év október 23-án koszorúzzák meg a Hősi halottak emléktábláját**.

Tudjuk, hogy a magyar bencés kongregáció iskoláiban, intézményeiben óriási gondokkal küzd! Nem csak anyagiakkal! Nagyon kevesen vannak. De a bencés Szent Gellért is egyedül jött. Akkor csak nulláról kellett indulni, most sokkal mélyebbről. De el kell kezdeni. Segíteni kell az új iskola tantestületét – akik önhibájukon kívül – még nem ismerhették meg eléggé a bencés szellemiséget. Kezükben van és lesz az iskola és a diákok jövője, sorsa. Teljesen megváltozott, átalakult új világban kell újra kezdeni az iskola szellemi felépítését. Új, elkötelezett, hiteles tanárokkal, szülőkkel, diákokkal.

Tudatosan, nem véletlenül helyeztük az emléktáblát a lépcsőházba: legyen mindenkinek a szemé előtt naponta többször is. Indítson el kérdéseket és gondolatokat! Diákjaink mementóként egész életükre őrizzék meg hőseink emlékét.

Dr. Mentsik Győző Imre (Bp 48)

Garai Gábor:

H a l a d é k

Vajon érdemes-e még belevágnod
abba a göcsörtös munkába, hisz érzed,
minden reggeli ébredéskor érzed,
az e g é s z nem több már, csak haladék?

De meddig! Meddig?

S huszonévesen,
mikor nem a fejedre, csak az ujjad
hegyére roppant a betongerenda;
s később, hogy kocsid busznak ütközött;
s mikor haldokolni láttad anyádat;
majd tüzes spiráljaival a betegség
égette rá csontodra a bőrt,
akkor mi más volt – nem csak haladék?

Sőt, mikor negyven fokos lázzal
feküdtél ötévesen, s csak az orvos
gyors túje segített, hogy megmaradjál,
vagy még visszább, mikor unszólásra
a legelső falat ételt lenyelted,
nem sejtve, hogy élni akarsz-e még:
az ugyan mi más volt, mint haladék?

Hát most, zúzottan, visszavonulóban
a hűlt porondról, ősz és lehorgasztott
fővel, foghíjasan s étvágytalan,
öltönyöd szürkeségében lötyögve,
azon rágódsz, hogy ami hátra van,
napról napra nem más, csak haladék?

S ha megkapod? És az se lesz elég?

Jeles diáktársaink

Dr.h.c. Dr. Tarján Gusztáv (So 25)

vasokleveles bányamérnök, ny. egyetemi tanár, a MTA rendes tagja
életének 92. esztendejében 1998. június 9-én Miskolcon elhunyt

Tarján Gusztáv polgári család (Steiner) gyermekeként 1907. március 16-án született Sopronban. Középiskolai tanulmányait a Soproni Bencés Gimnáziumban végezte – Monsberger Ulrik OSB-nek osztálytársa volt. A József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Bánya-, Kohó- és Erdőmérnöki Karán 1929-ben szerzett bányamérnöki oklevelet. Az oklevél megszerzését követően napidíjas gyakornokként kezdte meg szakmai tevékenységét a Kar Érc- és Szénélőkészítő Tanszékén, ami azt jelenti, hogy Tarján Gusztáv professzor 69 évet töltött az ősi selmeci Alma Mater, a szakma és a tudomány szolgálatában.

1937-ben kapott tanársegédi kinevezést. 1938-ban „A recski rézérccek szelektív flotálása” című értekezése megvédésével egyetemi doktori címet szerzett. 1939 és 1941 között két évet töltött az állami ércbányászat szolgálatában a csucsomi antimonbányában üzemvezető főmérnöként.

1941-ben a Bányamérnöki Kar meghívására intézeti tanárként visszatért az oktató-kutató munkához, az Érc- és Szénélőkészítési Tanszék vezetője lett. 1943-ban nevezték ki egyetemi tanárrá. Ennek a tanszéknek, illetőleg megváltozott nevén, az Ásványélőkészítési Tanszéknek volt vezetője 31 éven át, 1972-ig.

1974-ben egyetemi tanárként nyugállományba vonult, tudományos főmunkatársként azonban még 20 évig, 1994-ig rendszeresen oktatott és kutató munkát végzett. Az oktató és tudományos kutató munka mindig egyensúlyban volt tevékenységében. Oktatói működése során nagy gondot fordított a tananyag rögzítésére. Könyvei, egyetemi jegyzetei, tudományos közleményei sorozatban jelentek meg. 12 könyvet, könyvrészletet és értekezést írt, közöttük 3 tankönyvet. Egyik könyve kínai nyelven is megjelent. Szakmai életművének talán legfontosabb műve az 1986-ban megjelent *Mineral Processing* című kétkötetes angol nyelvű szakkönyve, amely mű szakkönyv, tankönyv és kézikönyv is egyszerre. – Egyetemi oktatási célokra 14 jegyzetet írt. Saját kutatási eredményeit rendszeresen publikálta, mintegy 160 tudományos közleménye jelent meg, hazai és külföldi fórumokon számos előadást tartott.

Könyveiben és jegyzeteiben saját tudományos munkáin és tapasztalatain kívül a szakirodalomban fellelhető minden fontos eredményt átvett, azokat egységes szempont szerint rendszerezte. Tartalmas előadásaival, könyveivel és jegyzeteivel két emberöltőn keresztül adta át a hallgatók és mérnökök százainak a szerteágazó szakterülete ismereteit.

Tudományos munkásságának elismeréseként a Magyar Tudományos Akadémia 1951-ben levelező, majd 1976-ban rendes tagjává választotta. Aktívan dolgozott, értékes munkát végzett a Földtudományok Osztályán és a Miskolci Akadémiai Bizottságban. A tudományos eredmények állami elismerése sem maradt el. Először 1950-ben a komlói szén nedves előkészítésével kapcsolatos

vizsgálataiért, másodszor 1953-ban a hidrociklonnal kapcsolatos elméleti eredményeiért kapott Kossuth Díjat. Az oktató munka, az egyetemi tevékenység elismeréseként 1953-ban és 1973-ban is elnyerte a Munka Érdemrend arany fokozatát. Szakmai eredményeit ismerték el az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület kitüntetései, a Tiszteletbeli Tagság odaítélésével.

Tarján Gusztáv professzor munkájának eredményességét az is jelzi, hogy az általa vezetett tanszéken igen színvonalas oktató-tudományos munka folyt, tudományos iskola alakult ki. Tarján Gusztáv akadémikus kiemelkedő érdemeit elismerve a Miskolci Egyetem 1979-ben tiszteletbeli doktorává avatta, 1987-ben a Pro Universitate kitüntetésben részesítette. 1994-ben, 65 évvel bányamérnöki oklevelének megszerzését követően vasoklevéllel tüntette ki az Alma Mater.

Tarján Gusztáv professzor távol maradt a politikától, még az ún. tudomány-politikára sem figyelt különösen. Őt a tudomány érdekelte, tudományos témáit művelte kiemelkedő eredményességgel. Tarján Gusztáv professzor a Bencés Diákszövetség tagja volt, aktívan részt vett a szervezet rendezvényein.

Hamvasztás utáni búcsúztatása-temetése római katolikus szertartással 1998. július 5-én volt a Farkasréti temető akadémiai (MTA) sírkertjében. A búcsúztatást Horváth Patrik OSB (So-Ph 48) vezette, a Bencés Diákszövetség elnökségét dr. Könyves Tóth Kálmán (Ph 47) képviselte.

A Magyar Tudományos Akadémia Földtudományok Osztálya, a Miskolci Egyetem és a Bányamérnöki Kar Tanácsa, valamint az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület nevében dr.h.c. mult. dr. Kovács Ferenc (Ph 57) tanszékvezető egyetemi tanár, dékán, a MTA rendes tagja búcsúztatta dr. Tarján Gusztáv (So 25) professzort. A személyes búcsú szavai az alábbiak voltak:

„Tarján Gusztáv professzor keresztségben indult hitét a Soproni Bencés Gimnáziumban töltött évek erősítették meg. Szellemi elkötelezettségét egész életében megőrizte, a különböző irányultságú politikai rendszerekben is nyíltan megvallotta. Talán nem méltatlan Tarján Gusztáv akadémikus emlékéhez, ha most itt a ravatalánál – aki tanítványa, munkatársa és akadémiai tagtársa is lehettem – úgy szólítom, ahogy más kortársai, nála alig fiatalabb professzor társai is szólították:

Tisztelt Gusztai Bácsi! Köszönjük az emberi, oktatói, kutatói példamutatást, amit Öntől kaptunk. Köszönjük azt a segítséget, a gyengeségeinket is elnéző jóindulatot, amivel támogatott bennünket a szakmai-oktatói pályán való előrehaladásban. Tarján professzor úr hitét, egész életében tanúsított emberségét közeli ismerve, biztos vagyok abban, hogy őt a Teremtő már maga mellé emelte. Hamvai előtt tisztelve, utolsó *Jó szerencsét!* mondva búcsúzom Tarján Gusztáv professzortól, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagjától.

Gusztai Bácsi, nyugodjon békében, Isten vele!”

A sírnál tanítványok és közvetlen munkatársak nevében tanszéki utóda, dr. habil. Csőke Barnabás tanszékvezető egyetemi tanár búcsúzott dr. Tarján Gusztáv professzortól.

Dr. Kovács Ferenc (Ph 57)

Mensáros (Bp 43) *

Mensáros azon kevés ember közé tartozott, akiről biztosan tudtam, hogy hiszi Istent.

Kedves volt. Lénye belsejéből. Nem vitatkoztunk Isten lényegéről semmikor. Még akkor sem, midőn az „Isten nem szerencsejátékos” című darabom főszerepét, a paptanárt játszotta. Igen közel kerültünk a témához, a vallás valódi rúgóiról is szólt talán a színmű vagy inkább dráma, mégse „filozofálgattunk”, elmélkedtünk Istenről – se ő, se én nem próbáltuk napi pénzre váltani az istenhit nagy összegét. Persze, hol voltam (s vagyok) én Mensáros föltekintő hitétől!

Kedves volt. Szeme mély barnasága, oldott-szép mosolya tele-tele volt valahogy Istennel. Közel volt hozzá. Belékerült az Isten, mint egy ajándék – az igazi hívók ajándéka. Bármilyen mély kacskaringók kerítették el Isten útját, bármennyire el és elvesztette magamagát – mintha Isten külön, a neki rendelt zsinóron tartotta volna kezében a sorsát.

Kedves volt. Ahogy huncutul mesélte, gyakran jár Pannonhalmára régi bencés papjaihoz vigasztalódni, töltekezni, nyugodni, de a túl imádságos légkörtől úgy menekszik, kiül az ablakba, lássák lehajtott fejét amint olvas, de egy ponyvaregényen élvenckedik, ami a Bibliára van helyezve. Szép fejét az udvarról isteni szövegek tanulmányozásába merülve hitték.

Kedves volt. Persze, ezzel együtt végigjárta a teológia iskoláját, mert komolyan vette az Istent és önmagát. Amikor a darabban odaértek a próbán: „... azért a megtett út szépsége az ő számára nem veszett el. Bármilyen szomorú és balvégzetű volt is a dolog kimenetele.”, időt kért. Elsírta magát, le kellett állni a próbával.

Kedves volt. Férfi-szépsége megrendítő, fölemelő, ahogy térdére tett kézzel mondta a darab utolsó Oremus-át – az egész színház megtelt isteni jelenléttel, lélegzetelállító csönd lebegett a nyomozókkal zsúfolt teremben („minden rendben van eddig, főhadnagy elvtárs”) s ő esendően és kedvesen mondta:

„...áraszd fölénk irgalmadat, és bocsásd meg, ami miatt lelkiismeretünk fél, s add meg hozzá, amiért könyörögni sem merünk...”

Ó, barátaim.

Gyurkovics Tibor

* Utánközlés az Új Ember 1999. június 13-i számából

Pleidell János (Ko 35) tihanyi kiállítása *

Néhány hónappal ezelőtt Dunaújvárosban a Kortárs Művészeti Intézetben és az Intercisa Múzeumban gyönyörködhettünk Pleidell János festőművész életműkiállításában *Kratochwill Mimi* kitűnő rendezésében, most a Tihanyi Bencés Apátság meghitt környezetében láthatjuk szívet-lelket üdítő akvarelljeit. A 85. évéhez közeledő – de alkotó ereje teljében lévő – művész a Rege Kávézó Galériájában mutatta be balatoni és finomvonalú természeti képeit. Az egy életen át a szépséget és igazságot kereső művész – a szakrális témák ihletett megálmodója és megörökítője – tájképeivel, a természeti szépségek megörökítésével is lélekig akar hatni, gyönyörködtetni és megnyugtatni az élet változó mindennapjaiban.

Nem véletlenül mondta a kiállítást megnyitó beszédében *Korzenszky Richárd* perjel, hogy az egykori bencés diák és többszöri római ösztöndíjas egész életében hű maradt a pax romaná-hoz, üzen számunkra az a római béke, amely diákkorával, emlékeivel fennmaradt. Képeit a rendezettség jellemzi. Az Apátság és a Balaton-part, a valószínűtlenül kék víz teremtette harmonikus környezet fogadja a közel- s távolból érkező művészetbarátokat, akiket nemcsak a környezetbe csaknem beleolvadó festmények nyugalmat árasztó színvilága ragad meg, hanem az ősz hajú művész mosolygós, kedves köszöntése is.

Pleidell János Hontfüzesgyarmaton született s az észak-komáromi bencés gimnáziumban tett érettségi után a prágai rajztanárképző főiskolán nyert párizsi ösztöndíjával s az egyidejűleg kapott európai körutazási díjjal fiatalon ismerte meg Franciaország, Németország, Belgium, Hollandia legjelentősebb képtárait. Hazatérve a budapesti Képzőművészeti Főiskolán *Aba Novák Vimos* osztályában folytatta tanulmányait. Ez a tanáribaráti kapcsolat lett életének, művészetének meghatározója, ez és a római ösztöndíjak egyházművészeti munkásságának. Igaz, az elismerések, ösztöndíjak zömét megzavarták a mindennapok nem várt eseményei – háború, hadifogság, irigység, „sárdobálás”. Valamit segített helyzetén 1962-ben a braccianói nemzetközi tájképversenynagydíjának elnyerése s az olasz államtól kapott fél éves ösztöndíj –, bár az ezzel kapcsolatos kiállítását itthon megakadályozták. Természetesen az ilyen történések emléke egyes képei háttérben egy-egy ecsetvonás nyomán tükröződnek, de töretlen hite, igazságkeresése és tehetsége mindig a kitűzött cél felé vitte – egyenes úton. Ha egyszer megírja teljes életrajzát, olvasónak és leendő művésznek tanulságos útmutató lesz.

Schelken Pálma

* Utánközlés az Új Ember 1999. július 18-i számából

Dr. Csapody István (So 48)

Diáktársunk a hazai botanika művelőinek első vonalába tartozik. A tudományterületen első lépéseit kiváló természetrajz-tanára, *Honor atya* irányította, de segítette ebben családi kapcsolódása *Csapody Vera* néniével*, aki botanikusnak is kiváló volt, még inkább növényrajzolóként volt ismert.

Diáktársunk lelkes cserkész volt, diákévei alatt a rá jellemző iróniával és éles nyelvvel diáklapot is szerkesztett „Csőr” néven. Gimnáziumi éveit után a keményedő politikai nyomás miatt nem jutott be biológushallgatónak a budapesti tudományegyetemre, ezért egy évig a Műegyetem soproni botanikus kertjében fizikai munkásként dolgozott. Felettesei hamar felismerték, hogy jobban ismeri a növényeket, mint a növénytan tanszék oktatói, ezért a hallgatói gyakorlatok tartásába is bevonták. Mindez megkönnyítette útját az erdőmérnöki szakra. Évfolyamának tanulmányi felelőse volt, de tagja a Bulányi atya által szervezett vallásos diákközösségnek is. A Jávorka-féle növényhatározó módjára tréfás határozókulcsot szerkesztett oktatóiról. Az 1951-ben fogantatosított nagyszabású tisztogatások során igencsak keresték a szerzőt, de szerencsére nem leltek nyomára. Ebből a korszakból való az „Egyetemből hogy lett dedó” címen készített ötfelvonásos tragikomédiája is. Ebben a darabban főszerep jutott *Dr. ing. et philosophiae Nívó*-nak, a haldoklónak és özvegyének, *Fogyó Autonómiá*-nak.

1953-ban szerzett erdőmérnöki diplomát. Tanársegéd lett az egyetemen, de csak néhány évig, mert a hatalom képviselői nem szenvedhették, hogy vasárnaponként a misszáléval hóna alatt vonult misére. Hiába volt mindenki által elismert tudása, menni kellett. A helyi erdőgazdaság befogadta és testére szabott állásban dolgozhatott botanikai témákon. Innen már egyenes út vezetett a helyi természetvédelmi szervezethez, ebből a pozícióból ment nyugdíjba.

Munkássága elsősorban Sopron és környéke vegetációjára, flórájára vonatkozott. 100-nál több írása jelent meg rangos folyóiratokban itthon is, külföldön is. Főleg a szomszédos Ausztriában vált ismertté. Több könyvet írt, ezek természetvédelmi és erdész-botanikai tárgyú művek, mindennapjaink gyakran forgatott kézikönyvei.

Fiai (Miklós és Tamás) a jelenkori politikai élet szereplői.

Csapody Istvánt egy alattomos betegség sem tudta szeretett tudományától eltéríteni. Csökkent látóképességgel és más bajokkal terhelt fáradhatatlanul dolgozik. Egyetemünk címzetes professzora és a város kulturális életének meghatározó tényezője ma is.

* *Csapody Vera* (1890–1985) matematika–fizika-szakos tanári diplomával később (1932-ben) szerzett biológiai doktorátust. 1916-tól a Sacré Coeur-nővérek budapesti leánygimnáziumának, a „Sophianum”-nak volt tanára, majd 1938-tól az államosításig (1948) igazgatója. Egyik tanítványa szerint ő „korunk szentje”, aki a nővérek mellett igazi meghatározó egyénisége volt a Sophianum lelkeségének. – KTK

Befejezésül e sorok írójának személyes megjegyzése. Csapody István évfolyamtársam volt az egyetemen, és őszinte jóbarát. Tőle tanultam meg szeretni és művelni a *scientia amabilis*-t, a botanika tudományát, és egész életemet sok szépséggel és örömmel gazdagította. Köszönöm Neki és imádkozom azért, hogy betegsége ne fékezze alkotókedvét és munkaképességét.

Dr. Dr.h.c. Szodfridt István (Gy 49)
professor emeritus

Dr. Bertalanffy (Bock) Tibor (Bp 41) *

1922. augusztus másodikán születtem Budapesten. Édesapám Tapolcán volt járásbírósi elnök, és mivel ott nem volt gimnázium, visszakérültem Pestre tanulni. Feltettek a vonatra, Pesten várt a keresztanyám, később is nála laktam. A Baross utcai bencés gimnázium az Üllői úti lakáshoz egyébként is közel volt. Tanáraim közül Szivós Donát latint, Serenkár (Sarang) Péter németet, Szunyogh Xavér Ferenc pedig magyart tanított.

Az érettségi után a Pázmány Péter Tudományegyetem jogi karára iratkoztam be, itt jártam három évet. Keresztanyám közben meghalt, ezért a pesti Szent Imre Kollégiumba kerültem. 1944-ben hívtak be katonának, kivittek Németországba. Ott kerültem angol fogságba. Tüdőgyulladást kaptam, még nem volt penicillin, az orvos azt mondta, imádkozzam. Segített is, megmaradtam, kórházvonattal kerültem haza. 1955-ben nősültem, feleségem is bencés diák volt és a testvérei is. Nagy turisták voltunk, egy túrán ismerkedtünk meg Mátraházán.

A bencés összetartás világszerte ismert, a mi osztályunk is rendszeresen találkozik, évente négy alkalommal, a Ráday utcai Vörös Postakocsiban.

57-ben született lányunk, akkor nehéz idők voltak. Édesapámat, aki bíró volt, kítették az állásából, én is a Fémfeldolgozóban kezdtem dolgozni munkásként, majd írnokként. Később kerültem át a Bányatrüszthöz, 18 évet töltöttem itt. A megyei adóhivatalhoz kerültem ezután, főrevizor lett belőlem annak ellenére, hogy gyermekeinket végig jártattuk hittanra. Innen mentem nyugdíjba.

Nagyon sokat dolgoztam és nagyon sokat imádkoztam, a hitemet megtartottam. Két gyermekem van, a lányomból ügyvéd lett, a fiamból műszaki ember. Későn születtek a gyerekek, ezért 70 éves koromban mentem csak nyugdíjba, kellett a pénz az iskoláikra. Engem a nehézségeken a bencés szellem és összetartás, a hit és munka segített át. A fiataloknak is csak azt üzenem: „*Ora et labora!*”

Közreadta: Dr. Rednik András (Ph 60)

* Utánközlés az Üzenet 1999. júniusi száma *Lelki portré* rovatából

Akvarellek – Jáky György (Gy 48) kiállítása *

Jáky György építészmérnök, sokoldalú művészember. Egykoron a győri bencés gimnáziumban *Bánhegyi Jób* és *Holenda Barnabás* tanítványa volt. Művészi indíttatást, *Konok Tamással* és *Patay Lászlóval* együtt, a méltatlanul elfelejtett *Horváth Dezsőtől* kapott. Negyedszázaddal ezelőtt volt az első önálló kiállítása Győrben. 1969 és 1991 között építészként segítette a győri bencés épülettömb rekonstrukciós munkálatait. Olyan szoros munkakapcsolatban volt a bencésekkel, hogy szinte a rendhez tartozott.

Világképe alapvetően esztétikai és szakrális jellegű. Az utóbbi évtizedben számos, főképpen szakrális témájú képzőművészeti munkára nyílt alkalma. A győr-révfalui templom új berendezéseinek tervezésével, keresztútjának mintázásával és a hajójában festett két vásznával is maradandó nyomot hagyott szülővárosában. Építőművészként ő álmodta valósággá az architektúrai szépségű kapuvári Sárlos Boldogasszony-templomot. Oltárképét megfestette, üvegablakait megtervezte, stációit megformázta. Remekművével modern egyházművészetünk komplex, figyelemre érdemes alkotását valósította meg.

Akvarellek című kiállításának anyaga a „plein air” varázsát bizonyítja. A helyszíni képfestést, a természetelvű akvarellfestészetet műveli. Szeret csendes vízpartokon álmodozni egy harmonikusabb világról: „Lágy vízfestményeiben (...), szecsessziós lendületű rajzaiban egyaránt töprengő, lírikus alkata, rokonszenves egyénisége, szépségbe vetett hite tükröződik” (Salamon Nándor). „Látó” ember, táj-szerelmeletes festő, élete és művészete éppen ezért gazdag és szép. Hiteles „emberfelmutatás” a célja ott is, ahol tárgyiasan nincs is jelen az ember. A humanizálás mélységes esztétikai igénye érződik akkor is, ha csak egy csónak jelenlétével érzékelteti az ember világát. A kegyelem rendjében él és alkot. Tudja, a természetben is kifejeződik a kegyelem misztériuma, szépsége. Festőként mutatja fel a teremtett világban megnyilatkozó Teremtő igazságát, jóságát megkoronázó szépséget, a páratlan ragyogást a vízen, vízparton, fákön, bokrokön. Tudja, ami igazán szép a világban, a természetben, az epifánia, vagyis jelenés. A lét hatalmas és rejtett elvei sugároznak, ragyognak fel egy-egy kifejező képben. Festészete is eredendően szakrális jellegű. Belülről éli át és fejezi ki a vallásos érzés, az áhítat, a lelkeség élményeit. Alkotásai a tökéletesség utáni vágyból fakadnak, valamit feltárnak az abszolút tökéletességből. Művészetében a valóságos tájak jellegzetes Jáky György-ös lelki tájakká válnak. A *Festő a parton* a kiállítás vezérképe, jellegadó és minősítő alkotás a *Rába torkolat*, *Este a strandon*, *Vihar előtt*. Az akvarellista Jáky György arról győz meg bennünket, hogy a művészet akkor is varázslat, ha az alkotó realista.

Poétikus hatásokra törekvő festőművészete és *Harsányi Lajos* artisztikus költészete között rokonítható vonásokat érzek. Nem közvetlen hatásokra, csupán távoli sugallatokra, inspirációkra gondolok: „A Fertő sarka vörös tűzben ég. / A

* Utánközlés az Új Ember 1999. október 3-i számából

nád riad... Kiált a kócsag. / Fiam, tedd össze kis kacsódat!" „Pirosan ég a hold a Fertő-tó felett. / Az égen tűzijáték. Kigyúl a képzelet." Isten követségében járt, úgy érezte: „Himnuszt kellene mindig énekelni / Erről a földről nem lehet elmenni."

Jáky György jellegzetesen győri „magyar táj ecsettel" mottójú akvarellképein a szeretetből fakadó megértés fényei ragyognak. Bánhegyi Jób Harsányi Lajosról mondott szavai rá is érvényesek: „A sokszor kegyetlen és véres valóságnál jobban szereti ábrázolni a kegyelemből felmagasztalt lét vigasztaló misztériumait. Hisz a jóságban, szépségben, igazságban, szeretetben. Bölcs ember: nem mennydörögni és átkozódni jött a világra, hanem áldani és szeretni."

Dr. Cs. Varga István (Gy 64)

Dr. Zalay Endre (Bp 36) életútja

A budapesti bencés reálgimnázium tehetséges, neves öregdiákjainak sorában méltó helyet foglal el az 1936-ban érettségizett Zalay Endre (diákkori becenevén: Bagyi). Az osztályában tudásával megbecsülést, tekintélyt vívott ki magának, segítőkészsége, kiváló jellembeli tulajdonságai folytán közszeretnek is örvendett. Már a középiskolában megfigyelhető volt eredményességre törekvő, időnként akár a makacsságig terjedő kitarása is. Az osztály és az iskola életében tevékeny szerepet játszott: tagja volt a cserkész- és a kardvívócsapatnak, az énekkarnak, zongorázni tanult, angol és német diákokkal levelezett, síezett.

A kitüntetéssel letett érettségi vizsga után, fő érdeklődési körét követve, a Műegyetem vegyészmérnöki karán 1940-ben diplomázott, majd doktori címet nyert. Háborús katonai szolgálatot teljesített. 1948-ban – amerikai hadifogságból való hazatérése után – édesapja nyomdokaiba lépve, gyógyszerészi diplomát is szerzett, ez után feleségének, Somogyi Etelkának vegyészeti laboratóriumában dolgozott. A kommunista Rákosi-diktatúra megpróbáltatásai őt is elérték: 1949-ben disszidálási kísérlete nem sikerült, sőt az Államvédelmi hatóság 1949 decemberében államellenes tevékenységgel gyanúsítva letartóztatta. Az Andrassy út 60-ban súlyosan bántalmazták, és – szülés előtt álló feleségével megszarolva – beismerő vallomást csikartak ki belőle. Elítélték, de 1951-ben szabadult, majd a Chinoin gyárban osztályvezetői minőségben gyógyszerkutatással foglalkozott, és a Műegyetemen is előadott. Működése során a „Gyógyszerek és gyógyszergyártás" c. szakkönyvnek az organikus gyógyszergyártást tárgyaló fejezeteit dolgozta ki. A könyv megjelenése már nem találta itthon, 1956 decemberében családjával Ausztriába sikerült távoznia.

Rokonának és keresztapjának, dr. Pacsu Jenő organikus vegyésznek, a princetoni egyetem tanárának közbenjárására 1957-ben az Egyesült Államokban telepedhetett le, és a princetoni Textile Research Institute-nál helyezkedett el. Egyidejűleg az egyetemről előadói megbízást is kapott. 1959-től a New York

állambeli Sterling Winthrop kutatóintézet alkalmazta, ahol 1984-ben történt nyugdíjba vonulásáig működött. Feleségével együtt két független szabadalmat dolgozott ki. Kedvtelésből drágakő- és ezüstművességgel is foglalkozott. 1984/85-ben Floridában tevékenykedett, majd Trentonban saját kutatólaboratóriumot létesített. Ez a legutóbbi vállalkozása kevésbé volt sikeres. A laboratórium teljes felszerelését anyagi okokból nem tudta megvalósítani, a meglévő berendezést pedig a Delaware folyó áradása miatt helyrehozhatatlan vízkár érte.

Zalay Endrét családi tragédia és egészségi bajok sem kerülték el. Legfiatalabb gyermeke, második fia 1979-ben lakástűz áldozata lett. Feleségét üzemi baleset érte. Bandi 1990-ben gépkocsibalesetet szenvedett, komoly sérüléseinek nyomait élete végéig viselte. Kisebbségi mértékű cukorbetegséggel is kezelték. Egészségi gondjai ellenére sem adta fel sportkedvelő életmódját, még 80 éves korában is teniszezett, úszott, atletizált. Halála előtt alig egy évvel motorcsónakját Dávid unokájának ajándékozta.

Bandi sohasem szakadt el osztály- és iskolatársaitól. Élete úgy alakult, hogy ötéves érettségi találkozásunkon nem tudott részt venni, de valamennyire meleg hangú üdvözlőlevelet küldött. Egyik ilyen üzenetében azt vallotta, hogy diákkorát tartja legboldogabb éveinek. Évente küldött beszámolót, nagyrészt belőlük állítottam össze pályafutásának állomásait. A nyolcvanas és kilencvenes években kétszer látogatott haza, családi és baráti köre mellett osztálytársaival is találkozott. Személy szerint emlékezetes marad irántam tanúsított baráti figyelem. 1968-as amerikai üzleti utazásomat ezeken a hasábokon már érintettem. Bandival ott-tartózkodásom alatt telefonon vettem fel a kapcsolatot. Albanyban, New York állam fővárosában lakott, onnan vagy 500 kilométert autózva jött értem Bostonba, és egy hét végén vendégül látott. Élénk baráti kapcsolatot tartott fenn több Nyugatra távozott osztály- és iskolatársával, róluk sok hírt kaptunk tőle. Részt vett a New Brunswick-i magyar alapítvány tevékenységében, valamint az egyházi életben, sok hétvégét áldozott fel ezekre a társadalmi munkákra.

Bandi 1999. március 24-én, életének 81. évében, váratlanul hunyt el. Trentonban, illetve a szomszédos Princetonban búcsúztatták. Küzdelmes élete volt, amelynek során kiolthatatlan érdeklődéssel kísérte, követte az orvosi kémiának és rokon szakterületeinek legújabb tudományos eredményeit, mégis az az érzésem, hogy kimagasló kreatív képességeit külföldön sem tudta teljes mértékben kamatoztatni. Özvegye, lánya, fia, öt unokája, valamint Budapesten élő, szintén bencés öregdiák öccse, Zalay Dezső és családja gyászolja. Mi, bencés öregdiákok, Bagyinak, az osztálytársnak és jó barátnak az emlékét szeretettel őrizzük meg. Nyugodjék békében!

Köszönettel tartozom Zalay Endre özvegyének, testvérének, Zalay Dezsőnek, valamint közeli barátjának, Hajós Zoltán vegyészmérnöknek a megemlékezéshez nyújtott kiegészítő adatokért.

Dr. Vigh Béla (Bp 36)

Boksay György (1929 – Ph 47 – 1999.)

Interjú a kórházban

Betegsége miatt az interjú felesége segítségével született. Úgy vélem, ez inkább javára szolgált az anyagnak, mintsem kárára, hiszen Gyurka nagy szerénysége sokat elhallgatott volna kalandos élete eseményeiből.

1929. április 24-én született Pápán. Szülei tanárok voltak, édesapja a pápai bencés gimnáziumban tanított rajtot. Az elemi iskola befejezése után 1939-ben került Pannonhalmára, az akkor indult olasz gimnáziumba. Hamar kitűnt kiváló nyelvérzékével, olasz tanára dr. Albo Centoni volt, aki ma is él Viareggióban. Nagy élet volt már akkoriban is Pannonhalmán, a hivatalos és nem hivatalos látogatók egymásnak adták a kilincset. Az olaszokat Gyurka fogadta és kalauzolta rendre. Köztük volt Vittorio Mussolini, vagy Paolo Thaon Revel olasz pénzügyminiszter is.

Aztán jött a háború, az orosz megszállás. Viharos idők voltak azok Pannonhalmán is, de 1947-ben rendben leérettségizett. Beiratkozott Pesten a bölcsészkar angol–olasz szakára. Minden jól ment, amíg a politika fel nem számolta az olasz tanítást, helyette Gyurkának a románt ajánlották. Nem tudta elfogadni, inkább – mint akkor mondták – „disszidált” (ma és külföldön ez a szó ‘hazaárulás’-t jelent; az „emigrált” kifejezés a szokásos). 1950-ben történt ez már. Mindenáron tanulni akart, beiratkozott az egyetemre Innsbruckban, de ezt anyagiilag nem bírta. Tovább kellett állnia. Meg is tette, letelepedett, mindjárt itt: – Ausztráliában! Dolgozott, tolmácsolt, terveit azonban nem adta fel. Honvágya hozta haza 1957-ben.

1958-ban a Gondviselés vezérelte dr. Zákonyi Ferenchez, aki akkor a Veszprém Megyei Idegenforgalmi Hivatal vezetője volt. Ott kapott állást. Boldog idők voltak ezek, részt vehetett a magyar idegenforgalom újrászervezésében. 1961-ben pártonkívüliként még kormánykitüntetést is kapott. Utazott, szervezett, tolmácsolt, – boldog volt.

1970-ben jött a következő próbatétel: megjelent a megyében a hírhedt Pap János, a feleségének kellett Gyurka helye, őt a kor szelleme szerint hamar „kiciánozták” onnan, de még a Cooptourist-tól is, ahová menekült.

És megint a Gondviselés! A füredi hajógyár keresett tolmácsot, felvették. 1989-ig, nyugdíjazásáig dolgozott itt. Türelme megpróbáltatott, mert „suk-sük”-beszédű főnököket kellett kiszolgálnia a tárgyalásokon, kiskirályok szolgájaként kellett élnie sok éven át.

Nagy az Isten, mert erőt adott a csapások elviseléséhez, és nem utolsó sorban a boldog házasságot is megkapta kegyelemként, ami nélkül valószínűleg nem tudta volna a sorozatos megpróbáltatásokat ilyen egyenes tartással mindvégig vinni. Feleségét 1961-ben ismerte meg, szerelem volt az első látásra, és hűség, szeretet lett belőle egy életre.

Szükség is volt rá, mert a megpróbáltatások a nyugdíjazással nem értek véget. Jöttek a betegségek egymás után, hosszas kórházi kezeléseket igényeltek, gyötrelmesek voltak. És ő bírta, mert akarta, és mert mellette volt élete hűséges párja. Most is a kórházban van, nem tudok úgy bemenni a kórterembe, hogy ott ne ülne mellette.

Élete mottója, reménye a kedvenc zsoltára, a 92.:

„Az igaz virul, mint a pálma,
fölfelé nő, mint a Libanon cédrusa.
Az Úr házában vannak elültetve,
Istenünk csarnokában virágoznak.
Még öreg korukban is gyümölcsöt teremnek,
tele vannak nedvvel és étellel,
hogy hirdessék: az Úr igazságos,
Ő az én sziklám, igazságtalanság
nincsen benne.”

Dr. Rednik András (Ph 60)
belgyógyász főorvos

Félbemaradt evangélium *

Kőbe vésett nevével (mint versfordítóéval) hosszú évekkel ezelőtt Balatonfüreden a Tagore sétányon találoztam először, Quasimodo Nobel-díjas olasz költő emlékfája alatt; s most egy fejfán a csopaki temetőben. Rajta a semmit és mégis mindent elmondó felirat: *Boksay György 1929–1999*. Sírjánál a koszorúk üzenete vigasztal: azok búcsúznak tőle, akik mellette, példás életének hiteles tanúiként járták pályájukat.

Ki is volt Boksay György, miképp lehet egy rövid emlékezést úgy formába önteni, hogy az teljes és méltó legyen? Barátoktól, munkatársaktól, Éva asszonytól, az odaadóan, példásan ápoló özvegytől gyűjtöm egybe a gondolatokat.

Szinte páratlanul mély humanizmusa, segíteni akarása, végtelen, már-már zavatra ejtő szerénysége, keresztény hite emelte azok fölé, akik ismerték, elfogadták. Szellemiségét a szülői ház éppúgy meghatározta (szülei Pápán pedagógusok voltak), mint a kor legkiválóbb iskolája, a pannonhalmi. Érettségi után egyetlen ösztöndíjasként javasolták a pisai egyetemre, ám a kiutazási engedélyt nem kaphatta meg. Lelki törését fokozta, hogy az ELTE olasz–angol szakán kitérően elvégzett öt félév után politikai okok miatt(!) megszüntették az olasz nyelv oktatását. Ekkor úgy vélte, jobb, ha elhagyja az országot. Előbb Ausztriában próbálkozott, ahol az innsbrucki egyetemre iratkozott be, de nem tudván fedezni a költségeket, Ausztráliába ment, ahol nyelvtudását gyarapította. A család hívó szavára hazatért, s a Zákonyi Ferenc nevével fémjelzett Veszprém

* Utánközlés a Veszprém Megyei Napló 1999. december 14-i számából.
A szerző tanár, Boksay György osztálytársam egykori tanítványa. – *KTK*

megyei idegenforgalmi hivatalnál kamatoztatta hatalmas tudáskincsét. Pártonkívülként kapta meg a Munka Érdemérmét 1961-ben. Oroszlánrészt vállalt az 1966-os FICC Rallye nemzetközi kempingtalálkozó szervezésében, számos kül- és belföldi delegációt kísért, több nyelven tolmácsolt. Füred tartópillére volt a nevezetes televíziós Jókai-vetélkedőben.

A kicsinyes rosszindulat azonban Boksay Györgyöt is utolérte a megyébe visszatérő Pap János pártvezér felesége személyében, aki a nyugdíjba vonuló Zákonyi Ferenc helyébe ült, jóllehet sem képességei, sem végzettsége ezt nem indokolta. Fél évig bírta a megalázó, mellőző stílust. Közben írt drámát, szakcikkeket, előadásokat tartott. Utolsó munkahelye a hajógyár volt, ahol szakmai tekintélyét sokan elismerték, ugyanakkor pár gátlástalan kisleány számtalanszor kedvét szegte. Üde sziget volt életében a Lóczy gimnáziumban tanított pár esztendő. Az idegenforgalmi ismereteket saját tanterv alapján nagy lelkesedéssel, sikerrel oktatta. Tervezetét a minisztériumba is beküldte, ahonnan sosem érkezett válasz, de ötleteivel mások munkájában többször is találkozott.

Két maradéktalan tiszta öröm adatott Boksay Györgynek osztályrészül: Éva, a felesége, akivel minden örömét, gondját meg tudta osztani, s volt tanárának ajánlata, az a gigantikus fordítás, amellyel nyugdíjasként megbízták. A tíz plusz egy kötetes *Maria Valtorta*-mű – *Az evangélium, ahogy megéltém* – hétezer oldalas anyagát vasszorgalommal, példás magyar nyelvhelyességgel, stílussal fordította még súlyos betegen is. Befejezése másra marad...

A halálos kór tíz éve jelentkezett először, majd hosszú szünet után ismét szervezete ellen támadt. Utolsó hónapjait már kórházban töltötte, megbékélve a sorssal. Levelét temetésén gyóntató papja olvasta fel, melyben mindenkinek megbocsát, s vezérlő elvét, a XCII. zsoltárt ajánlja a gyászolók vigasztalására.

Zatkalik András

Bencés (össze)tartással, bencés szívvel... *

(Gondolatok férjem temetése után)

Az íróasztalról egyik utolsó kinagyított fényképe mosolyog rám. Már a halálos kín árnyalatnyi külső jeleivel, de szemében ég a bizakodás, a szerettei felé mutatott ragaszkodás, a belső béke nyugalmával.

Mélységes csend vesz körül csopaki otthonunkban. Ám hirtelen leperegnek előttem a gyászszertartás megrendítő-felemelő pillanatai. A krisztusfejes koporsóra hulló rögök dübörgését (sírva kért bocsánatot utólag a virágkötő ifjú hölgy, egykori tanítványom, aki – sajnos – éppen a fenyőgallyakat felejtette el leszállítani) tovaűzi a Jáki Teodóz atya által vezényelt requiem szép, énekelt szövege: „*Bár a halál völgyében járok, nem félek a rossztól, mert Te ott vagy vélem...*”. Bencések búcsúztatták bencés diáktársukat. Richárd atya és Félix atya termé-

* Utánközlés az Üzenet 2000. januári számából

szetes egyszerűséggel szolgáltak a főcelebráns, Ajtós József esperes plébános oldalán, aki férjem lelki gondozója, egyben jó barátja volt.

A 70-es éveikben járó öregdiákok, osztálytársak olyan, szívből jövő, személyes emlékekről szóltak, amelyek elhunyt férjemhez, Gyurkához kapcsolódtak. Teodóz atya 8, Könyves Tóth Kálmán 4 évig volt osztálytársa. A legelső pannonthalmi osztály volt az övék, 1939-es kezdéssel.

És ismét fülemben cseng a sok gyönyörű gregorián dallam: micsoda összhangban, jól szervezeten celebrálták az atyák a gyázmisét, belevonva a szépszámú, együttérző gyászolót. Tömören, élön zúgott az imádság, szívből zengett az ének. Akár egy pannonthalmi, győri diákmisén.

Ahogy felidézem e csendben József atya megrendítő, fájó búcsúszavait, könnyeimen át látom, mennyi ismerős és mennyi ismeretlen tisztelő-gyászoló embertársunk jött el drága Gyurkám temetésére. És mennyien nem jöhettek, hiszen munkanap van. Nem lehetett itt pl. Rednik főorvos úr, aki nemcsak jó orvosként kezelte szegény páromat a legnehezebb, utolsó életszakaszban, de igazi bencéstársként gyakorta próbálta derűvel, humorral, bencés hírekkel vigasztalni őt. S hogy én lelkileg, fizikailag kibírtam férjemnek ezt a közel két hónapos, testi-szellemi elfogyatkozását, majd halálát, azt igen sokban Rednik főorvos úr végtelenül megértő, keresztényi-orvosi segítségének, türelmes és bölcs hozzáállásának köszönhetem.

És milyen sokat jelentett Félix atya kórházi látogatása, a csendes beszélgetés, majd a szentáldozás. (1992-ben férjem agyvérzése és két koponyaműtete idején a jóságos Valter atyát hoztam be kétszer is Tihanyból a veszprémi kórházba.) Eszembe jutnak a betegség, az otthoni ápolás idején kapott telefonok, levelek, ritka gyógyszerkészítmények, látogatások. A látogatók között mindig ott voltak az egykori vagy ifjabb bencések: dr. Schlemmer Tamásék, dr. Könyves Tóth Kálmánék, Prónay Aladárék, Boda Gyurkáék, a fiatalabb Boda Gáborék, Czapáry Miklós Kanadából, Lóránt László az USA-ból, Szekendy Alajosék, a tihanyi bencés atyák, akiknek ezúttal is hálásan köszönöm, hogy a máris országos hírvé vált Tetőtéri Estéken, ahová szívesen jártunk, több esetben megemlékeztek Gyurkáról. Jólesett, hogy ezután is számítanak rám a szép tihanyi apátsági rendezvényeken, koncerteken, kiállításokon, előadásokon. (December 26-án Szamosi Szabolcs bencés orgonakoncertjét fájdalmas-könnyes gyönyörűséggel hallgattam...)

Gondolataim ismét visszaröppennek a temetőbe. Hallom a pápai nagytemplom harangjának zúgását, a két csopaki templom harangjai csendülését, aztán a palóznaki harang búcsúztató hangját. Látom, ahogy hordják a tengernyi koszorút, virágot a temetkezési vállalat dolgozói a sírra, látni vélem, ahogy megelevenednek a rózsák, gerberák, szegfűk, íriszek, krizantémok, szinte integetnek felém a december kilencediki szikrázó napsütésben: Ne sírj, Gyurka nagy bizonyossággal már Urunk közelébe érkezett.

Csopak, 1999. december 30.

Boksay Györgyné

Beszélgetés Kozma Imrével (Gy 58), a Magyar Máltai Szeretetszolgálat elnökével *

Új szellemiség a régi falak között: ORFI – Irgalmasrendi Kórház

– Az irgalmasrendi kórház újraélesztésének mi volt napjainkig a legfontosabb állomása?

– Egy elvi szempont elfogadtatása. Az *irgalmasrend* „csak” olyat tett, ami – úgy gondolom – a természetes gondolkodású emberek esetében magától értetődő: *azt kérte vissza, amit elvettek tőle!* Amit elraboltak tőle! Annak idején egy pillanat alatt egyszerűen földönfutóvá tettek embereket és minden vagyont államosítottak. Most lehetőség nyílt arra, hogy ebből a vagyonból, ebből a tulajdonból, ami mindig az embereket, és az irgalmasrendi kórház esetében mindig a szegény embereket jelentette, egy szeletkét vissza lehetett kérni, hiszen mindent nem. Ez volt az első mozzanat, a tulajdonigény bejelentése, és annak a magától értetődő mondatnak a jelentősége, hogy kérjük azt, ami a miénk. Most, amikor mindenütt kárpótlásról beszélnek, hogy mennyi mindent kell még adni azoknak, akik valamilyen módon szenvedtek.

– *Orvosi nyelven szólva itt reanimálni kellett az irgalmas rendet is.*

– Azt szeretnénk, hogy ezzel a folyamattal elinduljon a rend újraéledése, hiszen az elmúlt 40 év alatt nemcsak adminisztratív úton verték szét ezt a közösséget, volt, akit a szó szoros értelmében agyonverték. Egy papot, itt, ebben a kórházban, ezek között a falak között. A többiek pedig lehetetlenné tették. Kihaltak ezek az emberek és ezért olyan cinikus, amikor azt mondják, hogy na de nincs is emberük. Milyen érdekes, amikor mást kártalanítanak, akkor azt mondják, hogy az utódok is jogosak arra, ha már nem élnek azok, akikről elvették. Száz szónak is egy a vége: szeretnénk feltámasztani ezt a rendet és lesznek új tagok. Jelenleg heten vagyunk Magyarországon. Nem biztos, hogy pár év alatt sokkal többen leszünk. A lényeg az, hogy az irgalmasrendi kórház beindításához, illetve a rend újraélesztéséhez elegendően vagyunk. Nem volt könnyű az a néhány év, amíg a tárgyalások tartottak. Sajnos, nagyon hosszú volt. Sajnos, tudomásul kellett vennünk, hogy nem akarták, hogy a rend visszakapja jogos tulajdonát.

– *Nevesíthető, hogy kikben volt ellenállás, vagy milyen csoportosulásban?*

– Azt hiszem, hogy felesleges, hiszen akik az újságokat olvasták, pontosan olvasták, hallhatták ezeket. Többek között megjelent egy újságban a betegek részéről egy felhívás, hogy szeretnék az intézet gyógyító tevékenységét – úgy mond – megmenteni. Azt hiszem, hogy ezek a gerjesztett indulatok, illetve irányított felhívások arra voltak csak jók, hogy megzavarják az embereket. Azt gondo-

* Utánközlés a Recept (a Magyar Egészségügyi Menedzser Klub lapja) 1999. decemberi számából

lom, hogy az irgalmasrend gyógyító tevékenysége olyan színvonalú Európa országában, hogy nem kell félni a magyar egészségügynek attól, hogy alacsony színvonalon történik a gyógyítás. Magának a volt ORFI-nak, az ide tartozó betegeknek sem kell tartani attól, hogy most alacsonyabb szintű orvoslás kezdődik. A nemtelen gondolatok, uszítások csak ideig-óráig hatnak.

– *Hány orvost, hány nővért, milyen felszerelést, mennyit vesznek át?*

– Természetesen mindenkit átveszünk. Minden orvost, minden nővért és minden felszerelést. Nyilvánvalóan ajánlatot kap a személyzet, és aki elfogadja a feltételeinket, az minden további nélkül maradhat. Nem nehéz elfogadni ezeket a feltételeket. – Az ajánlat lényege az, hogy nem lehet a helyzetük egzisztenciálisan rosszabb, mint amilyen eddig volt, sőt, bizonyos pozitívumokat kilátásba helyeztünk. Igazából ők választhatnak, hogy óhajtanak-e egy ilyen új szellemiségű intézetben dolgozni vagy sem.

– *Mi az új szellemiség lényege? Hogyan kell másként gyógyítani?*

– Azt hiszem, hogy gyógyítani egyféleképpen lehet. Egy orvos azért lett orvos, mert gyógyítani akarja az embereket, tehát ilyen értelemben nincs probléma. Legfeljebb abból a szempontból kell megvizsgálni a tevékenységünket, hogy milyen mértékben kötődik az orvosi eskühöz. De úgy gondolom, hogy ez sem okoz nehézséget. Az új szellemiség egyszerűen azt jelenti, hogy az irgalmasrendi kórházakban a szó legszorosabb értelmében a beteg van a középpontban, minden a betegért történik. A beteg miatt van szükség orvosokra, a beteg miatt van szükség nővérekre, és a betegek miatt építették a kórházat.

Ezt mindenki tudja, de azért a magyar egészségügy sok-sok megfogalmazás szerint azért beteg, mert nem ez a felfogás a természetes. Emellett az irgalmasrendi kórházakban sajátos szellem uralkodik: minden ember családtag. Családtag az orvos, a nővér, a személyzet, és családtaggá válik a beteg, aki ilyen kórházba kerül, sőt családtaggá válnak a beteg hozzátartozói. Meghökkenítő tapasztalatom volt ezzel kapcsolatban, amikor Olaszországban jártam néhány irgalmasrendi kórházat végig. Pontosan ezt figyeltem, hogy ez a bizonyos családi légkör hogyan működik. Megható volt számomra, hogy természetesen nyitott az intézetek, a kórházak ajtaja, és úgy jönnek be a hozzátartozók, ahogy akarnak és akkor, amikor akarnak. Ugyanakkor bent az intézetben, az épület falain belül olyan fegyelem, olyan visszafogott magatartás volt tapasztalható, ami – az olaszokat ismerve – különösen feltűnő volt. Minden orvos köszöntött mindenkit, aki a folyosón járt-kelt: – idegen, nővérek, személyzet.

– *Ez a szellemiség mikor lesz honos ezek között a falak között? Amikor ezeket az elveket a hazai személyzet, orvosok, nővérek előtt közölte, hogyan fogadták?*

– Erre nem reagáltak, találkozásainkkor egyetlen kérdés foglalkoztatta az embereket: a pénz. A szellemiségnek a megpendítése elment a fülek mellett. Igazából egzisztenciális kérdések foglalkoztatnak mindenkit, amikor találkozunk. Végül is minden változásnál van ezzel kapcsolatban félelem, ez természetes.

– *A pénzzel kapcsolatban: gondolom, a paraszolvencia rendezése meghatározó lesz a kapcsolatukban.*

– Az irgalmasrendi kórházakban nincs paraszolvencia. Ma még nem tudom, hogy melyik elgondolást fogjuk elfogadni, de valamilyen módon orvoslást kell találni. Ez nyilvánvalóan elevenbe vágó kérdés, hiszen egy egészségügy, amely a paraszolvenciára épül, majdnemhogy gyógyíthatatlan. Igen komolyan foglalkoznak az egészségügy vezetésében a kérdés a megoldásával, hiszen ha az Európai Unióhoz fogunk tartozni, ez a kérdés elég élesen elő fog kerülni.

– *Lesznek vendégorvosok, vendégnővérek, akik más országból jönnek az irgalmas-hálózatán keresztül ide gyógyítani?*

– Az irgalmasrend vezetése minden segítséget felajánlott. Azt, hogy innen tanulmányutakra menjenek külföldi kórházakba, ismerjék meg ezt a szellemiséget. Azt, hogy szívesen jönnek ide ők, elmondják a véleményüket. Ez semmiképpen nem jelentheti azt, hogy kioktatni akarnák az itt lévőket. Tehát minden segítséget megkapunk, hogy valóban megismerhessék a rend gyógyító mentalitásának lényegét. Terveink között szerepel, hogy nővérek jöjjenek ide, de nem vendégségbe, hanem dolgozni. Indiából jönnek, első lépésben talán harmincan.

– *Ők fogják a nővéri munkát végezni?*

– Nem. Szükség van a nővérekre, most is kevés a nővér. Azt is tudni kell, hogy nagy gondok vannak ilyen értelemben minden kórházban, mert a nővérek annyira alulfizetettek, és ma már nem kapnak annyi borraivalót, mint amennyit kaptak évekkkel ezelőtt, – szegény az ország. Tudomásul kell venni, hogy nagyon nehéz nővéreket találni, magánrendelőkhöz mennek el közülük sokan.

– *Az indiai nővérek olcsóbbak lesznek?*

– Az indiai nővérek szerzetesek. A szerzetesek nem pénzért dolgoznak, munkájuk ingyenes. Isten iránti szeretetből és emberszeretetből végzik ezt a munkát, erre áldozták az életüket. Ez nem pénzkérdés az ő esetükben. Nyilván nem fogják tudni kiváltani a nővérek munkáját, azt szeretném, hogy ők olyanok legyenek, úgy legyenek jelen, mint a kovász. Azt tudjuk, hogy ha a kovászt beletesszük a lisztbe és egy kis vizet tesznek hozzá, akkor megkel a tészta. Azt gondolom, hogy az ő jelenlétük az irgalmasrendi gondolkodás, gyógyítási stílus kovásza lesz. Hihetőbbé teszik mindazt, amiről beszélünk.

– *Gépek, felszerelések, műszerek, anyagi háttér?*

– Közismert, hogy a legtöbb kórház műszerezettségé elavult. Miért lenne ez alól kivétel az ORFI. Ha azok a szerzetesek élnének, akiket innen kidobtak 50 évvel ezelőtt, olyan szintre építenék újra a kórházat és olyan szinten szerelnék újra fel, ahogyan az akkori kornak megfelelően a legmodernebb és a legmagasabb szintű volt, az milliárdokat emésztene föl. Tudnia kell mindenkinek ugyanis, hogy 1950-ben egy jól felszerelt, újjáépített kórházat vettek el. Ha most bemelegyek ebbe a kórházba, a szétrohadt csöveket látom, bizony szegényes műszerezettség. Az egyik legfontosabb feladatunk az, hogy itt mindent fel kell újítani és a kornak megfelelő műszereket kell biztosítani. Ez a rend feladata lesz. Mindent megteszünk, hogy a bennünk bízónak ne okozzunk csalódást. Eddigi erőfeszítéseink jelentik a garanciát.

H.P.

Orvos és politikus *
Interjú dr. Rednik Andrással (Ph 60)

A választások eredményének kihirdetése óta még nem örültem annyira közéleti hírek, mint amikor a közelmúltban a Napló – november 26-i száma 9. oldalán – hírt adott egy városi közvéleménykutatásról, amelyet veszprémiek megkérdezésével végeztek. Az egyik kérdésre adott válaszok kiértékelésénél kiderült, hogy a veszprémiek szerint a város életére leginkább dr. Gaál Zoltán, a Veszprémi Egyetem rektora, dr. Rednik András orvos, képviselő és a veszprémi érsek van befolyással. Ez nekem, aki mindig kételkedve fogadom az ún. „közvéleménykutatók” híradásait, nagy elégtétel volt. Nehezen tudom felejtani, hogy nyugdíjba vonulása alkalmából dr. Szendi József érsek úr – a városvezetés szerint – nem érdemelhetette ki a „Pro Urbe” kitüntetést. Nem hiszem, hogy véletlen volna, hogy a mostani érsek atya – dr. Márfi Gyula (Ph 62) – nevét sem írták le a cikkben.

Érdekes maga a tudósítás elhelyezése is. Hátul, a Bakony-Balaton rovatban kapott helyet, elrejtve két nagy fényképes tudósítás között. Az egyikben a veszprémi polgármester éppen lépcsőházat(!) „avat”. Jelképe is lehetne ez városunk jelenkori helyzetének, hiszen a megyei újság a közelmúltban három olyan beruházás avatásán is fényképezte a polgármestert, amely mutatja a város „rohamos” fejlődését: egy gyalogosátkelő, egy gyulafiratóti járda (ez volt a zöldmezős) és most a lépcsőház.

Erről és minden másról kérdezem dr. Rednik Andrást, aki most nem újságíróként, hanem riportalanként vállalta a szereplést.

Őn évek óta osztályvezető főorvos a megyei kórházban. A népszerűségben is ilyen látványosan megmutatózó bizalom mennyire szól az orvosnak?

Bizonyosan sokat jelentett, hogy régóta orvosként dolgozom. Itt egy kicsit visszaugornék az időben. Apám Tatán volt orvos és ma is előttem van példája, ahogy munkaidő után hazatérve megkezdte magánrendelését. Az ötvenes évek elején járva, itt nem pénzes páciensekre kell gondolni, hanem olyan elesett emberekre, akik a rendelőben kaptak pénzt gyógyszerre és meleg ételt, amelyet nagyanyám főzött. Apám nem gazdagodott meg abból, hogy orvos volt, ahogy én sem. Velem is gyakran előfordul, hogy pénzt adok azoknak, akik nem tudnak hazautazni vagy gyógyszert kiváltani. Ezt a szemléletet örököltem apámtól, és e szerint élek. Ennek az életfelfogásnak az elviseléséhez köszönettel tartozom feleségemnek és családomnak, akik nem csak elviselik, de talán büszkéek is arra, hogy így alakítottam ki orvosként a betegekhez való kapcsolatomat.

* Utánközlés az Üzenet 1999. decemberi számának A város legbefolyásosabb személyiségei rovatából

Mi, betegek – vagy akik minden valószínűség szerint egyszer azok leszünk –, valahogy isteni félelemmel vegyes tisztelettel tekintünk a „főorvosra”. Az Ön osztályán nagyon sok beteg megfordul, a legszerencsétlenebb alkoholistától a jómódú polgárig. Milyen alapelvek szerint vezeti az osztályt, hogy ez a széles betegközösség mégis elégedett legyen az ott folyó munkával?

Mikor az Úristen nekem a *talentumot* adta, és úgy intézte, hogy pannonhalmi diákként fölvettem az egyetemre, elvárta tőlem, hogy éljek ezzel a tehetséggel a magam, családom és a betegek javára. Igyekeztem a mai napig is e szerint végezni a dolgomat. Az orvos tevékenysége látványosabb, mint egy irodában dolgozó emberé. Sok emberi sorsnak lesz részese. Így írott formában, mint ez a népszerűségi szavazás, most került először elélem az emberek rólam alkotott véleménye. De az gyakran előfordul – még Szegeden is, ahonnan már nagyon régen elköltöztem –, hogy a piacon járva egy forintért kapok kétszáz forintos paradicsomot, mondván: „Doktor úr, maga sokkal többet adott nekem”.

No, persze, én sem vagyok hiba nélkül való, vannak rosszabb napjaim, de tudatosan törekszem arra, hogy emberségesen bánjak a betegekkel.

Azt szokták mondani, az orvoslás humanizált természettudomány. Eszerint egy kórházi osztály vezetése két dologból tevődik össze. Az egyik a korszerű, szakmai ismeretek teljes birtoklása és felhasználása a gyógyító munkában. A másik az emberekhez való viszony alakítása.

Az én *ars poeticám* az embert úgy meggyógyítani, hogy miközben a szakmai követelményekből nem engedünk, megadjuk neki a legnagyobb tiszteletet és átérezzük a kiszolgáltatott helyzetét. Ez annyira így van, hogy nálunk „ridegebb” társadalmakban – akár a német, akár az egyesült államokbeli példákat nézzük – ma már követelményrendszer, hogy – úgymond – pszichológiailag is felkészült legyen az orvos. Erre nevelem a fiatalokat is. Ezen a téren voltak már nagy kudarcaim, de örömteli pillanataim is egyaránt.

Különös kapcsolatam van azokkal a betegekkel, akik már évek óta mint barátot és orvost ismernek, akik akkor is hozzám fordulnak, ha egy másik orvosi szakterületet érint betegségük. Először engem hallgatnak meg, az én tanácsaimat kérik.

Sok ilyen közeli és távoli barátom, betegem van. Ők is sok energiát vesznek el – például az időpontegyeztetés –, de sohasem mondom nemet. Tulajdonképpen az lenne az ideális, ha minden embernek lenne egy ilyen orvosa, szó szerinti „házi” orvosa, akivel nyíltan, barátián meg tudná beszélni problémáit.

A politikához teremt kapcsolatot az az örömdetes hír, hogy a megyei kórház 500 millió Ft-os központi támogatást kap a jövő évben. Mire lesz ez elegendő?

Elsősorban a sürgősségi betegellátás fejlesztése történik ebből az összegből. Növekszik a baleseti sebészet fogadóképessége, felére csökkenthető ezáltal a néha elviselhetetlenül hosszú várakozási idő. Másodsorban fejlesztenék az érsebészetet, amelynek szűkös lehetőségei nagyon sok embernek jelentettek tragédiát, egyik vagy mindkét lábuk elvesztése által. Harmadik elem, hogy napjainkban egyre gyakoribb időskori – nálunk, sajnos, nem ritkán már az 50

éveseknél jelentkező – agyi érkatasztrófák elhárításánál olyan intenzív beavatkozásra nyílik lehetőség, amely a későbbi életlehetőségek szempontjából nagyobb reményt jelent.

Maga a közvéleménykutatás egy kimondottan politikai műfaj. Az orvos mellett mit szólt mindehhez a politikus Rednik András?

Őszintén mondom, meglepett. Én nem vagyok az élvonalba tartozó politikus. Igaz, hogy második ciklusban vagyok városi képviselő, de a sors fintora, hogy végig ellenzékben, ami nem azt jelenti, hogy gáncsoskodom a többségi táborral, de sok mindenben nem értek egyet elveikkel, életvitelükkel. A megyei újságban a napokban még az „Orvos válaszol” rovatomat is megszüntették.

Az öröm mellett elégtételt is jelent számomra ez az eredmény. Úgy érzem, hogy abból az elején említett *talentumból* ezen a téren is jól gazdálkodtam. Nem tartottam úri huncutságnak a politikát. Azt mondom, hogy akinek van rá elhivatottsága és tehetsége, aki szóban és írásban is ki tudja fejezni gondolatait, az vegyen részt nyilvánosan is a közéletben. Pártba sohasem léptem be, mert ahhoz túlságosan szókimondó vagyok, hogy a pártfegyelem engem visszatartson attól, amikor valami visszásságot, akár egy párt életében is szóvá kell tenni. Azt is nehezen tudom elképzelni, hogy meggyőződésemmel ellentétes véleményt támogassak, még ha az egy párt döntése is lenne. Ugyanakkor nem tagadom, hogy részt vettem a városi MDF megalakításában, amikor az még inkább mozgalom volt, és ma is büszkén vállalom, hogy a képem szerepel az alapítók tablóján.

Elvállaltam a Magyar Kereszténydemokrata Szövetség városi elnöki tisztségét, mert felkértek rá, és egyetérték a kereszténydemokrata eszmékkal. Sok civil szervezetnek vagyok a tagja, némelyiknek a vezetőségében is szerepelek. Még több szervezetben tartok előadásokat mint orvos vagy mint politikus. Ez az életem másik fontos része, amely ugyan sok időmet elveszi, de ahogy nem hiábavaló az osztályon töltött számtalan túlóra, úgy nem eredménytelen a politikában töltött idő sem. Itt külön elismertséget hozhatott nekem, hogy egy-egy adott ügyben nemcsak „kíméletlenül” véleményt mondtam, de azt írásban is ki tudtam fejteni és, ami még nehezebb, meg is tudtam valahol jelentetni.

Második ciklusban önkormányzati képviselő, ismeri a város életét. Miért nem tudott ez a város megkapaszkodni az élvonalban?

Az egyik ok szélesebb kört érint, és a rendszerváltoztatás kezdetéig nyúlik vissza. Ekkor „tudathasadásos” állapotba került az addigi megyeszékhely. Megalakult a megyei és a megyei jogú városi két önkormányzat. Ha akkor két nagyformátumú politikus kerül az élükre, talán rájöttek volna, hogy a megye és később a város sírját ássák meg azzal, ha nem fognak össze és nem a legszorosabb együttműködésben fejlesztik a várost és a megyét. Mert a kettő sohasem volt annyira egymásra utalva, mint napjainkban és az elmúlt években. De, sajnos, nem ez történt, Kicsinyes torzszalkodás jellemezte a két vezető tevékenységét, amely csak mára fejlődött szoros barátsággá. Ma már azonban befolyásuk jelentősen megcsappant, de még ezt is az európai uniós csatlakozásért

kétségbeesett küzdelmet vívó polgári kormányunkkal való szembenállásra, erejének gyengítésére használják. Megint rossz irányba terelnék a város törekvéseit. Nagyon nagy lehetőségeket szalasztottunk el, különösen az előző ciklusban, amikor a megye és a város vezetése is kormánypárti oldalon állt.

Másik ok szintén a személyemben keresendő. Tíz évvel ezelőtt egy nagyformátumú lokálpatrióta, dr. Horváth Balázs került országos szerepkörbe. A polgármester és tanácsadói azonban rosszabbak voltak még az egyszeri parasztnál is, aki azt kívánta, bár döggölne meg a szomszéd tehene is, ha már az övé elpusztult. Ők meg azért ügyködtek, hogy inkább ne legyen jószáguk, ha a szomszéd is kap egyet. Nem kell semmi, ha annak dicsőségében Horváth Balázzsal is osztozkodni kell. Szerencsére őt ez nem kedvetlenítette el, és régióközponti szerepre jelöltette a várost, amihez gazdaságilag is fel kellett volna fejlődni. A szocialista kormány alatt aztán még az intézmények is elvonultak. Leállították a 8-as út építését, amelyet most szintén Horváth Balázs szervezett újra, pedig ma már közel sincs olyan pozícióban. Sőt, annak ellenére akarja a kezünkbe adni ezt az utolsó szalmaszálát, amibe kapaszkodni tudnánk, hogy az országos fejlesztés nem tartja kiemelkedően fontosnak. Szerencsére az út fejlesztésére alakult három megyére kiterjedő önkormányzati társulás őt választotta meg vezetőjének.

Napjainkban Kuti Csaba, a megyei közgyűlés elnöke, nagyon jól próbálja alakítani a megye és a város kapcsolatát. Ma már azonban az önkormányzatok pénztelen világában ez sokkal körülményesebb. Most még nehezebb felismerni, hogy a megyei jogú városnak elsősorban az a dolga, hogy egy egész megyére, de még inkább egy egész régióra terjessze ki gazdasági, kulturális vonzását. Most, amikor a kormányzat kénytelen pénzeszközöket központosítani az infrastrukturális lemaradás rohamos csökkentésére, az önkormányzatoknak a polgárokkal együtt keményen takarékoskodniuk kell. Ennek ellenére „feláll a szőr a hátamon”, mikor olyanokat hallok, hogy a környező kis településeknek kell hozzájárulni a veszprémi oktatás finanszírozásához. Ez már a vég kezdete. A fejlődés az lenne, ha veszprémi központú termelő üzemekben dolgozhatnának a környező települések, kisvárosok polgárai, és munkájuk egy hányada a várost gyarapítaná. De nem ez történik. A környező városokban központokkal rendelkező vállalatok telepítenek ide üzemeket a képzett munkaerő miatt. Megspórolják így a munkaerő újratermeléséhez szükséges költségeket és a központi adók révén a másik várost gyarapítják.

Mindezek ellenére miben látja a kitörés lehetőségét?

Sokakkal ellentétben a város növekedésében. Újra kell indítani a harcot a régióközponti szerepért. Nem kell beletörödni abba, hogy Fehérvár és Győr ezt elvette előlünk. Ők szerencsésebb adottságaik, dinamikusabb vezetésük révén már ráléptek arra az útra, amely hosszú időre az európai ipar élvonalába emelte és tartja városukat. Nekünk Fehérvár felé nem azért kell meggyorsítani az útépitést, hogy az ottani cégek könnyebben tudjanak terjeszkedni mifelénk. Egészen más okból. Itt van a katonai légierő országos központja, de itt van egy

olyan repülőtér is, amely polgári célokra hasznosítva tehermentesíthetné Férihegyet. Nem vagyunk, sajnos, vasúti, sem közúti csomópontban. Ám lehetnének egy olyan áruforgalom központja, amely a légi út és a közút között teremtené kapcsolatot. Ha most, gyorsan lépünk, ez nem álom marad csupán. Itt jönne a kibővített 8-as út szerepe, mint a Veszprém központú logisztikai bázis megközelítési útvonala. Most még javunkra is válna, hogy pl. a határmenti Szombathely sem tudott igazából régióközponttá válni, a fejlődő Fehérvár pedig távolabb van a nyugati határtól. A megyei kisvárosok – Sümeg, Tapolca, Várpalota vagy Pápa – sem tekintgetnének másik régiók felé, ha Veszprém vonzaná őket, miután maga is jelentős tőkét tudna idecsalogatni.

Az egyetem, amely már kitört abból az egyoldalú szerepkörből, amelybe az egysíkú környékbeli iparszerkezet is kényszerítette, még sikeresen küzd a régióvezető szerepkörért, de küzdelmét segítenie kell a termelésnek is, mert különben erősödnek a versenytársak, akik mögött erős gazdaság áll.

Még egyszer mondom, ha nem növekedünk, akkor felerősödik a már megindult elvándorlás, és pár év múlva még álmodni sem lesz kedvünk városunk jövőjéről.

Mint orvos, azt szeretném, ha városunk polgárai önmagukban és lehetőségeikben bízva, fizikálisan és lelkiekben is megerősödhetnének; mint politikus pedig, mindent megteszek azért, hogy a közös cél érdekében összefogásra készítsem azokat a dinamikus polgárokat, akik a célok megvalósítására eszközöket és embereket tudnak mozgósítani.

Mészáros József (Ph 66)

A „szivárványhíd” alatt Debrecenben *

A debreceni egyetem 1965-ben akkor fogadott diákjának, amikor egy belső rendelkezés szerint csak *egyéni elbírálás* alapján volt szabad egyetemre felvenni a szerzetes iskolákból jelentkezőket. A KLTE diákja, majd tanára lehettem: Barta János, Bán Imre, Julow Viktor, Kovács Kálmán tanítványa. Az orosz szakon pedig Iglói Endre emberségének köszönhettem a legtöbbet. (1978-ban a tanszékére ő hívott át az egri főiskoláról, 1984-ben pedig atyai szeretettel bocsátott útra az ELTE Tanárképző Főkolai Karára, ahonnan most 15 év után kerültem vissza habilitációra a debreceni univerzitásra.)

Való igaz, eléggé különös, főképpen Debrecenben, hogy valaki a három kötelező habilitációs előadását *Németh Lászlóról*, a XX. század katolikus költő-triászáról, *Harsányi Lajosról*, *Sík Sándorról* és *Mécs Lászlóról*, az idegen nyelvűt pedig *Jeszenyin költészetéről és magyar fogadtatásáról* tartsa. A disszertációm opponense *Rónay László* és *Imre László* volt, a bizottságban pedig *Görömbei Andrással*** az élen szakmai és emberi minőségben is rendkívüli gyülekezet jött össze. A dékánia tanácsstermében a családom és a sok vendég között Iglói Endre, Jáki Sándor Teodóz atya szép lámpás feje sugárzott. Julow Viktorné Magdolna asszony mosolygós arccal biztatón figyelt. (Viktor bácsitól örökölt fiaként tart számon, a fiamat pedagógiai unokájaként szereti.) A számos egri, miskolci, nyíregyházi, debreceni érdeklődő mellett a Bencés Diákszövetség vezetőinek üzenete, számos levél, telefonhívás bizonyosság volt arra, hogy időn és téren átvélőn is létezik bencés öregdiák közösség. (Öröm volt látni a BDSz debreceni csoportjának vezetőjét: Surányi Bélát.) A 85 éves lébényi születésű dr. Kovács Zoltán, a Németh László-bibliográfia társszerzője és felesége arra volt tanú, hogy létezik Németh László-ekklézsia az ökumené jegyében...

Teodóz atyának a Győr és Debrecen közötti távolság nem okozott gondot, mit neki egy kis Hortobágy meg délibáb, már hatvankétszer járt Csángóföldön... Számomra ő volt a *herméneia* és a *herméneuein*, vagyis az üzenet és az üzenő(k) megtestesítője. Amikor Bánhegyi Jób bácsit és Nádasi Alfonz tanár urat említette, lelki szemeim előtt meg is jelentek az „En Ősz-Mestereim...” A győri bencés atyák követének köszönhetem, hogy habilitációm része a nagy elődök szivárványhíd-építésének. Legalábbis bennem Debrecen Ó-kikötőtől Győrön át Pannonhalmáig ragyogott a Kelemen Krizosztom főapát, Ravasz László és Ordas Lajos püspökök által létrehozott lelki „szivárványhíd”.

* Cs. Varga István (Gy 64) diáktársunknak habilitációjához gratulálunk. A szerző felkérésre írta ezt a kis összefoglaló emlékezést. – Habilitációja témájában nemrég jelent meg könyve: *Szent művészet II. Tanulmányok költészetünk szakrális vonatából* (Magyarországért, Édes Hazánkért Kiadó, Székesfehérvár [2000.], pp 303).– KTK

** *Görömbei András* (Gy 66) diáktársunkat 2000. március 15-én Kossuth-díjjal tüntették ki. Gratulálunk és együtt örülünk! – *A szerkesztők*

Az ökumené érzését erősítette bennem a Regula *Ora et labora* parancsa, amely a debreceni Református Kollégium udvari homlokzatán *Orando et laborando* változatban szerepel. A *Pax et gaudium*nak a reformátusoknál az *Áldás, béke és jószág* felel meg. (A budapesti ferenceseknél látható a *Pax et bonum, a Béke és jószág* [jóakarát] jelszó.) A bencés Regulát áthatja a fő parancs: *Ut in omnibus glorificetur Deus (Hogy mindenben Isten dicsőíttessék!)*, ennek megfelelője a reformátusoknál a *Solí Deo gloria*.

A habilitációt követő találkozón a hálaérzés megzendítette szívemben a *Szent Benedekhez szálljon fel az ének* textusát és dallamát. Sokszor volt alkalmam átélni az „Én iskolám, köszönöm most neked...” élményét, a győri Alma Mater 35 év után küldött „víg üzenete” felejthetetlen marad a számomra... Szinte fizikai erőmben is éreztem, hogy a sok jókívánság, fohász nem volt hiábavaló... Teodóz atya Tamási Lászlóval és Borbálával együtt énekelt, edelényi barátaim Bódva-völgyi dalokkal válaszoltak nekik. Béres János kedves kollégám és Szekszák Imre könyvtárigazgató fújta a *Kiáradt a Bódva vize* népdalt...

A debreceni habilitáció élménye emlékké nemesedik a múltó időben. Talán arra a kérdésre is teljesebb választ tudok most adni, hogy *mitől bencés egy iskola?* – Mindattól, amit szellemi és szakmai minőségben, habitusban győri tanáraitól, a példaképeimtől, a bencés lelkiséget megtestesítő mestereimtől kaptam. Attól, hogy most is mélyen meghatódva érezhettem: arról ismernek meg benneteket, hogy szeretitek egymást. Lélektiszta öröm, hogy ennyien és így tudtak velem együtt örülni. Mindez azt bizonyítja: nem a személyes érdem a döntő, hanem az a szeretet, amelynek nem én vagyok a forrása és a célja sem lehetek. Alfonz atyára gondolok, aki annak idején nemcsak az orosz nyelvet tanította meg nekem alaposan, de meghívott a görög-latin terminus technikus szakkörébe is, hogy aztán másodmagammal két éven át franciát is tanulhassak nála madáreleségre elegendő jelképes tiszteletdíjért. Azt hiszem, attól, hogy a győri bencés gimnázium tanárainak és tanulóinak azok a többletvállalásai természetesen voltak, amelyek máshol is előfordulnak ugyan, de máshol különösnek, kivételesnek számítanak. Sokan bizonyítják, bencés tanáraink megtanítottak bennünket a szellemi munkára, arra, hogy csak valódi teljesítmény adhat igazi rangot a tanultságból élő értelmiségi embernek.

Ezt példázza *Korzenszky Richárd*, akinek kapuvári ministránsa lehettem, és győri osztálytársam, az igehirdető *Barsi Balázs*, aki azt vallja, hogy az Ige a szeretet hatalmáról, szépségéről tanúskodik: „A másik ember nem alkalom, nem hely, ahol Istent szerethetem, hanem embertársaimat” kell szeretnem. „Mert nem az élmény az érték, hanem a szeretet, nem az értelmi ismeret, nem a jámborság a legfőbb kincs, hanem a szeretet, a másik ember mindenestül való vállalása. ...Igenis a misztériumból, az imából kell élni...” Hátatelt szívvel gondolok mindazokra, akik hivatásukkal, szeretetükkel, bizalmukkal kísérték utamat, és a poéta angelicus *Sík Sándor* szavait idézem: „Jaj, csak akkor el ne késsen / Hozzád csukló szívverésem, / Én Istenem, / Csak az ament el ne vétsem.”

Dr. Cs. Varga István (Gy 64)

Nagy Gáspár

Itt van az idő

Majd akkor
ha *itt van*
az *idő*
illő lenne talán
a testesebb szűzhó
az édeesebb mák
és a kevesebb koldus

valahogy így várni őt
így vágni rá
elgondolom
hogyan teljesül

a harsonák és dobok
petárdák pianissimója
az ablaküveg jégvirágai
közé vegyül és fülel

és hallani
a távolodó lovas
vagy a halkuló szívdobogást
amikor az óramutatók
pont beérik egymást
szerelmes lélegzetével
és nem vágnak többre másra

akkor lesz
az a nagy csöndesség
amire vágytunk
cirka kétezer éve

Nagy Gáspár (Ph 67) diáktársunk 2000. március 15-én átvehette szép elismerését, a Kossuth-díjat. Hogy méltóbban ünnepelhesük, kértünk a legautentikusabbtól, tőle magától közlésre verseket. Két új versét küldte, a fenti az egyik, a másikat a róla szóló, itt következő cikk után helyeztük el. Köszönjük, és szívből együtt örülünk Veled, kedves barátunk! – *A szerkesztők*

Költő a millennium küszöbén *

Nagy Gáspár (Ph 67) a diktatúra tiltásairól, a demokrácia csapdájáról és a jövőről

Nagy Gáspár József Attila-díjas (s Getz jutalomtól a Balassi-kardig megannyi alternatív elismeréssel kitüntetett) költő idén töltötte be ötvenedik életévét. A számvetés, az ünneplés jegyében zajlott az 1999-es esztendő. Születésnapjára a debreceni Kossuth Egyetemi Kiadó megjelentette Szabadrabok címmel verseinek gyűjteményét, tizenkettedik kötetét, amely mára a második kiadásban is fogytán van. A Duna-televízióban advent harmadik vasárnapján nemcsak főszereplője volt az esti műsornak, hanem szerkesztője is, vallott mestereiről, barátairól, vonzalmairól. Filmek, interjúk, versek segítségével idézte Kormos István, Nagy László, Pilinszky János, Huszárik Zoltán, Ruttkai Éva, Latinovits Zoltán és a többiek szellemét. Karácsony előtt néhány nappal vette át a Kortárs szerkesztőségének díját a magyar millenniumra készült két nagyverséért. Beszélgetésünkben a múlt, az első ötven év és a jövő kérdéseit egyaránt érintjük, szólunk a költő feladatáról a diktatúra és a szabadság korában, az ország jövőjéről, az erkölcsi megtisztulás szükségességéről és a január 3-i operaházi bemutató kapcsán az államalapító, király, Szent István üzenetéről.

– *A májustól decemberig tartó ünneplésnek volt egy érdekes epizódja, amely mintha rácsófolna a kilencvenes évek elején írt keserű soraira: „Valami végképp szétesett itt / a barátság a másokba vetett hit.”*

A születésnapomon Párizsban voltam, ahol a Magyar Intézet és a Magyar Katolikus Misszió rendezésében mutatták be Szabadrabok című kötetemet. Amikor hazajöttem, Szokolczay Lajos barátom felhívott, és szigorú hangon közölte, be kell mennem az írószövetségbe. Olyan hivatalos volt az invitálás, mint a nyolcvanas években, amikor valami rosszat tettem – helytelen verseket közöltem –, és miattam összerántották a szövetség választmányát. A megbeszélte időre megtelt az írószövetség klubja, ahol Lajos barátom átadott nekem egy általa titokban szerkesztett, gyönyörű kötésű, több mint száz szerzős könyvet, benne kéziratok, versek, köszöntők, grafikák, festmények, fotók, kották kétszázhatvan oldalon. Akár egy corvina. Író, költő, zenész barátok ajándéka. Szólni sem tudtam a meglepetéstől és meghatottságtól. Nemcsak régi kedves barátaim szerepelnek a kötetben határon innen és túl, Csoóri Sándortól, Marsall Lászlótól Lászlóffy Aladárig, Határ Győzőig, hanem olyanok, akiket távolról becsültem, mint mondjuk, András Sándor vagy Tandori Dezső.

* Utánközlés a Magyar Nemzet 1999. december 31-i számából. A cikket abból az alkalomból közöljük, hogy Nagy Gáspár (Ph 67) költő diáktársunk 2000. március 15-én Kossuth díjat kapott. Gratulálunk! – *A szerk.*

– Véget ért volna, hogy a Nagy Gáspár-i metaforát használjuk, a szellemi kannibalizmus?

Bár a szellem embereit ebben az évben is sok minden megosztotta, én személy szerint tapasztaltam olyan gesztusokat, amelyek arra utalnak, valami történt, s ezen az úton kell továbbhaladni. Mindig azt vallottam, azt tanultam Kormos Istvántól, kiváló mesteremtől, hogy az érték a fontos, nem azt kell nézni, hogy ki milyen szekértábor felé moccan, hanem a művet létrehozó embert.

Nem vagyunk olyan sokan magyar nyelvű írók, hogy hagyassuk, hogy bármely értékünk elkallódjon. Meg kell tanulni békességben élni egymás mellett minden irányzatnak, minden nemzedéknek, a kenyérharc ellenére is. Én egykor a Móra Könyvkiadóban boldogan szerkesztettem egyik nap Füst Milánt, másik nap Sinka Istvánt. S ma is mindent megteszek a békéért, ha kérnek, szívesen adok kéziratot olyan folyóiratoknak, amelyek látszólag távol állnak tőlem, és szívesen fogadok kéziratokat bárkitől, aki a Hitelben szeretne publikálni.

– Sikeres évet tud maga mögött?

Ebben az esztendőben tényleg sok jó dolog ért, a szeretet és megbecsülés sok jelével találkoztam. Nem győzöm magamnak Kármán Józsefet idézni, aki A nemzet csinosodásában figyelmeztet: „A dicséret csiklandozása ámitó szirén.”

– Olyan sok dicséretben azért nem volt része, főként nem hivatalos elismerésben. Ki volt az első kritikus?

Tizenkét éves falusi kisdíákként írtam két verset, az egyik az őszről, az egyedüllétről szólt, a másik a temetőről, az elmúlásról. Megmutattam Gyulay Edit tanár néninek, aki azt mondta, szép, kisfiam, de írjál vidámakat is. Csak szomorút tudtam írni, így felhagytam a verseléssel. Középiskolában sem írtam, megremített Sulyok Efrém magyartanárom szigorúsága. Olvastam inkább. Ez a négyéves elfojtás, érlelődés, úgy látszik, jót tett, mert Szombathelyen, ahová a pannonhalmi érettségi után kerültem, valósággal kirobbantak belőlem a versek.

– Augusztusban, Ludvik Jahn nyomában című kisregényéből tudjuk, 1968-ban érett felnőtté, eszmélt rá a világ dolgaira. Amikor feldübörögtek a testvéri tankok, hogy megsegítsék Csehszlovákiát. A baloldali gondolkodók ekkoriban az emberarcú szocializmust siratták. A pannonhalmi évek után magára maradt főiskolás mit szűrt le a '68-as csehszlovákiai bevonulásból?

Engem '68 vezetett el '56-hoz. Amiről voltak nagyon személyes családi emlékeim, ahogy apámék elsiratták Nagy Imrét, a magyar miniszterelnököt – akinek a neve a '45-ös földosztással fonódott össze –, de ezekről az emlékekről nem beszéltünk. És nem beszélhattunk Pannonhalmán sem, mert ott '56-ot igen keményen megtorolták, s a hallgatás volt az ára a tisztességes tanításnak, a fennmaradásnak. Ahogy '68-ban rám zúdultak az események, hirtelen rájöttem, hol élek. Faltam a cseh írók könyveit, Kunderát, Hrabalt, Skvoreczkyt, Vaculíkot, Karvast, a filmklubban a cseh új hullám filmjeit néztük. Aztán látókörömbe került az egész térség, Kelet-Közép-Európa, a maga közös és egyedi gondjaival, történelmi traumáival.

– Mit akart akkoriban a verssel?

Igazságérzetből, fölháborodásból és a történelem kiigazítási vágyából születtek a verseim. És úgy éreztem, nem vagyok egyedül. Kapcsolatba léptem az akkor Kilenceknek nevezett költői csoporttal, Rózsa Endrével, Mezey Katalival, Kiss Bencével, Utassy Jóskaival és a többiekkel, akiket hasonló indulatok fűtöttek, s engem is biztattak. Amikor '71-ben Budapestre fölkeveredtem, már sok ismerősöm volt.

– *A pályakezdésről, Nagy László ajánlásáról, Kormos István atyai barátságáról, a fiataloknak oly sokat jelentő Kormos-egyetemről sokat mesélt már. Arról, hogy szelíd ellenzékiként, aki Pilinszkyt és Jékely Zoltánt, Nagy Lászlót és Weöres Sándort egyaránt mesterének mondta, hogyan került az irodalompolitika látószögébe, keveset hallottunk.*

Első könyvem, a Koronatűz 1975-ben jelent meg, a második, a Halántékdob '78-ban. Két kötet kellett ahhoz, hogy valakit felvegyenek az írószövetségbe. Persze én már előtte is dolgoztam az akkor nagyon aktívan politizáló Fiatal Írók József Attila Körében. Aztán '81-ben volt egy viharos közgyűlés a szövetségben. A lengyel szükségállapot pillanatában a XIII. kerületi pártbizottság épületében rendezték, munkásörök sorfala között mentünk be, szinte megmotoztak bennünket. Óriási volt az izgalom, Aczélék folyton kirohangáltak, hogy a friss eseményekről tudakozódjanak. Látva a hatalom zavarát, a jelen lévő írók sorolták a bűnököt, elemezték az aczéli kultúrpolitika gerincroppantó hatását. Akik az '56-os közgyűlésen jelen voltak, azt mondták, ilyen hangulattal csak akkor találkoztak. Ebben a légkörben került sor a választmány megszavazására. Voltak egyeztetett jelölések, de minden felborult, így kerültem be én, a még krisztusi kor előtt lévő kétkötetes költő a választmányba, igen előkelő helyen.

– *Hubay Miklós elnök mellett titkároskodott. Hogy tűrte ezt a hatalom?*

Állandó perben és haragban voltunk a minisztériummal és a pártközponttal. Még Markov elvtárs, a Szovjet Írószövetség elnöke, aki PB-tag volt, ő is tiltakozott, mert megnézte a Nagy Szovjet Enciklopédiát, és hiába kereste a frissen megválasztott magyar partnerek nevét. De tettük a dolgunkat, jártuk az országot, és mindenütt demokratikusan megválasztattuk a vidéki írócsoportok titkárait. Korábban a megyei pártbizottság, a pártközpont akarata érvényesült, többnyire párttag írók álltak a csoportok élén

– *A botrány mégsem azon tört ki, hogy például Bertók László lett a pécsi írók választott képviselője, hanem az írószövetségi titkár különös közleményein. Mi mozgatta, amikor alapvető legitimációs kérdésekhez nyúlt?*

Az akarat, hogy változzon a világ. Hogy végre szóljunk azokról a kérdésekről, amelyekről az előttünk járó nemzedék – legalábbis tagjainak túlnyomó többsége, valamennyi számottevő, mérvadó személyisége – hallgatott. Nyolcvanegyben két '56-os versem még átcsúszott a Tiszatáj-ban a cenzúrán, de '84 októberében kitört a vihar, amikor megjelent az Új Forrásban az Öröknyár, elmúltam 9 éves.

– *Ma már közszájon forog ennek a versnek utóirata, a háromsoros záróstrófa: „egyszer majd el kell temetNI / és nekünk nem szabad feledNI / a gyilkosokat néven nevezNI!”*

Dehogy akartam én forradalmat csinálni, egész egyszerűen úgy éreztem, nincs jövő temetetlen holtakkal. Számomra ez mindenekelőtt erkölcsi kérdés volt. Antigonéi kérdés.

– *Ma már tudni lehet, mi zajlott akkoriban a színpalak mögött. Elment a Történelmi Hivatalba, hogy tisztán lásson a múltban?*

Mihelyt megnyílt a hivatal, jelentkeztem. Korábban sokféle jeltől tudtam, hogy figyelnek, hogy jelentések születnek rólam. Meglepődtem, amikor tavaly a hivatalban kitöltettek velem egy ívet, milyen időszakokra gyanakszom, hol laktam, milyen munkahelyem volt stb. Azt hittem, egy-egy emberről együtt van az anyag. Pedig a kérdőív alapján kezdik gyűjtögetni. Két hónap múlva értesítettek, találtak anyagot, egyeztessünk időpontot. Bementem, elolvastam. Idén újabb dokumentumokat tártak elé, immár több mint háromszáz oldalon, és még nincs vége.

– *Érték kínos meglepetések?*

Szombathelyi éveim óta minden lépésemről tudtak, kollégáimtól, olykor író társaimtól. Úgy látszik, magánéletem, olvasmányaim, beszélgetéseim minden apró részlete izgatta az ügyosztályt, s voltak, akik ezt az izgalmat ébren tartották gondos jelentéseikkel.

– *Mit gondol, érdemes tovább kutakodni a múltban? Nem lenne jobb fátylat borítani mindenre?*

Szerintem az ügynökök nevét mindenfajta szégyenkezés nélkül közzé kellene tenni. És ők majd – ha fontosnak tartják – elmondhatják, mit miért tettek, esetleg hogyan zsarolták, szorították sarokba őket. Csak ezután jöhet a megbocsátás. Szörnyű, hogy úgy lépünk át a következő évezredbe, hogy nem látunk tisztán. Ha 1990-ben születik egy kemény törvény... Van persze mentség, az, hogy elégték, megsemmisültek bizonyos dokumentumok, hogy némelyiküket talán meg is hamisították. Még sincs rendjén, hogy van, aki hozzájuk férhet, és akár ki is játszhatja őket... Maradjunk még annyiban, hogy itt rendet kell tenni.

– *Nem érzi ma már nevetségesnek, hogy a pártállam mekkora jelentőséget tulajdonított egy-egy írója szereplésének? Egy versnek, novellának?*

De, ez nevetséges. Én is nevetek már rajta, hogy egy vers politikai vihart kavarhatott. Persze akkor, a nyolcvanas évek elején szent meggyőződésemm volt, hogy a szavakat, a metaforákat az igazság szolgálatába kell állítani, különben megdöglünk. Úgy éreztem, ha nem beszélek az igazságról, nincs jogom más dolgokról beszélni. Addig nem fehér előttem a papír, míg bizonyos elhallgatott kérdéseket nem tisztázok.

– *Az önt leginkább izgató kérdések a rendszerváltoztatás során nagyrészt tisztázódtak. Le kell tenni a lantot?*

Ha valaki megnézi korábbi verseimet, láthatja, azért nem csak nagy történelmi kérdésekkel foglalkoztam. Írtam én játékos, szerelmes verseket is. Hogy nem lenne ma közéleti téma? Megnyugtatóan elszámoltunk 1956 igazságával? Nem. Elszámoltunk az elmúlt tíz esztendővel? Nem. Kísérletek történtek persze, születtek jó szándékú, tisztességes írások szép számmal, ám volt-e számottevő

hatásuk, változtattak-e a közfelfogáson? Továbbá beletörődhetünk-e a szociális egyenlőtlenségbe? Tudom, hogy sosem lesz két ember egyenlő, hogy a teljesítmények nagyon is különbözőek, de megemészthető-e a sokakra rászakadt nyomor, az utcákat ellepő koldusok látványa? Beszélhetünk-e így Brüsszelről, az Európai Unióról? Nem hiszem, hogy téma nélkül maradtunk, hogy a politika elvette volna a kenyerünket.

– *Hamarosan beköszönt a 2000. év, a magyar államalapítás millenniuma. Sokan cinikusan legyintenek, minék a múltba nézni. Nagy Gáspár költő pedig emelkedett verseket ír Szent Istvánról, Gellért püspökről, Szent Imréről és pannonhalmi Boldog Mórról. Vajon miért vállalkozik isten- és korkísértő feladatokra?*

Engem végtelen boldogsággal tölt el, hogy átléphetek az új évezredbe. Hogy megérhetem a korszakváltást. Úgy gondolom azonban, hogy a nemzet még nincs felrázva, még nincs benne kellőképpen a lelkünkben és a szívünkben, hogy ezer év után itt vagyunk, megmaradtunk, hogy van jövőnk, mert ezer éve nem homokvárat épített első keresztény királyunk. Tudom, hogy. ünnepély lesz szinte minden településen, hogy rengeteg szobrot avatnak, de szerettem volna elmondani, mit jelent nekem Szent István műve, amelyről pátosz és elfogultság nélkül megállapítható: a fennmaradásunkat alapozta meg. Ha ma elolvassuk fiához írt intelmeit, mindent megtalálunk benne, ami nemes, amiért élni érdemes az egyes embernek, a nemzetnek. Olyan útmutató ez minden passzusában, amely semmit sem veszített időszerűségéből. Ezért is fogadtam boldogan Szokolay Sándor felkérését, és izgatottan várom a Symphonia Ungarorum január 3-i ősbemutatóját. Az oratorikus szimfóniát Vásáry Tamás vezényli.

Osztoivits Ágnes

„Sokszor elgondolkoztam, hogy konok szelidsége honnan való, s az a visszafogottság, amitől nem akar versének hőse lenni? Talán az ezeréves bencés gimnázium szelleméből képződött anonimitásra törekvő hajlama. Vagy még régebből örökölte, a vasi regölöktől, mint ahogy a vőfélynótákat fabrikáló nagyapa után folytatta »a lakodalmak másnapjain is a megátalkodottságot«. Nem törekedett soha a »Plakátokon ázik az arcom«-sorsra sem, mégis elhíresült, mert földi pörökre vállalkozott, szelíd merénylőnek látszott, pedig a legszörnyűbbre felelt a bárány haragjával. Megfeszített és Antigóné-szavú a Júdasok és Kréónok ellenében.” – *Ágh István, Az ötvenesztendő Nagy Gáspár köszöntése, Hítel, 1999. május.*

„A Symphonia Ungarorum kifejezést Nagy Gáspárral az ismert Szent Gellért-legenda »örlető asszony«-történetéből vettük. Nem Szent István és Szent Gellért cselekményesített történetét akartuk kronologikusan megénekelni, hiszen az zsákutcába vezethetett volna... Nagy Gáspár verseit már többször megzenésítettem. Költőiségét, tartását s e témára érzékenyen figyelő tehetségét próbára tettem. Egy igazán mélységesen őszintén átbeszél, csendesesen lobogó estén valami kölcsönös ihletésű inspiráció elhatározássá változott! Hihetetlenül rövid idő alatt a teljes versciklus elkészült. Örömem azzal lett teljes, hogy a vers nemcsak önálló szépséges költemény, hanem a tervezett négytétéles zenei formát finom ízléssel előöltöztette.” – *Szokolay Sándor, 1999. december.*

Nagy Gáspár

A kincsről, ami van

*Ajánlom a Hűség-díjas Szokolay Sándornak,
a leghűségesebb város polgárának*

Hajnali szép dallamba zárt,
szívnyi szelencébe csukott,
föld mélyébe titkon rejtett,
oszthatatlan közös kincsünk.

Hogyha elvész, nemzet vész el,
s hangtalanná foszlik minden,
még a sírás szabadságát
is tagadják... azt kell hinnem

amit látnak vak szemekkel,
honnan a könny előgördül.
Mért titkolja ez az ország,
gyász vagy remény van-e fölül?

Jó volna, ha véget érne
egyszer ez a szörnyű álság,
s jönnének bátor fiai
hűségükkel, hogy megváltsák!

Árva dallam... lányka-hangon
s belénk költözik a lélek,
déli harang brongásával
szól a kórus: élek, élek!

Fűszál hegyéről a harmat
gyöngyét ajánlja az Égnek,
mekkora kincs mikor ének
üzenhet a Mindenségnek!

(Írtam a 2000. év első napjaiban)

Keresztény magyarságunk

Magyarságunk pillérei *

Államiságunk és egyházunk alapítójának és megszervezőjének ünnepén mindenekelőtt a magyar nemzet egységére és összefogására gondolunk. Annak ellenére, hogy történelmünk az Apostoli Király koronázása óta eltelt egy év híján tíz évszázadban inkább megosztott volt, mintsem egységes. Trónkövetelő királyok, kiskirályok, külföldi „jusskövetelők”, dinasztikus viszálykodások, idegen hódítók, az ország testének szétdarabolásai mind-mind hosszú évtizedeket lefoglalóan osztották meg a magyar népet, amely lelke mélyén az egységre és egyetértésre vágyakozott.

Ennek az egységre törekvésnek maradandó pillérei voltak. Történelmünk korszakai hasonlítanak a háborúban lerombolt hídjainkhoz: a pillérek maradtak, az ívek leszakadtak. Vagy elnyelte ezeket a történelem sodrása, vagy a kiemelt roncsokból még újat lehetett építeni.

A magyarságnak ilyen pillére elsőként a Szent Korona. Övé volt az ország, és nem az őt hordozó királyé. A sokféle és sokszínű trónviszály között erre az eszmére igen nagy szükség volt. Hordozójától elvárták az áldozatvállalást: ennek lettek tragikus példái I. Ulászló és II. Lajos királyaink. Ha pedig a király méltatlan volt, akkor megfosztották tőle, de életét rendszerint megkímélték. A nemzet elidegeníthetetlen szeretetét éppen századunkban tapasztalhattuk, mikor az ország megszűnt királyság lenni, és a Szent Korona távoli idegenbe került.

A másik, magyarságot összefogó pillér a Patrona Hungariae, a Magyarok Nagyasszonya tisztelete. Szent István oltalmába ajánlotta népét, neki ajánlotta fel a Szent Koronát. A középkortól fogva mennyi oltárkép és leírás idézi elénk ezt a meghatározó és felemelő jelenetet. Később – Mátyás király korától – rendszeresen szerepel a magyar ezüstpénzekben. Az egyszerű nép fia a vásárokon máriással fizetett. Katonai zászlókról sem maradhatott le, az 1848-49. évi szabadságharcunk is őt verette pénzeire, hímeztette zászlóira. Hódolattal énekeltek róla költeményeikben papok, szerzetesek, végvári vitézek, sőt még a lázadó lelkű költő Ady Endre is, a „nyakas kálvinista”.

A harmadik, magyarságot összefogó jelkép a véres kard. Mikor vészhelyzetben volt az ország, végighordozták a véres – vérbe mártott – kardot, így figyelmeztették az embereket a köteles honvédelemre. Néhányan ezt buzgóságból az 1848-49. évi szabadságharc idején is megtették, igaz, önkényesen, mert a királynak volt erre elrendelő joga, – de éppen a népével nem törődő, osztrák birodalmába azt beolvasztani akaró császári és királyi fenség ellen toboroztak. Az életáldozatokkal is számoló honvédelem kapcsán mindig a testet tisztító harcokra figyelünk, pedig létezni kellene – szellemi és lelki honvédelemnek. Ami azt célozza, hogy a magyar megmaradjon magyarnak ősei értékeivel, szabad országépítésben, békésen együttműködve Európa más

* Utánközlés az Új Ember 1999. augusztus 15-i számából

népeivel, akiknek ugyanúgy a kereszténység a gyökerük, mint nekünk. Ma sokat beszélünk a hivatásos és szerződéses hadsereg felállításáról, korszerű képzéséről. Valóban fontos ez. De azt a nehézséget is magával hozza, hogy fenn tudjuk-e tartani minden magyar fiatalban a haza védelme iránti elkötelezett szeretetet. A véres kard – ez a furcsa szimbólum – a hazaszeretet és a honvédelem meglétének mutatója volt.

A magyarok közti összetartozásnak negyedik pillére a szerzetesi monostorok és kolostorok láncolata volt, benne a legtöbb próbát kiállt, de elpusztíthatatlannak bizonyult a Pannonhalmi Főapátság. A tanítás, a nevelés, a keresztény kultúra átültetése, a hagyományok művelése, sőt az egyszerű nép formálása és lelkipásztori ellátása mind-mind törekvéseiket és fáradozásait mutatta. Erejüket az imádkozás adta, akár közösségben, akár egyéni elvonultságban. A szerzetesek láncolatát sokszor szétszaggatták, de mindig volt az elűzötteknek és a túlélőknek erejük újjáépíteni azt. Az országépítésben a bencésekhez csatlakoztak a ciszterciek, a domonkosok és a ferencesek, a karmeliták, a piaristák, majd a lazaristák, a szaléziek... s a többiek, és a női rendeket még nem is említettük. Sem dinasztiai, sem nagy múltú famíliák nem tudtak ehhez a pillérhez hasonló stabilitást megadni a magyar népnek.

Az ötödik megtartó pillérnek ismerem a magyar népművészetet. Gazdag formavilága, motívumainak szépsége, a kompozíciók harmóniája, tájegységenként való változatossága méltán lett elismert szerte a világon. Az ősi formanyelv hiteles továbbadása és állandó bővítése arra hívja fel a figyelmünket, hogy milyen életerő volt a magyar népben, amely átsegítette a századok hullámverésén. Szegény és gazdag egyaránt osztozott kincseiben. Öröm számunkra, hogy a népművészet tárgyai ma is népszerűek, a mesterségbeli tudás megszerzése a fiatalokat vonzza. Mint papnak, a lélek szépségeit mutatják nekem a vallási népművészet tárgyai: a kazettás mennyezetek, és festett burkolatok, betlehemek és pléh-krisztusok, Szűz Mária- és Szent Anna-szobrok... Sugárzik belőlük a keresztény hit és áhítat.

A hatodik megtartó pillér az anyanyelv. Szándékosan utoljára említem. Gyakran el-gondolkozom azon, hogy ezerszáz éve messzi Ázsiából ideszakadt egy nép, kedvére való földre, letelepedett. Támadói nyugatról, délről, keletről leteríteni akarták, de ellenállt, megmaradt, felvette a kereszténységet nem éppen ideális formában, és életmódot változtatott, beolvadni egyik szomszédos nagyhatalomba sem akart –, megtartotta önazonosságát és önállóságát. Sziget volt nyelvével Európa szélén, mert nem tartozott sem a neolatin, sem az angolszász, sem a szláv nyelvcsaládkhoz, idegen volt tőle a kifinomult görög Bizánc, mindezek ellenére az akart maradni, aki volt: magyar. Ennek biztosítéka nyelvéhez való ragaszkodása volt. Ezt igazolják Szent István rendelkezései is, például, hogy a papok magyarul is prédikáljanak a népnek. Én ezt a törekvést látom a Tihanyi Alapítólevél szerkesztésében is, mert a „fehérvári hadiút” megjelölést írhatták volna könnyedén latinul, mind a városnevet, mind a sajátos célt betöltő utat. A magyar nyelv művelését példátlanul segítette a dallam, a

zene. A „magyarok szimfóniája” –, amit Szent Gellért hallott meg az egyszerű házimunkát végző asszony ajkáról. Történelmi évszázadokon keresztül a magyar nép sebeire gyógyír, fáradtságára enyhülés, munkájában támasz, örömeiben lendítő erő volt a szép magyar szó, a szép magyar dallam. Méltán tekinthetjük ezt is nemzetünk összefogásának és megmaradásának pilléréként.

Hat tartópillér a magyarság összefogásának megértéséhez. Bár ismernénk többet is. Szép és erős pilléralapköveink voltak a magyar szentek; Szent István és kortársai, az Árpádház alatt tovább is építették ígéretesen, sőt még az Anjou XIV. században is emeltek rá egy réteget, aztán már csak néhány kőtömb-szent került föléje. Sajnos, ez a pillér a történelmi folyam „vizében” maradt. Hasonló kezdeményezéseket láthatunk még. Történelmi emlékeink töredékeiben álmok világát idéző rekonstrukciót is készíthetünk róla.

Az ilyen dolgokról elgondolkodunk nemzeti nagy ünnepünkön: Szent István király napján. Országhatárainkon belül élő honfitársaink és azon kívül élő minden magyarnak, sőt minden embernek, viseltessen irányunkban jó szándékkal vagy nem, szeretnénk idézni és üzeni Arany János szavait, melyeket a haldokló Toldi Miklós szájába ad Lajos királytól búcsúzóan: Szeresd a magyart!

*Dr. Ladócsi Gáspár (Gy 70)
tábori püspök*

Meghasonlottak lázadása *

A közelmúltban „A keresztény Európa lázalom” címmel írt cikket egy szocialista politikus (Hegyi Gyula újságíró). A szerző egy jezsuita atya 1992-es, dolgozata címében idézett kijelentését hívta mondandója igazolásául. Azzal most talán fölösleges foglalkoznunk, hogy a szövegkörnyezetből kiragadott félmondat mennyire tekinthető döntő érvek, vessük inkább figyelmünket a szocialista politikus által emlegetett félmondat tartalmára. Abban ugyanis tetten érhető köznapi gondolkodásunk gyakori hibája: a fogalmi meghatározás hiánya, ami azután bármilyen – mégoly helyes – gondolatot is tévútra vihet.

Lázalom-e a keresztény Európa, s ebből következően a keresztény Magyarország? Ha keresztény Európán azt értenénk, hogy minden vasárnap minden ember templomban ül, akkor valóban lázálomosságot emlegethetünk. (A világnézet sosem mennyiségi kérdés.) Mitől keresztény Magyarország, azaz: mi a kereszténység, a kereszténynek lenni állapot kritériuma?

Mindenek előtt tisztáznunk kell: a kereszténységet tágabb és szűkebb fogalmi kategóriaként használják a gondolkodásban, másként: vallási, illetve erkölcsi-kulturális értelemben. A kettő természetesen szorosan kapcsolódik egymáshoz, kétirányú kölcsönhatás figyelhető meg köztük.

* Utánközlés az Új Ember 1999. július 4-i számából

A kereszténység világnézete, amely immár ezer esztendeje meghatározza a magyarság életét. A nagy világnézeti váltás az államalapítás, Szent István és az utána következő királyok – Szent László – idejére esik, amikor a magyarság egy korábbi, évezredekben mérhető világnézetet cserélt föl a kereszténységgel. A honfoglalás és az államalapítás idejére tekintő historizáló emlékezet még ma is alig fogja föl ennek a váltásnak rendkívüli hatását, lényegét, illetve, hogy ettől a világnézeti fordulattól lett az ezer esztendővel ezelőtti idő magyar nemzeti sarokkő. Azóta a magyarság nem került hasonló világnézeti fordulat elé. Az évszázadok folyamán számos ideológia jelentkezett, de ezek politikai-gazdasági-hatalmi megfontolások (tehát ideológiák), amelyek – habár ütköztek és ütköznek a keresztény világnézettel, de – semmi esetre sem vetik föl a világnézeti váltás kérdését és lehetőségét. Mi különbözteti meg a világnézetet az ideológiától? Az előbbi a lét teljességére, totalitására keresi és adja meg a választ, az ideológiák ezzel szemben részkérdésekben keresnek másféle, elsősorban gyakorlati megoldást. Így jelentkezett a marxizmus, majd a liberalizmus, de ide sorolható a nacionalizmus (ezek sajátos vegyülete, a fasizmus, a náciizmus, a kommunizmus), amely semmiképpen nem tévesztendő össze a nemzeti érzéssel, a hazafisággal.

Ha mindezt jól végiggondoljuk, máris nyilvánvalóvá válik a fentebbi állítás – a keresztény Európa lázalom – tarthatatlansága. Arról ellenben lehet és kell is beszélni – mert a lényeg ebben mutatkozik meg –, hogy Európa, illetve Magyarország jelen állapotában hogyan éli meg világnézetét, a kereszténységet. S mint említettem, a kereszténység vallási, ugyanakkor erkölcsi-kulturális, ontológiai (a lét teljességét magában foglaló) fogalom, ez a „megélés” nem lehet kizárólag a hívő, vallásukat gyakorló emberek ügye. Társadalmi értelemben szükséges a kérdést megfogalmazni: a magyarság hogyan viszonylik világnézetéhez, a kereszténységhez? Ez hívőre és ateistára egyaránt vonatkozik.

Mert az ateista világnézete is a keresztény, amelytől valamilyen ok miatt elfordul, s különféle ideológiáktól remél ideig-óráig megnyugvást, másként: teljesség-bizonyosságot és biztonságot. Európa, ezen belül a magyarság vajon miért lázad ilyen mértékben világnézete ellen? A kérdésre nyilvánvalóan nem adható egyszólamos válasz. Vajon „kifulladt” volna a kereszténység eszmei lényege? Ezt a legeltökéltebb ateista sem állítja. Új, vonzóbb világnézet rajzolódik föl Európa egén, s ezért a fehér civilizáció világnézeti váltás előtt áll? Ennek nem látni jelét. A jelenség tehát nem világnézeti küzdelem (habár egyesek ennek szeretnék föltüntetni az egyes ideológiák nevében végrehajtott lázadást), hanem sokkal inkább világnézeti meghasonulás. Az egyháznak nincs kisebb feladata, mint hogy önmagára tekintsen: hogyan enyhíthetné a meghasonlottak lázadását?

Elmer István

„A nemzetnevelés ügyében” *

Már évek óta pusztított a második világháború, amikor *Márai Sándor*, a tekintélyes regény- és drámaíró 1942-ben egy tőle szokatlan tárgyú kötetkét adott közre. Az írás címe: *Röpirat a nemzetnevelés ügyében*. Könyvének élére ezt a mottót írta: „Az emberek egymásnak születtek; oktasd őket vagy viseld el őket!” (Marcus Aurelius)

A könyvet felütve mintha Széchenyit hallanánk: „*Abban a minőségi versenyben, mely a háború után végzetszerűen szellemi és anyagi erői legteljesebb kifejtésére kényszeríti majd Európa népeit, egyetlen nemzet sem engedheti meg magának a szellemi középszerűség fényűzését.*”

De vajon milyen lesz a háború utáni Európa? Márai Sándor ezt így képzelte el 1942-ben: „*Ma talán még valószínűtlennek tetszik, de néhány esztendő múlva egyáltalán nem lesz valószínűtlen a föltevés, hogy a mai, gazdasági érdekektől és világnézeti szempontoktól tragikusan részletekre szaggatott Európa helyén fölépül egy másik, ahol minden európai nemzet polgára akadály nélkül utazhat, s az útlevelel zsebében jogot ad arra, hogy vízum nélkül lépje át az európai országok határait; Oslóban ugyanazzal a pénzzel fizessen, mint Nápolyban, s a norvég halász árúját egyenesen és külön engedély nélkül feladhassa a svájci nagykereskedő címére.*”

Vajon nekünk, magyaroknak mi lesz a szerepünk ebben az egészen új, mássá alakuló Európában? Mert hogy lesz szerepünk, az Márai szerint – már ötvenhét évvel ezelőtt is – bizonyos volt: „*Magyarország pontosan úgy hozzátartozik a keresztény műveltség Európájához, mint Hollandia, Svédország vagy Portugália. Hazánk történelmi határaitól keletre élő népek már a Kelet nagy szellemi, vallási és társadalmi eszményeinek sugárkörében élnek, akkor is, ha földrajzilag Európához tartoznak. Az európai kultúrát nem a hatemeletes betonházak, nem a repülőterek jelentik, nem is a vízlefolyós klozett. Az európai kultúrát egy lelkiállapot jelenti, mely a keresztény műveltség hagyományyaiból szívja erőit. Aki ennek az élményszerű lelkiállapotnak részese, az európai.*”

Könyvének egy későbbi fejezetében ugyanezt így foglalta össze: „*Kelet felé haladva Magyarország az utolsó kultúrterület, ahol az európai keresztény műveltség hivatásérzete egyértelmű egy nemzet életformájával. Mi nem akarunk európaiak lenni, mert azok vagyunk, s nemcsak a kórházak, egyetemek, jó szállodák, repülőterek s fürge napilapok külsőségeiben vagyunk azok, hanem azzá nevelt szerepünk és hivatásérzetünk.*”

Lesz-e vajon a háború után elegendő „*emberi tartalék*” az új Európa felépítéséhez? Európa új gazdasági rendje nem teremthető meg gazdaságilag bármennyire is szakértő, de műveletlen szakemberekkel. A múlt e tekintetben eléggé lehangoló, nem is szólva az azóta eltelt újabb ötvenhét évről: „*Nem való-*

* Utánközlés az *Élet és Tudomány* 1999. március 19-i számából (366-367. lapok)

színű, hogy valaki lángeszű feltaláló, zsenije szakmájának, ha máskülönben beéri egy civilizáció szórakoztató iparának selejtes hulladékaival, rabja a sport-örületnek, a rekordeszemének, s egyéni erőfeszítés által megszerzett műveltség helyett megelégszik az újságok négyhasábos címei, a mozgóképhíradók és a rádió sietős, felületes, külsőséges eszközei által továbbított értesültséggel.”

De az európai „átlagemberek” tömegeinek műveltsége szintén siralmas: ők még inkább beérik „egy civilizáció szórakoztató iparának selejtes hulladékaival”, mert nagyobb, magasabb színvonalú kulturális igényeik nincsenek. Egyáltalán: Márai szerint a műveltség fogalma teljesen eltorzult.

„A tömegember erőfeszítés nélkül szerzi értesüléseit a világról, s azt hiszi, ez értesülések egyértelműek a műveltséggel. A művelt világ nagy tömegei az újságok címszalagjairól, a rádió népszerű tudományos húszperceiből, a mozgóképszínházak ledarált oktatóműsorából alkotnak valamilyen homályos világképet, melynek a műveltséghez csak annyi a köze, mint a családi képes folyóiratok innen-onnan rovatának az Encyclopaedia Britannicához.”

A háború utáni Európa jövőjét latolgatva nem kerülhető meg a kérdés: vajon mi lesz akkor a Szovjetunió szerepe földrészünkön? Márai Sándor e tekintetben igen szkeptikus.

„Európa legjobb szellemeinek meggyőződése, hogy a bolsevizmus nem lehet az occidentális (= nyugati) tömegek életformája. A húszéves orosz szovjetkíséret e háborúban kétségtelenül bebizonyította, hogy a mongolizált Szovjet-Oroszországban a legszigorúbb politikai nevelés, az egyéni élet minden igényének kíméletlen megtagadása hatalmas társadalmi és katonai szervezetet épített föl, mely a világ leghatalmasabb katonai apparátusával, a német hadsereggel is sokáig és viszonylag eredményesen meg tudná állni a helyét. De bebizonyította azt is, hogy ez a bolsevista erőfeszítés az egyéni élet minden tartalmát felszívja, megfosztja az embert az egyéni élet minden olyan értékétől és javától, mely nélkül európai ember számára – legyen ez az ember filozófus Königsbergben vagy csatornatisztító Londonban – nincs többé az életnek valóságos értelme.

Visszatérve az elképzelt és várt „egységes Európa” képéhez: vajon mi lesz ebben az új alakulatban az egyes nemzetek, népek, országok szerepe? Vajon a gazdasági egységesülés maga után vonja-e azt, hogy a régebbi különálló államok megsemmisülnek, összeolvadnak egymással, semlegesülnek? Márai határozott nemmel válaszolt:

„A gazdasági határok feloldása nem lesz és nem is lehet egyértelmű a történelmi és politikai határok spiritualizálásával – ezt a rosszlemlékű fogalmat az eltűnt Kis-Antant egyik elfogult, sovén és nacionalista államférfia, Titulescu dobta a népszövetségi eszmecserébe –, s Európa népei e nagyszabású gazdasági áramkörön belül mindegyre öntudatosabban kényszerülnek majd kifejleszteni nemzeti egyéniségüket és képességeiket, ha e nagy versenyben és körforgásban versenyképesek akarnak maradni.”

Tehát a nemzetek megszűnésének éppen az ellenkezője fog bekövetkezni: a nemzetek egyenként is megerősödnek, ha helyt akarnak állni ebben a világ-méretű gazdasági versenyben. S hogy helytálljanak, ennek fontos feltételeként Márai ismét a nevelést említi:

„Ha megnyitják a világgpiacokat – s a tömegek megmaradásának, békés együttműködésének, az emberek fejlődésének ez az első és legfontosabb feltétele –, a világ egyetlen, beláthatatlan méretű gazdasági versenypályává változik át, s e pályán a győzelmi esélyeket azok a népek biztosíthatják csak maguknak, melyek tömegeiket öntudatos pedagógiával a termelt javak ésszerű és méltányos elosztására kényszerítik, s a nép tehetségesebbjeinek megadják a pedagógiai lehetőséget arra, hogy kifejtsék a nemzeti közösség legjobb tulajdonságait, minőséget tudjanak nyújtani azon a piacon, melynek végső gazdasági határa az occidentális műveltség által ellenőrzött egész emberi világ.”

S újra a kérdés: vajon mi lesz a magyarság jövője ebben az új, átformálódott, háború utáni Európában?

„A magyar mérsékelt, tartózkodó, ezeréves veszélyöszttönnel szemléli a világ jelenségeit, ezer éve ugyanazok a történelmi erővonalak metszik a magyarság élvonalait. A magyar nem kegyetlen: történelmi sorsa méltányosságra és óvatosságra tanította. Ezer éven át egy kis nép, mely nagy hatalmak állandó viharzónájában él, megtanulja, hogy egyetlen kötelessége van önmagával és a világgal szemben: megmaradni. Túlzással, igazságtalansággal, méltánytalansággal, vad indulatokkal, kegyetlenséggel lehet hódítani; megmaradni csak méltányossággal, türelemmel és arányérzékkel lehet. Nem él még egy nép a Duna-medencében, melynek történelmi arányérzéke oly fejlett, oly öntudatos lenne, mint amilyen mértékben a magyar rendelkezik a megmaradás törvényének a legfontosabb képességével.”

Márai szerint fontos – hagyományos – szerep vár a magyarságra itt a Duna-medencében a háború utáni új Európában is, sőt ez a hagyományos szerep és feladat ekkor fog igazán kiteljesedni.

„Mi nem területeket óhajtunk szerezni az új Európában, hanem módunk nyílik rá, hogy megvalósítsuk a magyarság új európai honfoglalását, ha megfelelő nemzetneveléssel előkészítjük hazánkat arra a minőségi vezetőszererepre, amelyet múltja, képességei, sajátos szellemi alkata a Duna-medencében valósággal parancsolóan jelölnek ki számára.”

Újra felbukkan tehát a „nemzetnevelés” fogalma, amelyet Márai könyvterjedelmű meditációjának a címéül választott. Vajon mit rejt magában ez a fogalom? A nemzetnevelés nem egyéb – írta Márai –, mint „az európai hivatás és szerep magyar lehetőségeinek tudatosítása a nemzet lelkében”.

A nemzet életében a polgárság a műveltség elsőrendű hordozója. „Ezért alapvető feladat, hogy ízlését nemesítsük, szellemi igényérzetét és erkölcsi felelősségét fokozzuk, valóságérzékét elmélyítsük, illúziókra való hajlamából

kiábrándítsuk, kényelmi szempontjaiból felrázjuk, egyszóval igénnyel töltsük meg a vezető társadalmi réteg lelkét."

Ez a Márai-féle nemzetnevelési program központi feladattervének egyik oldala, amelyet szerinte „*kérlelhetetlen következetességgel, a szellem minden jelentkezési területén*” végre kell hajtani. Ezzel kapcsolatosan Márai rámutatott a nemzetnevelés keretében megvívandó kétirányú küzdelemre. Tudatosan harcolni kell az önelégültséget, fölényeskedést árasztó nemzetszemlélet, „*e fakírszerű önelragadtatás és öngigézet*” ellen.

„*Az új magyar pedagógia egyik legfontosabb feladata, hogy a nemzet közszellemét felszabadítsa e cigányprímásos bűvöletből, ebből az elzékenyült önimádatból. Ugyanígy elutasítandó az a másik nyegle és üzleties nemzetközi szemlélet, amely pökhendien tagadja egy nemzet hagyományaiból táplálkozó öntudatának jogosultságát, egyéni képességeit és sajátosságait.*”

Ez a nemzetnevelés tehát egy erős polgári réteg hazai létrehozását célozta, ugyanakkor programjába tartozott – hasonlóan erős hangsúllyal – az, hogy az alsóbb társadalmi rétegek művelődési lehetőségeit is emelni kell.

„*A nevelést természetesen a mélyben kell kezdeni, a népiskolában. Hiszünk a magyar műveltség minőségi elmélyülésében, s ha ezt hisszük, figyelmünket elsősorban a magyar néptanító felé kell fordítani.*”

A következő mondatot is a polgárság érdekeiért mindenütt olyan nagy hévvel kiálló Márai vetette papírra: „*A néptanítók felelőssége csaknem nagyobb, mint az egyetemi tanároké.*” S e prófétikusan emelkedett szavakat ugyancsak a polgár Márai írta: „*A néptanítók szellemi szintje, világnézeti függetlensége, pedagógiai szándéka egyértelmű a nemzet jövőjével!*”

Határozottan leszögezi: a nemzetnevelés valóságos és időszerű feladatai közül az egyik legfontosabb éppen az, hogy a tanítókat – „*a magyar nemzet e névtelen szellemi hőseit*” – minél korszerűbben oktassák, kiképezzék és továbbképezzék. Erre azért is szükség van, mert a közelgő „*nagy minőségi versenyben*” a nemzeti műveltség sorsa nem csupán az egyetemeken, a tudományos műhelyekben, könyv- és folyóiratkiadók szobáiban dől el.

„*Eldől mindenekelőtt a tanyai, falusi, városi népiskolákban, ahol először érti meg egy zsenge lélek, mi a magyar műveltség és mi az európai műveltség, s hogy e kettő összjátékának végzettszerű összefonódása minden magyart mire kötelez.*”

Mészáros István (Eg 45)

Teljes ember vagy teljesítmény? *

Katolikus gimnáziumba jártam, ma pedig katolikus gimnáziumban tanítok, így az egyházi oktatás örömeit és árnyoldalait a katedra mindkét oldaláról megismerem. Ha a katolikus iskolák helyzetét szeretnénk áttekinteni, nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt az örökséget, amelyet hordozunk. Ez az örökség kettős: egyfelől dicső múlt több száz egyházi iskolával az ország egész területén, Nobel-díjas tudósokkal, számos híres művésszel és politikussal a tanítványok között. Másrészt jelen van a diktatúra öröksége: a nyolc iskola gettószerű bezártsága, mely sajátos ellenhatást váltott ki: a lenézéssel, a vallás maradiságának és tudománytalanságának vádjával szemben a magas színvonal, a mérhető eredmények felmutatása volt az egyedül járható út. Mikor a külvilág ellenséges, célszerű egy iskolának felvértezni magát tanulmányi versenyek és egyetemi felvételi eredmények csillogó páncéljával. Ez azonban sajátos torzuláshoz vezethet, elsődleges értéké a szorgalmat, az eredményességet téve: így egy keresztény iskolában könnyen példaképpé válik akár egy ateista zseni is.

A katolikus iskolák bezártsága mára megszűnt, s a külvilágot sem tarthatjuk mindenestül ellenségesnek. Iskoláink végre külső nyomástól mentesen tölthetik be szerepüket. De vajon egyértelmű-e, hogy mi ez a szerep? Úgy vélem, nem lehet célunk versenyistálló fenntartása, ahol az egyedüli érdem a mérhető teljesítmény. Ha a szekuláris és a keresztény nevelés különbségét abban látjuk, hogy az előbbi változó színvonalat, az utóbbi pedig elitgimnáziumokat jelent, akkor hűtlenné válunk Krisztushoz: ehhez ugyanis nincs szükség keresztény nevelőkre. Az ő hivatásuk nem merülhet ki abban, hogy igeragozást vagy évszámokat sulykoljanak a tanulóikba. Nem szabad abba a csapdába esnünk, hogy a tantárgyi teljesítményt tartsuk elsődlegesnek, fontosabb az – ami gyakran csak kitartó megfigyelés útján derül ki –, hogy egy osztály valódi közösség-e, hogy a diákok megbecsülik-e egymást, reálisak és személyre szabottak-e az elvárások, s a hit vajon valódi istenkapcsolat-e vagy külsőségek ismételtetése. Tudom, szűkös ez a felsorolás, s a keresztény nevelés ismérveit nem is lehet ilyen könnyedén felvázolni. Azt azonban bátran állíthatjuk, hogy ennek az emberképnek nem a teljesítmény áll a középpontjában, s ez a tény komoly kihívást jelent a keresztény iskolák számára, mivel általában a tanítási folyamatban a tudás növelésére és a képességek fejlesztésére törekszünk, csupa olyan dologra, ami a teljesítménnyel áll szoros kapcsolatban. Minderről a vallási indíttatású iskola sem mondhat le, de elengedhetetlen, hogy eközben a diák mint teljes ember álljon a középpontban, s nem csupán némely képessége.

Ennek érdekében talán azt is kockára lehetne tenni, hogy a tanulmányi, felvételi eredmények ne bizonyuljanak jobbnak a világi iskolákénál, vagy akár az egyetemi felvételi arányok alapján összeállított listák első tíz helyén se legyen egy katolikus iskola sem.

* Utánközlés az Új Ember 1999. június 13-i számából

A jelenlegi közoktatási helyzetről azt gondolom, hogy valójában kedvez a vallási nevelést nyújtó iskoláknak. A sajnálatosan fogyó gyerekszám ugyanis egyre több iskola bezárásához vezet, ami egyfajta piaci versenyre kényszeríti az oktatási intézményeket (bár nagyvonalúbb oktatáspolitikai választhatná azt a kétségtelenül költségesebb megoldást is, hogy azonos számú iskola és tanár mellett kisebb osztálylétszámokat engedélyezne, így várhatóan az oktatás általános színvonala is nőne). Minden iskola szeretné elkerülni a bezárást, ezért különféle többletek ígéréssel igyekszik minél több tanulót vonzani. Egy katolikus (illetve bármilyen más felekezethez tartozó) iskola azonban nem kényszerül vámügyintézői vagy biztosítási ügynöki tanfolyamot indítani, mivel a keresztény szellemiség önmagában többlet. A többletet tehát az iskola, illetve az iskola pedagógusainak Krisztushoz tartozása adja, nem pedig a tanulók teljesítménye.

Czigányik Zsolt

Kalkuttai Teréz anya „nyolcparancsolata”

1. Amit évek hosszú során felépítettél, egy másodperc alatt rombadőlhet.
Ne törődj vele! Te csak építs!
2. Ha valakinek segítesz, furcsán néznek rád az emberek.
Ne törődj vele! Te csak segíts annak, akinek szüksége van rád!
3. Ha mindent megteszel a világért, helyébe rúgást fogsz kapni.
Ne törődj vele! Te csak tedd, ami tőled telik!
4. Azt a jót, amit ma cselekszel, holnapra elfelejtik.
Ne törődj vele! Te csak tedd a jót!
5. A becsületesség, a tisztaság és az igazmondás támadhatóvá tesz.
Ne törődj vele! Te csak légy becsületes, tisztességes és őszinte!
6. Az emberek ésszerűtlenül gondolkodnak, helytelenül cselekszenek és önzők.
Ne törődj vele! Te csak szeresd felebarátodat!
7. Ha jót teszel, azt mások úgy tekintik, hogy hátsó szándék vezet.
Ne törődj vele! Te csak tedd a jót!
8. Ha ezek a céljaid vezérelnek, hamis barátaid és igaz ellenségeid lesznek.
Ne törődj vele! Te csak kövesd céljaidat!

„Hajszolt” szociális munka Magyarországon 2000-ben *

Bevezetés

Az első pillantásra talányos, félreérthető cím magyarázatra szorul: A **HAI**léktalan **SZOL**gálatok Tagjai Országos Egyesületének a rövidítése a „hajszolt”. A napi használatban így szerepel, s mint neve is elárulja, a hajléktalan emberekkel foglalkozó szolgálatok egyesülése.

Az elmúlt év novemberében egy bencés diáktársam nekem szögezte a kérdést: „Templomból kijövet adjak-e a hajléktalan koldusnak, s egyúttal letudom-e a jótékonykodást; – bár ki tudja, mire költi a pénzt; – avagy milyen más módon (is) segíthetek rajta?” Így kerekedett e beszélgetésből ez az ismeretető, mely vázlatosan szándékszik bemutatni a „hajszolt” emberek világát, erősen támaszkodva az általam kicsit *önkéntesen* fontosnak tartott forrás-munkákra, de ahogy mondani szokás, a teljesség igénye nélkül, figyelemfelkeltésre, továbbgondolásra.

Kik azok a hajléktalan emberek, mióta „léteznek” Magyarországon?

Szinte a semmiből törtek elő 1989 telén. Megdöbbentő tömegméréteknél leléptek el a nyilvános helyeket, köztereknek, pályaudvaroknak korábban tágas, levegős területeit. A fővárosban látszott ijesztően soknak – majdhogynem forradalmi megmozdulásnak hatott e lázadó-tüntető szegénység. Születtek is akkortájt embermentő-tűzoltásos intézkedések, indokolt-indokolatlan látványossággal, – s hogy milyen eredménnyel (?). – Bizony már-már hétköznapi látvány egy-egy hajléktalan ember vagy embercsoport, és sátoros szép nagy szeretet-ünnepeinken a jótékony attrakciók kedvelt hírcsokrai a médiáknak.

Tartotta magát egy ideig az a gondolat, hogy ők a rendszerváltás következményei, a sokat emlegetett *elmúlt 40 év* hordalékai: a gyáron belüli munkanélküliségnek, a munkásszállók fokozatos megszűnésének, az atomizált családok további szétválásának, kötelező elvonó-munkaterápiás monstrum-intézetek leépítésének és a még sok-sok helyen megtűrtként-eltartottként létező helyek beszűkülésének, börtönök, kórházak zárt osztályainak *végtermékei*.

Az elmúlt 10 év tapasztalatai, de józan szakismereti megfontolások is alapjaiban módosították ezt a felfogást.

Való igaz, hogy a szocializmus *bújtatottan* eltartott sok-sok embert, akik a rendszer megszűnése után légüres térbe kerültek, de a hajléktalanság fogalmi meghatározása mára *újradefiniálódott* (ld. Jegyzet 1.): A „*fedélnélküliek*” (*roof-*

* Erről a problémáról talán sokat látunk, hallunk, de vajmi keveset tudunk. *Karosi György* (Ph 66) diáktársunk szociális munkás, felkérésemre írta ezt a kis ismertetőt. – *KTK*

less) közterületen, szabad ég alatt..., zugokban éjszakáznak. Az „*effektív hajléktalanok*” vagy fedélnélküliek, vagy semmi stabil lakhatással nem rendelkeznek, „küzdenniük” kell, hogy befogadják őket valahol (szívességből ismerős-barátnál, menhelyen stb.). A „*lakástalanok*” (*people without flat*): vagy fedél nélküliek, vagy effektív hajléktalanok, vagy stabilan nem lakásban, de lakhatást szolgáló helyiségben (munkásszálló, börtön, bentlakásos intézmény stb.) éjszakáznak, vagy lakásban ugyan, de al-, ágybérlet, vagy más címen „befogadottak” stb. És végül „*otthonatlanok*” (*homeless*): az előbb felsoroltak és azok, akik ugyan lakásban laknak, de az alkalmatlan arra, hogy benne családot alapítsanak.

Ide kívánkozik egy szó szerinti idézet (ld. Jegyzet 1.): „A hajléktalanság egy olyan életforma, társadalmi és egyben személyes viszonyok összessége, melynek során az előbb felsorolt élethelyzetek váltják egymást, az egyikből a másikba és viszont gyakoriak a mozgások – s ez a személyes okokon, életpályákon túl, függ a hajléktalanság veszélyében élőkét, illetve az effektív hajléktalanokat érintő társadalmi, intézményi stratégiáktól is. A különböző élethelyzetek változása során az emberek maguk is szubjektíve változó formában élik meg helyzetük mibenlétét, s ennek függvényében identifikálják magukat..., a lakhatási módbeli változások hangsúlyozottan egyik (de nem egyetlen) állomása a hajléktalanellátó intézményrendszer...”

A hajléktalanellátó rendszer

Kialakulásának története meghaladná e kis dolgozat méreteit (ld. Jegyzet 2.). Csupán az indulásról:

„A különböző csillebérci és egyéb hajléktalan táborok, a hajléktalan tüntetéseknek a lenavigálása, levezetése..., és a vége az lett a dolognak, hogy az állam kifejezetten ezzel a problémakörrel külön foglalkozott..., éspedig úgy, hogy a Népjóléti Minisztériumban egy önálló irodát hozott létre, aminek az első fontos feladata a hajléktalanság problémakörének a kezelése volt. Ez az iroda 1990-ben jött létre és megfelelő pénzeszközök álltak rendelkezésre ahhoz, hogy a hajléktalan intézmények hálózatát kialakítsa. 90-ben a pénzeket úgy tudtuk szétosztani, hogy létrejött egy intézmény valamilyen feladatra, és mindjárt kapott egy meghatározott összeget, amiből meg kellett csinálni az intézményt és fönt is kellett tartani. Ugyanez a rendszer volt 1991-ben is, amikor a pénzt egyben, tehát egy szerződés – egy támogatási szerződés – tartalmazta a működési kiadásokat és a létesítési költségeket is..., nem vált külön az intézmény létrehozása és a működésnek a finanszírozása. 1992-ben már normatív jelleggel egy támogatás lett megadva, ami csak működését szolgálja a már működő intézményeknek, és a fejlesztésekre, átalakításokra pedig egy másik rendszerben pályázati úton lehetett a pénzt elnyerni.”

Az ellátások mára már különböző „szinteket” értek el. Az *első szint* (ld. Jegyzet 3.): „az utcán éléshez közvetlenül kötődő ellátások szintje: éjjeli menedékhely, nappali melegedő, népkonyha, utcai szociális munka. Ezek teljes köre feltételek nélkül és ingyenesen igénybe vehető kell hogy legyen”. A *második szint*: az

átmeneti szállások, míg a *harmadik*: a bentlakásos intézmények köre, a hajléktalan emberek ápolóotthona és rehabilitációs intézménye.

Az egyes szintekhez tartozó szolgáltató intézmények részletes ismertetésétől eltekintek, elnevezésükben már sejthető a rendeltetés. De (ld. Jegyzet 3.): „Az első szintű ellátások között különösen indokolt egy olyan, részben új típusú nappali ellátást biztosító intézmény kialakítása, amelynek szinte minden szolgáltatási eleme megtalálható a jelenlegi rendszerben is. Ebben a nappali házban magasabb szinten jelennek meg a nappali melegedő, a szociális információs szolgálat és hajléktalanguozási központ jogszabályokban megfogalmazott funkciói”. A hajléktalan emberek számáról pontos adatok nincsenek, becslések inkább – s ez 50–60 ezerre tehető, de inkább 60 ezer –, a szálláshelyek 1997-ben (az 1998. I. félévben várható szálláshelyekkel együtt, ld. Jegyzet 4.):

Hajléktalanok száma	Budapest	Vidék	Országos
Anya-gyermek családos	543	532	1075
Éjjeli menedék	1081	1002	2083
Átmeneti szállás	1660	1775	3435
Egyéb átmeneti	235	265	500
Bentlakásos	190	288	478
Összes	3709	3862	7571

Ide tartozik, hogy jelenleg a Szociális és Családügyi Minisztérium gyakorol szakmai ellenőrzést és felügyeletet, de egyben tanácsadást, szaksegítségét is ad. Megemlítendők a Peremhelyzetű Csoportok Főosztályának havi-kéthavi vándorműhelyei – a „hajszolt” konferenciák –, regionális egyesülések, és az a folyamatos szakmai együttgondolkodás, mely ennek a fiatal magyarországi múlttal rendelkező *szakmának* lelkesítő, fejlesztő ereje. Elfogultság nélkül állítom, ez a kapcsolattartás örvendetes mértékben barátságos, őszinte, szolidáris.

Néhány szó azokról, akiket szociális munkásnak neveznek és arról, hogy „mit” is csinálnak

A „szociális munka” eredeti definíciójából: professzionális humán szolgáltatás, problémamegoldó tevékenység, szociálpolitikai tevékenység, társadalmi problémák újratermelődésének megakadályozása, fennálló struktúra jobbítása.... „...Az is felvetődik (ld. Jegyzet 5.), hogy bekapcsolódjon-e a szociális munkás a hajléktalanok együttléteibe, vagy megint csak az irodában várja az őt felkeresőket, és csak akkor jelenjen meg, ha konfliktust kell elhárítania, vagy ha maguk közé hívják...” „A hajléktalanság sohasem fog megszűnni. Mindig lesznek emberek munka nélkül, fizetésképtelenül, és ezen semmiféle szociális háló vagy lakásépítési rendszer sem segít. Még gazdasági csoda is hiába történne, és hiába lenne általános a szolidaritás. Nem lehet megelőzni a hajléktalansághoz vezető személyiségfejlődési okokat. A társadalom perifériáján élni, hajléktalannak, csavargónak lenni, a polgáritól eltérő életet választani emberi jog. A szociális munkások nem azért dolgoznak, hogy többé ne legyen rájuk szükség.

Hatáskörük elvben is csak addig terjed, hogy bizonyos egyéneknek csoportokban segítenek kilábalni, visszatérni a társadalomba, de tudniuk kell, hogy a reintegrálódottak helyébe mások, sőt, az elkövetkező években egyre többen fognak lépni. A kikászálódásban vagy túlélésben is csak akkor lehet segíteni, ha az intézmény és szociális munkás tisztázza magát és az ügyféllel, hogy mi a hajléktalanság: szociális helyzet, tudatosan választott életforma, deviáns viselkedés, személyiségzavar, vagy szubkultúra.”

Munkám során tett személyes sóhajok (ld. Jegyzet 6.): „Milyen érdekes és kifejező, hogy a hajléktalan szolgálatok tagjainak országos egyesületének – szándékosan kis betűvel írtam – a rövidítése *'hajszojt'*, s ha ezt éppen ebben a frontszolgálatos fejezetben gondoljuk meg, akkor sanda «freud»-i kitekintés nélkül joggal kíváncsiskodhat bárki, hogy mit is jelenthet ez. Nem *túlterhelt*, nem is *túlhajtott*, hanem egyszerűen *hajszojt*: a szorongattatásban élő-dolgozó szociális munkás ember versenyt fut az idővel, a mérhetetlenül életornyosuló, az előretervezést eleve kiszámíthatatlanná tevő emberáradat láttán... Szinte már biztosan tudja, hogy nem bírja majd mindazt elvégezni, ami a lerongyolódott-szakadt tömeg ellátására szükséges lenne. De ki az aki *hajszojt*, s ki az, akit *hajszojnak*, – s muszáj ezt az egész hajszojtságot *muszáj-herkulesként* (szándékosan kis betűvel) átélni...?”

A társadalom és a hajléktalan emberek (ld. Jegyzet 6.)

Simon Keyes 1996-ban Bodajkon közzétett kis írásából: „Egyre pesszimistábbá válok abban a tekintetben, hogy vajon elérhető-e, hogy a hajléktalanságot meg tapasztaltak száma lényegesen csökkenjen... A hajléktalanok iránt érzett társadalmi rokonszenv lecsökkent. Igaz ugyan, hogy több szálló áll a hajléktalanok rendelkezésére, de ez egyben azt is jelenti, hogy van hajléktalansági iparunk is, amely nem feltétlenül a hajléktalanok érdekeit teszi első helyre...”

Az angliai helyzetről nyilatkozott természetesen e neves szociális munkás, de érdemes elgondolkodni magyarországi vonatkozhatóságán. A magyar társadalom részben ismerethiányok, de saját helyzetének bizonytalansága okán is minimum idegenkedéssel *szánja, elnézi vagy elítéli* a hajléktalanság látható stigmáit viselőket. Ez a gondolatcsomó nem kívánczik most kibontásra, mert ezer és egyféle magyarázat születhet, hogy ki-ki mint él, úgy ítél... olcsó közhelyek, mégis figyelemre méltó az a „tükör”, melyben a periférián élő emberek „arcmásai” megjelenhetnek.

A Szociális és Családügyi miniszter társadalmi összefogást szorgalmaz, mostanában minden egyes intézmény avatásakor, nyilvános szereplésekor az állam, az önkormányzatok, a civil szervezetek és az egyházak közös együttműködését hangsúlyozza. A legújabb Szociális Törvényben az intézményfenntartók már kimondva is három kategóriában szerepelnek, úgymint állami (önkormányzati) szervezetek, civil szervezetek, és egyházak. A szociális szerepvállalás alakulására egy korábbi adat (ld. Jegyzet 4.).

A nem állami szervezetek szerepvállalásának %-os megoszlása (anya-gyermek-családos szállásokkal és eü. ágyakkal együtt):

Megoszlás, %	Civil és egyházi	Állami
Budapest		
1993.	42	58
1995.	49	51
1997.	49	51
Vidék		
1993.	20	80
1995.	28	72
1997.	34	66
Országos		
1993.	24	76
1995.	38	62
1997.	42	58

Egy mondatral összegezve: az ún. szociális szerepvállalás (merthogy azért mélyebb a tartalma ennek a fura kifejezésnek) egyre inkább bővül, szélesedik, színesedik, és örvendetes, hogy ezeket a szintén ún. állami feladatokat a társadalom civil és egyházi szervezetei mélyszélességgel és ötletességgel végzik.

A Jubileumi év – 2000 (ld. Jegyzet 7.)

„A keresztény ember nem áhítozhat olyan lelkiséget, mely a világtól elidegenítené és megszabadítaná attól a feladatától, hogy mások terhét hordozza. Legyen világi ember vagy szerzetes, lelkisége csak akkor valódi és igazi, ha felfogja az emberi szenvedés mérhetetlen nagyságát. Nem bújhat el a szenvedés láttán, nem hunyhat szemet a maga és mások szenvedése előtt. A szenvedést úgy kell megtapasztalnia, hogy Krisztussal és minden emberrel megosztja. Ugyanakkor teljes erővel küzdenie kell a szenvedés és a betegség ellen.” Ezzel a gondolattal kezdődik előszava (*Jáki Zénó OSB!*) annak a könyvnek, mely 27 szociális tevékenységű szerzetesrend és társulat magyarországi kialakulását és történetét ismerteti nagyon szép, olvasható formában. Erdemes és tanulságos lapozgatni.

Ugyanennek az előszónak zárszavai: „A keresztény beteggondozás mai fontos feladatának tartom, hogy azokat, akik az életnek bármilyen nehézségével és gyöngeségével találkoznak, megvédje attól, hogy lázadásba, keserűségbe, neheztelésbe meneküljenek, vagy szívüket megkeményítsék. A hit be tud hatolni Isten titkába, amikor a gyengeség és tehetetlenség állapotában hagy bennünket. A remény erőt ad, hogy a testünkbe került szentpáli tövist elfogadjuk, azaz ne kapituláljunk a gyógyíthatatlanság hatalmai előtt, hanem megvalljuk, hogy a mindenható Isten erősebb ezeknél: *Elég neked az én kegyelemem!* Felkészíteni minden szenvedő embert ennek a kegyelemnek a befogadására csak az tudja, akiben elég nagy a szeretet, hogy Isten nevében ezt a kegyelmet osztogat-

hassa.” Hosszú-hosszú oldalakat tenne ki, ha akár csak rövid ismertetésre vállalkoznák, hogy Magyarországon az egyházak milyen és mekkora mértékben veszik *részüket* a hajléktalan emberek gondozásában, ápolásában, egészen speciális reszocializációs feladatokban. Sokkal inkább a fenti idézet aláhúzására törekszem, amikor ennek a bekezdésnek a *Jubileumi év – 2000* címet adtam. Mintegy átvezető vezérfonalként a harmadik évezredbe.

Az eredeti kérdés: „Adjak, ne adjak a hajléktalan koldusnak” ?

Nem is olyan egyszerű a válasz (ld. Jegyzet 8.).

„Egyre több panasz érkezik: a kéregetők úgy elállják a templom bejáratát, hogy oda békében bejutni, onnan békében távozni egyre nehezebb... Kértük őket a szentmisén való rendszeres részvételre, hiába. Sajnos, csak a templomba járó hívek várható adományai miatt állnak a templom bejáratánál. Természetesen ki-ki maga ítéli meg, kit mikor, hogyan akar támogatni. Jézus mondja: *Szegények mindig lesznek veletek...* Vannak azonban más szempontok is! Többször kértük már, hogy a nekik szánt adományokat ne a templomajtóban adják át, hanem távolabb, hogy a templom bejáratát szabadon hagyják... A kéregetőkről bebizonyosodott, hogy nemcsak egyszerű koldulók, hanem futtatott kéregetők! Ma már, sajnos, üzletággá válhat még a kéregetés is. Az őket kihasználó *őrök* megfelelő százalékért vigyáznak rájuk... A városban szeretetszolgálatok működnek, szervezett formában. A plébánián is rendszeresen adunk a valóban rászoruló kéregetőknek. A Szent Antal-perselybe dobott pénz a szegények javára van. Tisztelettel kérjük, válasszák a kedves hívek a szegények támogatására ezt a szervezett formát... Nehéz kérdés ez. Lehet, hogy sokan nem is gondoltak erre a problémára. A világ már ismeri, és a megoldást is tudja. Minden valamirevaló helyen biztonsági szolgálat működik. Mi nem ezt választjuk. Köztes megoldást szeretnénk. Segíteni a szegényeken, ugyanakkor tiszteletben tartani Isten házáat, megóvni a gyengéket. S ebben csak a híveink segíthetnek.”

Akárhogy is nézem, valódi darázsfészek. Magam hivatásomnál fogva is hajlok a szervezett segítségre, ezért azt mondom: az *egyéni karitás* személyes lelkiismereti döntés, de a *civil-háló*, a szervezett segítség már a társadalom lelkiismereti kötelessége.

Befejezés (ld. Jegyzet 9.)

„Mindaddig, amíg nem vagyunk képesek arra, hogy egy másik ember életét, döntéseinek sorozatát, lelki rezdüléseinek minden pillanatát átéljük, bánjunk óvatosan segítő módszereink általánosításával, kötelező elfogadtatásával! A segítő kapcsolat mindig két fél egymásra találásán áll vagy bukik, meg azon, hogy a segítő szándék hiteles-e, erő-e, meggyőződés van-e mögötte vagy pedig ugyanolyan lelki csődtömeg. Ne azon vitatkozzunk, hogy utcán vagy intézményben, utcai szociális munkásként, HAJSZOLT-ként-e vagy USZSE-ként!? Beszélgessünk inkább arról, hogyan adhatnánk vissza valamennyiüknek emberi

méltóságát, hogy legnagyobb nyomorúságukban is mindig tudják: ők embernek születtek. Nyitott kapukon ne zörgess, kopogj halkán s lépj be, mert álarc nélkül ez itt a szeretet vára.”

1994 óta dolgozom a hajléktalanellátásban Miskolcon. Átélttem, átélem a „rendszer”-pubertás accelerációját, sok-sok problémáját és örömmel fedeztem fel menetközben, hogy több bencés diáktársam is ezen a pályán mozog (a fenti idézet szerzője is).

Nyitott a kérdés: *maga a bencés diákszövetség akar-e, hogyan s deklaráltan-e résztvenni a „hajszolt” munkában...?* Van ugyanakkor egy személyes tapasztalatom, melyet zárszavas megfontolásra közzéteszek. Egy mindenképpen polgárinak számító budai egyházköztség összefogással, pályázattal létrehozott egy ún. *információs irodát* azzal a nem titkolt céllal, hogy ha bárkinek bármire szüksége van, keresse fel őket. A krízisben lévőkől kezdve a legkisebb apró szükségleti, javítási gondokkal bírókig bárki fordulhat hozzájuk, mert az azóta egyre bővülő adatbázisuk egyik oszlopába gyűjtik a rászorulókat, míg egy másik oszlopba gyülekeznek azok, akik tudnak valamiben segíteni, és így igen nagy a valószínűsége annak, hogy az érdekelt felek „találkoznak”. Mozgósítva minden réteg, elsődlegesen a leszakadást megelőzendő, de az elszigetelődést is... és még lehetne tovább elemezni. Vannak, akik szívesen segítenek erejük, tehetségük szerint és vannak, akik erre ráutaltak..., de az sem kizárt, hogy akiken egyszer segítettek, azok is segítőkkel lehetnek.

Vajon milyen *szervezett* szociális-civil hálót tarthatna kezében akár a Bencés Diákszövetség is? Bárkinek bármi javaslata van, címem szívesen rendelkezésre áll a BDSz adattárában. Sok szeretettel:

Karosi György (Ph 66)

Jegyzet

1. *Bényei Zoltán – Gurály Zoltán – Győri Péter – Mezei György*: Tíz év után (Gyorsjelentés a fővárosi hajléktalanokról – 1999) Homelessness in Europe International Conference Hajszolt Balatonföldvár – Hungary 28-30. October 1999

2. 1996 *Bodajk: Docsa Béla*, a Népjóléti Minisztérium Szociális Programok Irodájának munkatársa „Hogy is volt ez annak idején...” c. magnóra vett, szó szerint leírt előadása

3. *Gyuris Tamás – Oross Jolán*: Javaslatok a hajléktalanügy intézményrendszerének és jogi szabályozásának újrafogalmazásához. – *Hajszolt Hírlap*, 1999 január-február. A továbblépés irányai, konferenciaszám II.

4. Hajszolt ügyek, szakmai közgyűlés. – *Hajszolt Hírlap*, 1997 november

5. *Sarlós Katalin*: Búcsúzó (részletek). – *Hajszolt Hírlap*, 1997 április-május: Búcsúzó

6. *Karosi György*: „Nem tudom, hol a Moszkva tér, de” – ÉKHUSZ 1998 december 10-11. Mályi konferencia: Szociális munka az átmeneti szállókon

7. *Molnár Sándorné Dr Szolnoky Erzsébet*: Halálfgoytiglan életre ítélve (Szociális tevékenységű szerzetesek) Novadat 1991

8. „*Csak híveink segíthetnek a híveinken*” – Karácsonyi ajándék. A Miskolci Mindszenti Plébánia értesítője, 1999 karácsony

9. *Fónai László*: Alámerültem a nyomorúságukban – *Hajszolt Hírlap*, 1997 június

Végül, „*közérdekű*” cím lehet:

Szociálpolitikai Fejlesztési Központ PRO DOMO Peremhelyzetű Csoportok Főosztálya 1106 Budapest, Gránátos u. 2. Tel.: 261-7704, 261-09-08 – Fax: 262-1021

Ökumenizmus a burgenlandi Örségben

Az itteni magyarság nagyon csekély létszáma és a hitújítás koráig visszanyúló felekezeti megoszlása (Felsőőr magyarjai többségükben reformátusok, Örszige-ten evangélikusok, de mindkét helyen van kisebb katolikus közösség is, Alsóőr és a két Pulya katolikus) szinte parancsoló szükségként igényli a keresztény felekezetek szoros együttműködését és az igazi ökumenizmust: sajátosságaink megtartása, megbecsülése mellett igyekszünk egymást minél jobban megismer- ni, értékelni és minden alkalmat megragadni az egységre, a közösségre való törekvésre, erre sarkall helyzetünk és múltunk is.

A legkisebb magyar kisebbség a Kárpát-medence nyugati szélén él. Míg északon és keleten a Kárpátok karéja, délen pedig a folyók (Dráva, Száva, Duna) természetes határokat biztosítottak, addig nyugat felé „nyitott volt” az ország. Errefelé vezettek a kalandozók, de a hittérítők, majd később a keres- kedők és zarándokok útjai is, s itt csapódtak le először a nyugati eszmék, áramlatok. Így jelennek meg a hitújítás nyugatról jövő vagy nyugatot is megjárt terjesztői is. Itt van „Ausztria legrégebb református egyháza”, a felsőőri, mely száz évvel a „türelmi rendelet” előtt már „artikuláris hely” volt, s a szigeti templom is a hitújítás korára jellemző nonfiguratív fal- és mennyezetfestményeivel, kő szószerékével, melyet „paraszt reneszánsznak” is nevezhetünk, s mely páratlan egész Ausztriában (Burgenland 1921-ig Magyarországhoz tartozott). Csepreg volt az első evangélikus zsinat színhelye (1570), s a németújvári ferences könyvtárban találjuk nemcsak az egyik legrégebbi magyarországi misszálét ma- gyar szentekkel (1230), de itt található a kontroverz irodalom tárháza is. Batthyány Ferenc 1524-ben kapta meg II. Lajostól Németújvárt. Második felesé- ge, Szvetkovits Katalin már a reformáció híve volt. Itt élt az első híres református prédikátor, Beythe István. Arany József, a későbbi felsőőri református lelkész írja: „valamint másutt is, úgy itt is az eshetvén, hogy az egész helység plébá- nostól együtt reformizálódott”. Az „ellenreformáció” aztán már korántsem ment ilyen simán. Ezt meg Fülöp Márton írja meg: „Tormássy Péter vasvári prépost 500 német katonával ... templomot, iskolát és mindent elfoglalt, a lelkészt, a taní- tót elűzte” a kor szellemének megfelelően. A nemes határőrökkel szemben viszont a földesurak nem tudták a „cuius regio, eius religio” elvét alkalmazni. 1697-ben Kazó István főesperes a több mint ezer református mellett csak 126 katolikust talált Felsőőrben. Az ökumenizmusnak talán első jele viszont, hogy a felsőőri öreg katolikus templomban mindmáig meghagyták azt a márvány emlék- táblát, melynek szövege megőrizte a tudósítást, miszerint első tornyát Szeremlei „pásztor” és Fülöp „kurátor” idejében építették, tehát akkor, amikor a templom a reformátusoké volt. A további évszázadok folyamán az egyházak csak egymás mellett éltek, a papok legfeljebb kártyázni vagy vadászni jártak össze. A szabad- ságharc idején Szij György református tábori lelkész lett, a különben német nevű katolikus plébános, Jungvért pedig személyesen vezette Jelačić ellen a felkelőket.

Ökumenizmusról igazából csak a II. világháború utáni idő óta beszélhetünk. Mindenekelőtt, mert szerencsés feltételei adódtak. Gyenge Imre Győrött született, az ottani bencés gimnáziumban (1940-ben) érettségizett s a pápai Református Kollégiumban végezte teológiai tanulmányait, 1951-ben kapott lelkészi meghívást Felsőörrre. Négy évtizeden át nemcsak a felsőöri református hívek lelképásztoraként fejtett ki áldásos tevékenységet, hanem több alkalommal megválasztották egész Ausztria legmagasabb református tisztségére is. „Landes-superintendent”, vagyis püspök volt. A magyar kultúra terén is sokat tett: színdarabokat rendezett, megszervezte a népi tánccsoportot, rendszeresen szerepelt az osztrák és a Szabad Európa rádióban, számos cikket írt. Először német nyelven tartott ökumenikus istentiszteleteket (mert a felsőöri evangélikusok többsége már a magyar érában is, a katolikusok többsége pedig az Ausztriához való csatolás óta németajkú lett), a 90-es években magyar nyelven is. Ő kezdte meg az ökumenikus esztétikákat is. Sajnos, egyre súlyosbodó betegsége miatt korán nyugdíjba kellett vonulnia*, de utódja, Gúthy László, aki ugyancsak Magyarországról jött, folytatja Gyenge Imre magyar kulturális és ökumenikus tevékenységét is, így nemcsak az ökumenikus istentiszteleteket, hanem megkezdte a felsőöri katolikus és evangélikus lelképásztorokkal együtt közös, ökumenikus lap, a „Kontakt” szerkesztését és kiadását. Ennek előzménye, hogy a Burgenlandi Magyar Kulturális Egyesület lapja, az „Őrség” már évtizedek óta rendszeresen közöl beszámolókat mindhárom egyház eseményeiről, problémáiról, terveiről. Az a tapasztalat, hogy mindenkit érdekelnek a „másik egyházzal szülő” hírek is.

Az őrszigeti evangélikus egyház is magyarországi lelkészt kapott 1958-ban Teleky Béla, volt balfi lelkész személyében, aki Sopronban végezte teológiai tanulmányait. Vállalta a felsőlövői állami gimnáziumban az evangélikus hittan tanítását is. Ebben az iskolában közös munkánk során a tanulókkal is rendeztünk ökumenikus istentiszteleteket. Szigeten renoválta a templomot és a parókiát, magyar feliratú hősi emlékművet állíttatott fel, s ő is aktívan bekapcsolódott a magyar kulturális életbe. Sajnos, őt is súlyos betegség ragadta el korán. Halála után több évig távolabbról látták el a lelkészi teendőket a községben. Ebben az időben felesége lett a falu „anyja” mint hitoktató és kántor, a közös ökumenikus istentiszteleteket is vele kezdtük meg. 1992 óta az Erdélyből érkezett Mezmer Ottó Őrsziget evangélikus lelkésze, aki családjával együtt új lendületet hozott a kis községbe: papi és hitoktatói munkája mellett lapot szerkeszt, énekkart szervez, felesége pedig a kántorizálás mellett megszervezte a népi tánccsoportot, melynek most már három korcsoportja is van. Mezmer Ottó az ökumené terén is hozott magával tapasztalatokat, s nemcsak Erdélyből, hanem részt vett az Egyházak Világtanácsának 7. ülésén, melyről pozitív élmé-

* Gyenge Imre 1996-ban meg is halt. De – többek közt itt is felsorolt érdemeiért – a Bencés Diákszövetség 1989-ben *tiszteletbeli választmányi tagjává* választotta. – *A szerk.*

nyei vannak, hogy alsó szinten milyen eredményeket lehet elérni, s ezt örömmel tapasztalja itt az Őrségben is.

Végül, bár az ember saját magáról nem szívesen beszél, de a teljesség kedvéért ez is szükséges. Be kell vallanom, habár családban mindenki katolikus, különösen a cserkészlet révén gimnazista koromban több lelkes református és evangélikus fiatallal ismerkedtem meg, bibliák öreikkel, kitűnő szónokaikkal. Azután mint bencés foglalkoztam Kazinczy barátjával, a bakonybéli apáttal, Guzmics Izidorral, aki már a múlt század elején ökumenikus lapot szerkesztett. Tanulmányoztuk társaimmal az „Egység útja” c. folyóiratot, a katolikus és a protestáns egységtörekvések könyveit. Lelkesedtünk Kelemen Krizosztom pannonhalmi főapát, valamint református püspökök, teológusok és mások Pannonhalma és Debrecen közti „szivárványhíd”-építésén. Ahol tanítottam, vagy lekipásztor voltam, igyekeztem kapcsolatot teremteni, közös ökumenikus istentiszteleteket szervezni protestáns közösségek vezetőivel. Így különösen örültem, hogy itt az Őrségben Gyenge Imrében és Teleky Bélában, valamint fiatal utódjaikban olyan mély- és élőhitű, biblikus megalapozottságú, a kegyelem mindenfelettségét hangoztató, saját egyházuk és hagyományaik szeretetét sugárzó lekipásztorokra találtam, akiknek ökumenikus beállítottsága és fáradozása igazi és őszinte. Ez alakíthatta ki közöttünk a barátságot és szoros együttműködést.

Tárgyilagosan el kell ismernünk, hogy korunk ökumenikus mozgalma nem katolikus kezdeményezés. Kialakulásához döntő lökést adtak a protestáns misszionáriusok. Fájdalmasan érezték, hogy mit jelent a kereszténység megosztottsága. Az első határhő az 1910-ben Edinburgban ülésezett missziós értekezlet volt, ezt követte azután 1921-ben a Missziós Tanács, majd 1948-ban az Amszterdamban megalapított Egyházak Világtanácsa. A katolikus álláspont kezdetben tartózkodó volt (tiltották a protestáns istentiszteleteken való részvételt, nem tekintették őket egyenrangú félnek), XII. Piusz pápával kezdődött új korszak, de áttörést XXIII. János pápa egyénisége és az általa meghirdetett II. Vatikáni zsinat jelentette. 1960-ban megalakult a Katolikus Egységítőkarság, mely 1962-ben zsinati bizottsággá lett. Vezetőjének, Bea bíborosnak nyíltsága és egyeneslelkűsége áthidalta a kezdeti nehézségeket. A zsinatra meghívtak nemkatolikus megfigyelőket, így pl. a magyar Vajta Vilmost is, aki mint a Lutheri Világkongresszus igazgatója vett részt. A más felekezetű résztvevők nemcsak megfigyelők voltak, hanem bevonták őket a dokumentumok előzetes megbeszélésébe is. Így szemtanúi, átélői voltak annak a nagy változásnak, mely a katolikus teológiában végbement. A katolikus egyház őszinte dialógust kezdett, egyenlő félként kezelte őket. A zsinatnak lenyűgöző hatása volt az egész kereszténység életére. Mindennek tulajdonképpen bizonyítéka a zsinatot ellenző, sőt azt kárhóztató ultrakonzervatív kisebbségnek az igaztalan vádja, miszerint a zsinat nyomán „protestánssá tették a katolikus liturgiát”. Éppen Vajta Vilmos hangoztatja: „Amint a katolikusok a bibliával való intenzívebb foglalkozás révén óriási lépéseket tettek felénk, úgy kellene a protestánsoknak is a szakra-

mentumok terén közeledniök a katolikusok gyakorlata felé.” A zsinat óta sok minden történt az ökumenizmus terén is, ha néha-néha megtorpanással is találkozunk. Itt van pl. a „megigazulástanról szóló katolikus és evangélista megegyezés”. Ugyanígy a papságról, a papi szolgálatról, németül az „Amt”-ről, hivatalról, tisztségről szóló kérdések terén adódó problémákkal kapcsolatban.

Sok mindentről lehetne és kellene még beszélni, de itt és most egy katolikus teológusok részéről indult kezdeményezésről és javaslatról szeretnék még említést tenni. Századunk egyik legnagyobb teológusa kétségtelenül Karl Rahner volt, társa pedig, Heinrich Fries, szintén az ökumenizmusnak lelkes híve. Van egy kis könyvük, a Herder Kiadó „Questiones disputatae” sorozatának éppen 100. kötete: „Einigung der Kirche – Reale Möglichkeit” (vagyis: Az egyházak egyesülése – reális lehetőség). Nyolc tézist állítottak fel, amit én, talán kissé merészen, Luther Mártonnak a wittenbergi templom kapujára kiszögegetett 95 pontjához szeretnék hasonlítani.

Heinrich Fries és Karl Rahner tételei:

1. A kereszténység alaptételei, ahogyan azok a szentírásban, az apostoli és a nicea-konstantinápolyi hitvallásban kifejeződtek, az újra egyesülő egyház valamennyi részegyháza számára kötelezők.

2. Egyik egyház se ítéljen (vessen) el kifejezetten és hitvallásszerűen olyan tételt (tanítást), mely egy másik részegyház számára kötelező dogma. Másrészt az említett hitvallások tételein kívül nem követelhetünk más dogmát a részegyház számára is kötelezőnek, különösen a nem definiált, főleg etikai kérdésekben.

3. Krisztus egy egyházában a helyi részegyházak eddigi struktúrájukat (szervezetüket) messzemenően megtarthatják. A részegyházak területeiken továbbra is fennállhatnak.

4.1. A részegyházak elismerik Róma püspökének (a pápának) péteri szolgálát (annak értelmét és jogát), mellyel az egyesült egyház egységét garantálja igazságban és szeretetben.

4.2. A pápa pedig kötelezi magát, hogy elismeri a részegyházak önállóságát, s az I. Vatikáni zsinaton megfogalmazott tekintélyét úgy használja, hogy az megfeleljen az újra egyesült egész egyház egyetemes zsinatjának (amint azt eddig is tette).

5. A részegyházak élén az ősi hagyománynak megfelelően püspökök állnak, akiket másként is választhatnak, mint ma a római egyházban (ma is vannak kivételek, pl. Svájcban).

6. A részegyházak között legyen kölcsönös testvéri csere az élet minden szintjén, hogy az eddig elkülönült egyházak története és tapasztalatai más részegyházakban is hathassanak.

7. A részegyházak kötelezzék magukat, hogy papi ordinációt (szentelést) imádság- és kézfeltétellel úgy végzik, hogy azt a római egyház is elismerheti.

8. A részegyházak között szöszék- és oltárközösség áll fenn.

E pontok szerzői úgy gondolják, hogy az ökumenikus teológia mai álláspontja szerint az egyház különböző felekezetei – a római katolikus is – ezeket a tételeket elfogadhatja. Természetesen, még sok megfontolásra és részmegegyezésre lesz szükség, Jézusnak az egységre vonatkozó parancsa azonban köteleességünké teszi, hogy bátran, mellőzve a fontoskodó fenntartásokat, ne halogassuk tovább az újraegyesülést. Ne legyünk restek, hagyjunk fel a taktikázó elővigyázatossággal és áldozatosan ragadjuk meg a kezdeményezést.

Végül néhány konkrétumról szeretnék még összefoglalóan szólni.

A keresztények egységre való törekvései mellett, melyekről már szoltunk, az egyik legbiztatóbb megmozdulás az, amit a franciaországi Taizé neve jelez. Ez a református szerzetesi közösség, mely tíz kilométernyire van Cluny-től, ahonnan ezer évvel ezelőtt a cluny-i reformmal a középkori egyház szellemi mozgalma megindult, az új évezred „Cluny”-je lehet. A 70-es évek elején több idevaló fiatalal részt vettünk Taizében az „Ifjúsági zsinat” impozáns első összejövetelén, mely azóta a világ nagy városaiban évenként ismétlődik. Buzdítjuk az akkori résztvevők gyermekeit a folytatásra.

1990 óta a burgenlandi Órségben is minden évben megtartjuk a januári „Imanyolcad a keresztények egységéért” keretében a közös ökumenikus istentiszteletünket. Rendszerint a január 18. és 25. közé eső vasárnap délutánján. Vetésforgószerűen váltakozva, Alsóór katolikus, Sziget evangélikus, Felsőór református és katolikus templomában, változatos, gazdag tartalommal és szépszájú résztvevővel. A templomi együttlét agapéval, étel és ital melletti kedélyes együttléttel folytatódik az egyházközségek, gyülekezetek nagytermében.

Rövid ökumenikus áhítattal, áldással kezdjük meg a különböző jubileumokat, vagy épületek, intézmények megnyitását, üzembe helyezését.

Néhány év óta a felsőőri három felekezet (katolikus, református, evangélikus) közös ökumenikus egyházi lapot ad ki „Kontakt” címen, rendszerint évente négy alkalommal. Ez a lap ugyan zömében német nyelvű, de azért magyar nyelvű cikkek is vannak benne.

A 80-as években rendszeresen összejöttek a katolikus, evangélikus és református lelkészek és munkatársaik, ugyancsak váltakozva az egyes plébániákon, ill. parókiákon: imádságra, beszélgetésre. Ez egy idő óta szünetel, viszont minden évben nagyobb szabású közös rendezvényre kerül sor: a katolikus megyéspüspök és az evangélikus szuperintendens asszony szervezésében a katolikus és evangélikus papok számára. Legutóbb pl. Kismartonban a bécsi egyetem református professzora ismertette „A megigazulásról szóló katolikus és evangélikus megegyezést”, melynek aláírására 1999 november végén került sor Augsburgban.

Rendszeresek az ökumenikus események, melyet közös megegyezés szabályoz. Élünk a lehetőséggel, hogy utólag is „szentesítsük” az egyoldalúan megkötött házasságokat, az ún. „gyökeres orvoslás” (sanatio in radice) keretében.

Nem tagadjuk, hogy eddig még nemigen tapasztaljuk ezeknek mindkét fél, ill. felekezet irányában való pozitív kisugárzását, vagyis hogy az ilyen ökumenikus házasságok valóban „hídépítések” lennének. Sokkal gyakrabban megesik, hogy ki-ki a saját vallását hanyagolja, minthogy azt buzgón gyakorolva támogatná társa saját egyházában való aktív életét is. Nagy reményeket fűzünk ezért a most megindult ökumenikus jegyesoktatáshoz, ill. szemináriumhoz, melyben mindkét felekezet lelkészei közreműködnek.

Mindezeknek a kezdeményezéseknek folytatódniuk kell a bázison, vagyis az alapoknál, a mindennapi életben, hogy egymás értékeit jobban megismerjük, megértsük, szeretetben gyakoroljuk, és így törekedjünk megvalósítani és élni tudjuk Krisztus Urunk végrendeletét, amit az utolsó vacsora főpapi imájában hagyott ránk.

*Dr. Galambos Ferenc Iréneusz OSB (Bp 38)
r. k. plébános, Alsóőr*

Ide kívánczok II. János Pál pápa véleménye, amelyet szentföldi zarándokútján, a 2000. március 25-én Jeruzsálemben tartott ökumenikus találkozón így fogalmazott meg:

„Az egyetemes egyház teljesen tiszteletben tartja az egyházi közösségek jogos különbözőségét. Ez a változatosság egyáltalán nem ellenkezik Krisztus Teste egységével, hanem inkább felfokozza az egyház ragyogását, és nagyban hozzájárul küldetése teljesítéséhez. Csak a kölcsönös tisztelet és támogatás révén virágozhat a keresztény közösség.” – *(Új Ember, 2000. április 2., 5. lap)*

Nevek és sorsok a Szent István-i állameszme mérlegén^{*}

1998 szeptemberében a burgenlandi magyarok közös erővel felújították a műemlékvédelem alatt álló alsóőri „öreg iskolát”. Az 1999-es Almanachnak köszönet jár, mert megragadta az alkalmat és részletesen beszámol és tájékoztat a burgenlandi őslakos magyarság jelenéről és jövőjéről.

„Az én testembe foly’ magyar vér”, olvasom a címfeliratot és elgondolkozom. A tájékoztatóban a burgenlandi Alsóőr katolikus egyházközségének elnöke büszkén beszámol új, kétnyelvű elemi iskolájukról. A felújított „öreg iskola”, mely 1690-től 1990-ig működött, most a magyarság kulturális központja lesz. Az iskola és az anyanyelvi oktatás kisebbségi sorsban élő nemzetiségek számára létfontosságú, fennmaradásuk záloga. E szavak súlyát nagyon is érzem, hiszen magam is nemzetiségi vagyok, kirekesztett és megalázott német (sváb) kisebbségi sorsban nőttek fel Magyarországon és sosem részesülhettem anyanyelvi oktatásban.

Alsóőr-Felsőőr teljesen magyarlakta területek voltak a század elején, írja *Nádor István* cikkében. Igazolja ezt, hogy az első világháborús felsőőri emlékmű felirata – „A hazáért” – alatt nemcsak a vezeték-, hanem a keresztnév is magyarok. Elgondolkoztam ezen és feltettem a kérdést, hová lettek e határ magyarországi oldalán az ugyancsak őslakos határmenti magyarországi németek (akiknek ősei valójában bajuvárok és Nagy Károly keleti expanziójával kerültek a Pannon medence nyugati részébe)? Községeiket még a század elején *Zaneggnek, Sankt Petemek, Sankt Johannnak* nevezték. Mai nevük: *Mosonszolnok, Mosonszentpéter, Mosonszentjános*. Hova lettek a hazájukhoz hű nyugatmagyarországi németek, a burgenlandi alsóőri és felsőőri magyarok szomszédjai? Akik 1920-ban többségükben nem Ausztriára, hanem Magyarországra tettek és nagy részük volt abban, hogy Sopron és környéke Magyarországnál maradt a sorsdöntő népszavazás révén. Aki nem tudná, 1945 után – miután a győztes hatalmak a *magyar kormány 1945. május 25-i kitelepítési kérvényét* Potsdamban 1945. aug. 2-án jóváhagyták – csúfosan ki lettek toloncolva őshazájukból. Erről pannonhalmi gimnáziumi éveim történelemóráin egy szót sem hallottam, de – szomorú valóság – annál több csúfos megjegyzést a csehekre, szeretett történelemtanáruunktól, amit akkor csak nehezen értettem, és mint kisgyermekkorától a pejoráció különböző formáit tapasztalt kisebbségi, hallgatag megrökönyödéssel és elzárkózással viseltem.

A második világháború emlékművén Felsőőrön már német hangzású keresztnév látható, „*Bizonyal nem a papság és a szülők, inkább a törvény előírásai*”

^{*} Olvasói reflexió az Almanach 1999-ben közölt *Korunk Gellértje* – „Az én testembe’ foly magyar vér” c. íráshoz (177-183. lapok)

szerint”, véli *Nádor István*. Nem tudom, mennyiben tiltotta az osztrák állam a magyar keresztneveket Trianon után. De azt tudom, hogy magyar hazámban az itt élő németeknek már a múlt század végén tilos volt a német keresztnevek hivatalos használata. Ahogy a magyarországi német falvak német helységnevei is ki lettek tiltva. Előttem fekszik szülőfalum komplett egyházi anyakönyvének most kiadott 750 oldalas kötete („Ófalu im Komitat Baranya/Ungarn Quellenpublikation der katholischen Matrichelbücher 1751–1951” in: Schriftenreihe zur donauschwäbischen Herkunftsforschung. Band 3. Pécs/Fünfkirchen 1998.). Ebből a dokumentációból egyértelműen kitűnik, hogy a politikai fejleményekkel teljesen párhuzamosan 1895. január 1-től, máról holnapra senki sem viselhetett többé Magyarországon keresztnevét német ősei nyelvén. Így nem olvasható már – hogy a határ mentén maradjunk – a soproni protestáns templom első világháborús emlékművén a szinte kizárólag német családnév mögött egyetlen német, hanem kizárólag magyar, keresztnév. Ez, sajnos, csak az etnikai beolvasztás kezdete volt. Követte ezt a családnevek példanélküli elmagyarosításának a kampánya, mely igazában 1920 után jött lendületbe hazánkban. Sajnos, az egyház itt is élenjáró szerepet játszott, és már a szemináriumokban a kispapokat megdolgozták: Aki később feljebb akar kerülni a ranglétrán, annak magyar nevet kell viselnie! Ezt német származású Pécssett végzett pap barátaimtól tudom. Állami érdek (”,vitéz”) és állások a névmagyarosítás feltételéhez kötettek. Anyai nagyapám így lett *Heilmannból Harsányivá*.

Míg az elhibázott osztrák nemzeti politika legkésőbb 1919 után messze-menően feladta homogenizációs törekvéseit, addig nálunk ekkor csúfolták meg legsúlyosabban Szent István egyedülálló állameszméjét és toleráns nemzetiségi intelmeit (a *Lex Apponyi* 1907-ben felszámolja a német tanyelvű iskolákat, ezt követik a *Bethlen-* és a *Gömbös-kormány németsegellenes iskolarendelelei*). Úgy gondolom, ahhoz képest, hogy nálunk hogyan bántak el a kisebbségekkel (kényszermagyarosítás, elűzés, széttelepítés, elhurcolás, teljes jogfosztás 1950-ig) az elmúlt 100 év alatt, ahhoz képest Ausztria aránylag jól megállta a helyét. Nálunk viszont ma intenzív osztályon próbáljuk feléleszteni a kihálás előtt álló nemzetiségeket. Csonka-Magyarországon szinte minden nemzetiségünk – a cigányságot kivéve – elvesztette anyanyelvét! Ezt nem lehet már leplezni, mégannyi irreális és bombasztikus ígéretekkel kecsegtető nemzetiségi törvénynyel sem. Márpedig anyanyelv nélkül, állapította meg 1999. májusi ülésén a MTA kisebbségi szekciója, a nemzetiségek nem életképesek. A MTA persze az utódállamok magyar kisebbségével foglalkozott.

Ófalu, 1999. augusztus 18.

Dr. Till János (Ph 60)

A tudomány bizonyossága a Szentlélekről *

Lehet-e az, hogy a tudomány bizonyosságot tesz a Szentlélekről?

A ma élő emberek döntő többsége – azok, akiket korunk behatásai az emberhez méltó szabad élet helyett csak a pusztta létezésre nyomorít – talán nem is válaszolna erre a kérdésre. Hiszen nem is értenék, mert sem a tudományról, sem a Szentlélekről nincs saját fogalmuk, saját állásfoglalásuk. Az emberek másik hányada, a megátalkodott tagadók, szintén válasz nélkül hagynák a kérdést. Viszont a hívők, sőt még a vallásukat gyakorlók többsége is, a tudásnak és a hitnek az újkorban kierőszakolt szétválasztottsága miatt nagy valószínűséggel nemmel válaszolnának. Azt mondanák, hogy a Szentlélek a hit szférájába, s nem az ész és a tudás, a tudomány körébe tartozik.

Az igazság azonban mégis az, hogy a tudomány valóban bizonyosságot tesz a Szentlélekről, az ember emberi létéhez nélkülözhetetlen isteni erő közvetítőjéről.

Természetesen ahhoz, hogy többen vagy esetleg mindenki elfogadja a tudomány bizonyosságát a Szentlélekről, mindenekeelőtt tisztázni kell, mi is ez a fogalom: tudomány. Az értelmező szótár nem segít: mindenkinek magának kell állást foglalnia! Emberi lényegünkből fakadóan mindenkinek saját valóságalapú világnépeinek kell (kellene?) lennie. A valóságalapú saját világnép viszont csak akkor valóságalapú, ha az igazságra épül, és csak akkor saját, ha az életünk döntő kérdéseire, mint amilyen a „mi a tudomány?” kérdés is, mindenki saját maga válaszol. A „mi a tudomány?” kérdésre a válasz lényegében az alábbi két lehetőség közti döntés:

1. A tudomány a feltárt igazságok tárháza.

2. A tudomány az ember elképzeléseinek, felfedezéseinek, technológiájának, alkotásainak (a technikaiaknak) összessége.

A két meghatározás nem azonos! Nem ugyanannak a meghatározásnak rövidebb vagy éppen hosszabb változata. Ellenkezőleg, a kettő lényegileg tér el egymástól.

Célszerűnek látszik vizsgálatunkat először a második meghatározással kezdeni, mert a tudomány címszó alatt ma hasonló megfogalmazás lelhető fel a tankönyvekben, a mindennapi beszédben, az írott sajtóban, a rádióban, a televízióban, vagyis gyakorlatilag mindenütt. Ebben a megfogalmazásban a tudomány úgy jelenik meg, mint az ember önmagasztalásának mindenható birodalma. Figyelemre méltó, hogy az ószövetségi szentírásban már fellelhető egy utalás az ember önmagasztalásának birodalmára: „Akkor majd kimondom ellenük ítéletemet minden gonoszságukért, amiért elhagytak és a saját kezük műveit imádták.” (Jeremiás könyve: 1, 16.)

A szomorú valóság ma az, hogy nemcsak imádják, hanem az ártatlan gyermekeikre rá is kényszerítik műveik imádatát. A „technikai csodák”, mint például az autók, repülőgépek, űrhajók, automata fegyverek, rakéták, lopakodó bombázók

* Utánközlés az Új Ember 1999. május 23-i számából

és még sok-sok más „csodálatos” művük imádatát szinte megszületésüktől kezdve nevelik bele a gyermekekbe. Ezt az állítást kétségbe vonni, sajnos, nem lehet, hiszen tapasztaljuk, hogy a média – kiváltképp a televízió az ördögien kiesztelt gyermekműsoraival – a gyermekrontás, az ember által létrehozott „csodák” imádatára nevelés „tökéletes” eszközévé vált. Az ember önmagasztalásának birodalmaként jellemezni azt a világot, amit ma általánosan a tudomány világának neveznek, még azért is lehet, mert benne a különböző címek, díjak adományozása mellett olyan sajátos minősítősdi lett úrrá, miszerint valakik eldöntik, ki a tudós, a tudósabb, a legtudósabb. Tudósnak persze valójában csak azt a kutatót lenne szabad nevezni, aki már nem él, de akit felfedezése, felfedezései halhatatlanná tettek. A ma általánosan elfogadott tudományos világban a tudóskodás fizetett foglalkozás lett, melyet azonban nem űzhet mindenki szabadon. Pályázni kell rá, aztán valakik eldöntik: ki, miben tudóskodhat, mire kap támogatást.

Az első megfogalmazásban viszont a tudomány egészen mást jelent. A tudomány itt úgy jelenik meg, mint az ember közreműködése nélkül létrejött világ megismerésére irányuló alázat birodalma. Itt a tudományoskodás nem egyes kiválasztottak foglalkozása, hanem az ismerd meg parancs általános érvényesítésének tere.

Ebben az értelmezésben a tudomány világa az igazságot kereső ember növekvő biztonságára. Az emberhez ugyanis, a lényegéből fakadóan, nem a pusztán létezés rabsága, hanem az igazság keresése és a feltárt igazság adta szabadság tartozik. Az ember, ahogyan a Szentatya megfogalmazza: „igazságkereső lény” (Fides et ratio, – Szent István Kiadó, 1999. 39. o.). Az igazságot kereső ember valójában a világmindenséget átfogó egyetemes törvényi rendet akarja mélyebben megismerni. Ebből fakad, hogy a feltárt igazságok tárházában rend van. Erre a rendre jellemző, hogy a feltárt igazság nem szavazati többség függő. Vagyis az igazság nem függ attól, hogy hányan fogadják el. A második lényeges sajátosság, hogy az igazságot csak egyszer lehet feltárni: „Mindenkor az emlékezetben kell tartani, hogy csak egy vonulata van az igazságnak, és ha egy igazság felfedezésre került, nem lehet felfedezni még egyszer.” (Gilbert N. Ling: <http://www.gilbert.ling.org>.) A harmadik lényeges sajátosság, hogy egy igazság nem érvényteleníthet egy másik igazságot. Ezt a tételt a Szentatya így fogalmazza meg: „Tudjuk ugyanis, hogy az igazság nem mondhat ellent az igazságnak.” (II. János Pál pápa levele a Pápai Tudományos Akadémiához, Vatikán, 1996. október 22.)

A feltárt igazságok tárháza, vagyis az első megfogalmazás szerinti egyetemes tudomány megingathatatlanul igazolja, hogy a világmindenség egyetlen, egyetemesen érvényes törvényi rend szerint létezik. Éppen a tudomány teszi megingathatatlanul egyértelművé, hogy a világmindenség három szinten szerveződik: 1. élettelen világ, 2. élőlények, 3. minden egyes ember és az egyének alkotta emberi társadalom. A tudomány igazolja azt is, hogy az egyszerű érvényes az élettelen világ létrejötténél is, az első élő sejt keletkezésénél is, és

minden egyes ember születésénél is. Az egyszeregy a tudomány logikája szerint a megismerhetőség határát jelenti. Így maga a tudomány visz el bennünket a mérésekkel, a kísérletezésekkel igazolható megismerés határához, vagyis a misztériummal való csatlakozási ponthoz.

A tudomány szigorú logikája megköveteli, hogy az egyén életét is és a közösség, a társadalom életét is működő rendszernek tekintsük. Azt is bizonyítja a tudomány, hogy minden működő rendszer működéséhez energia-utánpótlás (üzemanyag-utánpótlás) kell. Az élettelen gépek működéséhez nekünk kell biztosítani az energia-utánpótlást. Az élőlények, benne a testünket felépítő sejtek életéhez az energia-utánpótlást közvetlenül vagy közvetve a Nap szolgáltatja. Viszont tudunk és nyomatékosan tudatosítanunk kell azt is, hogy a személyes létünkhöz, ahhoz, hogy jók, tökéletesek legyünk, hogy szeressünk, hogy lemondjunk, hogy a bajba jutottakat segítsük, a betegeket ápoljuk, hogy másokért áldozatot hozzunk, vagyis emberi lényegünk szerint működünk, élünk, külön „többleterőre”, „többletenergiára” van szükség! Az elfogyasztott táplálék ezt a „többletenergiát” nem szolgáltatja. Ez tény! Ennek a ténynek az érvényességét éppen a feltárt igazság, a tudomány bizonyítja. Teszi ezt akkor is, ha az ember lényege, megismételhetetlen egyedi volta, misztériuma miatt, a tudomány eszköztára az ember emberi létéhez, küldetéséhez nélkülözhetetlen „többletenergiának”, „többleterőnek” a mibenlétét feltárni soha nem tudja. A „többleterő”, a „többletenergia” szó, fogalom nyilvánvalóan nem adja vissza a lényegét, hiszen valami olyant kellene megfogalmazni, amit a misztériumból fakadóan teljességgel soha nem ismerhetünk meg. Erre a meg nem ismerhetőségre utal itt az idézőjel. A feltárt igazságok tárháza, vagyis a tudomány valóban elvisz bennünket a megismerés határáig, s ezzel kieszközli a feltárt igazság és a hit közti csatlakozást. A tudomány valóban bizonyosságot tesz, valóban kétségtelenné teszi az ember lényege szerinti élethez, az ember küldetésének teljesítéséhez nélkülözhetetlen „többleterőt”, „többletenergiát”, azt, ami a hit birodalma szerinti megfogalmazásban Istentől ered és a Szentlélek által közvetített.

Micsoda túlradó öröm, most a második évezred utolsó pünkösdjén a tudás és istenhit újraegyesítésének fényében nemcsak hinni, hanem tudni és megérteni is azt, amiben a Szentlélek közvetítésével részesülhetünk. Túlradó öröm, hogy a tudás és istenhit egyesítésének fényében már nemcsak hisszük, hanem tudjuk és értjük is, hogy az első húsvétig, Jézus Krisztus feltámadásáig a Szentlélek által közvetített isteni erő az ember számára nem volt hozzáférhető. Jelen volt ugyan a világban, de csak a megváltásunk által vált számunkra újra hozzáférhetővé.

Túlradó öröm, hogy már nemcsak hisszük, hanem tudjuk és értjük is annak lényegét, amit Jézus Krisztus utoljára mondott tanítványainak: „S én veletek vagyok minden nap, a világ végéig.” (Mt 28, 20.)

Túlradó öröm, hogy már nemcsak hisszük, hanem tudjuk és értjük is Jézus Krisztus parancsának mai üzenetét: „Engedjétek hozzám a gyermekeket, mert ilyeneké a mennyek országa” (Mt 19, 14). Engedjétek hozzám, vagyis keresztel-

jétek meg őket, hogy a teremtésük pillanatában beléjük rejtett isteni erő felhasználhatóvá válják számukra, és részesülhessen belőle mindenki, aki szereti a gyermekeket.

Túláradó öröm, hogy már nemcsak hisszük, de tudjuk és értjük is, miért mondta Jézus ezeket az intelmeket: „Azért mondom nektek: minden bűn és káromlás bocsánatot nyer, de a Lélek ellen való káromlás nem nyer bocsánatot. Aki az Emberfia ellen szól, bocsánatot nyer, de aki a Szentlélek ellen szól, nem nyer bocsánatot sem ezen a világon, sem a jövőben” (Mt 12, 31-33). Nem nyer, mert valójában ez az öngyilkosság.

Dr. Kellermayer Miklós
orvos, egyetemi tanár

Még egyszer a tudomány bizonyosságáról *

Az Új Ember pünkösdi számában érdeklődéssel olvastam, amit Kellermayer Miklós professzor „A tudomány bizonyossága a Szentlélekről” címmel írt. Bevallom, már maga a cím is meglepett, de még inkább a szerzőnek az az állítása, hogy ma képesek vagyunk „a tudás és az istenhít újra egyesített fényében nemcsak hinni, hanem tudni és megérteni is azt, amiben a Szentlélek közvetítésével részesültünk”.

Meglepetésemet az okozta, hogy első pillantásra úgy értettem, mintha itt a tudásnak és a hitnek, vagyis egyfelől az ésszerű, természetes megismerésnek, másfelől az isteni kinyilatkoztatásból származó hívő elfogadásnak téves keveredéséről volna szó. Ám figyelmesen elolvassva ezt a gondolkodásra indító írást, rájöttem, hogy mondanivalójában voltaképp a fundamentális teológia mai alapvető szándéka jelentkezik: az, hogy kielégítse a gondolkodó kereszténynek azt a jogos igényét, hogy hitét ne érezze vakhitnek, hanem ésszerűen megalapozottnak és elfogadhatónak, amit hisz.

Megerősített ebben az értelmezésben a szerzőnek az az állítása, hogy „a tudomány elvisz bennünket a megismerés határáig, s ezzel kieszközli a feltárt igazság és a hit közti csatlakozást”. Voltaképpen tehát a tudásnak és az istenhitnek nem olyasfajta „egyesítéséről” van szó, mintha ugyanazt az igazságot, amit eddig csak hittünk, ma már természetes ésszel is megérthetnénk. Az, amire ma már képesebbek vagyunk, mint a múltban, a hit tanításában foglalt és a merőben emberi gondolkodást meghaladó isteni igazságnak értelmes megalapozása és ésszerű elfogadása.

Nos, a szerző arra vállalkozik, hogy a természet rendjében jelentkező és tudományosan felismert „többletenergia”, ill. „energia-utánpótlás” fogalmával alapozza meg és tegye ésszerűen elfogadhatóvá a Szentlélek kegyelmi működését. A természet rendjében megtapasztalt „többletenergia” szükségessége ugyanis

* Utánközlés az Új Ember 1999. június 6-i számából.

Ez a cikk Gellért atya talán utolsó – még életében megjelent – írása. – KTK

ésszerűvé teszi annak elfogadását, hogy az üdvösség természetfölötti rendjében is szükséges az a „többletenergia”, ami emberi cselekedeteink erkölcsi értékeinek hiányosságait és tökéletlenségeit kiegészíti és teljessé teszi. Cselekedeteinknek, sőt egész életünknek ugyanis az üdvösség rendjében akkor van teljes krisztusi értékük és csak akkor kedvesek Isten szemében, ha a Szentlélek kegyelme hatja át és teszi teljessé mindazt, amit teszünk.

Kérdés, hogy ez a természet rendjében tapasztalt jelenség, az üdvösség természetfölötti rendjére alkalmazva, valóban megalapozza-e és ésszerűen elfogadhatóvá teszi-e a Szentlélek működését, és ha igen, akkor hogyan teszi ezt. Úgy vélem, hogy a kérdésre igennel válaszolhatunk, de a „tudományos bizonyosság” fogalmának tisztázása érdekében szabadjon kettős meggondolással pontosítanom válaszomat a hogyan kérdésre.

Először azt kell meggondolnunk, hogy a „tudományos bizonyosságról” szólva, csakis olyan bizonyosságról beszélhetünk, amely logikai posztulátumként jelentkezik. Ez azt jelenti, hogy a természet rendjében megtapasztalható „többletenergia” ténye arra indítja a keresztény gondolkodót, hogy ésszerű analógia alapján feltételezze, sőt szinte el is várja, hogy az üdvösség rendjében is szükség legyen a „többletenergiára”. Ezért – pontosan a természetes renddel fennálló analógia alapján – jogosnak érezze annak megállapítását, hogy az üdvösség rendjében is ésszerűen megalapozott és elfogadható a „többletenergia” követelménye.

Másodszor meg kell jegyezni, hogy mindez nem közvetlenül a Szentlélekről, a harmadik isteni személyről szóló bizonyosság, mert az ő létezését csakis az isteni kinyilatkoztatásból ismerjük. Mint a felmagasztalt Krisztus pünkösdi ajándéka, a történelem folyamán ő teszi jelenvalóvá és a jelenben hatékonnyá azt, amit a múltban Jézus Krisztus tett üdvösségünkért. A Szentléleknek ez a természet erőit meghaladó kegyelmi működése, mint az „erőtöbblet” követelménye, az ő személyére és személyes működésére nem vonatkozhat. Ez általános és nem személyi vonatkozásban csakis arra vonatkozhat, hogy az embernek a kegyelmi rendben, a természet rendjéhez hasonlóan, szüksége van ahhoz, hogy cselekedetei, sőt egész élete teljessé legyen az isteni szeretet erkölcsi rendjében. Ha tehát analógiai alapon logikai posztulátumként fogjuk fel a „tudományos bizonyosságot”, akkor a fenti elv értelmében ésszerű a „kegyelmi többletenergiáról” beszélni. Ha valamiről bizonyosságot tehet a tudomány, az nem a Szentlélek személy szerint való működése, hanem általános értelemben az az „erőtöbblet”, amit az isteni kegyelem ad ahhoz, hogy az ember létében és rendeltetésében beteljesüljön.

Őszintén köszönöm Kellermayer Miklós professzor úrnak, hogy alkalmat adott az írása által keltett gondolataim kifejtésére.

P. Békés Gellért OSB (Bp 32)

Állásfoglalás a „dávodi ügy” másodfokú bírósági tárgyalásával kapcsolatosan *

A háttér az ide vonatkozó egyházi és állami törvények, valamint az események tükrében

1. A törvények

a) A Katolikus Egyház tanítása:

„A közvetlen abortusz, melyet célként vagy eszközként szándékolnak, mindig az erkölcsi rend súlyos felforgatása, mert egy ártatlan emberi élet előre megfontolt kioltása. E tanítás a természetes erkölcsi törvényen és a Szentíráson alapszik, az Egyház Hagyománya továbbadta, és tanítja a rendes és egyetemes tanítóhivatal. A világon semmiféle körülmény, semmiféle célkitűzés, semmiféle törvény nem tehet megengedetté egy önmagában tiltott cselekményt, mert az ellenkezik Isten – minden ember szívébe írt, pusztán értelemmel is megismerhető, az Egyház által is hirdetett – Törvényével.” (Evangelium Vitae 62.)

„A keresztények, mint minden jóakarató ember, súlyos lelkiismereti kötelezettséggel arra hivatottak, hogy ne működjenek együtt olyan cselekményekben, melyek – bár a polgári törvény engedélyezi – ellenkeznek Isten törvényével. ... Az ilyen együttműködés soha nem igazolható sem a másik szabadságának tiszteletben tartásával, sem arra való hivatkozással, hogy a polgári törvény engedélyezi és megkívánja. ... Egy jogtalanság elkövetésében való részvétel visszautasítása nem csupán erkölcsi kötelezettség, hanem alapvető emberi jog is. Ha nem így volna, az embert személyi méltóságával természete szerint összeférhetetlen cselekményre kényszerítenék, és szabadságának – melynek igazi értelme és célja az igaz és a jó – lényege is veszélybe kerülne.” (E. V. 74.)

„Valamennyien a szeretet szolgálatára vagyunk tehát kötelezve a felebarátunk felé, hogy élete mindig oltalmat és támogatást kapjon, különösen akkor, amikor gyenge és fenyegetés éri. Ez nemcsak személyes, hanem társadalmi törődés is, mely mindannyiunkat kötelez azáltal, hogy egy megújított társadalom alapjául az emberi élet feltétlen tiszteletét rakjuk le. Szeretnünk és tisztelnünk kell minden férfi és minden nő életét, s állhatatosan és bátran kell dolgoznunk azért, hogy korunkban, melyet a halál nagyon sok jele jár át, végre megszülessen az élet új kultúrája, az igazság és szeretet kultúrájának gyümölcse.” (E. V. 77.)

Mindezt a jelenlegi Kánonjog – mely a megkeresztelt katolikus krisztushívőkre kötelező hatályú – oly módon is megerősíti, hogy az abortusz elkövetőit kiközösítéssel sújtja, az 1041. és az 1044. kánonok pedig a közreműködő papot hivatásának megfosztásával is. Vétkezni pedig nemcsak szóval és cselekedettel, hanem mulasztással is lehet.

* Öregdiáktársunk írását „sapienti sat” alapon, kommentár nélkül közöljük. – A szerk.

b) Az 1997. évi XXXI. törvény – mely nem ellenkezik isteni törvénnyel – a gyermekek védelméről és gyámügyi igazgatásáról szóló 14. és 17. paragrafusai, a gyermekek veszélyeztetésének megelőzése és megszüntetése érdekében kötelezi együttműködésre – többek között – a társadalmi szervezeteket és egyházakat az erre kijelölt hatóságokkal.

2. Az események

A konkrét esetben különféle anonimnak minősítendő telefonüzenetek adtak információt arról, hogy van Dávodon egy áldott állapotban lévő fiatal, aki szeretné megtartani a benne megfogant életet, de környezete annak ellenkezőjére szeretné rávenni. E tényről, amelyet akkor már fél Dávod ismert, más hírforrásból is értesültem.

Először csak imahátteret kértek, de amikor utolsó üzenetként azt közölték, hogy többek között a falu vezető emberei közül, ill. a család részéről olyan pszichés nyomást gyakoroltak rá, melynek nyomán a leányanya – úgymond – „megtörtetett”, mint katolikus pap és a körzet ifjúsági referense a fent közölt egyházi és állami törvények értelmében kötelességemnek éreztem, hogy segítségére próbáljak lenni egy olyan megfogant ártatlan emberi életnek, ahol annak édesanyja is veszélyben van. Gyakorló szakmabeli orvosok véleménye szerint ugyanis a szülés természetes folyamata helyett (Katalin biológiai érettségét a szülésre az illetékes kórház nőgyógyásza később meg is állapította), a magzat-elhajtás durva beavatkozása a fiatal szervezetben komoly szövődeményekkel járhat, köztük a meddőséggel. Emellett pedig szintén számolni lehetett azzal a post abortusz szindrómával, amit egy kényszerabortusz minden bizonnyal kivált, melynek mély pszichés nyomaival saját lelkipásztori praxisomban is, sajnos, sok esetben volt már módomban találkozni. Így tehát két gyermek életének a veszélyeztetése is fennállt, Katalin törvények által szavatolt, anyaságára igent mondó szabadságának porbatiprásával. Mivel ez az információ péntek este ért el, s nem lehetett tudni, hogy Katalinon mikor végeztetnék el szíve alatt hordott élete brutális elpusztítását, a számomra további segítséget nyújtható akkor egyedül elérhető ALFA-szervezettel vettem fel a kapcsolatot.

E kiemelten közhasznú társasággal egyeztetve, természetesen, először annak széles skálájú család- és társadalombarát, az abortuszt nélkülöző alternatív lehetőségeivel próbáltam megismertetni a családot. Ehhez a helyi plébános nyújtott segítséget, akiről szintén megtudtam, hogy ismeri a családot, s aki pedig annak meglátogatása előtt egyben megerősített abban az információban, hogy Katalin valóban szerette volna megtartani magzatát. (Bár valóban késő este volt,) a családjának készségesen invitált jelentkezésünkkor otthonukba. Itt Katalinnal nem volt módunkban találkozni, de az édesanyjával való beszélgetés meggyőzött arról, hogy ő minden áldozatra kész azért, hogy unokáját likvidáltassa. Az ismert, hatóságok felé való jelzései előtt az ALFA-szövetség mások Katalinra gyakorolt erőszakos (pl. durva fizikális fenyegetés) nyomásának tényéről a hivatalból eljáró családvédelmi vezetőnőtől kapott megerősítést, akit

a fent idézett állami törvény szintén kötelezett az együttműködésre. E BTK-ban mást abortuszra kényszerítő bűncselekményekről a minket elítélő bíróságnak kellő mennyiségű vallomás (pl. rendőrségen felvett jegyzőkönyv) áll(t) rendelkezésére. Fellépésünknek célja az volt tehát, hogy hatóságilag kiemelve a leányanyát e „tűsz”-helyzetéből, ha szükséges – akár ideiglenesen is – más gyám alá helyezve, megszünjék az ő és magzata életének veszélyeztetettsége. (Egy hasonló francia esetben távolabbi „befogadó” családdhoz tudott elkerülni egy 13 éves megesett leány, ahonnan gyermeke megszületése után, már saját családja is visszafogadta, még az unokának is tudva örülni. Jelen esetben pedig a fellépésünk előtt is lett volna már két örökbefogadó család is, ha a megszületett kicsit nem lett volna módjában hazavinnie Katalinnak, nem említve az ALFA által felkínált, ill. a nyilvánosságra kerülés utáni tucatnyi egyéb megoldási lehetőséget.)

A jelen helyzet

Mindezen ismeretek birtokában megdöbbenéssel és teljes mértékű visszautasítással vagyok kénytelen élni az idén jan. 18-án jogerősnek kihirdetett másodfokú bíróság meghozott ítélete ellen. (Többek között személyiségi jogok megsértéséért indított polgári pert az ex-dávodi család ügyvédje az ALFA-szövetség ellen és ellenem.)

Egyrészt súlyosan aggályosnak tartom, hogy ezen bíróság messzemenőig visszautasítja a papi hivatással járó kötelezettségeim jogszerűségét, megsértve ezzel a nemzetünk Alkotmányában szavatolt vallásszabadságot, másrészt bizonyítást nyert információk „elnyelésével” hamis mivoltában tünteti fel a megtörtént eseményeket, s ennek következtében jogszerűtlennek az ügyben való közreműködésemet. Ennek folyományaként pedig nemcsak az igazság szenved(ett) csorbát, hanem jogállamiságunk is megkérdőjeleződik, melyet a konkrét eset abban is súlyosbít, hogy ez az ítélet a magyar társadalomban azt a nézetet erősítené, hogy aki az élet védelmében mer kiállni, azt cselekedetért elmarasztalják, aki pedig törvénybe ütköző módon az élet ellen tesz, azt kitüntetik.

Ezért amellet, hogy ügyvédemem keresztül élni szeretnék a Legfelsőbb Bíróság felé törvényességi óvással, már most kötelességem jelezni, hogy nem állhat módomban eleget tenni azon végzésnek, melyet rám kiszabtak, mert azzal a hittagadás bűnébe esnék, s egyben visszavonhatatlan foltot ejtenék egyházam „becsületén”, jogos megbotránkozásra adva okot sok krisztushívő és jó szándékú felebarátomnak.

Inkább kell ugyanis engedelmeskedni az Istennek minden élet Urának, mint az embereknek, természetes módon vállalva ennek minden következményét, e mulandó földi és majdan az örök életben.

*Kormos Miklós (Ph 84)
katolikus lelkipásztor*

A lelkiismeret kiáltása *

Mauro Meacci subiacói főapát a közelmúltban azt kérte, hogy a helyi kórházban függeszték föl az abortuszokat. Felhívásával csaknem egy időben hangzott el a Szentatya intő szózata, az *Evangelium vitae* enciklika megjelenésének ötödik évfordulója alkalmából. II. János Pál azt kéri „minden jóakarató embertől”, hogy kötelezze el magát az élet védelme mellett, s ne vétkezzen mulasztással. Ez a meggyőződése a bencés főapátnak is, aki egy egyházmegyényi terület lelkipásztori ellátásáért és kormányzásáért is felelős, és felhívását a Nagy Jubileum éve és Szent Benedek Subiacóba érkezése 1500. évfordulója alkalmára időzítette.

„A Jubileumi Év adta az alkalmat az abortuszok függesztésének javaslatára – mondta a szerzetes –, hogy függesztünk föl mindent, ami negatív az ember számára, ami a halál jele. Ugyanakkor vezessen bennünket a kiengesztelődés gondolata, engesztelődjünk ki minden-nél, ami az élet és az élet hordozója. Ami pedig a bencés évfordulót illeti: Subiacóból indult el Európa civilizálásának és megkeresztelésének nagy munkája, s ennek eredményeként fogalmazódott meg az emberi élet méltóságának alapvető gondolata, különösen a gyengék és védelem nélküliek életéé.”

„A városi kórházban dolgozó személyzet lelkiismereti okokból megtagadta az abortuszt – mondja a főapát –, ezért az ilyen szándékkal érkező asszonyok hozzák saját orvosukat, annak személyzetével együtt. Föl sem merül a szándékuktól való eltérés lehetősége. A döntés megtörtént, lehetetlenné válik az anyaság védelmére és az abortusz megelőzésére hozott törvény alkalmazása. Ezért Subiacóban új és más megközelítésben kell élnünk a törvény kínálta lehetőségekkel. Olyan várossá válhatunk, amelyben étellel tölthetünk meg a törvényt. Egyes tanácsadó központok tevékenysége ugyanis jelenleg nem más, mint pusztá rutin, hiszen eleve tudják, milyen végre vezet a tanácsadás, s ennek következtében úgy is végzik, hogy csak egyfajta eredményre jussanak.”

A subiacói főapát kezdeményezése már elért bizonyos sikert. Az egészségügyi hivatalhoz intézett felhívását eddig ötezen írták alá az apátságához tartozó városok és községek lakói közül. „Meg kell akadályozni az abortusz gyakorlatának szokványossá válását – magyarázza a főapát. Sok esetben a keresztények lelkiismerete sem érzékeny már az abortusszal kapcsolatosan, pedig ez nem más, mint emberölés. Nem szabad, hogy az állam törvénye alibivé váljék olyasmire, amit erkölcsileg nem tarthatunk helyesnek. Ez a feladata elsősorban azoknak a keresztényeknek is, akik felelős hivatalokat töltenek be a közéletben és a politikában.”

Meacci atya a felhívás mellett javasolja a helyzet feltérképezését, tanfolyamok szervezését ajánlja a felelős anyaság és apaság előmozdítására, a természetes védekezés ismeretének terjesztésére. Javasolja a terhes anyák intézményes megsegítését, valamint egy életvédő központ felállítását. Végezetül pedig azt állítja, hogy lehetséges a subiacói kórházban olyan tanácsadó szolgálat létrehozása, amely valóban az abortuszhoz vezető indokok megszüntetéséért és megelőzéséért fáradozik.

(Az *Osservatore Romano* nyomán; fordította:)

Dr. Somorjai Ádám OSB

* Utánközlés az Új Ember 2000. március 5-i számából

A Bencés Diákszövetség

A Bencés Diákszövetség elnöksége

Fővédnökünk: *Várszegi Asztrik dr. OSB pannonhalmi főapát, püspök*

Elnök: *Faber Miklós (Bp 48)*
Ügyvezető elnök: *Németh Szilárd dr. (Ph 81)*
Főtítkár: *Szalai Béla (Ph 58)*

Alelnökök: *Bischof Péter (Ph 75)*
Harangozó Bertalan (Gy 73)
Sója Szabolcs dr. (Ph 58)
Rendi alelnök: *Hortobágyi Cirill OSB (Ph 77)*

Elnökségi tagok: *Bíró László dr. püspök (Gy 69)*
Farkas József dr. (Gy 44)
Kajtor János (Ph 76)
Kovács Attila dr. (Ph 55)
Kozma Imre sac. (Gy 58)
Nógrádi László (Ph 66)

Feladatra kooptált elnökségi tagok: *Eszes István dr. (Ph 70)*
Horányi Márton (Ph 83)
Könyves Tóth Kálmán dr. (Ph 47)

Ellenőrző bizottsági elnök: *Muzsai Géza dr. (Gy 49)*
tagok: *Horányi Márton (Ph 83)*
Bukits Miklós (Gy 88)

A területi szervezetek vezetői
(* jelöli az „önálló jogi személy”-eket):

Budapest: *Ember Károly (Bp 51)*
Debrecen: *Surányi Béla dr. (Ph 61)*
Délkelet-Magyarország (Szeged): *Szűcs László dr. (Ph 74)*
Eger: *Hanis Béla dr. (Gy 75)*
Északkelet-Magyarország (Miskolc): *Sója Szabolcs dr. (Ph 58)*
Fővároskörnyék: *Kovács Dezső (Cs 51)*
*Győr: *Németh Ferenc dr. (Gy 43)*
Keszthely: *Szelestei Tamás dr. (Pártoló)*

Komárom–Esztergom megye:	<i>Domnanovich Tamás</i> (Kg 49)
Kőszeg:	<i>Szerdahelyi Endre dr.</i> (Kg 43)
Nyíregyháza:	<i>Gondos Lajos</i> (Ph 57)
*Pécs:	<i>Hábel János</i> (Ph 82)
Piliscsaba:	<i>Maróth Miklós dr.</i> (Ph 61)
Somogy megye:	<i>Benkő András dr.</i> (Gy 86)
Sopron:	<i>Varga József dr.</i> (Gy 75)
Székesfehérvár:	<i>Kovács János</i> (Ph 86)
Szentendre:	<i>Kovács Attila dr.</i> (Ph 55)
Szombathely:	<i>Harangozó Bertalan</i> (Gy 73)
Tolna megye:	<i>Antal Géza sac.</i> (Ph 66)
Vác:	<i>Laczus Géza</i> (Ph 58)
*Veszprém (Tihany):	<i>Bischof Péter</i> (Ph 75)

A Szent Benedek Kulturális Alapítvány részéről:
Soproni Géza (Bp 48)

Iskolaszervezeteink vezetői:	
Esztergom:	<i>Szoleczky Ferenc</i> (Eg 46)
Komárom:	<i>Halász Aurél dr.</i> (Ko 42)
Pannonhalma:	<i>Geszler Ödön</i> (Ph 57)
Pápa:	<i>Harsányi László dr.</i> (Pp 43)

Tiszteletbeli tagságunk

az 1999-ben elhunytakkal együtt

(Zárójelben megválasztásuk éve)

Tiszteletbeli elnökségi tag:

Habsburg Ottó dr. (1989.)

Tiszteletbeli választmányi tagok:

+ Békés Gellért dr. OSB (1989.)
Galambos Iréneusz dr. OSB (1990.)
+ Jordán Emil dr. OSB (1990.)
Olofsson Placid dr. OSB (1990.)
Jáki Szaniszló dr. OSB (1991.)
Jávor Egon dr. OSB (1991.)
+ Hites Kristóf OSB (1992.)
Kozma Imre (1992.)
Kölley György (1993.)

Tiszteletbeli tag:

Bajzáth Ferenc sac. (1990.)

A BDSz tagsága

A három adat:

1. Név
2. Bencés iskolája székhelye
3. Osztálya érettségi éve

Rövidítések:

Budapest	Bp	Andor Szabolcs	Ph	92
Csepel	Cs	Andrásfalvy András dr.	So	47
Esztergom	Eg	Andrásfalvy Bertalan dr.	So	50
Győr	Gy	Andrássy Péter	Ptl	
Komárom	Ko	Andréka Bertalan dr.	Gy	
Kőszeg	Kg	Andréka Tamás	Ph	98
Kremsmünster	Kü	Andrónyi Balázs	Ph	89
Pannonhalma	Ph	Andrónyi Tamás dr.	Ph	58
Pápa	Pp	Andrónyi Tibor dr.	Ph	59
Sopron	So	Ankerl Géza dr.	So	51
Pártoló tag	Ptl	Antal Géza sac.	Ph	66
Tiszteletbeli tag	Tb	Antal István	Ph	66
		Antal László dr.	Ph	73
		Antal Károly dr.	Ph	75
		Apáthy István sac.	Ph	57
		Aporfi László	Gy	51
		Aradi István	Ph	88
		Árbócz Imre	Kg	52
		Árpásy Endre dr.	Gy	56
Abért János	Ph	Artner Péter	Gy	93
Ács György	Ko	Árva (Andruskó) István	Ko	43
Ács Tamás dr. sac.	Gy	Árvai István	Gy	92
Ádám György	Ko	Árvay László	Bp	47
Ádám Sándor	Bp	Atkári Ferenc	Gy	82
Adamovich Károly dr.	Ph	Atkári Gábor	Gy	83
Adamovich László R.P.F., P.Eng.	So	Atlasz Henrik	Ph	52
Adorján József	Ph	Atlasz Henrikné Lénárd Ágnes	Ph	52
Ágh Róbert	Bp	Auer Tibor	Ph	99
Ágh Zoltán	Gy	Baán Lajos SVD	Kg	50
Akaró Ferenc	Ph	Babán József	Cs	
Ákos Róbert dr.	Bp	Bábiczky József	Bp	51
Albert Mihály	Ptl	Babics László	Ph	57
Alex László dr.	Ph	Babik József László	Cs	54
Almásy Endre	Bp	Babócsi László	Kg	48
Almásy László	Bp	Bács Aurél	So	51
Almay Béla dr.	...	Bács Tamás	So	54
Alpár Geyza	So	Bácskay Miklós	Gy	52
Alpár János dr.	So	Bagdy György	Bp	48
Altai József	Kg	Bagi Dénes dr.	Bp	35
Altwater Paul dr.	Ph	Bagó Attila dr.	Ph	88
Amberg József	Ph	Bagó Ferenc	Ph	60
Ámon Antal	Bp	Bagó György dr.	Ph	63
Ámon Ottó	Gy	Bagó László	Ph	57
Andor Ferenc dr.	Gy	Bagó Zoltán	Ph	90

Baján György dr.	Ph	59	Bártfai István	Bp	50
Baján László	Ph	81	Bartha Béla	Ph	67
Bajnay László	Bp	48	Bartha Gábor	Ph	70
Bajor Rezső	Bp	35	Bartha István dr.	Bp	36
Bajzáth Ferenc sac.	Tb		Bartos Béla dr.	Ph	63
Bakos György	Ptl		Bartos László	Gy	38
Bakos Károly	Ko	43	Básthy Béla	Ptl	
Bakos Károly dr.	Kg	41	Básthy Tamás	Ptl	
Bakos László	Ph	65	Báthory Gábor	Ph	99
Bakos Péter	Ph	62	Batkay László	...	
Bakos Tamás	Ph	60	Bátovszky Róbert	Gy	62
Bakos Tibor	...		Baumann Pál	So	46
Balaton László	Gy	74	Baumann Tibor dr.	So	50
Balázs József	So	47	Beck József	Ph	57
Balázs László	Pp	48	Becsei Lajos	Ph	72
Bálint Aladár	Gy	48	Bedő Miklós	Bp	50
Bálint Árpád	Ph	52	Békány Tamás	...	
Bálint Bánk	Ph	76	Békássy Tamás	Ph	75
Balla Imre	Gy	48	Békefi Ferenc dr.	Ptl	65
Balogh Ádám	Gy	54	Békefi Ferenc ifj.	Gy	93
Balogh Béla dr.	Cs	52	Békefi István	Gy	96
Balogh Gyula	Ph	55	Belák Péter	Ph	93
Balogh Gyula	Gy	78	Bélik István	Gy	91
Balogh Lajos	Gy	73	Bella Gábor	Gy	90
Balogh László	Pp	43	Bellér Lajos SVD	Kg	49
Balogh Pál	Gy	62	Bélné Rohonyi Vera	Ko	39
Balogh Zoltán sac.	Ph	65	Bencsics Miklós	Gy	76
Balogh Zoltán dr.	Ph	54	Bencze Imre	Bp	48
Balthazár Zsolt	Ph	58	Bencze Lóránt	Ph	58
Bandinter Tamás	...		Bencze Pál dr.	Ph	49
Bánhegyi Endre	Bp	48	Bende András	Ph	57
Bankó Károly	Gy	45	Bende Györgyné Bardocz Julianna	Ko	39
Bánsági Béla	...		Bendesy Gyula	Bp	51
Baracsi Gábor	Ph	77	Bene Gábor	Ph	62
Baranyai Lajos	Pp	40	Bene Lóránt	Cs	53
Baranyai Rudolf	Ph	60	Benedek Károly dr. +!	Gy	36
Barassevich Antal	Ph	80	Benedetti Tibor dr.	Gy	48
Barassevich Péter	Ph	82	Benke Kálmán	Ph	83
Baráth Zoltán	Pp	48	Benkő András dr.	Gy	86
Barbai Ferenc	...		Benkő Ferenc dr.	So	26
Bárczy Zoltán dr.	Ph	67	Benkő Károly	Ph	65
Bárdos László	Bp	48	Benkő Zoltán	Ptl	
Baross Dénes dr.	Bp	34	Benkő Zoltán	Gy	84
Baross Gábor dr.	Bp		Beőthe Tamás Zsolt	Ph	91
Baróthy Béla dr.	Ph	67	Beran Lajos	Bp	35
Barsi Leidenfrost Gyula	Bp	49	Bérczes Rezső	Eg	33
Barta József dr.	Ph	80	Bercsényi L. György	Bp	42
Bartal Ferenc	Gy	45	Berecz Loránd	Ph	88

Beregi Attila dr.	Ph	81	Bodor Endre dr.	Bp	39
Beregi István	Ptl		Bodor Endréné dr. Rády Márta	Ko	44
Beregi István sac.	Ph	79	Bodrogközy György dr.	Pp	38
Beregi Péter	Ph	89	Bódy István	Gy	50
Beregszászy Attila dr.	Bp	49	Boér Miklós dr.	Ph	54
Berend István sac.	Ph	58	Bogár Gáspár dr.	Ph	66
Béres Tamás	Ph	83	Bogár István	Gy	65
Berg Tasziló	...		Bogárdi László	Ph	73
Berkes László dr.	Gy	72	Bogáthy Ferenc dr.	Gy	35
Bernárdt Géza	Bp	40	Bogdán Kálmán	Ptl	
Berta László	Ph	74	Bogdán Tasziló dr.	Bp	34
Bertalanffy (Bock) Tibor dr.	Bp	41	Bogdányi István	Gy	66
Bértics Lajos	So	34	Bognár András	Ph	86
Berty Tamás E.	Bp	49	Bognár Béla dr.	Pp	40
Béry Géza	Gy	67	Bognár Ferenc	Bp	44
Besenyei Pál	Gy	78	Bognár Ferenc	Cs	51
Bicskey Tibor	Ph	80	Bognár Géza dr.	Kg	45
Bíndes Ferenc	So	53	Bognár József	Cs	50
Binzer Károly	Bp	44	Bogyó Pál	Bp	45
Bíritz László dr.	Kg	45	Bohon Tibor	Ph	60
Bíró András	Ph	63	Boksay Györgyné	Ph	47
Bíró Gáspár dr.	Ph	69	Boldvai János dr.	Bp	34
Bíró László dr.	Ph	58	Bolla Dezső	Gy	47
Bíró László dr. püspök	Gy	69	Bolla Ferenc	Gy	59
Bíró Sándor	Bp	48	Bolla István dr.	Pp	43
Bíró Vilmos dr.	Ph	55	Bóna László dr.	Gy	46
Bíró Zoltán dr.	Ph	66	Bonta Kálmán	...	
Bischof Péter	Ph	75	Borbáth György	Bp	43
Bitay István	Ptl		Borbély Barnabás	Gy	85
Bitskey Gábor	Ph	80	Borbély Imre	Gy	49
Bizse Ferenc	Ph	65	Borbély József	Ph	71
Bizse László dr.	Ph	66	Borián Bálint Gergely	Ph	94
Blaskovics Gyula	Ph	55	Borián Előd OSB	Ph	80
Blazovich Ágoston dr. OSB	Kg	40	Borián György	Ph	77
Boa József	Kg	50	Borka József	Bp	42
Boa László	Ph	64	Borókai László	Gy	40
Bobok György	Ph	63	Born András dr.	Ph	64
Bobok Tivadar	Ph	65	Boromisza Tibor dr.	Eg	45
Bocsek Zsuzsa	Ko	38	Boros László	Kg	48
Bocsi Sándor	Bp	48	Boros László	Ph	64
Bocskor Ádám	Bp	50	Boross Dénes dr.	...	
Boda Imre	Gy	73	Boross János	Gy	62
Boda Károly	Gy	62	Boross Kálmán	So	51
Bódis Vilmos	Ko	28	Borsa József	Ph	71
Bodnár László	Ph	67	Borsányi Pál	Bp	43
Bodnár Zoltán	...		Borsos Ferenc	Gy	38
Bodó János	Gy	61	Borsos József	Ph	84
Bodor Csaba	Ph	88	Borsos László	Ptl	

Bosnyák Ede	Bp	51	Czirák Antal	Ph	65
Bózsik Béla Pál dr.	Bp		Czirák József dr.	Pp	41
Böde Flórián	Ph	75	Czómpöly Tamás	...	
Bödecs Barna	Gy		Czvitkovics Gábor	Gy	87
Bőr Péter	Ph	86	Cs. Varga István dr.	Gy	64
Böröcz Csaba	Ph	98	Csákány Antal	Bp	51
Böröcz Ferenc	Gy	61	Csala Benedek	Gy	56
Böröcz László	Bp	50	Csanády Zsolt	Ph	67
Böröcz László	Ph	98	Csanaki Vida Iván	Gy	79
Börtetics Sándor	Gy	50	Csányi György dr.	Bp	46
Bősze István	Kg	45	Csányi Gyula	Bp	44
Bősze Tamás	Gy	56	Csányi Zoltán	Gy	74
Brayer Gyula dr.	Bp	45	Csapó Tibor	Gy	
Breglovics Tamás	Gy	67	Csapody István dr.	So	48
Breckerer András SVD	Kg	49	Császár Elemér (Elmer J.C.Caesar)	Bp	49
Brieber László	Gy	55	Császár György	Ph	54
Budai Zoltánné Simonyi Katalin	Cs	52	Császár Tibor	Bp	51
Budavári Miklós	Ph	66	Császár Zsolt	...	
Budavári Zoltán	Ph	65	Csáthy Tamás	Bp	49
Bujdos Béla	Gy	86	Cséfalvy Gyula	Ph	74
Bujdosó Géza	Gy	54	Cséfalvy Pál	Ph	53
Bujtás László dr.	Gy	70	Csegezy Miklós	Ph	60
Bukits Miklós	Gy	88	Csenár Márton dr.	Kg	77
Bukits Norbert	Gy	91	Cserepes Lajos	Ko	37
Bukor Ferenc	Ph	66	Cserhádi Balázs	...	
Bulkai Lajos dr.	Gy	39	Cséri Tamás dr.	Ph	86
Bulkai Pál	Gy	48	Csermák András	Ph	98
Bundics Antal sac.	Gy	76	Csermely Szabolcs	Ph	74
Burián László plébános	Eg	41	Cserpán Imre	Ph	75
Burkus Béla	So	39	Csertán Ferenc	Ph	53
Busa János	Gy	75	Csiba Árpád dr.	Gy	47
Busics György	Ph	94	Csiba Gábor dr.	Ph	74
Buschbach László	Ph	64	Csiba László dr.	Ph	76
Buttyán Kornél	Ph	65	Csik Balázs	Ph	97
Búza Kristóf	Ph	85	Csik Gábor	Ph	69
Buzás Antal	Ph	64	Csik Gábor	Gy	94
Búdi Ferenc	Gy	72	Csik Lajos	Ph	68
Bükkfalvy János	Ph	65	Csik László dr.	Pp	34
Büttner Gyula	Eg	40	Csillag Kristóf	Ph	78
Chemez Gyula	Ko	44	Csillag László dr.	Ph	52
Cornides István dr.	Ko	38	Csillag Lászlóné dr.-né Faggyas Janka	Ph	52
Czakó Károly dr.	Ph	70	Csíz András	Ph	99
Czapáry Miklós	Ph	47	Csizmadia István dr.	Ph	59
Czappán Elemér	Bp	50	Csizmazia Antal	Gy	35
Czeplédy Ferenc dr.	Ph	69	Csizmazia Imre dr.	Gy	
Czémán Miklós	Gy	80	Csoknyai Péter mag.	So	50
Czigány István	Ph	76	Csollány Jenő dr.	Gy	60
Czinger Csaba	Gy	61	Csongor György	Bp	48

Csongrádi Jenő	Eg	31	Dezsőfi (Gottl) Tivadar dr.	Bp	43
Csonka Dénes	Ph	98	Dinnyés Tamás	Ph	98
Csonka Gábor	Ph	99	Diós István dr.	Ph	61
Csontai Ágoston dr.	Bp	51	Disztl Gábor	...	
Csontos Lajos dr.	Bp	40	Divós Lajos dr.	So	51
Csordás György	Gy	73	Dobák Lajos	Bp	46
Csősz János	Cs	53	Dobó (Drobinoha) Ferenc Tibor dr.	Cs	52
Csúcs László dr.	Ph	60	Dobos Becsei Apollónia Franciska	Ph	53
Csudai Sándor sac.	Ko	44	Dobis Ervin	Eg	41
Csuka Pál	Gy	83	Dobos Gábor	Ph	77
Csukás Hilda	Ko	46	Dobos Imre	Bp	38
Csukás László	Ko	35	Dobos Imre sac.	...	
Csurgay Árpád dr.	Cs	54	Dobos István	Gy	70
Csurgay Árpádné Gereben Ildikó	Cs	58	Dobos László	Gy	67
Csuti József	Ph	63	Dóczy Ádám dr.	Pp	40
Csutorás Attila	Gy	65	Dóczy Lajos	So	39
Dakos László	Ph	79	Dolinka József	Gy	74
Dallos Sándor	Ph	79	Dombi Sándor	Ph	53
Damjanovich József sac.	Ph	66	Domnanovich Tamás	Kg	49
Damjanovich Pál sac.	Ph	62	Domokos György dr.	Ph	58
Danielfy Tibor	Bp	49	Domokos Zsolt	Ph	85
Danner-Stipkovits Gerhard dr.	Ph	59	Domonkos Dezső dr.	Gy	43
Dányi Dezső	Bp	46	Domonkos László SVD	Kg	43
Dávid Kiss Ferenc	Ph	55	Donácz Béla	Ph	74
Dax Károly	Cs	50	Dormán András dr.	Bp	40
Dax Károlyné Selmeczi Mária	Cs	52	Doromby Géza	Ph	65
Deák András	Ph	82	Dorosmai Imre dr.	So	38
Deák Ferenc	Ph	83	Dosztálné Szily Magda	Ko	43
Deák Mihály	Ph	85	Dovicsák Tamás	Ph	82
Debrődy István	Ph	73	Döbörhegyi F.-né dr.-né Monspart Xénia	Cs	49
Decs István sac.	Ph	69	Dragonits Tamás dr.h.c.	Bp	42
Decsy Tamás	Bp	49	Draskovics Tibor dr.	Bp	46
Degenfeld-Schönburg Ottó	Bp	39	Draskovits Imre	Ph	55
Deli Ferenc	Ph	72	Dreiszigler Miklós	Ph	51
Deli Gergely	Ph	98	Drevenka Gusztáv	Cs	52
Dely Dezső	Ph	65	Drevenka József	Cs	53
Dely Ernő	Gy	50	Drevenka Róbert	Cs	52
Dénes Andor	Kg	26	Dsida Ottó	Gy	62
Dénes Gyula	Ph	81	Duday Gedeon dr.	Bp	32
Dénes Tamás	Ph	58	Dukai Miklós	Gy	66
Dénesfalvy József	So	43	Dukán Gergely	Ph	98
Denk Stefan dr.	Gy	47	Dukavits István	Bp	53
Dér Ferenc	Ph	65	Éder Zoltán dr.	Cs	50
Déri Tamás	Ph	84	Édl Medárd	Pp	39
Derényi Jenő Eugene	So	50	Eggenhofer R. László	Eg	33
Derzsy Tamás	Ph	98	Eggenhofer Tamás	Gy	
Detre Ferenc	Ph	59	Egri József	Gy	68
Dezse Péter	Ph	90	Egri Péter	...	

Ékes István	Eg	43	Farkas Roland	Ph	93
Elischer Zoltán dr.	Ph	63	Farkas Tibor	Gy	70
Ellenrieder Gábor	Ph	78	Farsang László	Gy	74
Ember Károly	Bp	51	Fatalin Gyula dr.	Ptl	
Emődi Pál	Gy		Fáth Gyula Péter	Bp	51
Emődi Sándor dr.	Gy		Fáth Rezső	So	49
Emszt Mihály dr.	Bp	39	Fátyol Tibor	Ph	98
Encsy Balázs	Ph	59	Fedina László dr.	Cs	52
Endrédy Csanád dr. OSB	Ph	47	Fehér Gyula	Gy	
Endrédy László	Gy	36	Fehér Ignác	Gy	48
Endrődi István	Ph	63	Fehér János dr.	Gy	52
Endrődi Miklós	Gy	74	Fehér József	Gy	79
Enzsől Lajos	So	31	Feiszt György	Gy	68
Eördögh István dr.	Ptl		Feiszt Ottó	Gy	70
Epinger Emil Balázs	Ph	86	Fejes Antal dr.	Ph	63
Erb Ottó Valér	Gy	66	Fekete András	Ph	93
Erdélyi Attila dr.	So	51	Fekete Ferenc dr.	Bp	48
Erdélyi Géza	Ph	62	Fekete Géza dr.	Bp	37
Erdélyi Iván	Ph	63	Fekete Gyula	Gy	56
Erdélyi Iván dr.	Gy	36	Fekete Imre dr.	Eg	46
Erdész Ferenc sac.	Gy	47	Fekete László	Gy	52
Erdey Sándor dr.	Ph	84	Felber Gyula	Ph	84
Erdődy Imre	Ph	57	Felcser István dr.	Ph	72
Eredics Tamás dr.	Gy	80	Félegyházy Megyesy Ágoston	Ph	63
Erkel András	Ph	77	Feller Antal dr.	Ph	76
Eszes István dr.	Ph	70	Fellhoffer Károly	...	
Eszter István	Ph	67	Fend Ferenc	Ph	62
Esztergomi György	Gy		Fentős Attila	Gy	85
Eszterhás Endre (Fölker Endre)	Gy	39	Fenyőházi Ernő dr.	Bp	36
Ézsől György	Ph	68	Fenyvesi Imre dr.	Gy	83
Faber Miklós	Bp	48	Ferenc Antal	Pp	50
Fábián Árpád dr.	Ph	76	Ferencz Pál	Ph	80
Fábián István dr.	Pp	42	Ferencz Péter dr.	Ph	75
Fábián János dr. apostoli protonotárius	Eg	36	Ferenczi György dr.	Bp	40
Fábián József dr.	Ph	78	Ferenczi Huba	Gy	58
Faith Mihály dr.	Bp	48	Ferenczy Géza	Ph	62
Faragó Gábor	Bp	44	Fertsek Miklós	Bp	42
Farkas Antal SVD	Kg	35	Fias István	Eg	37
Farkas Géza dr.	Ph	78	Filep Gyula	Ph	75
Farkas Iván dr.	Gy	40	Finck Antal	So	45
Farkas János dr.	Eg	47	Fischer G. Tamás	Bp	49
Farkas Jenő dr.	So	42	Fitz Jenő dr.	Bp	39
Farkas József dr.	So	39	Flasch János	Ptl	
Farkas József dr.	Gy	44	Fodor Attila	Ph	65
Farkas Kálmán	Ph	35	Fodor Attila	Ph	91
Farkas László	Ph	84	Fodor Ferenc Béla dr.	Gy	32
Farkas László	Ph	94	Fodor György dr.	...	
Farkas Pál L.	Kg	31	Fodor István	Ph	74

Fodor László	Ph	80	Gárdonyi György	Gy	80
Fodor László dr.	Bp	37	Gáspár Csaba	Ph	58
Fonai Tibor	Ph	75	Gáspár István dr.	Eg	47
Fornet Béla dr.	...		Gáspár Károly	Gy	79
Fornet László	Ph	64	Gáti László	Pp	44
Forrai István dr.	Gy	77	Gauder Tivadar	Gy	52
Földesi Ferenc	Gy	80	Gayer Ferenc	Kg	48
Fölsz Attila	Bp	52	Gebauer Béla dr.	Ph	67
Főző Mihály dr.	Gy	54	Gebauer István	Gy	
Frang Dezső dr.	So	51	Géczy Géza dr.	Ko	35
Fráter Loránd	Ph	66	Gedeon Csongor	Ph	90
Friedl Ferenc	So	42	Gedeon Miklós	Ph	80
Frittmann Gyula	Cs	51	Gedeon Péter	Ph	68
Fritz Ferdinánd	Pp	45	Gelencsér Ferenc dr.	Bp	49
Fröhlich Károly	Kg	50	Gelencsér Ferenc dr.	Cs	53
Fukszberger Imre	Gy	78	Gencsy András dr.	Bp	33
Furtner Mátyás	So	26	Gera Ferenc	Ph	84
Füleky Tibor dr.	Bp	46	Gereben Ferenc PhD	Ph	60
Fülöp Géza	Gy	57	Gereben István	So	51
Fülöp István dr.	So	48	Gereben Zoltán	Ph	52
Fülöp Kálmán	Gy	41	Gerebenics Tamás	Gy	77
Fülöp Tibor dr.	Ph	83	Gerencsér Sándor	Ph	83
Fürst János	Gy	33	Gergácz Miklósné Tóth Katalin	Ptl	
Füzesi Sándor dr.	Gy	70	Gergátz Elemér dr.	Gy	60
Füzi Gyula dr.	So	47	Gergely Hugó	Ph	57
Füzy István	So	43	Gergelyi Ferenc	Ph	67
Gaál György dr.	Ph	72	Gergely János	Bp	48
Gaál Imre dr.	Gy	76	Gergely Kálmán	Ph	63
Gaál Jenő P. SVD	Kg	48	Gergye Péter Pál	Kg	42
Gaál László	Gy	70	Gerla Alajos	Gy	32
Gábor Béla	Bp	31	Gérnyi József	Gy	89
Gábor Imre dr.	Ph	49	Gerzson István	Kg	51
Gábrriel Lajos dr.	Kg	25	Gerzson Pál	Kg	49
Gacs Jenő	Pp	45	Geszler Ödön	Ph	57
Gádory Elemér dr.	Ph	57	Ghéczy Iván	Bp	49
Galambos Ferenc Iréneus dr. OSB	Bp	38	Giczy József	Kg	51
Galambos Gyula dr.	Bp	43	Gigler András	Ph	
Galambos Imre dr.	Ph	63	Gimesi István Miklós	Ptl	70
Galambos János dr.	Bp	50	Gintl József	Gy	39
Galántai István	Ph	62	Ginzer Zoltán	Gy	66
Galba Béla	Gy	60	Glattfelder György	Ph	58
Gálffy Pálné	Ko	36	Gleisza István	Ko	
Galgóczy László dr.	So	44	Glóner Csaba	Gy	89
Gallyas Ferenc dr.	Gy	54	Glósz Ferenc	Ph	51
Gallyas László	Gy	52	Góczán Károly	Gy	45
Gálos József	Gy	36	Goda Károly	Eg	42
Gara István	Gy	66	Goda Miklós dr.	Gy	41
Gara István dr.	Gy	89	Godó Józsefné Némethy Borbála	Cs	51

Godzsa József dr.	Ph	67	Gyurkovics István dr.	Ph	61
Gólya László dr.	Ph	58	Gyürü László	So	50
Gombos Gyula Cézár OSB	Gy	40	Haász Csaba	Ph	98
Gombos Károly	Gy	52	Hábel János	Ph	82
Gonda György	Bp	52	Habsburg von, Otto dr.	Tb	
Gondos Lajos	Ph	57	Hadarics Vilmos dr.	Ph	73
Gosztonyi Miklós	Gy	74	Hadobás Zoltán	Ph	91
Gotthárd Dezső	Ph	55	Hahn Oszkár dr.	Gy	59
Gótz Pál	Gy	41	Haják Gyula	So	42
Gőgös Béla	Pp	43	Hajdú József dr.	Bp	34
Gönczi Béla	Bp	52	Hajdú Lajosné Szendrő Katalin dr.	Cs	51
Gönczi Tamás	Bp	49	Halachy Lóránd	Bp	51
Göndöcs József	Gy	66	Halász Aurél dr.	Ko	42
Görhely Sándor	Ph	60	Halász Lajos SVD	Kg	45
Görög Gézané dr.	Bp	36	Halmi Miklós dr.	Bp	32
Görög János	Gy	79	Halmi Nándorné Szijj Margit	Ko	37
Görömbei András dr.	Gy	66	Halmos Imre	Gy	
Grábics Frigyes	Gy	43	Halmos István dr.	So	47
Grábics Henrik	Gy	49	Halmos Pál dr.	Gy	67
Grátzer Mihály	Ph	67	Halmosi Róbert	Ph	91
Gréger Árpád SVD	Kg	48	Hamrák Sándor	Bp	46
Greguss László	Ptl		Hamság Ernő dr.	Bp	48
Gríniusz Ádám	Ph	97	Hanák József	Gy	70
Grudl József	Gy	86	Hanis Béla dr.	Gy	75
Grunda János sac.	Gy	75	Hantó Endre	So	38
Gudenus János	Ph	65	Hanvay Zoltán	Ph	98
Gulácsy Róbert	Cs	53	Hanzséros Sándor	Gy	74
Guld József	Gy	77	Harangozó Bertalan	Gy	73
Gulyás Miklós dr.	Ph	78	Harcz Ferenc	...	
Gulybán Tibor	Gy	68	Harkay János	Ph	66
Günter Tamás	...		Harkay Máté	Ph	62
Gyapay Dénes	Ph	47	Harmath Arisztid Sándor dr.	Bp	38
Gyárfás Tamás	Ph	64	Harmath László	Ph	72
Gyarmati László	Gy	62	Hárs Antal	So	51
Gyenes Szilárd dr.	Ph	86	Harsányi László dr.	Pp	43
Gyenes Zoltán	So	52	Háry Antal	Ph	77
Gyermek István	Bp	49	Háry Dezső Pál Lajos	Gy	48
Gyóni András	Gy	73	Hatos Iván	Ph	
Gyökér András	Ph	90	Hatos J. Péter	Ph	
Györfly Lajos	Ko	46	Hatos László	Ph	74
György László	Ph	60	Hatos Tibor	Gy	68
Györgyi János	Ph	75	Hauberl Gergely László	Ph	98
Győri József dr.	Gy	47	Hauser Péter dr.	Ph	89
Győri László dr.	Gy	63	Hauzer György	Gy	70
Gyuga Pál dr.	Ph	77	Haydu Zsolt	Ph	65
Gyulai György Imre	Ph	84	Hécz Lajos	Gy	67
Gyulai Oszkár	Eg	46	Hedry Béla	Ph	66
Gyuricza József	Ph	61	Hegedűs Balázs dr.	Ph	82

Hegedűs János	...	Holdampf Róbert	Eg	41
Hegedűs Odó OSB	Ph	Holl Jenő	So	34
Hegyi Adorján	Bp	Holló (Bruckner) Tamás	Kg	40
Hegyi János dr.	Gy	Hollósy János dr.	Gy	41
Heil Ádám dr.	Ph	Hollósy János dr.	Ph	49
Heim Gábor	Gy	Holvay Endre dr.	Bp	36
Heintz János	Bp	Hóman Bálint dr.	Bp	36
Holl Nándor	Ph	Homolya László dr.	Ph	55
Heintz Pál	Bp	Honffy Pál dr.	Bp	51
Héjjas Iván	Ph	Hoós Flórián	Gy	89
Heller György	Gy	Hoós Norbert	Gy	92
Heltai Nándor	Gy	Hopp Viktor dr.	So	39
Hencz Gyula	Ph	Horányi György	...	
Henczi László	Ph	Horányi Márton	Ph	83
Henter Guidó	Bp	Horányi Tamás	...	
Héray József	Bp	Horn Gábor	Ph	80
Herbak Antalné Elszász Paula	Cs	Hornung Tamás	Gy	75
Herber Endre	Ph	Hortobágyi Attila	Gy	94
Herczku György	Ph	Hortobágyi Cirill OSB	Ph	77
Herczku József	Ph	Hortobágyi Károly	Eg	41
Herkli Antal	Ph	Horvát Gyula dr.	Gy	78
Hermann Ödön	Pp	Horváth Andor	Gy	48
Hermann Sándor dr.	Ph	Horváth Attila dr.	Bp	46
Hernádi György	Gy	Horváth Balázs	...	
Hersényi Imre	Ph	Horváth Béla dr.	Gy	66
Hertelendy László	Ph	Horváth Béla dr.	Ph	66
Hess László	Gy	Horváth Dezső	Gy	42
Hetényi Gábor	Ph	Horváth Endre	Ph	57
Héthársy Frigyes	Bp	Horváth Endre ifj.	Ph	86
Hevér Zoltán	Ph	Horváth Ferenc	Gy	35
Hidvégi Imre dr.	Gy	Horváth Ferenc	So	49
Hidy Péter	Ph	Horváth Ferenc	Ph	69
Himberger István	Bp	Horváth Ferenc	Ph	78
Hinterdorfer János	Gy	Horváth Ferenc Ciprián dr. OSB	Gy	57
Hír József Gyula	Ph	v. Horváth Ferenc prof. dr.	Pp	42
Hirka Antal OSB	Ph	Horváth Gábor	Ph	60
Hirth Vilmos SVD	Ph	Horváth Gellért	Ph	98
Hítes László dr.	Ko	Horváth György dr.	Gy	35
Hittner Gábor dr.	Ph	Horváth Gyula	So	35
Hittnerné dr.-né Iványi Ágota	Ko	Horváth Gyula	...	
Hlatky-Schlichter Lajos	Gy	Horváth Gyula	Ph	98
Hluchány József	Gy	Horváth Imre	Bp	32
Hodász István	...	Horváth Imre	Ph	89
Hódi Rezső Farkas	Ph	Horváth István	So	41
Hódi Rezső István	Bp	Horváth István	Gy	33
Hodinka Dénes dr.	Bp	Horváth István	Gy	59
Hoffer Lajos dr.	Ph	Horváth István	Ph	65
Hoffmann Ottó dr.	So	Horváth István Sándor	Ph	88

Horváth János	Ph	55	Illyés Sándor	Gy	58
Horváth János dr.	Ph	58	Illiczky József	Ph	52
Horváth József	So	37	Ilosvay Gábor dr.	Ph	
Horváth József	Eg	41	Ilosvay Tamás dr.	Bp	38
Horváth József dr.	Gy	76	Imre Béla	Gy	42
Horváth József pr. kan.	Gy	31	Imrik Sándor	Ph	53
Horváth Kálmán dr.	Gy	32	Iski István	Gy	81
Horváth Lajos dr. sac.	Kg	54	Istvánffy Miklós	Ph	85
Horváth Lajos (vitéz)	Gy	39	Istvánffy Miklós dr.	Gy	47
Horváth László	Gy	58	Iván László	Gy	47
Horváth László	Ph	72	Ivancsics János	So	50
Horváth Lehel	Gy	66	Ivancsó Sándor	Ph	91
Horváth Márton dr.	Eg	40	Iványi Ernő dr.	Bp	40
Horváth Mihály dr.	Gy	33	Ivanich Miklós	Ph	50
Horváth Miklós	Ph	75	Ivánkay József dr.	Gy	39
Horváth Miklós	Ph	77	Iványi Endre	Gy	49
Horváth Miklós	...		Iványi Gábor	Ph	66
Horváth Nándor	Gy	71	Iváskó János dr.	Bp	38
Horváth Ottó	Gy	75	Jaczkó József dr.	Ph	85
Horváth Pál	Gy	66	Jaczó Győző	Ptl	
Horváth Róbert	So	45	Jagasits András	Ph	71
Horváth Sándor	Gy	94	Jager Lajos	Ph	89
Horváth Sándor dr.	Gy	71	Jagicza Alajos	Ph	55
Horváth Sándor dr.	Gy	77	Jakab László	Gy	68
Horváth Tamás	Gy	92	Jakab László	Ph	70
Horváth Tibor dr.	Ph	51	Jakab Zoltán dr.	Gy	48
Horváth Tihamér	Ptl		Jáki Szaniszló dr. OSB	Gy	42
Horváth Tivadar dr.	Ph	75	Jáky György	Gy	48
Horváth Vidor	Kg	50	Jalcs Jenő Alfréd	Cs	54
Horváth Viktor dr.	Gy	75	Jancsó Alexander	Ko	47
Horváth Zoárd dr.	Ko	35	Janka Gábor dr.	Ph	90
Horváth Zoltán	Ph	58	Janka György dr. sac.	...	
Horváth Zoltán	Ph	80	Jankó János	Bp	50
Horváth Zsolt	Gy	72	Jankovich Józsefné Zsirkó Mária	Ko	43
Horváth Zsolt	Ph	82	Jankovics Marcell	Ph	59
Hosszú István	...		Jankovits Gyula	Ph	65
Hölczl Róbert	Bp	47	Jankovits Gyula dr.	Gy	38
Hrotkó Géza	Ph	53	Jankovits Tibor	Gy	66
Hummer Lászlóné Kaubek Edit	Ko	43	Janovich István	Ph	55
Hunyadi Géza	Gy	80	Jantyk Pál	Ph	74
Huszár Dezső Viktoriciusz dr. OFMCap.	Eg	33	Jász Zsigmond	...	
Hülber Lajos	Gy	64	Jávor Egon dr. OSB	Kg	35
Ifi Ferenc dr.	Ph	65	Jéhn Antal	So	31
Illés Ferenc	Gy	67	Jelfy Lóránt dr.	Bp	50
Illés Ferenc	Ph	63	Jeney Iván dr.	Gy	63
Illés Pál Attila	Gy	84	Jenkei Ede	Ptl	
Illy József	Ph	55	Jeviczki Attila dr.	Ph	83
Illyés László	Gy	63	Jevitzki Ferenc sac.	Ph	82

Jeviczki Simon dr.	Gy	68	Karosi Imre	Ph	65
Jobaházi Jenő dr.	Bp	46	Kárpáti Gyula	Bp	42
Jobbágy Lajos dr.	Ph	69	Kassai Gábor	Ph	86
Jókay László dr.	Bp	51	Kasza László Levente	Ph	55
Jóna Iván	Gy	45	Kaszap László dr.	Bp	47
Jónai Endre	Ko	39	Kátai Antal	Eg	40
Joó Ferenc	Gy	54	Kátai Gergely	Gy	72
Joó István	Ph	92	Katona Gyuláné özv.	Ph	75
Jordán László dr.	Gy	36	Katter Herbert	So	39
Juba Ferenc dr.	Ko	34	Kauker József	Ph	54
Juhász András	Ph	55	Kavalecz Attila Tamás	Ph	98
Juhász Egon	Bp	44	Kecskés Endre	Eg	47
Juhász Ferenc dr.	Kg	43	Kehrling Béla	Bp	35
Juhász József dr.	Bp	46	Kelemen Attila	Gy	90
Juhász Lajos	Ph	72	Kelényi Gábor dr.	Bp	44
Juhász László dr.	Gy	52	Kelényi István dr.	Ph	64
Juhász Norbert	Ph	67	Keller Péter	Ph	74
Jungi Csaba	Gy		Kemenes Ottó	Bp	39
Kádár Sándor	Gy	65	Kemény András	Ph	80
Kaizer Jenő	Gy	73	Kemény Béla	Ph	51
Kajfís László dr.	Ph	85	Kemény Gábor	Ph	98
Kajtor János	Ph	76	Kemény Gyula dr.	Ph	54
Kakas József	Ph	69	Kemény István	Ph	58
Kalapos István	Ph	64	Kende György	Bp	52
Kálmán Pál	Ph	65	Kende György	Ph	64
Kalmár Ferenc	Gy	74	Kenéz György	Ptl	
Kalmár Gáspár	Gy	62	Kensy Dániel dr.	Ko	41
Kalmár Imre	Gy	76	Keöves Ferenc	Ph	59
Kámán Attila	Ph	82	Keöves György	Ph	62
Kámán Imre	Ph	86	Kepler László	Bp	37
Kanizsai András	Ph	94	Kerekes Ferenc	Pp	49
Kanta Tamás dr.	Ph	78	Kerekes József	...	
Kántor Aurél dr.	Gy	89	Kerekes László	Ph	56
Kántor István	Gy	57	Kerényi A. Ödön	Bp	37
Kántor József	So	42	Kerényi Ervin dr.	Ph	70
Kapiller Ferenc	Gy	73	Kerényi Imre	Gy	61
Kapiller Péter dr.	Ph	84	Kerényi Zoltán	Ph	91
Kapitány Alfréd	Gy	39	Keresztes Gábor sac.	Ph	56
Káplár Mihály	Ph	85	Keresztes Imre	Ph	50
Kapp Pál dr.	Gy	43	Keresztes Péter	Ph	94
Kapuváry Gusztáv	Bp	48	Keresztúry Imre	Ph	83
Karászi Gábor	Ph	96	Kéri Ferenc	Ph	76
Karácsonyi Béla	Bp	48	Kéri Vilmos	Ph	76
Kardos Dezső	Ph	59	Kerkay Gyula dr.	Gy	52
Kardos József	...		Kern József	Kg	42
Károly István dr.	Bp	40	Kernyáné Peidl Mária	Ph	55
Károlyi Sándor	Gy	50	Kerper Béla	Pp	50
Karosi György	Ph	66	Kerteszy Endre dr. sac.	Bp	45

Kertész Imre M. Dr.	Bp	39	Kleininger József	Kg	54
Keszei Péter dr.	Ph	78	Klell János	Gy	
Keszthelyi Gyula	Gy	64	Klemm Emil	...	
Kéthely Mátyás	Bp	40	Kobia Helmut sac.	Gy	57
Kiácz György	Bp	50	Kóbor Gyula	So	34
Kiffovics Alajos	Gy	74	Kóczán István	Ph	73
Király Árpád	Pp	41	Kóczán Lajos	Ph	75
Király Géza dr.	Gy	62	Koczfán Ferenc	Ph	62
Király István	Gy	58	Koczor László	Pp	34
Király Miklós dr.	Ph	58	Koczor László	Ko	38
Király Sándor dr.	Bp	35	Kocsis Andor	Gy	
Király Vajk	Ph	92	Kocsis András	Ph	70
Királyfalvi Kraft Károly	Eg	31	Kocsis András	Gy	97
Kis Horváth János	So	48	Kocsis Imre	Gy	36
Kis Norbert	...		Kocsis István	Ph	87
Kisida István	Gy	68	Kohányi Balázs	Ph	81
Kisnemes János dr. sac.	Gy	57	Kohányi Gábor dr.	Ph	61
Kiss Elemér Vilmos	Bp	39	Kokas Endréné Jákóy Zsuzsanna	Ko	53
Kiss Éva	Ko	46	Kókay Józsefné dr.-né Bácsi Éva	Cs	53
Kiss Ferenc	Gy	73	Kolonics Gyula dr.	Ph	61
Kiss Ferenc	...		Koloss István	Bp	50
Kiss G. Barnabás OFM	Gy	71	Kolossváry Gábor	Ph	74
Kiss György	Ph	67	Koloszár József	Ph	63
Kiss György dr. sac.	Eg	49	Koloszár Sándor dr.	Gy	69
Kiss Gyula	Ph	66	Koltai Jenő	Gy	62
Kiss Imre	Gy	45	Komán Béla	Eg	41
Kiss Imre	Eg	50	Komárik Dénes dr.	Bp	47
Kiss István	Kg	38	Komáromi László	Eg	38
Kiss János	Gy	50	Komáromi Zsolt	Ph	98
Kiss József dr.	Ph	77	Komlós Ferenc	Bp	51
Kiss József dr.	Ph	80	Komlóssy Attila	Ph	67
Kiss József sac.	Gy	69	Kommenda Lajos	Kg	46
Kiss László	Ph	52	Komonczy Béla	Ph	56
Kiss László	Gy	80	Kondé László	Gy	46
Kiss László	Gy	85	Kondor Antal dr.	Kg	40
Kiss László	Gy	69	Kondor István	Kg	38
Kiss László	Gy	85	Kondor Lajos SVD	Gy	48
Kiss László dr.	Ph	60	Kontor Elemér József dr.	So	46
Kiss Miklós	Kg	53	Konzili Ignác	Gy	78
Kiss Nándor	Ph	69	Koór Sándor dr.	Ph	65
Kiss Péter	Ph	75	Kopp Pál dr.	...	
Kiss Róbert dr.	Gy	85	Koppány András	Ptl	
Kiss Sándor	Kg	40	Kordik László	Ko	38
Kiss Zoltán Géza BSC	Bp	41	Korentsy Endre	Ph	61
Kiss Zsolt sac.	Ph	87	Korner Viktor	Kg	42
Kiss Zsolt	Gy	86	Korzenszky Emőd dr.	Ph	66
Kizman István	Ph	74	Korzenszky Richárd dr. OSB	Ph	59
Klaibán Sándor	Ph	74	Kós Rudolf dr.	Bp	33

Kósa András	Ph	49	Kóhalmi Bálint	Bp	52
Kósa Sándor	Kg	43	Kóhalmi Kornél	Ph	95
Kotmayer Tibor	Gy	48	Kóhalmi Pál	Gy	50
Kovács Albert	Ptl		Kölcseyi Zoltán	Bp	53
Kovács Attila dr.	Ph	55	Kölley György	Bp	39
Kovács Attila dr.	Gy	83	Kőműves Pál	So	49
Kovács Béláné Krausz Mária	Cs	51	Kőműves János	Gy	66
Kovács Dezső	Cs	51	Könyves Tóth Kálmán dr.	Ph	47
Kovács Endre dr.	Ko	34	Körmendy Kálmán	Kg	49
Kovács Ernő dr.	Bp	44	Körmendy László dr.	Kg	51
Kovács Ferenc	Kg	38	Körmendy Szabolcs	Ph	89
Kovács Ferenc	Gy	43	Körmöczi László	Gy	83
Kovács Ferenc	Gy	68	Környei Miklós dr.	Gy	85
Kovács Ferenc dr.	Ph	57	Környei Tamás Miklós dr.	Gy	69
Kovács Ferenc László	Ph	60	Kőrösi Kálmán	Ph	51
Kovács Géza	Ph		Kőrösi Péter	Ph	65
Kovács György	Gy	64	Kőrösi Tamás dr.	Ph	73
Kovács György	...		Kővári Ferenc dr.	Bp	33
Kovács Győző	Ph	58	Kőváry György dr.	Ph	69
Kovács Imre	Ptl		Kövér Ferenc dr.	Gy	72
Kovács János	Ph	86	Kövér József	So	42
Kovács János	Gy	92	Kövesdy László	So	50
Kovács János dr.	Gy		Kövessy Péter	Ph	92
Kovács Jenő dr.	So	53	Krajczár Pongrácz	Ph	65
Kovács József	Ph	63	Krámlí Páter	Gy	82
Kovács József	Gy	74	Kránitz Ferenc	Ph	60
Kovács József Ferenc	...		vitéz Kreml Ferenc	Eg	48
Kovács József László dr.	So	51	Kricsfalusy Mihály dr.	Ph	75
Kovács Kornél	Ph	92	Kriegler Ferenc	Gy	
Kovács László sac.	Gy	81	Kriván Miklós	Gy	52
Kovács Péter	Gy	80	Kroll Miklós	Gy	67
Kovács Rezső	So	47	Kubinszky Mihály dr.	Bp	45
Kovács Rudolf	Gy		Kubovich István	Eg	48
Kovács Tibor	Gy	71	Kuczka József	...	
Kovács Tibor dr.	Gy	50	Kukor Gyula dr.	Ph	75
Kovács Tibor dr.	Ph	84	Kulcsár László	So	
Kovács Tibor István	Ph	84	Kulcsár Sándor	Gy	52
Kovacsics Pál	Bp	39	Kún Józsefné Fürcht Mária	Cs	51
Kovács-Kopácsy Lajos	So	34	Kuncz Elemér dr.	Gy	47
Kováts Attila dr.	Ph	70	Kundermann Jenő	Ph	55
Kováts Ferenc	Bp	50	Kuntz Zoltán	Ph	74
Kováts György	Gy	50	Kurcz Ferenc	Gy	85
Kováts Sebestyén	Ph	66	Kurcz Mihály dr.	Gy	50
Kovordányi Krisztián	Ph	91	Kurucz Emma dr.	...	
Kozma B. Tamás	Gy	64	Kuslits Alajos	Gy	84
Kozma Imre sac.	Gy	58	Kuslits Béla dr.	Bp	51
Kozma Rikárd dr.	Bp	40	Kuslits Ferenc	Gy	69
Kozmon László dr.	Ko	39	Kuszál Balázs	Bp	48

Kutas László	Ph	58	Lékai Róbert	Bp	48
Kuti József	Ph	73	Lelkes Péter	...	
Kuti Pál	Ph	57	Lénárd György dr.	Bp	43
Kuzma György	Ph	98	Lendvai Ernő	Gy	82
Künnle Tamás	Ph	58	Léner Ferenc	Ph	84
Kvaszinger László	Gy	77	Lengyel Antal	Ph	62
Lábady Csaba	Ph	81	Lengyel Ervin	Ph	98
Lábady Miklós dr.	Ph	60	Lengyel Gyula dr. sac.	Ph	73
Laborc György Péter	Ph	73	Lenkei Tibor	Bp	37
Laborci Jenő	Kg	45	Lepénye Oszkár	Bp	50
Laborcz Iván dr.	Bp	37	Lepp Pál	Ph	88
Laborcz Géza	Gy		Lévay István	Ph	91
Lackovits Emőke dr.	Ptl		Leyrer Richárd dr.	Bp	40
Laczus Géza	Ph	58	Ligeti Angelus OFM	Ph	73
Laczu Péter	Gy	89	Lippai Csaba sac.	...	
Lacska Géza	Ko	44	Lippay György dr.	Bp	35
Ladányi Gergely	Ph	98	Lippay István dr.	Bp	33
Ladó László dr.	Bp	38	Lipták Béla	Ph	56
Ladocsy Gáspár dr. püspök	Gy	70	L. Kecskés András	Ph	60
Lajkó Károly	Ph	66	Locsmándi Alajos	Gy	83
Lajtai Katalin Catheline Nemeth	Cs	55	Locsmándi István	So	47
Lakatos Lajos	Kg	40	Lohr Ferenc	Ph	61
Lakatos László dr.	Ph	80	Lomnici Lajos dr.	Cs	53
Lakner Domonkos	Ph	98	Lonkay Géza dr.	Ph	65
Lambert Zoltán sac.	Ph	60	Lovas Károly	Gy	43
Lámfalussy Sándor dr.	So	47	Lovász László dr.	Ko	38
Lánczky László	Ph	64	Löffler András dr.	Gy	74
Láng Béla	Gy	52	Lökkös dr.-né Godzsinszky Zsuzsanna	Cs	53
Lang Dezső dr.	Gy	47	Lőrincz Balázs Bendegúz	...	
Láng István Ágoston	Ph	81	Lőrincz György dr.	Ph	65
Láng József	Gy	47	Lőrincz József Pál OSB	Ph	77
Langer Herbert dr.	So	26	Lővey György dr.	Bp	53
Langer István dr.	Bp	43	Lővey József dr.	Ph	86
Lányi Ferenc dr.	Gy	41	Lővey József Félix OSB	Bp	50
László Ferenc dr.	Ko	41	Lubics László	Ph	81
László G. Farkas dr.	Ko	34	Lucskai Péter	Gy	72
Látits György dr.	Ph	57	Ludvig Rezső	Bp	52
Látits Miklós	Ph	85	Lugossy György	Cs	53
Laurinyecz Mihály dr.	Gy	81	Lukács Béla	Ph	53
Lázár Ádám	Gy	66	Lukács Ferenc dr.	Ph	67
Lázár János	Gy	70	Lukovits Istvánné Sas Pirooska dr.	Cs	52
Léber Mihály dr.	Ph	66	Macho István	Gy	62
Légár Béla	Ph	57	Madaras Aurél dr.	Bp	35
Légli Attila	Gy	80	Madaras Jenő	Bp	40
Légrády Gábor	Ph	68	Madarász György	Ph	59
Lei Attila dr.	Ph	84	Madarász Gyula dr.	Ph	54
Leimeter István dr.	Bp	45	Magassy Dániel dr.	Gy	57
Leitner Jenő	Gy	41	Magos Kálmán	Eg	49

Magyar Endre Lénárd	Ph	99	Medveczky Miklós	Ph	69
Magyar Sándor	Ph	85	Medvei Tibor	...	
Magyaros Ferenc dr.	Ph	74	Megyeri Sándorné	Ph	72
Magyarosy András	Ph	60	Megyeri Pál	Ph	57
Magyarosy István dr.	Ph	58	Meggyes Bálint dr.	Ph	64
Májer Ferenc	Ph	91	Meggyes Gábor	Ph	60
Majer János dr.	Ko	43	Méhes Előd dr.	Ko	39
Major Ferenc dr.	Ph	65	Méhes Gábor dr.	...	
Major Zsolt	Ph	77	Méhes Károly	Ph	
Majsa József	Gy	45	Méhes Miklós dr.	Bp	40
Makay László	Bp	48	Melegh Attila László	Pp	46
Maklári Ákos	Ph	90	Mensáros Tamás	Ph	74
Mányoki István	Gy	37	Mentsik Győző Imre dr.	Bp	48
Márcz Ferenc dr.	So	52	Menyhárt Károly	Ph	57
Marek József	Gy	66	Mercz László	Ph	58
Márfi Gyula dr. érsek	Ph	62	Merendiák Károly	Bp	44
Markó János	Ph	63	Mersei Gyula	Pp	46
Markó Mihály	Ph	78	Messik Lajos dr.	Bp	46
Markovits Ferenc dr.	Ph	65	Mester András	Cs	55
Márkus István	Ph	72	Mester Sándor dr.	Ph	75
Maros József	Eg	40	Mészáros Ferenc	Bp	39
Marossy Ottó	Eg	42	Mészáros István	Ph	63
Marosújvári Gyula dr.	Eg	35	Mészáros József	Cs	53
Marosvölgyi László	Bp	48	Mészáros József	Ph	66
Marosy András	Gy	76	Mészáros László	Eg	48
Marosy György dr.	Gy	73	Mezei András dr. sac.	Ph	64
Marosyné Horváth Mária Magdolna dr	Ko	44	Mezei György	Gy	45
Marót János	Ph	76	Mezey Árpád	Eg	46
Maróth Miklós dr.	Ph	61	Mező György	Ph	84
Maróti Lajosné Kelemen Sára	Ph	51	Mező György sac.	Ph	88
Marsó Miklós	Bp	39	Mező Imréné dr.-né	Bp	50
Martini László	Bp	49	Mezriczky László	Ph	58
Marton Ferenc	Ph	59	Michaletzky Vilmos	Bp	37
Marton István	Ph	59	Mihálikovics Tivadar	Bp	51
Marton József	Gy	76	Mihályi Géza	Ph	48
Marton Tibor	Ph	76	Mihályi Levente	Ph	93
Marx Gyula dr.	So	49	Mihócza Zsolt	Ph	85
Máthé Antal	Pp	39	Mike György	Gy	74
Mátrai Árpád	Eg	41	Mikes Ferenc dr.	Bp	32
Mátrai Ferencné Nyerges Olga	Cs	52	Mikes István	Bp	52
Matuz Károly	Bp	44	Miklósfalvi Gusztáv	Ph	71
Maurer Gábor	Gy	60	Miklósy Dezső	Bp	39
Maurer György	Gy	83	Mikó Miklós	Ph	68
Maurer Konrád	Gy	52	Mikolcsó László	Bp	40
May Zsolt dr.	...		Mikulásik Endre	Ph	83
McDonnell, Ari (Biczó Aranka)	Ph	56	Milánovich László	Gy	47
Mecseri István sac.	Gy	58	Milánovics János	...	
Medgyesy Mihály	Ph	56	Misefay Tibor dr.	Bp	53

Miszlai József	Ph	64	Mustos Péter	Ph	69
Mitterer Ákos	Ph	75	Muzsai Géza dr.	Gy	49
Mocsári Miklós	...		Müller Imre sac.	Ph	60
Módos Tibor	Ph	66	Nagy Álmos István	Gy	85
Mogyorós Miklós	Kg	51	Nagy András	Gy	89
Mohácsi Károly dr.	Eg	43	Nagy Antal	Ko	39
Mohácsi Péter	Ph	79	Nagy Béla dr.	Ph	61
Mohi-Mayer György	Bp	44	Nagy Csaba Attila	...	
Mohilla Rezső	Gy	49	Nagy Endre dr.	Ph	60
Mohos András	Gy	74	Nagy Ferenc	Bp	40
Molnár A. J. Attila	Bp	49	Nagy Ferenc	Ph	85
Molnár Attila	Gy	71	Nagy Ferenc dr.	Bp	33
Molnár Dénes dr.	Gy	70	Nagy Gáspár	Ph	67
Molnár Ernő	Bp	34	Nagy György	So	
Molnár Gábor	Ph	89	Nagy György	Ph	70
Molnár Gábor dr.	Ph	67	Nagy Imre dr. sac.	Eg	53
Molnár György dr.	Ph	78	Nagy Iván (Fehértói)	Ph	89
Molnár István	Ph	64	Nagy János dr.	Kg	52
Molnár János Szabolcs	Gy	62	Nagy Jenő dr.	Gy	46
Molnár Jenő	Gy	80	Nagy Jenő László	Gy	86
Molnár László	Ph	67	Nagy József	So	45
Molnár László dr.	Ph	58	Nagy József	Ptl	
Molnár Mihály	Pp	44	Nagy József dr.	Ph	60
Molnár Miklós	Gy	50	Nagy József Miklós dr.	Ph	68
Molnár Miklós	Ph	71	Nagy Károly	Kg	50
Molnár Richárd	Ph	98	Nagy Károly	Ph	66
vitéz Molnár Zoltán dr.	So	32	Nagy Károlyné dr.-né Kurucz Emma dr.	Cs	53
Molnár Zsolt	Gy	85	Nagy Lajos	Gy	59
Molnár Zsolt	Ph	93	Nagy Lajos	Ph	81
Mondovits Lajos	Gy	45	Nagy László	Gy	37
Monostori Rezső	Bp	48	Nagy László	Eg	41
Monszpart, Adalbert (Béla) Dipl. Ing.	Cs	51	Nagy László	Gy	65
Móri János	Bp	36	Nagy László	Gy	65
Móricz Béla	Ph	62	Nagy László	Gy	66
Morva László dr.	Gy	50	Nagy László dr.	Gy	38
Morvai Imre	...		Nagy Mihály dr.	Cs	54
Morvai László	Ph	66	Nagy Péter	Ph	82
Morvai Pál dr.	Gy	35	Nagy Sándor	Ph	57
Mosolygó Béla	Ph	72	Nagy Szabolcs	Ph	98
Mosolygó Dénes	Ph	72	Nagy Tamás	Ph	89
Mosolygó Dénes ifj.	Ph	98	Nagy Zoltán	Gy	65
Mosolygó Marcell dr. sac.	Ph	72	Nagybacsoni Béla dr.	Ph	74
Mosolygó Tamás sac.	...		Nagygyörgy Elemér	Ph	60
Mosonyi Péter	Gy	95	Nagygyörgy Szilveszter	Ph	65
Mozsolits Sándor Antal OP	So	41	Nedeczky Árpád dr.	Ph	70
Mugits Károly dr.	Gy	71	Nedeczky Ferenc	Ph	71
Murányi Gyula	Ph	67	Nedeczky (Ferenczi) Attila	Gy	84
Murányi Mihály	...		Nedeczky György dr.	Bp	36

Nelhiebel József dr.	Eg	46	Nobilis Márió püspöki tanácsos	Ph	84
Nemcsics Antal dr.	Pp	45	Nógrádi László	Cs	53
Nemes András	Gy	78	Nógrádi László	Ph	66
Nemes Gábor	Ph	80	Nónay, T. Tamás	Bp	44
Nemes József	Ph	53	Nonn Ferenc	Bp	51
Nemes Zoltán	Ph	77	Novák Antal	Gy	50
Németh Andor dr.	Bp	37	Novák Péter	Gy	96
Németh András	...		Nyárai Horváth Péter	Ph	85
Németh Antal	Bp	52	Nyíri Csaba dr.	Ph	86
Németh Attila	Eg	47	Nyíri Szabó Attila	Ph	84
Németh Barnabás	...		Obbágy László	Gy	67
Németh Csaba	Gy	84	Oberling Antal	Gy	83
Németh Csaba	Gy	89	Oberling János dr.	Gy	79
Németh Csóka Mihály dr.	Kg	45	Ohetring Pál	Ptl	
Németh Ernő	Gy	82	Ódor Tamás	Ph	78
Németh Ferenc	Gy		Oláh András László	Gy	91
Németh Ferenc dr.	Gy	43	Oláh János dr.	Kg	45
Németh Gábor dr.	So	47	Olajos Csongor	Ph	59
Németh György	Gy	39	Olasz Imre	Ph	55
Németh György	Gy	66	Olgyay György prof. PhD	Ph	48
Németh György dr.	Bp	34	Olofsson Károly Placid dr. OSB	Bp	33
Németh György dr.	Ph	52	Orbán Aladár dr.	So	50
Németh Imre	Gy	74	Orbán István sac.	Gy	68
Németh Imre dr.	Bp	32	Ormai Lóránt	Ph	64
Németh Imre James Nemeth	Pp	49	Ormándy József	Eg	40
Németh István	Ph	61	Oross Imre dr.	Gy	49
Németh István dr.	Gy	74	Orosz Ferenc	Ph	81
Németh Iván	Gy	66	Orosz Imre	Gy	88
Németh János dr.	Ph	69	Orosz Károly	Ph	81
Németh Jenő	Pp	46	Orosz Lajos sac.	...	
Németh József	Ph	88	Orosz Lajos	Ptl	
Németh Lajos	Ph	79	Orosz László	Ph	78
Németh László	Pp	45	Orosz Péter dr.	Ph	71
Németh László	Ph	54	Osvald Árpádné Melcher Edith	Ko	44
Németh László	Ph	84	Osztermayer László	Gy	89
Németh László dr.	Gy	66	Osztie György	Bp	51
Németh László dr.	Ptl	75	Osztovics Dénes	Gy	49
Németh Szilárd dr.	Ph	81	Ott György	Gy	52
Németh Szilveszter	Ph	79	Ott Gyula dr.	Gy	36
Németh Tamás	Gy	87	Ölbei László	Ph	76
Németh Tihamér	Ph	78	Ősz István	...	
Németh Zoltán	Gy	73	Packer Pál dr.	Gy	62
Németh-Csóka Endre	Kg	39	PácZ Gábor	Gy	78
Némethy György dr.	Gy	40	Paiger István	Gy	77
Nényei Zoltán Benedek	Ph	90	Pákh Tibor dr.	Ko	42
Neuberger János	Gy	43	Paksa István dr.	Ph	65
Niederland Vilmos dr.	Gy	48	Pál József dr.	Bp	35
Nizsalovszky László dr.	Gy	45	Palásty István	Ph	85

Páldi László	Eg	45	Pauer János	...	
Pálfi Antal	Gy	52	Paulay Dezső	Bp	42
Pálfy Aladár dr.	So	47	Paulina András	Ptl	52
Pálhegyi Sándor	Gy	87	Paulovits Imre dr.	Bp	51
Pálhidai Rezső	Pp	42	Pavek László	Gy	42
Palikó Barna	...		Payer József	So	39
Palinay Gyula	Ko		Péché Béla	Ph	61
Palinay László dr.	Ko		Péché Kálmán	Ph	57
Pálinkás Attila dr.	Ph	80	Péché Szabolcs dr.	Ph	59
Pálinkás István SVD	Kg	48	Péczezy Tibor	Bp	51
Pálinkás Péter	Ph	98	Pék Győző	Ph	73
Palkovics Szilárdné dr-né Legeza Jolán	Cs	51	Pekk Antal	Ph	58
Pálkövi Gyula	Gy	40	Péley Iván dr.	Ko	44
Pálla József	Ph	84	Pellionis Péter	Ph	63
Pállinger Ottóné dr-né Thierry Éva	Cs	53	Pem László dr. PhD sac.	Ph	70
Pálmai Péter Godfréd OSB	Bp	43	Perczel Béla	Gy	76
Palócz András	...		Peresztegi Gyula	Ph	76
Palotai Károlyné Solymár Vera	Ph	57	Perlaki Ferenc	So	40
Palotás Tibor	Ph	64	Perschi Ottó dr.	So	42
Pálvölgyi Attila dr.	Ph	89	Péry László	...	
Panek I. Ödön	Bp	39	Pesztenlehner István dr.	Gy	58
Pap Gyula	...		Petán Imre	Bp	48
Pap János dr.	Gy	79	Pete András	Gy	69
Pápai János Gyula	Gy	46	Péter Béla dr.	Ph	47
Pápay István	Gy	46	Péterscsák Maxim	...	
Papp Béla dr.	...		Péterfi Árpád	Gy	52
Papp Ferenc	Ph	70	Pethes Flórián	Gy	56
Papp György Mag.	Ph	74	Pethő István	Ph	65
Papp István	Gy	67	Pethő Szilveszter dr.	Gy	42
Papp János dr.	Ph	60	Petik Ferenc dr.	Gy	47
Papp János dr.	Gy	79	Pető Klára	...	
Papp Károly	Ph	62	Pető László dr.	Bp	46
Papp László	Gy	74	Pető Vilmos	Bp	44
Papp Miklós	Ph	79	Petőcz Miklós dr.	Gy	38
Papp Szabolcs sac.	...		Petőfalvi István	So	51
Papp Zoltán	Bp	47	Petrás Antal	Gy	36
Parcsami Lajos	Pp	42	Petróczy Gábor	Gy	62
Pardavi Andor dr.	Gy	43	Pettkó Szandtner Aladár	...	
Páros Zoltán	Gy	43	Pilliskó Ferenc	Ph	67
Pasteiner Iván	Bp	39	Pinezich Ákos	So	50
Pásztó Péter dr.	Bp	48	Pintér Gábor	Gy	92
Pataki András	Ph	75	Pirisi Péter	Gy	79
Pataky László	Ph	89	Pirisi Tibor	Ph	88
Patkó Márton	Ph	58	Pirót László dr.	Ph	78
Patonai László dr.	Gy	48	Pleidell János	Ko	35
Pattantyús Ábrahám Ádám dr.	Ph	47	Plochmann Pál	Gy	58
Pattantyús Ábrahám Tamás dr.	Gy	51	Plósz Béla	Ph	59
Pátzay József dr.	Gy	85	Pock Vilmos	Gy	68

Podlovics Péter	Ph	84	Rácz György	Gy	85
Pogány András	Gy	61	Rácz Iván	Gy	31
Pogátsa Gábor dr.	So	50	Rácz Miklós	Gy	93
Pogátsa-Murray József	Gy	47	Radán György	Bp	42
Pohárnok Péter drs.	Gy	49	Radda István	Ph	57
Polán Hildebrand OSB	So	48	Radics Béla	Gy	67
Polgár Kornél	Gy	43	Radics János dr.	Ph	58
Pólik Sándor	Ph	98	Radnai Imréné	Ptl	
Polniczky József	Ph	55	Radnai István	Ph	75
Polniczky Zsolt	Gy	86	Radó András	Gy	64
Polyák József	Eg	40	Radziwon András	Gy	88
Pompéry Béla dr.	Bp	36	Rajczy András	Cs	50
Pongrácz József dr.	Ph	69	Rákász Márton	...	
Pongrácz Róbertné Lendvay Anna	Ph	57	Rákos Gyula	Ph	54
Ponory (Klimó) Viktor	Bp	40	Rakovits Zoltán dr.	Ph	58
Poós Miklós	Bp	40	Rakusz Zoltán	Ko	41
Pordán Mihály dr.	Pp	50	Ramada Péter	Ph	98
Posgay György	So	46	Rapkey László	Gy	50
Posgay Györgyné Rády Mária	Ko	47	Raskó György	Ph	70
Poszlovsky József	Eg	40	Ratatics Mihály	Gy	76
Póta György	Ph	64	Ráti József	Ph	69
Pótsa Róbert Emil	Eg	43	Rátkai Imre	Gy	86
Povázsai Károly	Gy	50	Rátkai László dr.	Gy	62
Pozsgai Jenő dr.	Ph	67	Rauchmarter Tamás	Gy	66
Pozsgai József	...		Rausz Ágoston	Bp	50
Pozsgai Zoltán dr.	Ph	51	Rechnitzer Hubert	Gy	52
Prauer János	...		Rédling Albert	Pp	40
Pregitzer Ernő	Bp	48	Rédly Dénes	Ph	55
Pregun István dr. sac.	Ph	61	Rédly Dénes ifj.	Ph	86
Prikoszovich Mihály	Gy	46	Rédly Elemér dr.	Ph	53
Prohászka János	Eg	48	Rédly László	Bp	51
Prokopp László dr.	Bp	49	Rednik András dr.	Ph	60
Prokopp Sándor	Bp	46	Réfy Imre	Bp	40
Prónay Aladár	Bp	48	Reichhardt Ákos	Ph	53
Prugberger Emil dr.	Ph	57	Reichhardt Tamás	Ph	75
Pucz András	Gy	81	Reiner Endre	Bp	39
Puchner Károly	Ph	60	Rékási Zoltán dr.	Ph	80
Puhavics Mihály	...		Reményi Viktor	So	46
Puhr Károly	Ph	78	Rendi László	Gy	47
Pup Vilmos	Gy	66	Rendi Zsolt	Ph	75
Pusker Imre	...		Rentenher I dr.	...	
Puster Ernőné Kaubek Sarolta	Ko	46	Répássy Attila	Ph	59
Putnoki Péter	Ph	75	Répássy Csaba	Ph	58
Rab Attila	Ph	60	Rész Albert	Ko	43
Rába László	Gy		Rettesi István	Gy	78
Rábl Ferenc Antal	Gy	55	Richter Vladimír	Bp	37
Rácz Béla	Gy	50	Ricsóy Béla	Bp	44
Rácz Béla	Gy	69	Riedel René	Ph	84

Rieger Tibor	Gy	58	Salzinger József	Eg	47
Riemer Ödön dr.	Bp	35	Sályi Béla dr.	Bp	43
Rigler Richárd dr.	Bp	35	Sándor György	Ph	74
Rigó Gyula dr.	Ph	70	Sántha Tamás	Ph	94
Rill Attila	Ph	63	Sára Botond	Ph	98
Rimai János	Ph	74	Sára Mihály	Ph	69
Rimfel Ferenc	Ph	78	Sárdy Csaba	Ph	83
Ringhofer János	So	51	Sárdy László	Bp	48
Ripszám István	Gy	83	Sárdy László dr.	Ph	78
Ripszám János	Gy	76	Sarlós Géza dr.	Kg	36
Rödler Miklós	Ph	71	Sarlós László	Ptl	
Róka László	Kg	51	Sárosi Zoltán	Gy	52
Róka László	Gy	69	Sas Rudolf sac.	...	78
Róka László ifj.	Gy	88	Sasvári Géza	Gy	61
Roll István	Ph	60	Sasvári György	Ph	53
Roll Miklós	Ph	55	Sasvári Zoltán dr.	Pp	41
Rónaszéki Aladár dr.	Ph	74	Schamschula György dr.	Ph	62
Rónaszéki Áron	Ph	97	Schéder Ákos dr.	Gy	74
Rónaszéki Gábor sac.	Ph	81	Scheffer József	Gy	
Rongits Ferenc	Gy	54	Scheiling Antal dr.	Bp	51
Ronta László	Gy	66	Scheller Béla	Ph	47
Rosenstingel Antal	Ph	62	Scherer Norbert dr.	Bp	48
Rosta László	Bp	44	Scheuring Imre	Bp	49
Rostás Ákos	Ph	57	Schindler Mátyás	Ph	77
Rórh Péter (Róth)	Ph	98	Schlemmer Tamás dr.	Ph	47
Rojkó Ádám dr.	Ph	80	Schlemmer Tamás ifj.	Ph	82
Rozmán Miklós	Gy	68	Schmidt Lajos dr.	Bp	38
Rózsa Attiláné özv.	Ph	73	Schmidt Pál dr.	Bp	48
Rozsonits István	Gy	71	Schmidt Péter dr.	Gy	70
Rucz Károly dr.	Ph	80	Schmiedel Ferenc dr.	Gy	84
Rudan Péter dr.	Ph	57	Schneider Ferenc	Pp	38
Rudolf Zoltán	Ph	98	Schönweitz Tivadar dr.	Ph	62
Ruff Flórián dr.	Ph	81	Schramkó Péter	Ph	82
Ruff János	Ph	66	Schreindorfer Károly	Ph	75
Rumanné Bíró Nóra	Ko	46	Schrenk Gyula	Ph	70
Ruszina László	Ph	65	Schubert Miklós dr.	Gy	85
Ruttmayer Imre	...		Schumacher István	Ph	73
Ruzicska Béla dr.	Bp	42	Schwanner Endre	Bp	46
Ruzsics Balázs	...		Scitovszky, Thomas	Bp	44
Rybach László	So	53	Scsaurszki Péter	Ph	65
Sághegyi Bálint Elemér	Gy	39	Sebestény Andor	Bp	49
Sághi Zoltán	Pp	39	Sebestény István	Bp	52
Sági László	Ph	76	Sebő Imre	Ph	67
Sági Péter dr.	Ph	87	Sedlmayr Tamás	So	48
Salamon Ákos dr.	Bp	49	Seffer József	Gy	50
Salamon János	Ph	77	Sellei Tamás	Ph	88
Salgó László	Ko	24	Serédi Béla	Eg	48
Sallai Géza	Gy	85	Serényi Tibor	Kg	51

Seszták Oszkár	Gy	83	Soóky Júlia	Ko	35
Siegler András	Ph	60	Soós Géza	Ph	81
Siegler Péter	Ph	58	Soós József	Gy	74
Sik Miklós (Nicholas Schick)	Ph	48	Soós Pál Zoltán dr.	Pp	48
Silinger (Sillinger?) Tamás dr.	Gy	83	Soproni Géza	Bp	48
Simándi János	Eg	36	Soproni Zoltán	Ptl	
Simay Pál	Bp	51	Sóth Ervin	Pp	48
Siminszky Fedor	Bp	50	Spolarich János	Bp	44
Siminszky Zsolt	Bp	52	Sprincsecs Lajos	Ph	89
Simkó Elemér dr.	Bp	50	Springer Ferenc dr.	Bp	38
Simó István	Ph	92	Springer Ferenc dr.	Bp	40
Simon Ferenc dr.	Gy	68	Springer Miklós dr.	Bp	46
Simon Gábor	Ph	76	Staindl László	Bp	45
Simon Gábor dr.	Eg	42	Stánitz Rudolf dr.	Gy	82
Simon György dr.	Gy	48	Stark Ferenc dr.	Bp	51
Simon László	Ph	71	Staszny Pál	Eg	45
Simon Tamás dr.	Ph	86	Stefánich Jánosné Szerdahelyi Éva	Ptl	
Simonics Lajos	Ko	41	Steinwender József	Eg	41
Simonsits István	Gy		Stekovics József	Kg	46
Singlovics Béla	Ph	64	Sterl József	Gy	67
Sinka András	Ph	68	Sticzay Rezső	Cs	54
Sipos András dr.	So	51	Stinner László	Gy	54
Sipos Arnold	Ph	98	Stipkovits István	Ptl	
Sipos Dénes	Bp	51	Stipsicz István	Ph	56
Sipos László	Ph	67	Stipsicz Josef	Ph	57
Siposs Klára	Ko	46	Stummer László	Gy	79
Sivadó János sac.	Ph	81	Sudár János sac.	Gy	72
Sivadó László	Ph	83	Sumbszky Gábor	Ph	94
Skuta Kálmán dr.	Eg	46	Surányi Béla dr.	Ph	61
Smuk János	Gy	64	Surányi Gyula	Ph	76
Sodró László	So	50	Süle András sac.	Pp	34
Sója Csaba dr.	Ph	56	Sümegi Mihály	Kg	44
Sója Kenéz	Ph	62	Swegler Pál (M. Parncy)	Kg	48
Sója Miklós	Ph	90	Szabadi János	Gy	67
Sója Szabolcs	Ph	98	Szabadkai István	...	
Sója Szabolcs dr.	Ph	58	Szabados Béla dr.	Bp	35
Soltész László	Ptl		Szabadvány Ferenc dr.	Kg	41
Sólymos Szilveszter dr. OSB	So	37	Szabadvány László dr.	Kg	49
Sólyom Jenő	Gy	54	Szabó Ákos	Ph	98
Somfai György	Eg	39	Szabó Ambrus	Gy	52
Somogyi György	Ph	68	Szabó András	Ph	83
Somogyi György	Gy	65	Szabó Attila	Ph	98
Somogyi Imre sac.	Ph	82	Szabó Balázs	Ph	74
Somogyi István dr.	Ph	77	Szabó Béla	Gy	52
Somogyi Szilveszter dr.	Ko	44	Szabó Csaba	Ph	97
Somogyi Tivadar Tibor	Gy	50	Szabó Csanád István	Kü	96
Somogyi Vince	Gy		Szabó Dezső	Ko	38
Sonnevend Imre dr.	Ptl		Szabó Dezső	Gy	85

Szabó Endre	Gy	49	Szarka István	Ph	56
Szabó Endre Zerind OSB	Bp	49	Szarka V. László dr.	Ph	53
Szabó Ferenc	Ph	79	Szárnyas Tibor	Ptl	
Szabó Gyula	Gy	48	Szatmári Ferenc	Gy	47
Szabó Imre	Pp	42	Szatmári József dr.	Bp	40
Szabó István dr.	Ph	86	Szauer Tibor	Bp	53
Szabó Iván dr.	Gy	38	Szebedy Örs	Ph	75
Szabó János	Ptl		Szegedy Lujza	Cs	52
Szabó János dr.	Bp	34	Szeghalmi Elemér dr.	Bp	47
Szabó János dr.	Eg	43	Szeifert Ferenc dr.	Eg	49
Szabó Jenő	Gy	45	Székely Béla	Gy	61
Szabó József	Kg	46	Székely István dr.	Ph	70
Szabó József	Cs	51	Székely Tiborné	Bp	36
Szabó József	Gy	57	Szekendy Alajos	Ph	64
Szabó József	Gy	75	Szekér Aladár	Ph	58
Szabó József Béla	Ph	64	Szekér Miklós	Gy	69
Szabó Kornél	Ph	54	Székényes András	Gy	69
Szabó László	Ph	83	Szelei György SVD	Kg	37
Szabó László dr.	Ph	59	Szelencsik Gábor	Gy	88
Szabó László dr.	Gy	69	Szelestei Gábor dr.	Ph	88
Szabó Örs	Gy	90	Szelestei Tamás dr.	Ptl	53
Szabó Péter	Gy	75	Szelestei Tamás Ottó dr.	Ph	85
Szabó Sóki István	Eg	45	Szelid László	Gy	52
Szabó Tamás	Ph	98	Szelid Zsolt dr.	Gy	58
Szabó Zoltán	Gy	45	Széli Kálmán	Ph	57
Szabó Zsigmond	Bp	37	Szemerjay Tamás	Ph	64
Szakács András	Gy	39	Szemethy Károly	Gy	
Szakács Lajosné Garancsy Julianna	Cs	51	Szendró Zsolt dr.	Ph	74
Szakács László dr.	Gy	47	Szendrói Pál	Kg	51
Szokolczai György dr.	Bp	46	Szendrói Péter	Kg	48
Szalai Attila	Gy	92	Szenftner József	Gy	50
Szalai Béla	Ph	58	Szent Benedek Leányai	Ptl	
Szalai Béla dr.	Gy	46	Szent-lványi Kristóf	Ph	73
Szalai Lajos	Gy		Szentfülöpi Antal dr.	Bp	45
Szalay Béla dr.	Ph	64	Szentgáthi Péter	Gy	58
Szalay Endre dr.	Ph	62	Szentgyörgyi Miklós	Gy	65
Szalay Ferenc Dipl. Ing.	Ph	53	Szentimrey Gábor	...	
Szalay Ferenc sac.	So	50	Szentirmai István dr.	Bp	50
Szalay László	Ph	98	Szentirmay Szabolcs	Ph	60
Szalay Miklós	Ph	69	Szentkúti János	Eg	39
Szalczér Lajos dr.	Ph	75	Szentmihályi Szabó Péter	Ph	63
Szalka Béla sac.	Ph	55	Szentmiklósi Gábor	Bp	52
Szalóky Tibor	Gy	69	Szép Ferenc	Ph	60
Szántay György László dr.	Ph	84	Szepes Béla	Gy	72
Szapáry György	Ph	57	Szepes László	Bp	46
Szaploncay Miklós	Ph	80	Szepesi Arthur	Gy	37
Szappanyos Béla dr.	Eg	33	Szerdahelyi Endre dr.	Kg	43
Szaradits József dr.	Gy	69	Szerdahelyi László	Bp	35

Szerdahelyi László ifj.	Bp	64	Sztankovszki László	Ph	76
Szerdahelyi Ödön	Kg	37	Szucsányi Károly	Gy	45
Szergényi István dr.	Ph	52	Szuchentrunk József sac.	Gy	51
Szeri István dr.	...		Szűcs Bertalan	Gy	67
Szeyffert Ödön	Ph	66	Szűcs Imre	Ph	82
Szi Vince	Ph	93	Szűcs János	Ph	84
Szigecsán Tamás Zsolt	Ph	89	Szűcs József dr.	Kg	46
Szigeti Béla	Bp	40	Szűcs László	Kg	46
Szigeti Miklós	Kg	55	Szűcs László dr.	Ph	74
Szigony Gyula	Ph	74	Szűcs Miklós dr.	Bp	43
Szigyártó Gusztáv	Bp	54	Szűts János	Bp	44
Szijártó Ottó	Ph	79	Tabányi György	Ph	67
Szijártó Zoltán	Ph	82	Takács Béla	Gy	66
Szijártó János	Gy	74	Takács Ernő dr.	Eg	45
Szikla Károly dr.	Ph	60	Takács Ervin dr.	Bp	51
Szikora István dr.	Ph	70	Takács Ervin dr.	Gy	83
Szikora József	Ph	67	Takács Imre	Ph	78
Szikszay László	Bp	48	Takács István dr.	Eg	39
Sziládi Ferenc	Gy	79	Takács Jenő	Gy	61
Szilágyi Ákos	Gy	89	Takács József	Pp	34
Szilágyi Béla	...		Takács Krisztián	Ph	90
Szilágyi Csaba	Gy	78	Takács Lajos	Gy	50
Szili Ferenc	Gy	40	Takács Lajos dr. sac.	Pp	55
Szilveszter Péter dr.	Ph	76	Takács László	Kg	53
Szily István dr.	Gy	43	Takács László	Ph	87
Szily Kornél	Ph	91	Takács László sac.	Gy	63
Szirányi Jánosné	Ptl		Takács Norbert dr.	Ph	75
Szirkib Albert	Ph	98	Takács Péter	Gy	79
Szita András	Ph	64	Takács Tibor	Ph	86
Szita Balázs	Ph	98	Takács Zoltán ing. dr.	Ko	45
Szkalák Attila	Ph	93	Takáts János	So	50
Szkalla Imre	Bp	41	Takáts Lajos	Gy	49
Szoboszlai József László	Ko	46	Tallos Győző	Bp	45
Szodfridt István dr.	Gy	49	Tamás Ferenc	Gy	89
Szoleczky Ferenc	Eg	46	Tamás Gábor	Ph	67
Szolnoki Gyula	Gy	66	Tamás János	Bp	38
Szombatfalvy Rudolf dr.	Bp	39	Tamás László	Ko	41
Szórád Antal	Ko	41	Tamása Róbert	Gy	82
Szovák Kornél	Ph	81	Tamasits Ernő dr.	Gy	55
Szovják Jenő	Kg	37	Táncsics Jenő Adorján O.Praem.	Gy	46
Szögi András	Ph	99	Tanyik János	Cs	54
Szőke Attila	...		Tarcai Zoltán	Ph	51
Szőke Géza	Ph	85	Tarcsay József	Ph	55
Szőke Gábor	Ph	84	Tari Jenő	Gy	45
Sztaics István	Bp	36	Tari Zsolt sac.	Ph	87
Sztankay Árpád dr.	Ph	74	Tarnóy Egon	Bp	51
Sztankó István dr.	Ph	64	Tarsoly Csaba	Ptl	
Sztankovszki Ervin	Ph	73	Tarsolyné Rónaszéki Erika	Ptl	

Tas József	Ph	64	Tóth Ambrus	Ph	88
Tászler László	Ph	73	Tóth András	Ph	86
Tauer Oszkár	Ph	67	Tóth András	Ph	90
Temesi Balázs	Ph	71	Tóth Antal	Gy	39
Temesy Imre	Gy	74	Tóth Antal Veremund OSB	Kg	42
Terdik M. Gergely	Ph	92	Tóth Árpád	Ph	87
Terdik Sebestyén	Ph	88	Tóth Bálint	Ph	48
Ternyák Csaba dr. érsek	Gy	72	Tóth Béla	Gy	44
Terplán Zénó dr.	Gy	39	Tóth Elek sac.	Ph	84
Ther Antal	Ptl		Tóth Ernő	Kg	47
Thomay László	Kg	43	Tóth Ferenc	Bp	37
Thuránszky László	Bp	38	Tóth Ferenc	Ph	68
Tibiássy Béla	Ph	65	Tóth Frigyes dr.	Ph	59
Tibold Csaba dr.	Ph	75	Tóth Gábor	Gy	
Ticska János	Cs	53	Tóth Gergely	Ph	97
Tihanyi Kálmán	Gy	47	Tóth Gergely	Ph	98
Tihanyi Sándor	Gy	79	Tóth Gyula	Ph	75
Tilai László	Ph	99	Tóth Imre	Ph	58
Till János dr.	Ph	60	Tóth Imre	Ph	64
Timár Béla	Ph	57	Tóth István	Ph	69
Timár Lajos dr.	Gy	51	Tóth István	Ph	89
Tiringer Imre	Ph	73	Tóth István dr.	Gy	38
Tirnitz József	So	44	Tóth János	...	
Tirnitz Tamás	Gy	90	Tóth János	Ph	98
Tittel Oszkár	Bp	47	Tóth József	Gy	86
Tkálics Ferenc	Gy	47	Tóth József	Ph	98
Tóbiás Ervin	Bp	52	Tóth Kálmán	Ph	49
Tok Miklós	Ko	40	Tóth Károly	Ph	58
Tokai György	Bp	47	Tóth Károly	Ph	56
Tolnay Lajos dr.	Gy	51	Tóth Lajos	Ph	
Tombázt Lajos	So	43	Tóth László	Gy	41
Tomcsányi Gábor	Ph	88	Tóth László	Bp	47
Tomka Barna	Ph	98	Tóth László	Gy	58
Tomka Emil	Ph	62	Tóth László	Ph	63
Tomka József dr.	Ph	64	Tóth László	Gy	67
Tomka Miklós dr.	Ph	59	Tóth László	Ph	73
Tomka Péter	Ph	64	Tóth László	Ph	77
Tompos Imre	Ph	65	Tóth László dr.	Ko	39
Tomschey Ottó dr.	Bp	34	Tóth László dr.	Ph	74
Torbágyi Pál	Ph	75	Tóth Márton	Ph	89
Torbágyi Zoltán	Ph	75	Tóth Miklós dr.	So	39
Torda István dr.	Ph	67	Tóth Péter-Pál	Ph	91
Torma József	Ph	67	Tóth Rudolf	Ko	48
Tornóczi József dr.	Gy	40	Tóth Sándor	Bp	48
Toron János dr.	Bp	42	Tóth Sándor	Gy	93
Tóta Tamás	Ph	73	Tóth Sándor dr.	Kg	51
Tóth Ádám dr.	Ph	84	Tóth Sándor dr.	Ph	55
Tóth Ákos tanár úr	...		Tóth Szabolcs	Ph	66

Tóth Szabolcs	Gy	90	Üregi Sándor	Ph	78
Tóth Tamás	Ph	59	Üst Géza sac.	Bp	37
Tóth Tamás	Ph		Üsth Ágoston	Gy	87
Tóth Tamás dr.	Pp	47	Vadász István	Ph	66
Tóth Tibor	...		Vadász Jenő	Pp	39
Tóth Tibor dr.	Gy	51	Vadkerty Gyula dr.	Bp	39
Tóth Zoltán	Pp	45	Vadkerty György	Pp	42
Tóth Zoltán	Ph	87	Vadkerty Lajos dr.	Bp	32
Tóth Zsolt dr.	Ph	86	Vágvölgyi Ádám dr.	Bp	40
Tótmárton Tamás	Ph	71	Valkony Károly	Bp	47
Tóvölgyi László	...		Valler József	Ph	74
Tölgyesi Béla	Ph	62	Vámos László	Gy	78
Tömör László	Ph	77	Vámosi Antal	Gy	52
Töreky Iván	Ph	57	Vámossy Béla	Gy	82
Török József dr.	Ph	56	Vancsura Miklós	Ptl	
Török Lajos Sándor	Ph	57	Vannay-Skody Tamás	Gy	86
Török Miklós	Gy	50	Várady Gábor	Ph	98
Török Péter Pál	Gy	81	Várady Géza	Ph	54
Török Szabolcs	Ph	89	Varga András	So	35
Török Tamás	Gy	48	Varga Barnabás	Gy	81
Trabert György dr.	Ph	63	Varga Bertalan dr.	Ph	55
Tremmel János	Ph	55	Varga Dezső	Ph	77
Treuer Sebestyén	Kg	49	Varga Endre	Gy	83
Tringer László dr.	Ph	57	Varga Gábor	Gy	72
Trombitás Andreas dr.	Bp	38	Varga Gábor dr.	Ph	86
Trosits Ákos	Gy	78	Varga Gyula dr.	Gy	77
Tuba Jenő	Ph	65	Varga Gyula István	Ph	77
Tuboly József	Gy	74	Varga Imre	Bp	44
Tullner János	Gy	42	Varga István	Ph	64
Tullner Máttyás Győző	Kg	47	Varga István	...	
Tulok András	Ph	53	Varga István	Ph	83
Turchányi György dr.	Bp	31	Varga József	Ph	72
Turner Ferenc	Pp	43	Varga József dr.	Gy	75
Turner Lajos sac.	Gy	69	Varga Károly	Ph	80
Udvardi Pál	Ph	64	Varga Károly dr. prof.	Gy	48
Ugron András	Ph	66	Varga Konstantin	Ph	88
Ugron Béla	Ph	64	Varga Lajos dr.	Ph	54
Uher Zita Magyarosy dr.-né	Ptl		Varga László	Ko	31
Uhereczky Klára	Ko	52	Varga László	Gy	48
Uhlár Tivadar dr.	Pp	47	Varga László	Cs	51
Új Írisz	Ptl		Varga László	Gy	66
Újfalussy Balázs	Ph	83	Varga László dr. sac.	Gy	70
Újfalussy Béla	Bp	45	Varga Márton	Ph	97
Újfalussy Miklós	Ph	74	Varga Miklós	Gy	85
Ulbing István dr.	Cs	52	Varga Miklós dr.	Gy	85
Ullrich Miklós	Kg	48	Varga Ottó dr.	Ph	69
Unger Endre dr.	Pp	47	Varga Péter Piusz	Ph	79
Unger Ilona	Ptl		Varga Tamás	Ph	98

Varga Tibor	Ph	84	Vincze Tibor	...	
Várhelyi Antal dr.	...		Vinkovits Ferenc	Gy	41
Varjú József	Ph	73	Viola Ernő	Ph	81
Várhelyi Endre dr.	Ph	81	Virág József	Ph	84
Varsányi Tamás	Bp	53	Virág Miklós	Ph	71
Várszeghi György	Bp	34	Virágh Imre	Gy	54
Várszegi Asztrik dr. OSB főapát-püspök	Ph	64	Virágh Imre Zsolt	Gy	85
Varvasovszky János	Gy	59	Visontai Kovách Zoltán	Ph	63
Vas-Wanek László	So	48	Visnyovszky Roland	Eg	48
Vásárhelyi János	Gy	78	Vissy László dr.	Gy	37
Vasas András	Gy	79	Vitéz Német Ádám dr.	Bp	44
Vass Gyula	Bp	50	Vitéz Tamás dr.	Bp	40
Vastag István	Bp	51	Viz István	Bp	50
Vaszary László	Gy	54	Vizi Elek Szilveszter dr.	Bp	55
Vattay Gyula dr.	Pp	39	Vizkelety György	Gy	70
Vattay László	Pp	43	Vizkelety Imre	Ph	47
Vedrődi Károly dr.	Ko	39	Vízvári Endre dr.	Gy	53
Veér András dr.	Gy	57	Volf Kálmán	Gy	69
Végh László dr.	Bp	49	Voltolina, Mária Amália	Ptl	
Veidinger Ottó	Pp	41	Völgyi Balázs	Ph	89
Veiland László	Pp	39	Völner Pál dr.	Ph	81
Venczel József	Kg	41	Vörös János	Gy	88
Vendel István dr.	Gy	34	Vörös Kálmán	Ph	74
Venezs Ernő	Ph	49	Vöröskői István	Ph	75
Venezs György	Gy	70	Wacha Imre	Gy	50
Verdes Miklós dr. sac.	Ph	63	Wachsler György	Ph	85
Verdes Sándor dr.	Ph	67	Wáczek Frigyes	Ph	67
Veres Gábor dr.	Ptl		Wágner Tibor	Ph	78
Veress Péter	Ph	58	Wallis Jánosné Tóth J.	Cs	53
Verő József dr.	So	51	Wessely Antal	Bp	49
Vértessy Péter	Ph	60	Wiesner Jenő	Bp	45
Veszeley József dr.	Gy	65	Wilhelm Gyula	Bp	48
Veszeli Tibor	Pp	39	Wimmer Károly	Ph	55
Víczenik Dénes dr.	Bp	40	Wittmann Mihály	Ph	57
Vida Imre dr.	Ph	74	Wolleszky Tibor	Ph	75
Vidák István dr.	Bp	36	Záborszky Csaba	Eg	45
Vidos Árpád	Gy	50	Zachár Gyula	So	51
Vigh Béla dr.	Bp	36	Zágorhidi Czigány Ákos	Gy	92
Vigyázó György dr.	Bp	47	Zágorhidi Czigány Balázs	Gy	84
Világhy András	Ph	98	Zágorhidi Czigány Szabolcs	Kg	46
Világi Gyula dr.	Ko	44	Zakariás Zoltán dr.	So	28
Világosi Gábor dr.	Ph	74	Zalay Buda	Ph	56
Villányi Árpád dr.	So	45	Zambó István	Ph	67
Villányi Béla	So	47	Zárdai Gyula	Gy	62
Villányi István dr.	Bp	50	Zatik János dr.	Ph	80
Villányi László	Gy	60	Zavetz József	Ph	56
Villányi László	Ph	64	Zékány Antal dr.	Bp	51
Vincze Imre	Ph	71	Zelesényi Béla	...	

Zichy János A. dr. gr.	Ph	57	Zotter Tibor	Pp	42
Zichy Mihály	Ph	77	Zsámboki Sándor	Ph	53
Zilahy Szabó Tibor	Ph	54	Zseli Miklós	...	
Zoltay Mihály	Ph	60	Zsiga János	Eg	45
Zoltay Tamás	Gy	91	Zsindely Ottó	So	40
Zotter Alajos	Pp	45	Zsinkó Gábor	Ph	75

A BDSz halottai,

akiknek haláláról 1999. május 1-től 2000. április 12-ig szereztünk tudomást.

Kedves Barátaink, nyugodjatok békében!

Baján László dr.	Bp	38	Kecskés László	Ko	22
Bartha László	Bp	34	Komolai István	Bp	33
Békés Gellért dr. OSB	Bp	32	Mártonffy Miklós dr.	Bp	32
Bellák Károly	So	43	Mentes Zoltán	Gy	48
Benyus Imre	Ko	39	Mező Imre dr.	Bp	50
Berzsenyi László dr.	Bp	33	Michaletzky Jenő dr.	Bp	40
Biringer Pál	Pp	42	Mika Béla	Pp	32
Bisits Tibor dr.	Bp	38	Molnár Aladár	Pp	39
Bodor László	Pp	33	Pálvölgyi Gyula	Bp	38
Boksay György	Ph	47	Paravicini István	Bp	39
Bukor Kornél	Eg	41	Pogáts László	Bp	31
Csóka Tibor dr.	Gy	54	Rabár Ferenc	Bp	47
Csőre József	Pp	27	Rónay Miklós	Bp	41
Dienstmann László	Pp	37	Schaub László	Gy	32
Elekes József	Bp	45	Sélley Tibor	Pp	39
Esztegar Gyula	Bp	31	Sümeghy Gyula	Bp	36
Fazekas Tibor dr.	...		Szabó Kálmán	So	36
Gaál Zoltán	Pp	43	Szakály János	Eg	28
Galambos Ferenc	So	25	Szemes István dr.	Bp	38
Grábics András	Gy	45	Szepesi László dr.	Bp	33
Heilig András	Ptl		Szitary László	Ko	38
Hites Endre Kristóf OSB	Ko	34	Szomor Bálint	Eg	43
Horváth Ferenc dr.	So	38	Tarnai Imre	Bp	31
Horváth Jőfejű Zoltán	Gy	45	Turner Kálmán sac.	Pp	32
Ispaits Ferenc	Bp	38	Varga László dr.	Gy	51
Jordán Emil dr. OSB	Gy	31	Végvári Gyula	Bp	33
Kakas Ferencné Matsuga Magda	Cs	53	Vrábel László	Bp	38
Kátay Zsolt dr.	Ph	67			

*Animae eorum et animae omnium defunctorum
requiescant in pace!*

Kedves Diáktársaim!

A márciusi hírlevélben közöltük azon diáktársaink nevét, akiknek címét sokféle ok miatt – visszajött a posta, nem is tudtuk soha pontosan stb. – nem ismerjük. A máig (2000.04.12.) kapott mintegy 50 jelzés eredményeképpen a közölt 138-ról 110-re csökkent a hiányzó címűek száma. Köszönöm!

Felhívom azonban szíves figyelmeteket, hogy a legutóbbi hírlevélből is (eddig, néha hetekig elhúzódik) vagy 15-öt visszahozott a posta: a „rosszcíműség” tehát állandóan „újratemelődik”, ha nem kapok időben értesítést címváltozásokról.

A hibás címekre hiába küldünk bármit is, és még jó, ha visszahozza a posta. Egyre többet, és *külföldről talán jó címekről is* visszajön a küldemény **a címzés „nem ottani szokás szerinti”** (vagyis gépi feldolgozásra alkalmatlan) **formája miatt**. Kérem ezért, hogy *a külföldi címekkel együtt a címzés ottani helyes formáját is próbáljátok jelezni* (sorrend, sorokba tagolás stb.) – így legalább megtudjuk, hogy konkrétan miért lett helytelen az addig helyesnek tűnő, „jól funkcionáló” cím.

Szeretettel és köszönettel várom tehát jelzéseiteket (akár levélben, akár telefonon, akár elektronikusan), mint a nyilvántartás gondozója:

Dr. Könyves Tóth Kálmán (Ph 47)

Új címem: H-1103 Budapest, Salamon u. 11/b.

Új telefonszámom: 00/36/1/262-5071

E-mail: kta@freemail.c3.hu

**A Bencés Diákszövetség elnöksége
köszönetet mond a**

**MAGYAR POSTA
RÉSZVÉNYTÁRSASÁGNAK**

**azért a nagylelkű anyagi támogatásért,
amellyel lehetővé tette az**

ALMANACH

**jelen kötetének megjelentetését
és belföldi terjesztését.**